

ἦχος π̣ε̣α̣ κα̣ρ̣ κατὰ τὸ 4χορδον ἐπὶ τὸ βαρὺ

χερσὶν καὶ χιτῶν βαρυὶ καὶ σφύρῃ
 νῶν ἡ καὶ σοφίας κεκοσμημένη
 σάν τε σιδηρῶν σφύρῃ σφαιραῖς αἰσῶ
 θεῶν καὶ μενοεισὶ ἀσχετοῖς

Ἡ αὐτὴ πορεία ἀντιστρόφως κατὰ τὸ 5χορδον ἐπὶ τὸ ὀξύ

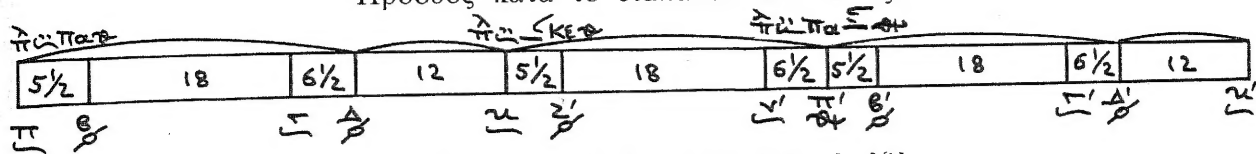
Ὁ αὐτὸς ἦχος π̣ε̣α̣ — σκα̣ρ̣ π̣*

καὶ νῦν καὶ αἰετὶ καὶ σφύρῃς αἰσῶν καὶ σφαιραῖς
 ὡς νῦν ἀμύνῃ
 καὶ τὴν ἐν σφαιραγχνίαν καταφάγειτο μεθε
 οὐτο οὐ καὶ τὰς ἡμῶν καὶ σφαιραῖς
 καὶ εἰδὼς ὅτι εἰ σφαιραῖς αἰσῶν καὶ σφαιραῖς
 λυτῶσαι ἡ μοι ταχέως προσλατρεῖν
 οὐσαι

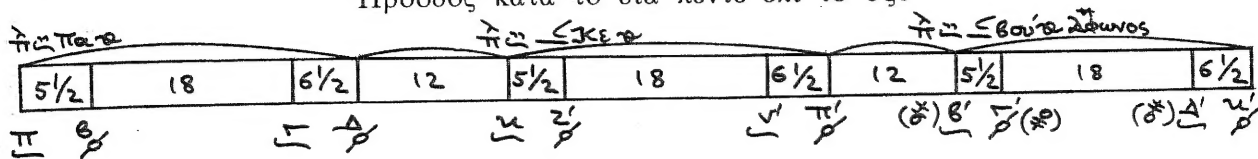
* Συνοπτικὸς μνημονικὸς κανὼν :

Πρόδος κατὰ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ τὸ διὰ τεσσάρων ἐπὶ τὸ βαρὺ εἶναι πρόδος ἐν διέσει τῶν φθόγων
 (C) καὶ (F) (C) καὶ (F) ἐπὶ τὸ βαρὺ) καὶ πρόδος κατὰ τὸ διὰ τεσσάρων ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ
 τὸ βαρὺ, εἶναι πρόδος ἐν ὑφέσει τῶν φθόγων (C) καὶ (F) (C) καὶ (F) ἐπὶ τὸ βαρὺ).

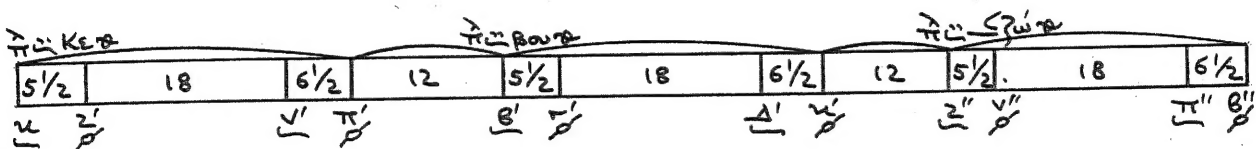
Πρόοδος κατὰ τὸ διαπασῶν ἐπὶ τὸ ὀξύ

Πρόοδος κατὰ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ τὸ ὀξύ

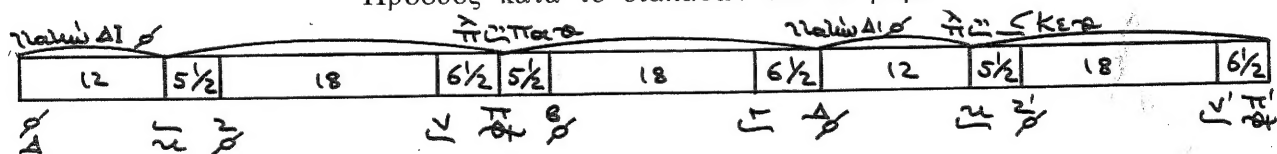
Ἐτι περαιτέρω πρόοδος κατὰ τὸ δις διὰ πέντε,

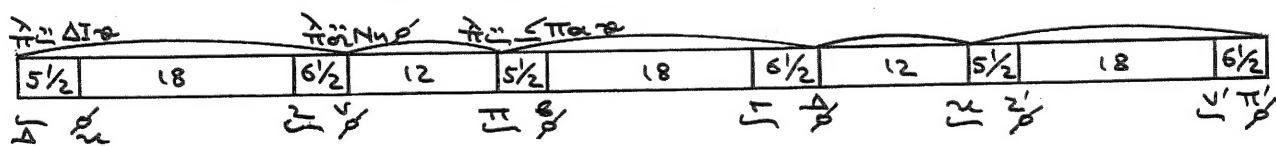
παρέχει τὸν ἐκ τῆς θεωρητικῆς τοῦ βάσεως $\frac{9}{8}$ (= $\frac{9}{8}$) πλάγιον τοῦ Δευτέρου τῶν βυζαντινῶν, ταυτιζόντων τὸν τρίφωνον αὐτοῦ νενανῶ ($\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$) πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ Κε Ἔξω πρῶτον ἤχον ($\kappa\epsilon\delta$), καὶ τὸν ἤχον δεύτερον θεωροῦντες ἀπὸ τοῦ ζώ ($\zeta\omega\alpha$)

Ἀντιθέτως : Ἡ ἐπὶ τὸ βαρὺ κατὰ τὸ 5χορδον πορεία, σημειοῦται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ πλ. Β' θέσεως τῆς φθορᾶς τοῦ κυρίου (4φώνου) του. Ὅποτε, ὁ μὲν πλάγιος τοῦ δευτέρου γίνεται κύριος (4φωνος) $\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$ καὶ ἡ ἀντιφωνία τῆς τριφωνίας του νενανῶ $\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$ γίνεται πλάγιος τοῦ πλαγίου δευτέρου $\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$ · ὁ δὲ μετὰ τὸν νενανῶ τόνος $\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$ γίνεται ἡμίτονον, μὲ τὸν Κε ἐν ὑφέσει $\alpha\lambda\phi\omega\nu\omicron\varsigma$.

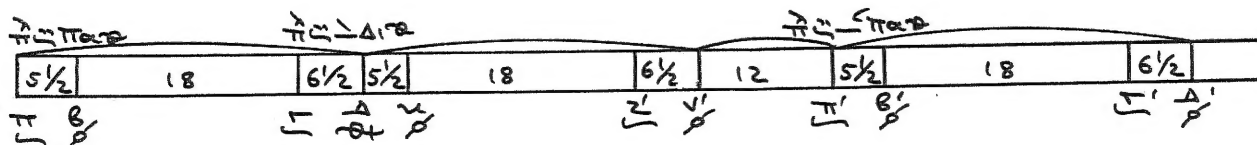
Πρόοδος κατὰ τὸ διαπασῶν ἐπὶ τὸ βαρὺ

Πρόοδος κατὰ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ τὸ βαρὺ

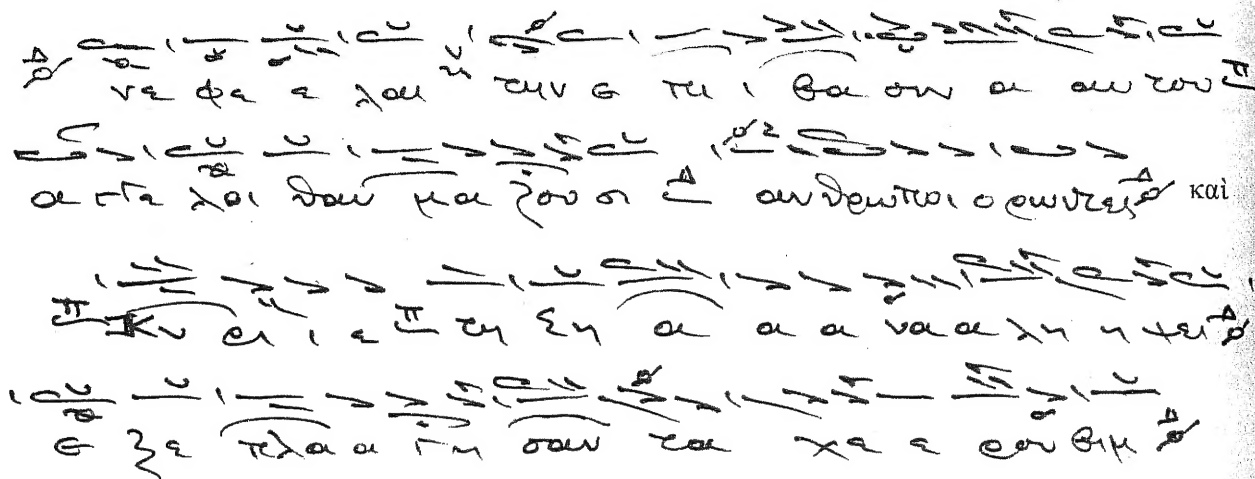

Πορεία κατὰ τὸ 4χορδον ἐπὶ τὸ ὀξύ, σπανίζει,

ἐκτὸς ἂν ὑπαγορεύῃ τοῦτο ἢ ἀπόδοσις τοῦ νοήματος τοῦ ποιητικοῦ κειμένου· καὶ τοῦτο πάλιν, εἰς συνθέσεις νεωτέρων, ὡς ἡ «Κυψέλη» τῶν Ἰωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Δομεστίκου :

Τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως — Ἰδιόμελον «Ὁ Κύριος ἀνελήφθη»

Ὅ,τι ἰσχύει ἐπὶ τοῦ σκληροῦ χρώματος — κλίμακες τοῦ $\pi \acute{\alpha} \theta$ — ἰσχύει κι' ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ — κλίμακες τοῦ ἤχου $\pi \acute{\alpha} \theta$.

Πορεία εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ τὸ ὀξύ, τὸν κύριον καθιστᾷ πλάγιον ($\pi \acute{\alpha} \Delta \iota \theta$) κύριον δὲ τὸν τετράφωνον αὐτοῦ ($\pi \acute{\alpha} \kappa \alpha \theta$).

$\pi \acute{\alpha} \chi \theta$ $\pi \acute{\alpha} \mu \theta$ καὶ $\pi \acute{\alpha} \Delta \iota \theta$

Κατὰ τὸ διαπασῶν

$\pi \acute{\alpha} \mu \theta$		$\pi \acute{\alpha} \Delta \iota \theta$		θ						
7½	16	6½	12	7½	16	6½	7½	16	6½	12
γ	π	β	δ	α	ν	ζ	η	θ	ι	κ

Κατὰ τὸ πεντάχορδον

πῆλᾱ πῆλᾱ Διῶ			Relative vῆλᾱ πῆλᾱ πῆλᾱ				Διῶ			
12	7½	16	6½	12	7½	16	6½	12	7½	16
Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ

ἐνῶ τὸ διάστημα ἄνω δι' -κε' ἀπὸ ἐλαχίστου καθιστᾷ τόνον μείζονα Δ' — π' καὶ βάσιν νέου χρωματικοῦ τετραχόρδου ἐπὶ τὸ ὀξύ π' — π'' .

Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἔσω $\pi \alpha \theta$ (= θ) τῶν εἰρμολογικῶν μελωδιῶν τοῦ Β' ἤχου· ὁ αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοῦ χ (= β) ἂν ὁ Β' ἤχος ληφθῇ ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς του βάσεως χ' (= ζ) τῶν βυζαντινῶν ($\pi \acute{\alpha} \zeta \theta$),

Ἰσχυρός ἤχος Βουζούξ

8	12	10	12	8	12	10
$\frac{8}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{10}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{8}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{10}{q}$

Ἰσχυρός ἤχος Βουζούξ (ἤχος)

$7\frac{1}{2}$	16	$6\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	16	$6\frac{1}{2}$
$\frac{8}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{10}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{8}{q}$	$\frac{12}{q}$	$\frac{10}{q}$

μόνον ὅπου οἱ Βου καὶ ζώ ἐδῶ δὲν εἶναι οἱ τοῦ σκληροῦ διατόνου καὶ χρώματος ($\frac{8}{q} = \frac{8}{q}$ καὶ $\frac{12}{q} = \frac{12}{q}$), ἀλλὰ οἱ μαλακοὶ διατονικοὶ $\frac{8}{q}$ καὶ $\frac{12}{q}$ (χαμηλότεροι) τοῦ λεγέτου, μὲ τὸν $\frac{10}{q}$ ὡσαύτως χαμηλωμένον ($\frac{10}{q} = \frac{10}{q}$), τριφωνίαν τοῦ λεγέτου.

§ ρκγ' Περί Κλιτοῦ $\frac{8}{q}$ Ζυγοῦ $\frac{12}{q}$ καὶ Σπάθης $\frac{10}{q}$ (Εἰσαγωγικά)

Οἱ τῆς νέας μουσικῆς γραφῆς 3 Διδάσκαλοι μας, ἀφαιροῦντες χειρονομίας δηλωτικὰς θέσεων καὶ σχηματισμῶν μελικῶν· ἀφαιροῦντες ἀκόμη — πρὸς ἀπλοποίησιν τῆς μουσικῆς γραφῆς — καὶ φωνητικοὺς χαρακτῆρας, ὅποιοι ἢ ὀξεῖα $\frac{8}{q}$, τὸ πεταστὸν $\frac{12}{q}$ καὶ τὸ κούφισμα $\frac{10}{q}$, ἢ διπλῇ ἀπόστροφος (μιᾶς φωνῆς κατάβασις μετὰ συνδέσμου τῶν φωνῶν καὶ ἀργίας) $\frac{8}{q}$ καὶ τὸ κρατημοῦπόρροον (διπλῇ καὶ πεταστῇ μεθ' ὑπορροῆς) $\frac{12}{q}$, τὸ μὲν περιεχόμενον τῶν τριῶν τελευταίων παρέστησαν ἀναλυτικῶς εἰς τὴν νέαν γραφήν· ἐνῶ τὸ πεταστὸν $\frac{12}{q}$ ὑποκατέστησαν διὰ τῆς πεταστῆς $\frac{12}{q}$ καὶ τὴν ὀξεῖαν $\frac{8}{q}$ διὰ τοῦ ὑπογραφομένου ὀλίγου $\frac{8}{q}$ κ.τ.λ.

Ἀκόμη καὶ τὴν δύο ἡμίχρονα ἐν τριφώνῳ καταβάσει ἐνοῦσαν διπλὴν βαρεῖαν ἢ πίεσμα ἀφήρσαν ἢ ὑπεκατέστησαν εἰς θέσεις ὡς: $\frac{8}{q}$ (= $\frac{8}{q}$) $\frac{12}{q}$ (= $\frac{12}{q}$)

Οὕτω καὶ διὰ τὸ θέμα ἀπλοῦν $\frac{10}{q}$: ἢ ἀνέλυσαν τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς Πρώτους ἤχους, ἢ ὥρισαν ὑποκατάστατον αὐτοῦ, διὰ τὴν παράστασιν τοῦ ὡς φθορικοῦ σημείου, τὴν φθορὰν τοῦ Β' ἤχου μετὰ κεραίας $\frac{10}{q}$ · ἐνδειξίς ὅτι καὶ τὸ $\frac{10}{q}$ εἶναι — ἔστω καὶ μερικῶς — σημεῖον κλίμακος τοῦ μαλακοῦ χρώματος δηλωτικόν.

Διὰ τὸ χρῶμα τοῦ λεγέτου, καθώρισαν ὡς φθορὰν, τὸ σημεῖον τοῦ Νενανῶ μετὰ κεραίας $\frac{8}{q}$ πρὸς τὰ κάτω· καὶ

Διὰ τὴν παράστασιν τῆς χροᾶς τοῦ ἐναρμονίου $\frac{12}{q}$ ἢ τρίτου ἤχου $\frac{8}{q}$, τὸν ὁποῖον — παρ' ὅτι τὰ παλαιότερα χειρόγραφα ἀναφέρουν ἀπλῶς ὡς $\frac{12}{q}$ — στοχασθέντες ὡς ἀπόχρωσιν τοῦ Νενανῶ, ὥρισαν τούτου τὴν φθορὰν μετ' ἀγκύλης $\frac{8}{q}$.

Τὰ περὶ τῶν ὁποίων ὁ λόγος τρία καινοφανῆ σημεῖα $\frac{8}{q}$, $\frac{12}{q}$ καὶ $\frac{10}{q}$ τῆς νέας μουσικῆς γραφῆς, οἱ νεώτεροι — ἀγνοοῦντες τὴν σημασίαν τῶν καὶ ἐντυπωσιαζόμενοι ἐκ τοῦ σχήματος ἐκάστου ἐξ αὐτῶν — ὠνόμασαν, ἐπὶ τὸ λογιώτερον: ζ υ γ ό ν, κ λ ι τ ό ν καὶ σ π ά θ η ν· πράγματα κινουῦντα μὲν πρὸς θυμηδίαν, πλην ἄγνωστα τέως εἰς τὴν παράδοσιν καὶ πρᾶξιν τῆς μουσικῆς μας.

Ἐπειδὴ ὁμως, οὕτως ἢ ἄλλως, τὰ σημάδια αὐτὰ ἔχουν εἰσέλθει εἰς τὴν μουσικὴν γραφὴν μας, καλὸν ἔστιν αὐτὰ χρησιμοποιοῦμεν, ἀναπληροῦντες διαφόρους γραφικὰς ἐλλείψεις δι' αὐτῶν. Καί :

α) Ἐπαναφέρομεν τὸ $\theta \acute{\epsilon} \mu \alpha \acute{\alpha} \pi \lambda \omicron \upsilon \nu$ διὰ τὰς χρωματικὰς διφωνίας τῶν ἤχων Α' καὶ Πλ. Α'. ($\theta \acute{\epsilon} \mu \alpha \acute{\alpha} \pi \lambda \omicron \upsilon \nu$ καὶ $\pi \acute{\epsilon} \nu \tau \alpha \epsilon$ ἢ $\pi \acute{\epsilon} \nu \tau \alpha \epsilon$).

β) Τὴν μετὰ κεραίας φθορὰν τοῦ Β' ἤχου θ χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν $\kappa \alpha \tau \acute{\alpha} \sigma \upsilon \nu \alpha \phi \eta \nu$ (διαπασῶν) πορείαν τῶν μαλακῶν χρωματικῶν κλιμάκων τοῦ ἤχου τούτου, ὀρίζοντες ἀντιστοίχως τὴν μετὰ κεραίας φθορὰν τοῦ Πλ.Β' θ διὰ τὴν $\kappa \alpha \tau \acute{\alpha} \sigma \upsilon \nu \alpha \phi \eta \nu$ (διαπασῶν) πορείαν τῶν σκληρῶν τοιούτων.

γ) Τὴν μετὰ κεραίας ἀνάστροφον φθορὰν τοῦ μαλακοῦ Νενανῶ ϕ κρατοῦμεν πρὸς παράστασιν τοῦ $\chi \rho \omega \mu \alpha \tau \iota \kappa \omicron \upsilon$ Λεγέτου Βου ϕ καὶ

δ) Τὴν περὶ τῆς ὁποίας ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος $\acute{\epsilon} \nu \alpha \rho \mu \acute{\omicron} \nu \iota \omicron \nu$ φθορὰν τοῦ ἑπταφώνου σκληροῦ διατονικοῦ $\nu \eta \phi$ (τρίτου κατὰ συναφὴν), ὀρίζομεν ὀρθότερον ὡς τοιαύτην μετὰ κεραίας ϕ , μὲ ἀντιστοίχους τὴν ϕ διὰ τὸ σκληρόν, καὶ τὴν ϕ διὰ τὸ μαλακὸν διάτονον Γένος.

Ἡ χρῆσις καὶ προβολὴ τῶν τριῶν, ὡς ἄνω, «χροῶν» —ὡς τὰς ἀπεκάλεσε, κατὰ παρεξήγησιν τοῦ ὅρου, ἡ Μ. Ἐπιτροπὴ τοῦ 1881-83— ἐγένετο μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς νέας μουσικῆς γραφῆς τοῦ 1815, ἀφ' ἧς οἱ τότε μουσικοὶ μας ἠθέλησαν ἔτι διατυπώσουν δι' αὐτῶν καὶ μελωδίας Κωνσταντινουπολιτικὰς, τύπου, εἴτε ἀνατολικοῦ, εἴτε ῥωμαϊκοῦ, ἐπ' αὐτῶν τῶν ἤχων ἐδραζομένας, ἀναφέροντες —ὡς καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ— τὰς «χρόας» αὐτὰς καὶ δι' ὀνομασιῶν καὶ ὀρων τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς, ὡς: «χισὰρ» θ «νισαμποῦρ» ϕ καὶ «μουσταὰρ» ϕ καὶ περὶ αὐτῶν ὁ λόγος ἀκολούθως.

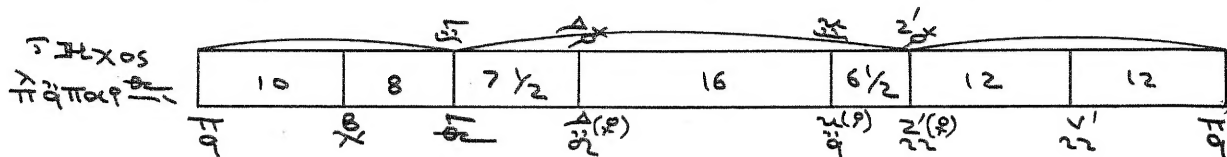
Ἦχος $\nu \alpha \nu \alpha \delta \phi \omega \nu \alpha \nu \eta \phi$ — Μακάμ Νισαμποῦρ

Τὸ «Νισαμποῦρ» (Κλιτὸν ϕ τῆς Ἐπιτροπῆς) ὅπως καὶ τὸ Νενανῶ, οὔτε ἐναρμόνιοι ἤχοι εἶναι, οὔτε τί τὸ κοινὸν — πλὴν τῆς βάσεως Δι — ἔχουσι μεταξύ των. Τὸ νισαμποῦρ ἀπὸ τοῦ Δι ἔχει ὡς πρῶτον διάστημα ἐπὶ τὸ βαρὺ ἡμίτονον διατονικὸν (τμ. $5 \frac{1}{2}$) καὶ μετ' αὐτὸ δίτονον τοῦ σκληροῦ διατόνου — ὡς πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς — κατὰ τὸν τύπον: $\nu \eta \phi \ 12 \ \phi \ 12 \ \theta \ 5 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi$. ἐνῶ μετὰ τὸ Νενανῶ ϕ ἀκολουθεῖ ἡμίτονον καὶ τριημίτονον τοῦ πλ. Β' $\phi \ 6 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi$.

Οἱ παλαιότεροι διδάσκαλοί μας, ἐθεώρουν τὴν φθορὰν ϕ , ὡς τοιαύτην τοῦ τετραφώνου τρίτου ἤχου ($\nu \eta \phi$) μετ' ἀγκύλης ἢ πλαγίου τρίτου ἑπταφώνου ($\phi \ \pi \ \nu \eta \phi$) μετὰ κεραίας· διότι αὐτὸς ἔχει, τῷ ὄντι, μετὰ τὸν $\nu \eta$ ἢ $\pi \eta$ — ὅπου εἶναι καὶ αὐτὸς νανὰ ϕ — ἐν κατιούσῃ φορᾷ λείμμα καὶ δίτονον, καὶ πάλιν λείμμα καὶ τρίτονον, κατὰ τὸν τύπον: $\nu \eta \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \phi \ 12 \ \phi \ 12 \ \theta \ 5 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi \ 12 \ \phi \ 5 \frac{1}{2} \ \pi$, καὶ εὐκόλος ἐντεῦθεν ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐναρμονίου τρίτου, τῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ μετατροπῆς τῶν διατονικῶν ἡμιτόνων (τμ. $5 \frac{1}{2}$) εἰς ἐναρμονίους διέσεις (τμ. 4): $\nu \eta \phi \ 4 \ \phi \ 14 \ \phi \ 12 \ \theta \ 4 \ \phi \ 14 \ \phi \ 12 \ \theta \ 12 \ \phi \ 12 \ \theta$.

Ἄρα τὸ νισαμποῦρ, ὡς ἐκτίθεται καὶ ἐν τῇ ἀκολουθῇ ρκδ' παραγράφῳ, εἶναι ἡχος νανὰ, ἥτοι Τρίτος Τετράφωνος τοῦ σκληροῦ διατόνου μὲ φυσικωτέραν θέσιν ἐπὶ τοῦ ἄνω νη' ($\nu \eta \phi$), κατὰ μετάθεσιν δὲ συνημμένως κι' ἐπὶ τοῦ Δι ($\nu \eta \phi$), ἀπ' ὅπου τὸν θέλουν καὶ οἱ Ἀνατολικοί.

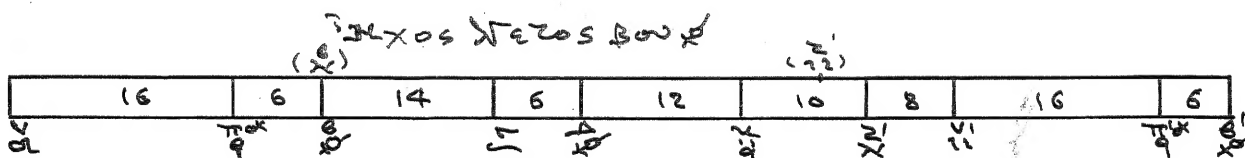
Ἀκόμη οὔτε καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ διφώνου $\pi^{\alpha} \alpha^{\alpha}$ («νάου» τῶν βυζαντινῶν — «σαμπάχ» μακαμί τῶν ἀνατολικῶν) εἶναι κατάλληλος ἡ «σπάθη». Καθ' ὅσον, διὰ τὸν δίφωνον Πλ. Α' ὑπάρχει ἐκ τῶν παλαιῶν τὸ «θέμα ἀπλοῦν» δηλωτικόν, ὃχι μόνον τοῦ μαλακοῦ χρώματος τοῦ τετραχόρδου $\alpha - \alpha'$ ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ιδιοτήτων τοῦ ἤχου τούτου. (Ἴδε τὰ εἰς τὸν $\pi^{\alpha} \alpha^{\alpha}$ σχετικά).

Εἶναι ἄρα τὸ διὰ τῆς «σπάθης» ἐπὶ τοῦ α σημαίνονμενον παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1881 «Χισάρ», ἤχος Χρωματικὸς καὶ ὃχι Ἐναρμόνιος.

Ἦχος $\lambda \epsilon \tau \omicron \varsigma \beta \omicron \alpha$ χρωματικὸς — Μακάμ Μουσταὰρ

Τέλος, τὸ «Μουσταὰρ» (Ζυγὸς α τῆς Ἐπιτροπῆς) δὲν εἶναι, εἰ μὴ χρωματικὴ παραλλαγή τοῦ διατονικοῦ Λεγέτου Βου ξ , μὲ τὸν α (= α) σταθερόν, τὸν ζώ' πότε σταθερόν α' καὶ πότε ἐν ὑφέσει α'' ὡς κι' ἐν τῷ Λεγέτῳ, καὶ τοὺς Γα α καὶ Πα α ἐν διέσει — ἂν καὶ ὁ Γα ἐν περιστροφικῇ περὶ τὸν α καταλήξει γίνεταί φυσικὸς: $\alpha - \alpha' - \alpha'' - \alpha''' - \alpha''''$ (τοῦτ' αὐτὸ καὶ διὰ τὸν ἄνω νη' $\alpha - \alpha' - \alpha'' - \alpha''' - \alpha''''$) καὶ τὰ $\alpha - \alpha'$ καὶ $\alpha - \alpha''$ καθὼς καὶ τὸ $\alpha - \alpha'$ (ζώ' ἐν ὑφέσει) εἰς μέγεθος ἡμιτόνου, κατὰ τοὺς ἀνατολικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμετέρους. — Ἴδε τὸν α τοῦ πλ. Β' εἰς τὸ ἀκολουθοῦν «Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον» τοῦ Χουρμουζίου.

Ἐπειδὴ ὅμως, ἐν τῇ μουσικῇ πρακτικῇ, ἀκολουθοῦσι καὶ περαιτέρω ἑλξεις τῶν α καὶ α' , μὲ τὰ διαστήματα $\alpha - \alpha'$ καὶ $\alpha' - \alpha''$ ἐναρμονίους διέσεις, δεχόμεθα καὶ τὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐναρμόνιον ἐν τῇ μουσικῇ πρακτικῇ. ὁπότε ἡ παρ' αὐτῆς προτεινομένη ἀνάστροφος φθορὰ τοῦ μαλακοῦ χρώματος α δεόν' νὰ λάβῃ μίαν εἰσέτι κεραίαν, δηλωτικὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος δὺς διέσεων τοῦ ἐναρμονίου $\alpha \alpha'$.

Τοῦ χρωματικοῦ λεγέτου, γίνεται συνήθως χρῆσις, οὐχὶ καθολικὴ ἀλλὰ μερικὴ, πρὸς χρῶσιν τῶν διατονικῶν ἤχων $\lambda \epsilon \tau \omicron \varsigma \beta \omicron \alpha$ ($\alpha - \alpha'$), $\alpha \alpha' \alpha''$ ($\alpha' - \alpha''$) ὡς καὶ $\alpha \alpha' \alpha''$ καὶ $\alpha \alpha' \alpha''$ κατὰ τοὺς αὐτοὺς φθόγγους· τόσον ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἐκκλησιαστικὸς μουσικὸς, ὅσον καὶ —πρακτικῶς— ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς ὀργανοπαίκτης μας, κατὰ τὰς καλοφωνίας (sola) αὐτῶν.

Καὶ μόνον, οἱ τῆς νέας μουσικῆς γραφῆς Διδάσκαλοι Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος, ἐπεχείρησαν τὴν σύνθεσιν «Τυπικῶν» (εἰσαγωγικῶν ψαλμῶν τῆς Θ. Λειτουργίας), κατὰ τὸν ἤχον αὐτόν. Ἴδου παραδείγματα :

Κεφ. Ι' ΧΡΟΑ ΓΕΝΟΥΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΥ

§ ρκδ' Ἦχος Τρίτος Τετράφωνος Ἐναρμόνιος

Ἦχος $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$

Εἰς τὰ ἐν § πζ', καὶ § πη' περὶ Ἑσώ τρίτου τοῦ μαλακοῦ διατόνου $\lambda\lambda\ \Gamma\alpha\ \epsilon$ (ἢ $\pi\alpha\lambda\ \Gamma\alpha\ \epsilon$ κατὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς), ἐσημειώσαμεν ὡς φυσικὴν τοῦ βάσιν τὸν ἄνω $\lambda\lambda'$, τετραφωνίαν μὲν τοῦ ἐκ τοῦ $\Gamma\alpha$ βαρέος ἤχου ($\alpha\phi\ \epsilon\ \nu\eta\ \phi$), ἐπταφωνίαν δὲ τοῦ πλαγίου τετάρτου ($\pi\alpha\lambda\ \epsilon\ \nu\eta\ \phi$), ἐπὶ τῆς συναφῆς δύο ὁμοίων 4χόρδων $\alpha\lambda\ - \lambda\lambda' - \lambda\lambda'$.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου $\lambda\lambda'$ ἔχει τὴν βάσιν τοῦ καὶ ὁ τοῦ σκληροῦ διατόνου τρίτος ἤχος τετράφωνος $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$, ἐπτάφωνος τοῦ ἐκ τοῦ κάτω $\lambda\lambda$ σκληροῦ διατονικοῦ πλαγίου τετάρτου (ἄλλως $\alpha\phi\ \Gamma\alpha\ \nu\phi$) ἐκ διτόνου καὶ λείμματος κατὰ τετράχορδον, ἐκ τοῦ μαλακοῦ $\pi\alpha\lambda\ \alpha\lambda\ \nu\eta\ \epsilon$ παραγόμενος, διέσει τῶν φθόγγων $\lambda\lambda'$ καὶ $\lambda\lambda'$ ὡς $\lambda\lambda'$ καὶ $\lambda\lambda'$ (Πρόοδος κατὰ τὸ πεντάχορδον ἐπὶ τὸ ὀξύ).

Καί, καθ' ἃ προελέχθη, τούτου παραλλαγὴν ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως, σημειοῦμεν ἤδη, ἤχον τρίτον τετράφωνον Ἐναρμόνιον $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$, προελθόντα δι' ἔτι περαιτέρω διέσεων τῶν αὐτῶν φθόγγων $\lambda\lambda'$ καὶ $\lambda\lambda'$ τοῦ σκληροῦ διατόνου, εἰς τὸν ὁποῖον τρίτον Ἐναρμόνιον, καὶ γίνονται αἱ ἑμμελεῖς ἀπαγγελίαι τῶν ἀπ' ἐκκλησίας ἱερῶν ἀναγνωσμάτων.

Παρατίθενται, ἐνταῦθα, τὰ διαγράμματα παραγωγῆς, ἐκ τῆς χροᾶς τοῦ μαλακοῦ διατόνου, ἐκείνης τοῦ σκληροῦ, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐναρμονίου, μὲ τὴν πληροφορίαν ὅτι, τόσον οἱ δεσμοὶ τῶν σκληρῶν διατονικῶν φθόγγων $\lambda\lambda'$ καὶ $\lambda\lambda'$ ὅσον καὶ ἐκεῖνοι τῶν (Ἐναρμονίων) διέσεων αὐτῶν $\lambda\lambda'$ καὶ $\lambda\lambda'$ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν θαμπούραν μὲ βάσιν τὸν $\lambda\lambda'$ τοῦ πλ. Δ'.

Ἦχος $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$ μαλακοῦ διατόνου

12	10	8	12	12	10	8
$\lambda\lambda$	$\Gamma\alpha$	$\alpha\phi$	$\lambda\lambda$	$\alpha\lambda$	$\lambda\lambda'$	$\lambda\lambda'$
Ἦχος $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$ σκληροῦ διατόνου						
12	12	6	12	12	12	6
$\lambda\lambda'$	$\Gamma\alpha$	$\alpha\phi$	$\lambda\lambda'$	$\alpha\lambda$	$\lambda\lambda'$	$\lambda\lambda'$
Ἦχος $\lambda\alpha\lambda\alpha\ \nu\eta\ \phi$ Ἐναρμόνιος						
12	14	4	12	12	14	4
$\lambda\lambda'$	$\Gamma\alpha$	$\alpha\phi$	$\lambda\lambda'$	$\alpha\lambda$	$\lambda\lambda'$	$\lambda\lambda'$

Ἐξ ἄλλου :

Δι' ἔτι περαιτέρω ὑφέσεως τῶν φθόγγων $\gamma_2^1 \rho$ καὶ $\gamma_1^2 \rho$ τοῦ σκληροῦ διατόνου (Πρόοδος κατὰ τὸ διὰ πέντε ἐπὶ τὸ βαρὺ), φθάνομεν εἰς τὴν ἑναρμόνιον χροάν τῶν Πρώτων ἤχων, μετὰ τὰ διαστήματα $\gamma_2^1 - \gamma_1^2$ καὶ $\gamma_1^2 - \gamma_2^1$ ἑναρμονίους διέσεις (τμ. 4), τῶν ὁποίων οἱ ἐν ὑφέσει δεσμοί, ὑφίστανται, ὡσαύτως, εἰς τὴν θαμπούραν. Ἐπεσημάναμεν δὲ ἐν § ρβ' ἤχον $\pi \alpha \varphi$ πεντάφωνον φθορικὸν (γ_2^1) κατὰ τὸ ἄνω τετράχορδον αὐτοῦ· ἐνίοτε δὲ καὶ ἑναρμόνιον $\pi \alpha \varphi$ (γ_1^2).

Ἦχος $\pi \alpha \varphi$ τοῦ μαλακοῦ διατόνου

10	8	12	12	10	8	12
γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1
Ἦχος $\pi \alpha \varphi$ τοῦ σκληροῦ διατόνου						
6	12	12	12	6	12	12
γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1
Ἦχος $\pi \alpha \varphi$ ἑναρμόνιος						
4	14	12	12	4	14	12
γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1	γ_1^2	γ_2^1

Ἡ χροά τοῦ ἑναρμονίου, εἶναι μονοειδής· παρίσταται δὲ —ὡς εἶδομεν— ὡς ἔτι περαιτέρω χρῶσις τῶν σκληρῶν διατονικῶν καὶ χρωματικῶν κλιμάκων, μετὰ διαστήματα, μεγαλύτερα τῶν μεγαλύτερων καὶ μικρότερα τῶν μικροτέρων (διφωνιῶν καὶ ἡμιτόνων), μετὰ κύρια χαρακτηριστικά :

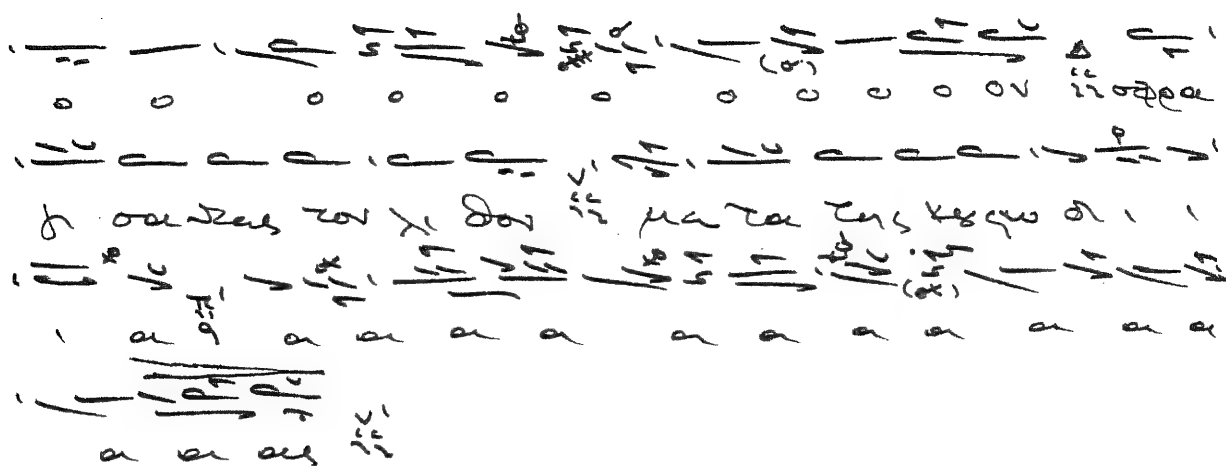
Ἐναρμόνιον δίεσιν (τμ. 4) καὶ

Ἐναρμονίους τρίτας (διφωνίας): Μείζονα (τμ. 26) καὶ Ἐλάσσονα (τμ. 16), ἅπαντα διάφωνα μελωδικὰ διαστήματα, καὶ ὄχι συμφωνικά .

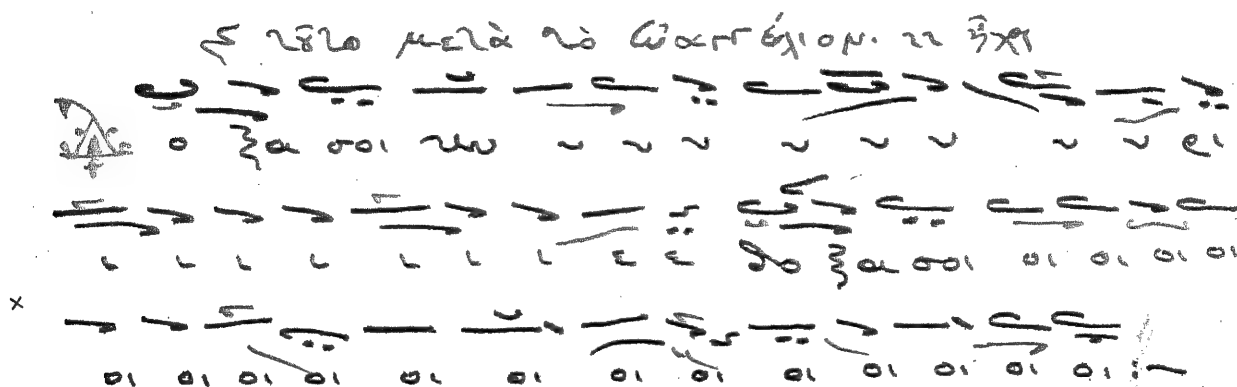
Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν τετράφωνον $\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$ ἑναρμόνιον :

Ἡ κλίμαξ τοῦ πλ. Γ' ἤχου ($\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$) εἰς τὴν φυσικὴν τῆς κατάστασιν, ἄνευ μεταβολῆς τινος τῶν μουσικῶν διαστημάτων, εἶναι (ὡς καὶ ἡ τοῦ Νενανῶ Δι') φύσει ἡρμωμένη· κατὰ προσλαμβανόμενον καὶ δύο ὅμοια τετράχορδα ὀξύπυκνα σνηνημμένα: $\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$ καὶ $\gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1$, εἰς τὴν συναφὴν τῶν ὁποίων ὁ τετράφωνος τρίτος ($\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$)· εἴτε μαλακὸς νη' γ_2^1 ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν μορφήν, εἴτε σκληρὸς νη' γ_1^2 : $\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$ καὶ $\gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1$ εἴτε καὶ ἑναρμόνιος νη' γ_2^1 περὶ οὗ ὁ λόγος.

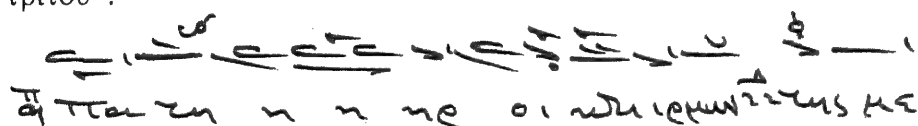
Ὡς ἑναρμόνιος φέρει φθορὰν τοῦ —ἐκ τοῦ ὁποίου παρήχθη— σκληροῦ διατόνικου τρίτου ἤχου $\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$ μετὰ κεραίας γ_2^1 , ἐμφαινούσης τὸ ἑναρμόνιον αὐτοῦ, βαίνων —ἐκ λόγων φωνητικῆς ἐκτάσεως— ἀπὸ τῆς ἀντιφωνίας αὐτοῦ κάτω γ_1^2 ἐπὶ τὸ ὀξύ, κατὰ προσλαμβανόμενον $\gamma_2^1 - \gamma_1^2$ καὶ δύο τετράχορδα τρίτου ἤχου ἑναρμονίου σνηνημμένα $\gamma_2^1 - \gamma_1^2$ καὶ $\gamma_1^2 - \gamma_2^1$ ἐκ τόνων μείζονος, ὑπερμείζονος, καὶ διέσεως ἑναρμονίου ἑκαστον, κατὰ τὸν τύπον $\gamma_2^1 \gamma_1^2 \gamma_2^1 \gamma_1^2$.

Ὁ ἀπὸ τοῦ Δι κατὰ συναφὴν Τρίτος ἤχος σκληροῦ διατόνου $\dot{\dot{\dot{\Delta}}}\dot{\dot{\dot{\Phi}}}$ ἢ ἐναρμόνιος* $\dot{\dot{\dot{\Delta}}}\dot{\dot{\dot{\Phi}}}$ (ὁ αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοῦ $\dot{\dot{\dot{\nu}}}\dot{\dot{\dot{\nu}}}\dot{\dot{\dot{\Phi}}}$ ἢ $\dot{\dot{\dot{\nu}}}\dot{\dot{\dot{\nu}}}\dot{\dot{\dot{\Phi}}}$) ταυτιζόμενος πρὸς τῶν Ἀνατολικῶν τὸ «μακάμ νισαμπούρ»,** οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς ὑφέσεις Φ καὶ Σ τοῦ σκληροῦ χρώματος, δουλεύων μὲ διέσεις. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὄχι ἄλλως, μαρτυροῦσι τὰ κείμενα τῶν πρὸ τῆς σημερινῆς γραφῆς μουσικῶν χειρογράφων, σημειοῦντα (π.χ. εἰς τὸ «Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι» τῆς Θ. Λειτουργίας), τοῦτον τὸν ἐπὶ τοῦ Δι ἤχον ὡς $\dot{\dot{\dot{\Delta}}}\dot{\dot{\dot{\Delta}}}\dot{\dot{\dot{\Phi}}}$ καὶ οὐχὶ Νενανῶ, τρίφωνον τοῦ πλαγίου δευτέρου.

Ἰδοὺ ἐκ τῆς καταβασίας «Θεὸς ὦν εἰρήνης» τῆς Ε' ᾠδῆς τῶν Χριστουγέννων, φράσις εἰς τὴν ὁποίαν, οἱ νεώτεροι ἂν καὶ θέτουσι Φ ἐπὶ τοῦ Δι, μαρτυρίαν ἔχουσι $\dot{\dot{\dot{\Delta}}}$ ἤχου τρίτου :

* Ἐκτὸς τῆς φθορᾶς Φ , ἰδιαίτεροι γραφικαὶ διαφοραὶ τοῦ ἐναρμονίου, εἶναι καὶ αἱ ἀκόλουθοι : Αἱ μαρτυρίαι τῶν διέσεων τοῦ ἐναρμονίου, μὲ τὸ σημεῖον τῆς διφωνίας τοῦ Πλ Β' ἐστιγμένον κάτωθεν $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$ ($\dot{\dot{\dot{\nu}}} - \dot{\dot{\dot{\nu}}}$ καὶ $\dot{\dot{\dot{\nu}}} - \dot{\dot{\dot{\nu}}}$).

Τὰ μαρτυρικά σημεῖα τοῦ ἐναρμονίου νανᾶ, μετὰ στιγμῶν ἄνωθεν $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$ ἢ $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$ ἢ $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$ καὶ

Τὰ μαρτυρικά σημεῖα τῶν ἐναρμονίων ὑφέσεων διεφθορότα $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$ καὶ $\dot{\dot{\dot{\nu}}}$

** Μακάμ (ἤχος) «νισαπουρινόν». - Νισαπούρ, πόλις τῆς Περσίας.

(15/16:2) τμ. 3 1/4 ἐκάστη, τότε δικαιώνεται καὶ τῶν Ἀριστοξένου, Διδύμου καὶ Πτολεμαίου («Ἀρμονικὰ» ἔκδ. Ig. Düring (Goteborg 1930 σ. 20) ἢ ἄποψις, καθ' ἣν, τρίτος ὅρος τῶν ἁρμονικῶν τετραχόρδων —ὡς οἱ μέσοι $\frac{6}{5}$ — καὶ $\frac{3}{2}$ — ἐν προκειμένῳ— εἶναι ἡ μείζων (χρωματική) διφωνία τῶν 4/5 καὶ ὅτι αἱ παραφωνίαι τῶν 4/5 (τμ. 23 1/2) καὶ 5/6 (τμ. 18 1/2) χρησιμεύουσι καὶ ὡς μελωδικὰ διαστήματα : ἡ μὲν μείζων (4/5), τῶν ἐναρμονίων τετραχόρδων· ἡ δὲ ἐλάσσων (5/6) τῶν χρωματικῶν.

Ἡ χοῖ Πλ. Β' καὶ Νενανῶ ἐναρμόνιοι

Ἴδου ἡ κλίμαξ τοῦ $\text{Πα} \text{τα} \text{τα}$ καθ' ὅλου ἐναρμόνιος:

Πλ. Χοῖ $\text{Πα} \text{τα} \text{τα}$ καὶ Μελαλίς $\Delta \iota \rho$ ἐναρμόνιοι

$\frac{3}{4}$	$23 \frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	12	$\frac{3}{4}$	$23 \frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$ $\frac{3}{4}$	$23 \frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$
$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{4}{5}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$	$\frac{\pi}{\pi+\frac{6}{5}}$
$\frac{30}{31}$		$\frac{31}{32}$						

μὲ τὰς ἐπαλλήλους διέσεις $\frac{6}{5}$ - $\frac{3}{2}$ - $\frac{6}{5}$ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἐπταφωνίας συναφήν, εἰς τὰς ὁποίας καὶ τὸν δι' αὐτῶν χαρακτηριζόμενον ἐναρμόνιον Νενανῶ, ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα μουσικόν.

Πλ. Χοῖ $\Delta \iota \rho$ $\text{Πα} \text{τα} \text{τα}$ $\bar{\chi}$

$\text{Πτες μου ου ου θρα χαρε πα πε με θρα χαρε}$

$\text{να α χα α ρης α καν α μα αν ωχ α}$

μα αν

$\text{α καν α μα αν α μα νι το μαυρο ος}$

ου ου τα δι

Τέλος: Ἐὰν «ἁρμονία», ἐν τῇ ὁρολογίᾳ τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, σημαίνει ἐκάστην μουσικὴν κλίμακα καὶ τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐδραζόμενον τρόπον —ἦχον— μουσικόν (ἁρμονία δωριστί, φρυγιστί, λυδιστί), ἔνεκα τῆς κατ' ἰδιαίτερον σύστημα, γένος, χροᾶν καὶ διαδοχὴν διαστημάτων ἁρμογῆς τῆς, τοῦτο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γένος ὠνομάσθη ἰδιαίτερος «ἐναρμόνιον», διότι εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἰδιάζον εἰς τε τὰ διαστήματα καὶ τὸν τρόπον

εἶχεν ἐκκλησιαστικὴν χορῳδίαν τὰ ἔτη 1932 καὶ 1933. Ἀκόμη καὶ ὁ παπᾶ Παναγιώτης, Χιώτης, ἄλλοτ' ἱερεὺς τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Ἀστυδάμαντος τοῦ Παγκρατίου Ἀγιοταφικοῦ Παρεκκλησίου τῆς Παναγίας ὁπου-ψάλλοντος τοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων κ. Ἀντωνίου Δημητρίου-ἐκκλησιαζόμεθα ἐπὶ ἔτη ἄρκετά, τὸ πρῶτον ὑπηρετήσας ὡς κληρικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἴσως εἰς τὸν ἐν Πέραν Ναὸν τοῦ «Ἀγίου Ἰωάννου τῶν Χίων» :-

παραγωγῆς των· ἀκόμη καὶ διὰ τὸ —ἐνεκα τῆς λεπτότητος τῶν διαστημάτων του— δυσχερὲς τῆς ἀποδόσεώς του, παρὰ τῶν μουσικῶν ἐκτελεστῶν.

“Οτε —σὺν Θεῷ— ἔλθωμεν εἰς τὴν δι’ ἀριθμητικῶν λόγων διατύπωσιν τῶν διαστημάτων του, τότε θὰ ἴδωμεν, τίνων ἱερῶν ἀριθμῶν ὁ γάμος, τὰ τετράγωνα καὶ οἱ κύβοι, καὶ ποῖαι μεσότητες ἀριθμητικαὶ καὶ ἁρμονικαὶ συνέβαλον εἰς τὴν διαμόρφωσίν του.

Πάντως, ὁ Πλούταρχος, ὁμολογεῖ πόσον δύσκολος ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἡ ἐκτέλεσίς του, τῶν μὴ δυναμένων ἵνα τὸ ἐκτελέσουν, προφασιζομένων ὅτι δὲν ὑπάρχει. “Οπως, ἀκριβῶς, συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὅπου οἱ ἐθισμένοι εἰς τὰ ἡμίτονα τῆς Δύσεως, ἀδυνατοῦν ν’ ἀκούσουν —πολὺ δὲ περισσότερο ἵνα ἐκτελέσουν— διαστήματα μικρότερα ἀπὸ αὐτά· καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτος, ὡς ἐκ τούτου, ἡ μετὰ πόθου συντήρησίς του ἐν τε τῇ ψαλμωδίᾳ καὶ τῇ —κατὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν— ἐμμελῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν λοιπῶν Γραφικῶν περικοπῶν, παρὰ τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας :-

§ ρκζ΄ Περὶ τῶν εἰδῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας

Ἐν τῇ «περὶ χρονικῆς ἀγωγῆς» με’ παραγράφῳ, ἀνεφέρθημεν εἰς τὰ εἰς ἕκαστον εἶδος αὐτῆς ἀνταποκρινόμενα εἶδη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας καὶ συνθέσεως, τὰ ὅποια διεκρίναμεν εἰς :

- α) Εἰρμολογικὸν
- β) Στιχεραρικὸν καὶ
- γ) Παπαδικόν.

Καί, Εἰρμολογικὰ μέλη καλοῦνται τὰ σύντομα, ὅχι μόνον ὡς πρὸς τοῦ χρόνου τὴν ἀγωγήν, ἀλλὰ κυρίως, ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν μελωδιῶν· τῶν ὁποίων ἑκάστη συλλαβὴ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓνα φθόγγον ἢ χρόνον τῆς μελωδίας· κάποτε —αἱ τονούμεναι— καὶ εἰς δύο· εἰς δὲ τὰς μουσικὰς καταλήξεις εἰς δύο καὶ τρεῖς.

Ἡ ἐπάλληλος καὶ ἄνευ βραδύτητος διαδοχὴ φθόγγων καὶ συλλαβῶν, ἔχει ὡς συνέπειαν καὶ τὸ τάχος τῆς ἀγωγῆς.

Ἰσχυρός ἢ Παρὰ

Του λ. θουοφραγι. θαντος υ πο των ε ου θαι
 ων ὁ γ ρα τι ω των φυλασσοδων το αχραντου
 ου ω μα ὁ α νε ε ρις τει η με ρος ζω τη ρ ὁ θω
 ου με νος τω κο σμῳ τιν ζων ην ᾗ

K.O.K.

Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ χορευτικῶν τραγουδιῶν· με πρόσθετον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς, τοῦ εἵδους τοῦ χοροῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται τὸ τραγούδι π.χ.

Ἦχος ᾠδῆς σουρτὸ τσακιχτὸ Πελοποννήσου

Πι το να α ζη χαι ει βαρηνκ ᾠ τι

το ο να ζη χαι κευαι ᾠ

τι το ο να ζη χαι κευαι ᾠ

ταν τη η χον τον αι α λαντρα

— Πάντηχόν τάν ἄντρα = καὶ τὸν ἀνακαίτη

Βίβλος μουσικὴ καλουμένη «Εἰρμολόγιον», περιέχει, κυρίως, μελικά πρότυπα συνθέσεως, κατ' ἤχον διατεταγμένα, τοὺς καλουμένους «προλόγους», (καθισμάτων, κοντακίων, εἰρμῶν, ἐξαποστειλαρίων, καὶ προλόγους στιχερῶν προσομοίων), ἐπὶ τῶν ὁποίων ψάλλονται ἄλλα «προσόμοια» καλούμενα τροπάρια, πρὸς τὸν αὐτὸν ἦχον καὶ τὸ αὐτὸ ποιητικὸν πρότυπον συντεθειμένα.

Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μελοποιίας ἀνήκουσι τροπάρια, ἀπολυτίκια*, κοντάκια, καθίσματα, εἰρμοί, ἐξαποστειλάρια καὶ στιχερά προσόμοια τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καθὼς καὶ σύντομα μέλη ψαλμῶν τῆς παπαδικῆς συνθέσεως. Τραγούδια δὲ χορευτικά : συρτοὶ καὶ μπάλλοι, κασάπικα, πηδηκτά, σύντομοι ἀντικρυστοὶ χοροὶ (καρσιλαμάδες) καὶ ἄλλα ὅπως π.χ. τὸ «φυσοῦνι» τὸ ἡπειρώτικο.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἰρμολογικὰ μέλη, διακρίνονται εἰς σύντομα καὶ ἀργά· ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἀργά, δὲν εἶναι παρὰ «εἰς διπλοῦν — ὡς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ — χρόνον» ἀργή ἀπόδοσις τῆς συντόμου μελωδίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνιαίου μουσικοῦ κειμένου παραλαμβανομένη τὸν παλαιὸν καιρόν. Π.χ.

Εἰρμοί = σύντομα πρότυπα τροπάρια τῶν Κανόνων.

Καταβασία = ἀργή ἀπόδοσις τῶν εἰρμῶν, ἐν τέλει ἐκάστης τῶν Κανόνων ᾠδῆς.

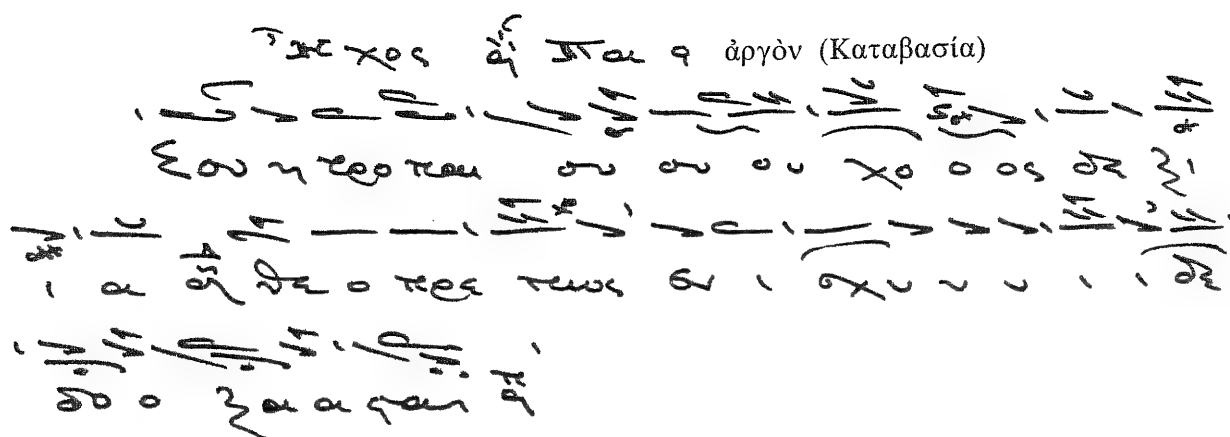
* Ὑπάρχουν προσέτι: σύντομα καθίσματα καὶ ἀργά, σύντομα στιχερά τροπάρια καὶ ἀργά.

Ἦχος ᾠδῆς Παιρ ᾠ σύντομον (Εἰρμός)

Σου η τερται ου χος δε ζι α ᾠ δε ο πεα

πως ου ι σχυι' δε δο ζα ο ται ᾠ

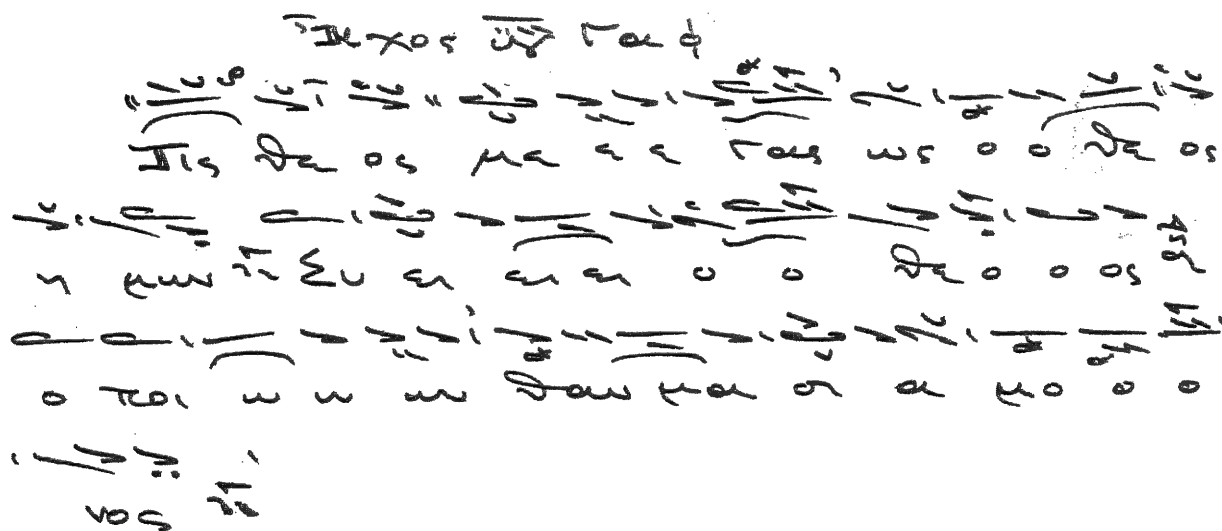
* Γ' ἀναστάσιμα ἀπολυτίκια εἶναι πρόλογοι διαφόρων μετ' αὐτὰ καθισμάτων τοῦ ὁρθρου.

Δεύτερον εἶδος ἐκκλησ. συνθέσεως, εἶναι τὸ «Στιχεραρικόν»· κληθὲν οὕτω, καθ' ὅσον τὰ εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος «στιχερά» μελουργήματα παρεμβάλλονται εἰς τὰς στιχολογίας, κυρίως ἐσπερινοῦ καὶ ὄρθρου, προτασσομένου ἐκάστου ἐξ αὐτῶν στίχου ψαλμικοῦ· παρ' ὅλον ὅτι καὶ τῶν προσομοίων στιχερῶν τοῦ εἰρμολογίου τροπάρια, παρεμβάλλονται εἰς τὰς ἰδίας στιχολογίας.

Κατ' αὐτό, εἰς ἐκάστην συλλαβὴν τοῦ ποιητικοῦ κειμένου ἀντιστοιχοῦσι δύο συνήθως χρόνοι τῆς μελωδίας, οἵτινες εἰς τονιζομένας συλλαβάς, ὡς καὶ τὰ τέλη τῶν καταλήξεων, δύνανται ἔπεκταθῶσι μέχρι καὶ τεσσάρων. Ἐνίοτε δὲ διὰ καλοφωνικῶν ἐπεκτάσεων (θεματισμῶν) μέχρι καὶ περισσοτέρων.

Τὸ στιχεραρικὸν εἶδος συνθέσεως, ὡς ἐκ τῆς βασικῆς παρουσίας μακρῶν συλλαβῶν καὶ ποδῶν τὸ πλεῖστον σπονδείων, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν εἶδος θρησκευτικῆς μελοποιίας· καθ' ὅσον τὸ εἶδος τοῦ «σπονδείου» ῥυθμοῦ —ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ— προέρχεται ἐκ τῶν εἰς τὰς θρησκευτικὰς σπονδὰς τῆς Ἀρχαιότητος χρησιμοποιουμένων ὕμνων καὶ ᾠδῶν.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο συνθέσεως, ἀνήκουσιν —ὡς ἐλέχθη— τὰ στιχερά ἰδιόμελα τῆς Ἐκκλησίας μας· τὰ οὐχὶ δῆλα δὴ καθ' ὠρισμένον πρότυπον (πρόλογον) ὡς ἐν τῷ εἰρμολογίῳ ψαλλόμενα τροπάρια, ἀλλ' ἔχοντα ἴδιον ἑκαστον μέλος, ἐξ οὗ καὶ

«ιδιόμελα»*. Διακρίνονται δὲ εἰς :

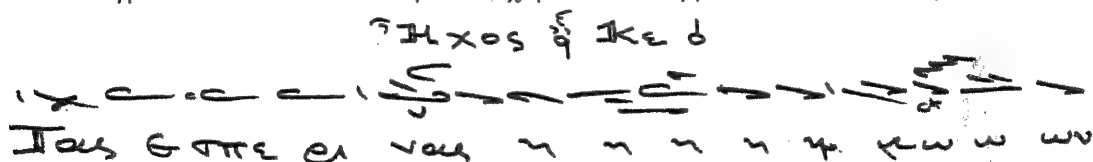
«Στιχερά ιδιόμελα» τῶν ὁποίων προτάσσονται στίχοι ψαλμικοί, καὶ εἰς «Δοξαστικά», τῶν ὁποίων προτάσσεται ὡς στίχος ἡ μικρὰ δοξολογία «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι»· τὰ τελευταῖα ψαλλόμενα —ὡς καὶ τὰ πρὸ τῶν στιχερῶν Κεκραγάρια καὶ Πασαπνοάρια— κατὰ τι βραδύτερον τῶν στιχερῶν ιδιομέλων.

Αἱ καταβασίαι, τὰ ἀργὰ καθίσματα, τὰ ἀργὰ στιχερά προσόμοια καὶ τὰ ἀργὰ εὐλογητάρια τοῦ Εἰρμολογίου, ὡς καὶ ψαλμοὶ τῆς Παπαδικῆς, κατὰ τὸ ὕφος τοῦτο μελοποιημένοι, οἷον ἀνοιξαντάρια, πολυέλεοι, ἀργαὶ δοξολογίαι καὶ προκείμενα τῆς Θ. Λειτουργίας, ἀνήκουσιν ἢ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸ εἶδος τὸ στιχεραρικόν. Βίβλος δὲ μουσική, ἢ τὰ στιχερά ιδιόμελα περιλαμβάνουσα, καθ' ἑορτὰς ἐνιαυτοῦ, τριωδίου καὶ πεντηκοσταρίου, καλεῖται «Σ τ ι χ ε ρ ᾱ ρ ι ο ν». Τοῦ Στιχεραρίου σημερινῆ ἔκφρασις εἶναι τὰ διάφορα «Ἀναστασιματάρια», «Δοξαστάρια» καὶ «Κυψέλαι».

Καὶ τὸ στιχεράριον —ὅπως καὶ τὸ εἰρμολόγιον— διεκρίνετο εἰς σ ύ ν τ ο μ ο ν καὶ ἄ ρ γ ο ν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν. Καὶ τὸ μὲν σ ύ ν τ ο μ ο ν εἶναι τὸ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἐκτὸς τῶν ἀρχικῶν ποιητῶν καὶ μελοποιῶν καὶ παρ' ἄλλων μεταγενεστέρων μελικῶς τροποποιηθέν· τὸ δὲ ἄ ρ γ ο ν, τῶν μεταβυζαντινῶν, ἴσως, χρόνων ἐφεύρημα ἀργῆς ἀποδόσεως τοῦ μέλους ἰδίᾳ τῶν Δοξαστικῶν ιδιομέλων, εἰς πανηγυρικὰς ἀκολουθίας διαφόρων ἐορτῶν, ἀναλόγου πρὸς ἐκείνην τῶν καταβασιῶν ἔναντι τῶν εἰρμῶν ἐν τῷ εἰρμολογίῳ· διότι τὸ ἄν᾿ ἐψάλλοντο ἅπαντα τὰ στιχερά ιδιόμελα εἰς δρόμον ἀργόν, ὡς τὰ μετέφρασαν οἱ 3 Διδάσκαλοι —κυρίως ὁ Χουρμούζιος— τῆς Μουσικῆς Σχολῆς τοῦ 1815, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδιανόητον**.

Φαίνεται μᾶλλον ὅτι ἅπαντα τὰ παλαιὰ στιχεράρια ἦσαν εἰς δρόμον σύντομον στιχεραρικόν ὡς τὰ σημερινά***, μετὰ διαφόρων κατὰ θέσεις καλοφωνιῶν καὶ ἐπεκτάσεων κατὰ τὰς καταλήξεις, ἐξ οὗ καὶ «καλόφωνα» ἐκλήθησαν, ἰδίᾳ τῶν μεταβυζαντινῶν μελοποιῶν τὰ στιχεράρια τῶν Χρυσάφου τοῦ Νέου καὶ Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν (αἱ. ιζ').

Ἰδοὺ δεῖγμα ἀπὸ τὰ ἀναστάσιμα στιχερά τοῦ Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν :

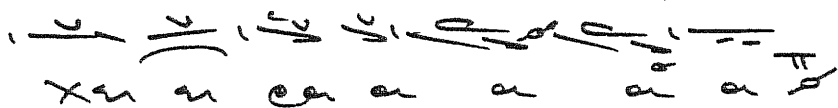

* Παρὰ τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα, καὶ στιχερά τινα ιδιόμελα, ὡς π.χ. τὰ: «Οἶκος τοῦ Εὐφραθά» καὶ «Ποίοις εὐφημιῶν» ἤχου Β' «Ὅσιν Πάτερ θεοφόρε Θεοδόσιε» ἤχου πλ. Α', «Τριήμερος ἀνέστης Χριστὲ» καὶ «Ἡ ἀπεγνωσμένη» ἤχου πλ. Β' ὡς καὶ «Κύριε εἰ καὶ κριτηρίῳ» ἤχου πλ. Δ' χρησιμεύουσιν ὡς πρόλογοι ἄλλων στιχερῶν ιδιομέλων.

** Εἰς τὸ ἡμέτερον «Ἡ μουσικὴ παλαιογραφικὴ ἔρευνα» καὶ ἐν πίνακι ιβ' ἐπεσημάναμεν ἀνακολουθίαν τῶν τριῶν Ἑξηγητῶν, ὡς πρὸς θέσεις τινὰς μουσικὰς τὰς ὁποίας συντόμως μὲν ἐξηγοῦσιν ἐν τῷ Εἰρμολογίῳ, ἀργῶς δὲ εἰς τὸ Στιχεράριον.

Ἀκόμη ὁ Χουρμούζιος, ἐνῶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἰακώβου τὸ Δοξαστάριον ἐξηγεῖ ἀργῶς (συντόμως ἄραγε, ἀπὸ ποῦ ἔψαλλεν ὁ Ἰάκωβος;) τὰ ιδιόμελα «Ποίοις εὐφημιῶν» ἐξηγεῖ συντόμως, ἐνῶ παρίστανται διὰ τῆς ἰδίας γραφῆς, διὰ τῆς ὁποίας καὶ τὰ λοιπὰ στιχερά τοῦ Δοξασταρίου. (Ἴδε σχετικῶς τὸ ἐντυπον Δοξαστάριον καὶ εἰς ἡμέτερον «Γέννη καὶ διαστήματα» πίνακα Α', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ', ὡς πρὸς τὸ «Ποίοις εὐφημιῶν» εἰς γραφὰς διαφόρων αἰώνων).

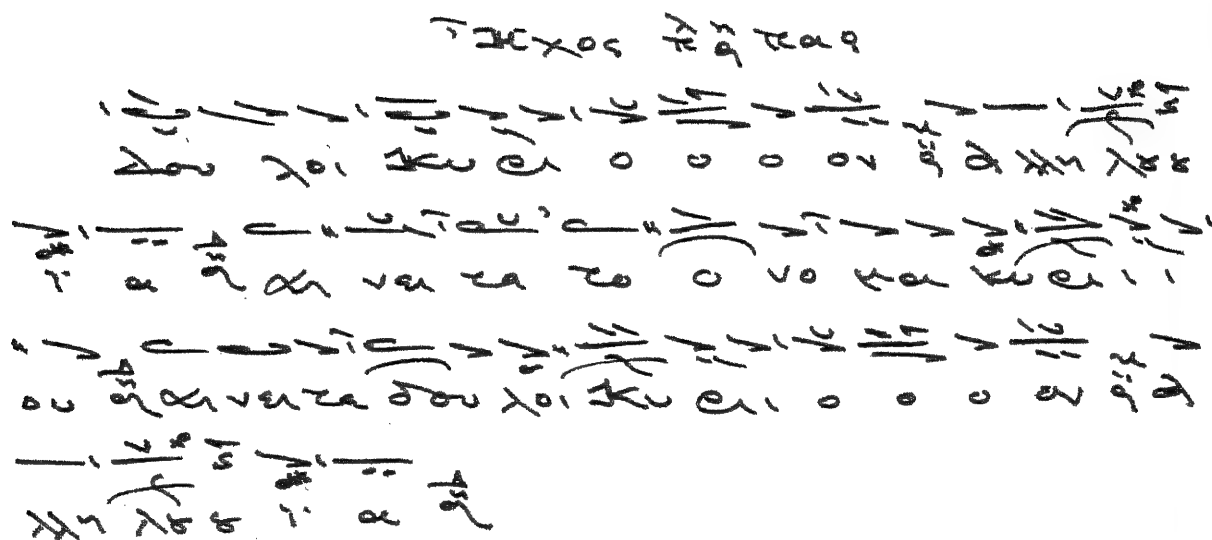
*** Ἴδε τὸ δοξαστικὸν «Αὐγούστου μοναρχήσαντος» τῆς Κασσιανῆς, εἰς φωνογραφικὸν δίσκον, ὕμνων τῶν Χριστουγέννων, τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, μὴ διαφέρον κατὰ τὰς θέσεις τῶν σημερινῶν στιχερῶν τοῦ πλ. Β'.

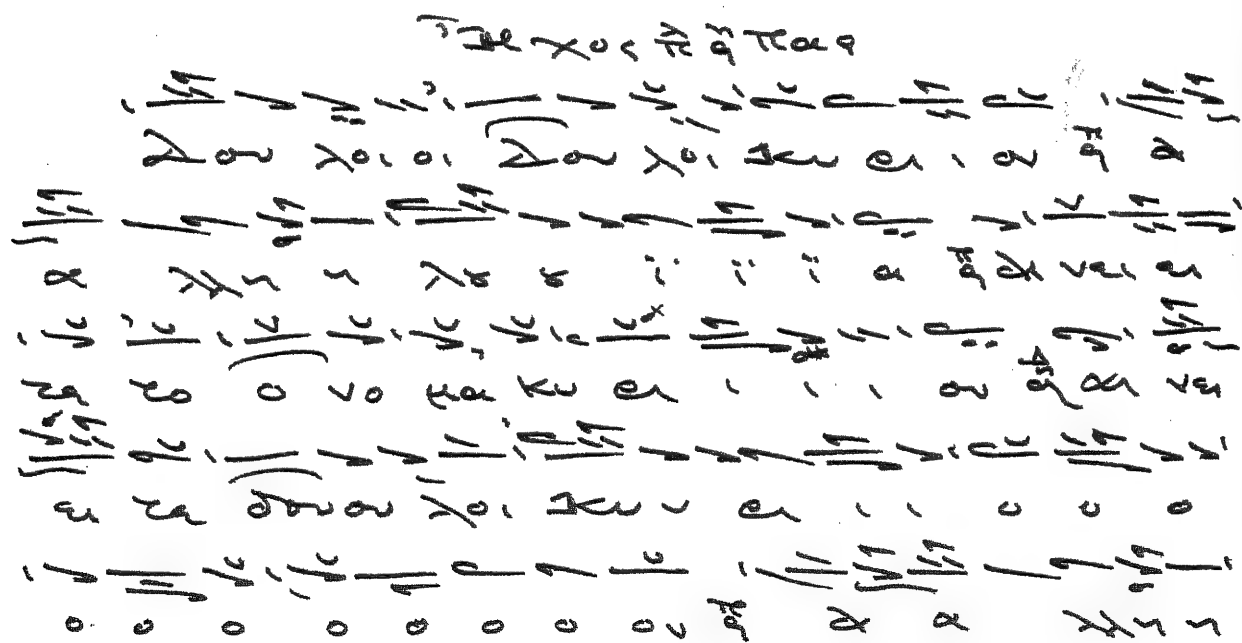
καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἕκαστος στίχος ἐκτείνεται ἐπὶ μήκιστον.

Ἐκ τῶν Πολυελέων

α) Εἰς δρόμον σύντομον — ἡμέτερον

β) Εἰς δρόμον στιχαραρικὸν — Τοῦ Λαμπαδαρίου

Κ.Ο.Κ.
ΜΕΝ

Ἀπὸ τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου

⁹ Από τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου

Ἰχθυος ὁ κεδ κεινόμενον — τοῦ Κορώνη

A handwritten musical score for the song "The Rose Tree". The score is written on ten staves. The first staff begins with the title "The Rose Tree" in a decorative, cursive font. The music is written in a single melodic line, featuring various note values, rests, and bar lines. The handwriting is fluid and characteristic of 19th-century musical notation. The score concludes with a double bar line and a final note.

Κ.Ο.Κ.

Κοινωνικόν Ἀναλήψεως — Τοῦ Λαμπαδαρίου

ἡχος Δία μετρίως

Κ.Ο.Κ.

Ἡ βραδύτης ὅθεν ἢ τὸ τάχος τῶν παπαδικῶν συνθέσεων, ἐξαρτᾶται, κυρίως, ἐκ τοῦ εἶδους τῆς ἐπὶ τῶν ψαλμικῶν στίχων μελοποιΐας :

Τὰ εἰς εἰρμολογικὸν ὕφος, ψάλλονται εἰς σύντομον ἀγωγήν χρόνου Σ .

Τὰ εἰς στιχηρarikόν, εἰς μέσην ἢ μετρίαν Σ ἢ Σ' · καὶ

Τὰ εἰς ἀργὸν παπαδικόν, εἰς ἀργὴν Σ · ἐνῷ ὠρισμένα ἐκτεταμένα ἐξ αὐτῶν, εἰς ἀργὴν ἀγωγήν, κάπως κεκινημένην, μετρίως Σ' .

Περαίνοντες τὸν περὶ εἰδῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιΐας λόγον, παρέχομεν ἀκολουθῶς μέρος τοῦ Δοξαστικοῦ Θεοτοκίου «Ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ» Χρυσάφου τοῦ Νέου, μετὰ τῆς ἀντιστοίχου ἐξηγήσεώς του. Συντόμου μὲν παρ' ἡμῶν, ἀργῆς δὲ παρὰ τῶν 3 Διδασκάλων τῆς νέας μουσικῆς γραφῆς, μὲ τὴν παράκλησιν πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν βυζαντινομουσικολογούντας, ὅπως :

Οἱ μὲν παραδεχόμενοι ὡς βασικὸν μέλος τὴν εἰς ἀργὸν δρόμον ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου τῶν παλαιῶν στιχηρῶν (καὶ τῶν εἰρμολογικῶν μελῶν ἀκόμη), δηλώσουν εἰς ποῖα φωνητικὰ σημάδια καὶ ποίας τῶν χειρονομιῶν, τοῦ ἀνωτέρω στιχεροῦ, ἀνταποκρίνεται, κατὰ φράσεις, τὸ κείμενον τῆς ἀργῆς ἐξηγήσεως τῶν 3 Διδασκάλων καὶ διατί; Ἀκόμη :

Ἄν οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα διὰ τὰ παλαιὰ στιχερά, πόθεν εὖρον καὶ ἔψαλλον τὸ σύνθηες ἐν χρήσει σύντομον εἶδος τῶν στιχερῶν, οἱ τοῦτο ἀποτυπώσαντες εἰς νεωτέραν γραφὴν πατριαρχικοὶ μουσικοὶ τοῦ 17 αἰῶνος; Δὲν θὰ ἦτο τοῦτο, ἀντίθετος πρὸς τὴν πρὸ αὐτῶν μουσικὴν παράδοσιν καὶ πρᾶξιν καινοτομία, ἀνεπίτρεπτος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας;

Οἱ δὲ τὰς ἐπὶ τῶν παλαιῶν βυζαντινῶν συνθέσεων μετροφωνίας τῆς Δύσεως ἀκολουθοῦντες καὶ τὰς χειρονομικὰς ἐνεργείας ἀγνοοῦντες ἢ ἀπορρίπτοντες, ὡς νεωτέρων —δῆθεν— νοθείαν τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἂν πιστεύουν ὅτι, αἱ ἀντίθετοι πρὸς τὰ βυζαντινὰ μουσικὰ συγγράμματα καὶ ψαλτικά παιδαγωγικὰ ἐγχειρίδια, τὴν καθ' ὅλου θεωρίαν καὶ συγκρότησιν τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, τὰ ἀπ' αἰῶνων ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν μουσικὰ ὄργανα (ὡς πρὸς τὰ διαστήματα) ὡς καὶ τὴν ἀδιάκοπον φωνητικὴν μουσικὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἄτονοι καὶ ἄρρυθμοι μετροφωνικά καὶ (ὄχι μελικά καὶ μουσικά) ἐρμηνεῖαι τῆς Δύσεως, ἀποτελοῦν τῆς ἄνω συνθέσεως τὸ μελικὸν περιεχόμενον, καὶ ποία ἢ κατ' αὐτοὺς (τοὺς ἡμετέρους) πιστὴ ἐρμηνεία αὐτοῦ;* Ταῦτα δημοσίως καὶ ὄχι εἰς κατ' ἰδίαν συζητήσεις καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοῦ καὶ ὄχι ξένων ἀγνοούντων τὰ καθ' ἡμᾶς.

* Ἴδε σχετικῶς ἡμέτερα :

α) «Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ μεταγραφὴ τῶν βυζαντινῶν μουσικῶν χειρογράφων» —ἐκ τῶν Πρακτικῶν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1953 Θ' Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου— εἰς περιοδικὸν «Ἑλληνικά» παραρτ. ἀρ. 9 τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1955.

β) «Γένη καὶ διαστήματα εἰς τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν», ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ ἐν τῇ παρὰ τὴν Ρώμην Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης τῷ 1968 Διεθνῆς Συνέδριον Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1970, καὶ

γ) «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ παλαιογραφικὴ ἔρευνα ἐν Ἑλλάδι» διάλεξιν γενομένην ἐν Λονδίνῳ τῷ 1975, Ἀθῆναι 1976, ὅπου ὑπάρχουν παλαιὰ Τροπάρια καὶ θέσεις (φράσεις) μουσικά, παριστώμενα εἰς διαφόρους παλαιὰς μουσικὰς γραφάς, μὲ ἐξηγήσεις εἰς τὴν σημερινήν.

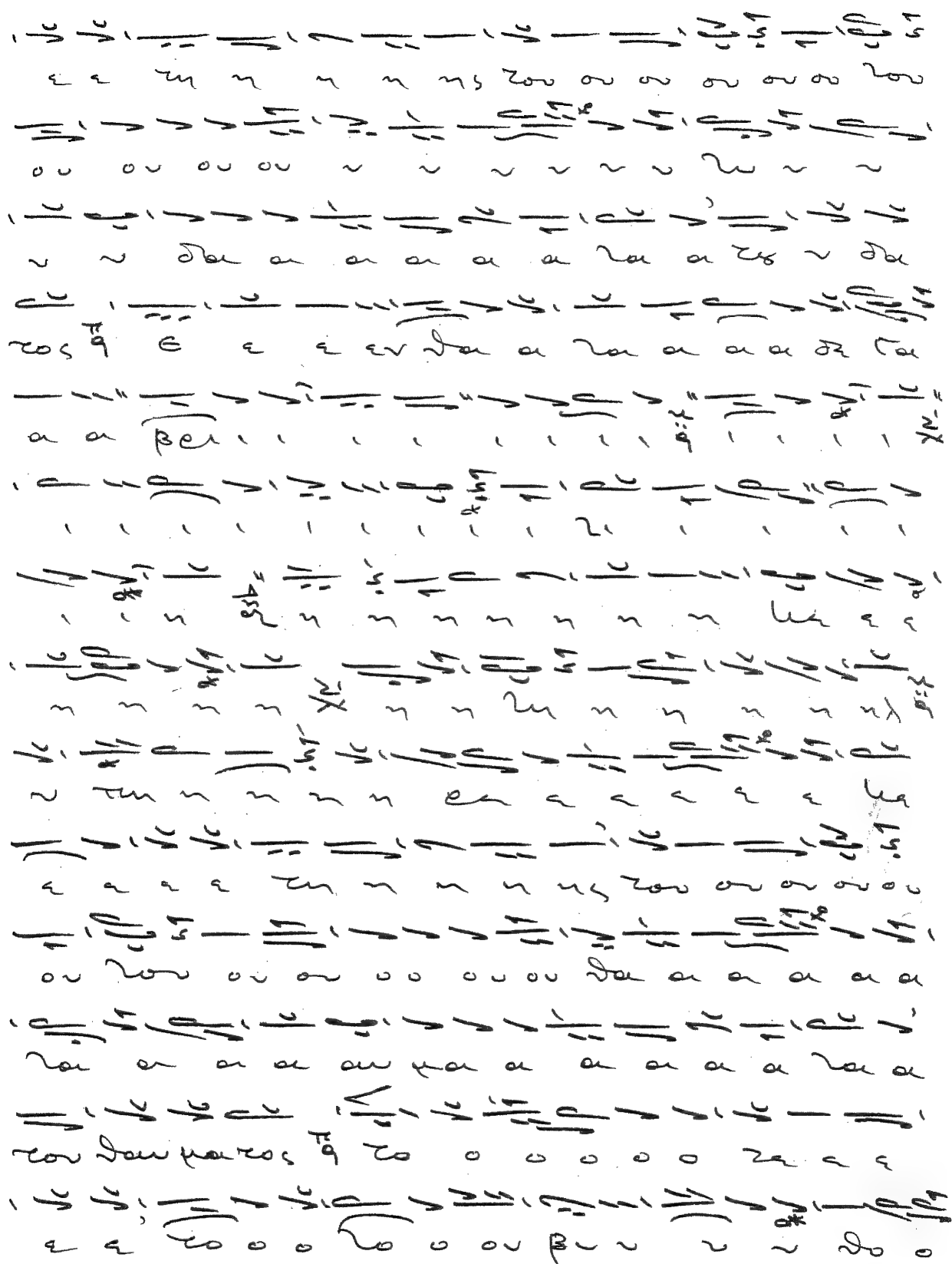
Δογματικὸν Θεοποιεῖον

[illegible]

Κενοσόφου του Πλείου - Δογματικόν Ἔκρον

Ἰεχὸς πᾶσι τοῖς ἱεροῖς

[illegible]

Handwritten musical notation on a page, featuring various notes, rests, and clefs. The notation is written in a cursive style, typical of early manuscript notation. The page includes several staves of music, with some staves containing multiple lines of notes. The notation is dense and covers most of the page area.

At the bottom right of the page, the initials "K.O.K." are visible.

Κεφ. ΙΑ' ΟΡΓΑΝΙΚΑ— ΣΥΜΦΩΝΙΚΑ

§ ρκη' Εὔρεσις καὶ χρήσις τῶν διαστημάτων ἐπὶ τῆς θαμπούρας

Ὁ Διδάσκαλος Χρύσανθος ὁμιλῶν ἐν § 431 τοῦ «Θεωρητικοῦ» του περὶ παραλλαγῆς, ἐπάγεται: ...«διότι ἂν εἶναι λάθος κανένας τόνος ἐπὶ τὸ βαρὺ ἢ τὸ ὀξύ, διὰ τῆς παραλλαγῆς εὐρίσκεται. Πλὴν καλλιωτέρα καὶ βασιμωτέρα δοκιμὴ γίνεται διὰ τινος ὄργανου μουσικοῦ· διότι τότε εὐρίσκεται καὶ λάθος ἡμιτονίου καὶ τεταρτημορίου τόνου».

Ἀνάγκη, λοιπόν, οὐσιαστικῇ, ἢ γνῶσις καὶ ἢ χρήσις ὄργανου μουσικοῦ διὰ τοῦ ὁποίου ἵνα δύναται κανεῖς ἵνα αἰσθητοποιῇ διὰ τε τῆς ἀκοῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ὁράσεως τὰς ποικίλας διαφορὰς τῶν μουσικῶν ἤχων καὶ διαστημάτων· καὶ τοιοῦτον ὄργανον, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, κατάλληλον εἶναι ἢ **θ α μ π ο ὐ ρ α**.

Ἡ θαμπούρα —τῶν παλαιῶν ὁ «Πυθαγόρειος Κανὼν»— ἀπὸ ὄργανον τῆς διὰ μαθηματικῶν λόγων εὐρέσεως καὶ καταμετρήσεως τῶν διαστημάτων, ἐγένετο συνάμα καὶ ὄργανον ἐκτελέσεως μουσικόν, ταυτιζομένη πρὸς τὴν ἀρχαιοελληνικὴν «πανδουρίδα» καὶ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν —μὴ δυναμένων ἵνα προφέρωσι τὸ **θ**— «ταμπούρα» προφερομένη.

Ὁργανον κατ' ἐξοχὴν βυζαντινόν, ὅχι μόνον ὡς ἐπιχωριάζον κυρίως εἰς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους τὴν περιοχὴν, ἀλλὰ καὶ μαρτυρούμενον —ὅπως καὶ ἡ κιθάρα (οὔτι) καὶ τὸ λαοῦτο— κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ ἀκριτικὸν ἔπος διὰ στίχων πλείστων, ὡς οἱ ἀκόλουθοι :

«Τὶ κρούεις τὴν θαμπούραν σου, ἐν τῇ παρουσίᾳ ὧρα (νύκτα)»; ἢ

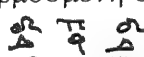

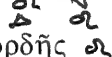

«Κι' ἀφ' ὅτου ἀποδείπνησεν, ἐμπαίνει εἰς τὸ κουβούκλιν

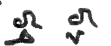
καὶ ἐπῆρεν τὸ θαμπούριν του (ταμπουράν), κι' ἀποκατέστησέν (ἐχόρδισέν) το

ὄφειον δερμάτια ἔσχισεν, καὶ ἐποίησεν του τὰς κόρδας

[ἐποίησεν] καὶ τὰ δόντια των (τῶν ὄφειων) πανέμνοστα τρυπάρια (στριφτάρια)»

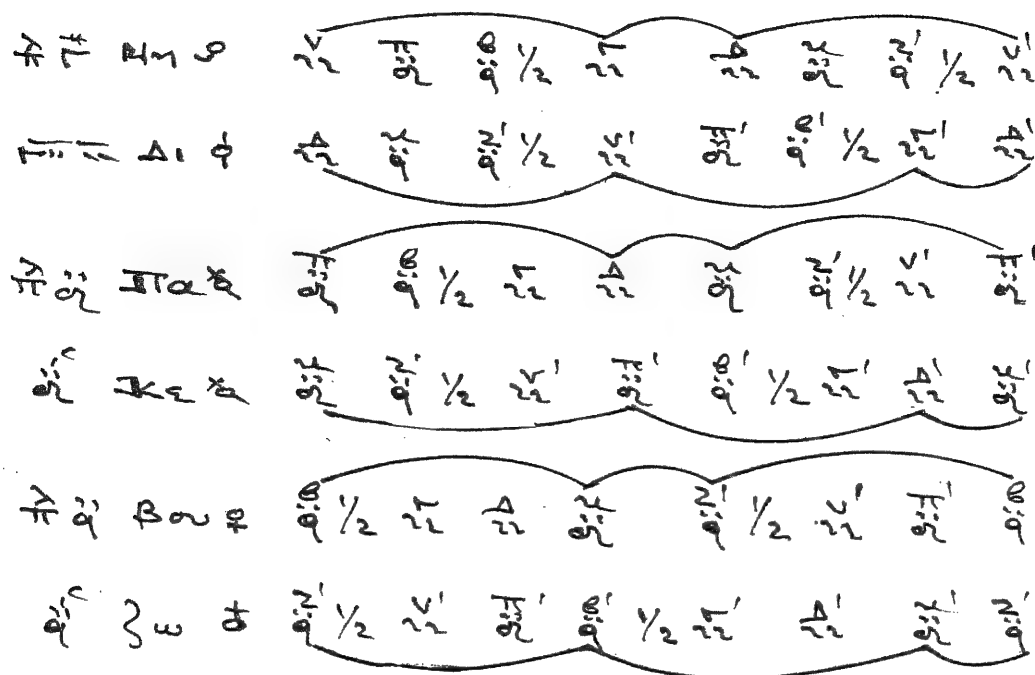
Ἔχει μῆκος ὑπὲρ τὸ μέτρον· ὑπάρχουσι δὲ καὶ παρ' ἡμῖν θαμποῦραι διαφορῶν μεγεθῶν.

Εἶναι τρίχορδος, φέρουσα δηλαδὴ τρεῖς συστοιχίας χορδῶν μὲ δύο τέλια ἐκάστην καὶ εἶναι ἡρμωσμένη εἴτε κατὰ τὸ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ διὰ πέντε ἀπὸ τοῦ ὀξέος πρὸς τὸ βαρὺ, ἥτοι : ὥστε ἵνα ἔχη σύμφωνον ὑπόβαθρον 4ης καὶ 5ης, ὅταν διὰ τῆς πρώτης χορδῆς παίζεται μελωδία μὲ βάσιν τὸν ἢ τὸν , εἴτε κατὰ τὸ διὰ πέντε καὶ διὰ τεσσάρων ὥστε ἵνα ἔχη σύμφωνον ὑπόβαθρον 5ης καὶ 4ης, ὅταν διὰ τῆς πρώτης χορδῆς παίζεται μελωδία μὲ βάσιν τὸν ἢ τὸν .

Ἄν ὅμως ἁρμοσθῇ κατὰ πέμπτας ἐπὶ τὸ βαρὺ ἥτοι ὑπόβαθρον συμφωνικὸν μόνιμον δὲν ἔχει· παρέχει ὅμως τὴν εὐχέρειαν συμφωνικῆς ὑποκρούσεως διὰ συγχορδιῶν ὅπως καὶ ὁ ταμπουράς, περὶ τῶν ὁποίων ἴδε ἀκολούθως εἰς παράγραφον σχετικὴν*.

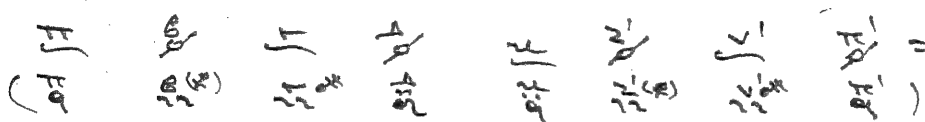
* Ἀσάφεια καὶ πολυγνωμία ἐπικρατεῖ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἁρμοσίαν (τὸ χόρδισμα) τῆς θαμπούρας. Οὕτω : Ὁ μὲν Χρύσανθος —Θεωρητ. σ. 194 § 436— ὀρίζει : «καὶ ἢ μὲν πρώτη χορδὴ βομβεῖ τὸν ἢ δὲ δευτέρα τὸν »

κι' ἐκείνας τῶν αὐτῶν ἤχων, ἐν πορείᾳ διὰ διέσεων*:

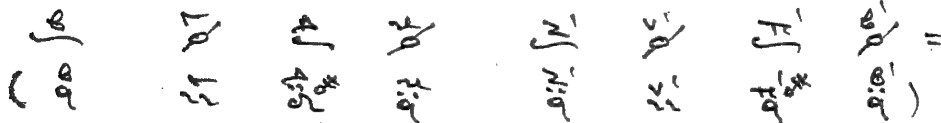

ἀκόμη, καὶ τὰς σκληρὰς χρωματικὰς τῆς ὁμοταξίας τοῦ Πα ρ ἤχου, ἐξ ἡμιτόνων καὶ τριημιτόνων κατὰ τετράχορδον π.χ.

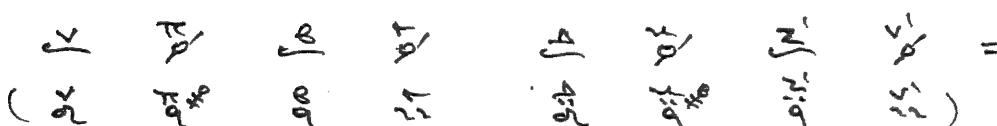
Πλ. Β' ἐκ τοῦ Πα ρ

Πλ. Β' ἐκ τοῦ Βου ρ

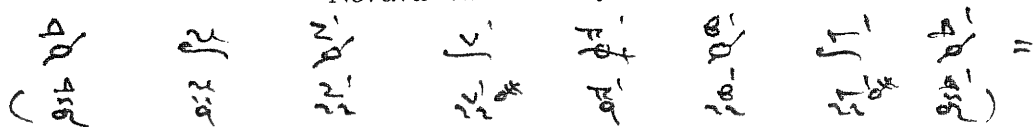

Πλ. Β' ἐκ τοῦ Νη ρ

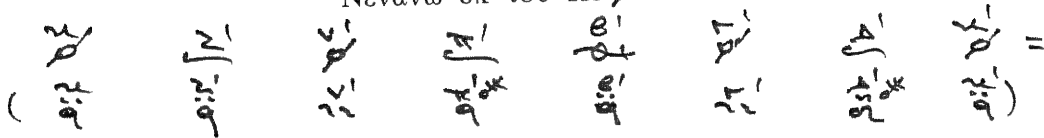

* Αἱ ὑφесо-διέσεις νοοῦνται ἀπὸ τῶν φθόγγων τῶν μαλακῶν διατονικῶν, *που εἶναι καὶ οἱ βασικοὶ φθόγγοι τῆς θαμπούρας (π.χ. $\pi = \pi^{\flat}$, $\rho = \rho^{\flat}$, $\kappa = \kappa^{\flat}$ κ.ο.κ.), καὶ τῆς ἐκκλ. ὀκτωηχίας.

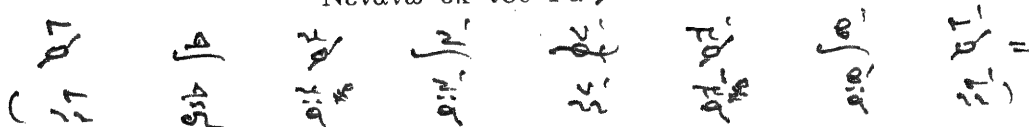
Νενανὼ ἐκ τοῦ Δι

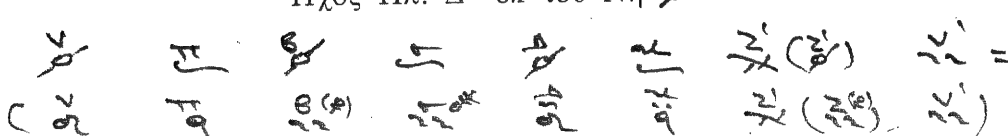
Νενανὼ ἐκ τοῦ Κε

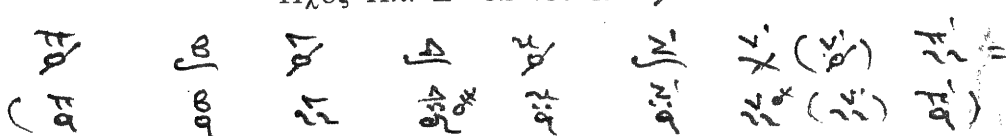
Νενανὼ ἐκ τοῦ Γα

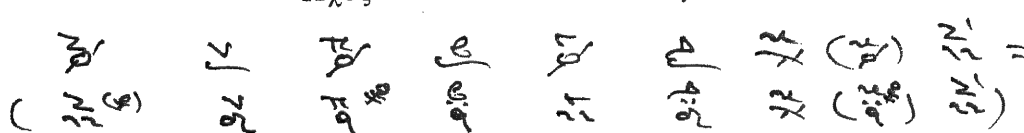
Ἦχος Πλ. Δ' ἐκ τοῦ Νη

Ἦχος Πλ. Δ' ἐκ τοῦ Πα

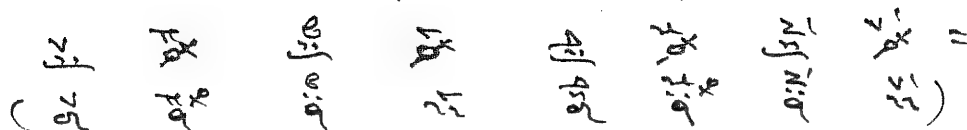
Ἦχος Πλ. Δ' ἐκ τοῦ Ζω

Ἔχει ἀκόμη καὶ —εἰς ὠρισμένα τετράχορδα— ἄνω τῶν ἡμιτόνων (λειμμάτων) καὶ δεσμοὺς ἐλαχίστου τόνου, ὥστε 'να ᾔηται δυνατόν, δι' αὐτῶν καὶ τῶν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν 4 χορδῶν τούτων ἡμιφωνιῶν, 'να σχηματισθῶσι κλίμακες τῆς ὁμοταξίας τοῦ $\alpha\beta\gamma\delta$ μαλακοῦ χρωματικοῦ ἤχου, μὲ ἐλάχιστον (τμ. $7 \frac{1}{2}$) διφωνίαν ἐλάσσονα ἐναρμόνιον (τμ. 16) καὶ ἡμίτονον χρωματικὸν (τμ. $6 \frac{1}{2}$) κατὰ τετράχορδον, οἷον φθόγγους :

α) $\text{N}\eta$ και $\text{D}\iota$ δια τὰς ἀπὸ τῶν $\text{N}\eta$ καὶ $\text{D}\iota$ κλίμακας τῶν "Εσω $\text{N}\eta$ και "Εξω $\text{D}\iota$ ἤχων.

"Εσω Β' ἢ Πλ. Β' ἐκ τοῦ $\text{N}\eta$

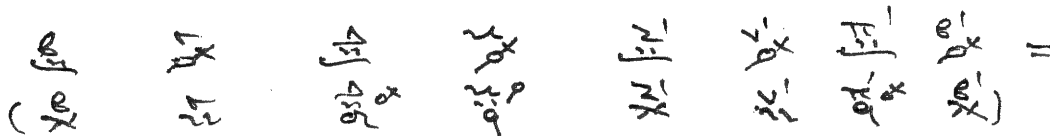
β) $\text{P}\alpha$ και $\text{K}\epsilon$ δια τὰς ἀπὸ τῶν $\text{P}\alpha$ καὶ $\text{K}\epsilon$ κλίμακας τῶν "Εσω $\text{P}\alpha$ και "Εξω $\text{K}\epsilon$ ἤχων.

Πλ. Β' ἐκ τοῦ $\text{P}\alpha$

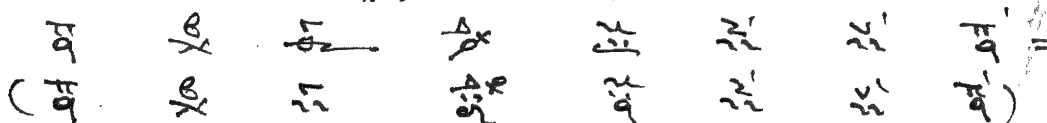
γ) $\text{B}\omega$ (= $\text{B}\omega$) και $\text{Z}\omega$ (= $\text{Z}\omega$), δια τὰς ἀπὸ τοῦ $\text{B}\omega$ (λεγέτου) κλίμακας τῶν "Εσω $\text{B}\omega$ και "Εξω $\text{Z}\omega$ ἤχων.

Πλ. Β' ἐκ τοῦ $\text{B}\omega$

δ) "Ακόμη και A' (= A') δια τὴν ἐπὶ τοῦ A' κλίμακα τοῦ διφώνου πλ. Α' $\text{P}\alpha$.

"Ηχος Πλ. Α' $\text{P}\alpha$

"Εχει, τέλος, καὶ ἑναρμονίους διέσεις —ἐδῶ-ἐκεῖ— δια τῶν ὁποίων ἀντιμετωπίζονται, ὡς ἀποχρώσεις διαφόρων ἤχων, διάφοροι ἑναρμόνιοι ποικιλίαι*.

* Τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἑναρμονίων διέσεων, ἐκτὸς τῶν ὀργάνων ὅπως ἡ θαμπούρα, μαρτυροῦσι καὶ τὰ βυζαντινὰ ψαλτικά ἐγχειρίδια, μέχρι καὶ τοῦ Χρυσάνθου.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 968 χειρ/φον τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, φέρον ἐν φ. 181 τὸ εἰς σχῆμα ψαλτῆρος διάγραμμα τοῦ πλ. Α' ἤχου, γράφει σχετικῶς :

«Ἐτερον κανόνιον τοῦ αὐτοῦ πλ. Α' : λέγεται οὖν πεντάφωνον ἤχου πέντε ἀπάνω ἀπὸ τὸν πλαγίου πρώτου ($\text{N}\eta$ — $\text{Z}\omega$) καὶ φθεῖρουν τὸ ἴσον μὲ φθορὰν Νενανῶ $\text{N}\eta$ ὅχι τὸ ἐδικόν μας νενανῶ [ὅχι δῆλα δὴ τὸ εἰς ἑκτασιν ἡμιτόνου σύνηθες διάστημα $\text{N}\eta$ — $\text{D}\iota$ τοῦ νενανῶ ἢ χρωματικοῦ $\text{N}\eta$ — $\text{D}\iota$ ἤχου], ἀλλὰ ἄλλο λεπτότερον [μικρότερον], τὸ ὅποιον λέγεται ἐθνικόν· καὶ περιπατεῖ τὸ κανόνι ἄλλο μὲ τὴν λεπτὴν ἐκείνην φθορὰν καὶ ἀναπαύεται, κατασκευάζουσα ἢ φωνὴ ταῖς πέντε εἰς τοῦ πλ. Α' [$\text{N}\eta$] τὸ μέλος».

Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ὑστερεῖ ἡ θαμπούρα, εἶναι τὸ ὅτι δὲν εὐκολύνει, κατὰ πάντα, τὴν ἐξ οἰασδῆποτε βάσεως εἰς ἄλλην βάσιν μεθαρμογὴν (μεταφορὰν) τῶν μουσικῶν κλιμάκων, (ὅπως τὸ λαοῦτο, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ λόγος κατωτέρω), καὶ τῶν μελωδιῶν, ἀλλ' ἀποδίδει κυρίως τοὺς ἤχους ἕκαστον ἀπὸ τῆς φυσικῆς τοῦ βάσεως καὶ τινος κατὰ μεθαρμογὴν. Ὑπερέχει ὅμως τοῦ λαοῦτου, κατὰ τὸ ὅτι ἀποδίδει τὰ διαστήματα ἀκριβῆ, ἐνῶ τὸ λαοῦτο, ὡς συγκερασμένον κατὰ τὰ ἡμίτονα, σχετικῶς. Ἡ ἑκτασις τῆς θαμπούρας φθάνει μέχρι τοῦ δις διαπασῶν καὶ διὰ πέντε ($\text{♩} - \text{♩} - \text{♩} - \text{♩}''$), ἐξ ὧν τὸ δις διαπασῶν ἐπὶ τοῦ πῆχεος, ἡ δὲ πέμπτη ($\text{♩} - \text{♩}''$) ἐπὶ τοῦ σκάφους τοῦ ὄργανου.

Δύσχρηστον ὄργανον ἡ θαμπούρα (ὁ πυθαγόρειος κανὼν), λόγῳ τοῦ μήκους τοῦ πῆχεος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν διευκολύνει —εἰς ταχὺν χρόνον— τὰ τῆς χειρὸς πηδήματα λίαν ἀφεστώτων διαστημάτων, οὔτε ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν διὰ τὴν κροῦσιν κατὰ Πτολεμαῖον*.

Ἀντιθέτως, τὸ τρίγωνον ψαλτήριον (κανονάκι), μετὰ τὴν ταχεῖαν ὕψωσιν ἢ κατάβασιν τῶν ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτοῦ πῆχεος μεταλλικῶν ἐλασμάτων, ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν πρὸς κροῦσιν τοῦ ὄργανου. Εἶναι δέ, ὡς φαίνεται, τὰ μεταλλικὰ ἐλάσματα (μανταλάκια) ἐφεύρημα βυζαντινὸν —παλαιὸν ἢ μεταγενέστερον— διότι ὅπως φαίνεται εἰς τὰς εἰκόνας τῆς «Μουσικῆς Ἑγκυκλοπαιδείας» τοῦ Lavignac, οἱ παλαιοὶ ἄραβες —ἴσως καὶ νεώτεροι— τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ τόνου ἐπάτων ἐπὶ τῶν χορδῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, παίζοντες τὸ ὄργανον διὰ μόνης τῆς δεξιᾶς.

§ ρκθ' Τὰ μουσικὰ διαστήματα ἐπὶ τοῦ ταμπούρα

Κλάσμα $1/2$ τῆς θαμπούρας εἶναι ὁ πατροπαράδοτος «τ α μ π ο υ ρ ᾶ ς» τῶν προγόνων μας καὶ τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν τῶν ἐθνικῶν μας ἀγώνων· τοῦτου δὲ δείγματα καὶ παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον ὁ ταμπούρας τοῦ ἀειμνήστου Μακρυγιάννη.

Ἡ θαμπούρα ἔχει μῆκος περὶ τὰ 108 ἐκ., ὁ ταμπούρας 54 ἢ 55· ἀνάλογον δὲ πρὸς αὐτὰ εἶναι τὸ περσικὸν «σάζι»: διαφέροντα μεταξύ των κατὰ τὸ ὅτι, εἰς μὲν τὸ σάζι —ἰδίως τὸ μεγάλο— τὸ στέλεχος τῶν στροφίγγων, τῶν εἰς σχῆμα T δι' ἀμφοτέρα, εἶναι ἐπικλινές, σχεδὸν κάθετον ἐπὶ τοῦ πῆχεος τῶν δεσμῶν (περδεδῶν), ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν κιθάραν (οὔτι), εἰς δὲ τὸν ταμπούραν καὶ τὴν θαμπούραν εἶναι εὐθύ, συνέχεια τοῦ πῆχεός των.

Ἀκόμη —ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ταμπούραν— ὅτι τὸ κάλυμμα τοῦ σκάφους εἰς τὸ σάζι εἶναι χωρὶς ὀπὴν εἰς τὸ κέντρον, ἐνῶ εἰς τὸν ταμπούραν φέρει, ἐνίοτε, μικρὰς ὀπὰς, ἐπὶ τοῦ σκάφους ἢ τῶν πλαγίων αὐτοῦ. Σάζι καὶ ταμπούρας ἔχουσι σκάφος ἀπιοειδές· ἐνῶ ἡ θαμπούρα, εἰς σχῆμα ἡμισφαίρας.

Εἰς τοῦτον τὸν ἦχον τὸν πεντάφωνον πλάγιον τοῦ πρώτου ἑναρμόνιον εἶναι καὶ τὸ εἰς κώδικας τῆς παπαδικῆς κράτημα «ἐθνικὸν» ὀνομαζόμενον τοῦ Μπερεκέτη.

Τὴν ἑναρμόνιον δίδουν καθώρισαν ἐκ τῶν παλαιῶν: οἱ μὲν πυθαγορικοὶ διὰ τοῦ λόγου 27:28 (τμ. 4) τὸ ἐλάχιστον τῶν μελωδουμένων, οἱ δὲ Ἀριστοξενικοὶ πρακτικῶς εἰς τέταρτον τοῦ μείζονος τόνου (τμ. 3).

Ἰδε εἰς τὸ ἡμέτερον «Γένη καὶ διαστήματα», τὴν ἐπὶ τῆς θαμπούρας (φωτότυπον εἰς ἑκτασιν τοῦ τριημιτόνου $\text{♩} - \text{♩}$) ποικιλίαν τῶν μουσικῶν διαστημάτων.

* Πτολεμαῖου «Ἀρμονικά» ἐνθ' ἀνωτέρω σσ. 66-67.

Ἀξιοσημείωτον τὸ ὅτι οἱ παλαιοὶ ταμπουράδες τῆς Ὑπαίθρου —τῶν χωριῶν μας— μὲ σκάφος μονοκόμματον σκαλισμένον εἰς τεμάχιον κορμοῦ δένδρου, κατασκευῆς πρακτικῶν τεχνιτῶν, δὲν εἶχον τὴν ποικιλίαν τῶν διαστημάτων τῆς θαμπούρας, ἀλλὰ μόνον τοὺς 13 δεσμοὺς ἐν τῷ διαπασῶν, ἐξ ὧν οἱ τοῦ $\beta\lambda$ καὶ $\beta\epsilon$ χαμηλωμένοι ἐπ' αὐτῶν δὲ καὶ διὰ τῶν $\beta\alpha$ καὶ $\beta\alpha^*$ ἐν διέσει ἀπέδιδον καὶ τὸ μαλακὸν χρῶμα ἤχων $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ καὶ $\beta\alpha - \beta\alpha^*$.

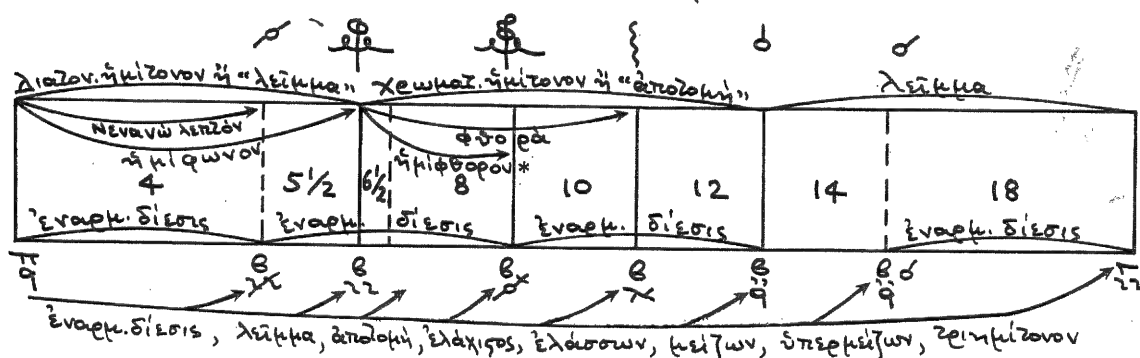
Κι' ἐὰν ἠθέλομεν καθορίσει ἐπὶ τοῦ ταμπουρά τὰς διαστηματικὰς ποικιλίας τῆς θαμπούρας, (ὡς ἐν φωτοτύπῳ τοῦ πῆχεος αὐτῆς εἰς ἑκτασίν τοῦ τριημιτόνου $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ ἐξετέθησαν αὐταὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ «Γένη καὶ διαστήματα» σ. 19 ἦτοι :

ἐναρμόνιον διέσει	$\beta\lambda$	τμ. 4	βυζαντινῶν νενανῶ ἕτερον	$\beta\epsilon$
ἡμίτονον ἔλασσον	$\beta\lambda$	» 5 1/2 (6)	» ἡμίφωνον	$\beta\epsilon$
ἐλάχιστον τόνον	$\beta\lambda$	» 8	» ἡμίφθορον	$\beta\epsilon^*$
ἐλάσσονα	»	» 10	» λέγετον	$\beta\epsilon$
μείζονα	»	» 12	» ἀνανῆς	$\beta\epsilon$
ὑπερμείζονα	»	» 14		$\beta\epsilon$

μὲ κατάλοιπον ἐν τῷ τριημιτόνῳ διέσει ἐναρμόνιον $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ (τμ. 4), καὶ πάλιν λόγῳ τῆς πυκνότητος τῶν σχετικῶν δεσμῶν, εἵμεθα ἠναγκασμένοι ἵνα θυσιάσωμεν τοὺς δεσμοὺς τῶν ἐναρμονίων διέσεων ἀναπληροῦντες αὐτοὺς :

Τὸν μὲν ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ νενανῶ ($\beta\lambda$ ἐν προκειμένῳ) διὰ μεταθέσεως τοῦ δεσμοῦ τοῦ ἡμιτόνου (ἡμιφώνου) $\beta\epsilon$ ἐπὶ τὸ βαρὺ, εἰς σπανίας περιπτώσεις ἤχων π.χ. ὡς ὁ $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ πεντάφωνος ἐναρμόνιος, διὰ τὸ $\beta\alpha - \beta\alpha^*$.

Τὸν δὲ πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ τριημιτόνου δεσμὸν τοῦ ὑπερμείζονος τόνου ($\beta\alpha$ ἐν προκειμένῳ) διὰ μεταθέσεως τοῦ δεσμοῦ τοῦ μείζονος τόνου $\beta\epsilon$ ἐπὶ τὸ ὀξὺ εἰς περιπτώσεις ἤχων ὀξυπύκνων, ὡς οἱ τρίτοι $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ ἢ $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ τοῦ ἐναρμονίου.

* Ἡ «φθορά» $\beta\epsilon$ ἢ «ἡμίφωνον» $\beta\epsilon$ λογίζεται ἀπὸ τοῦ ἐλάσσονος τόνου ($\beta\lambda$ ἐν προκειμένῳ) ὅστις θεωρεῖται εἰς τὴν περίπτωσίν μας ὡς βασικὸς ἀκέραιος φθόγγος τοῦ μαλακοῦ διατόνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ὀκτωηχία. «Φθορά» δέ, καθ' ὅσον ὁ τὸν βασικὸν τοῦτον φθόγγον καταλείπων καὶ πατῶν τοὺς μετ' αὐτὸν ἐν ὑφέσει δεσμοὺς, «φθεῖρει» τὸ τονιαῖον διάστημα, ἦτοι τὴν ἀκεραίαν φωνὴν ($\beta\alpha - \beta\alpha^*$ ἐν προκειμένῳ).

Τούτων δοθέντων εὐνόητον ὅτι, ὀρθῶς, ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς φθορᾶς $\beta\epsilon$ καὶ τοῦ $\beta\lambda$ τοῦ λεγέτου δεσμοῦ τοῦ ἐλάχιστου τόνου $\beta\alpha - \beta\alpha^*$ ἐκλήθη «ἡμίφθορον» (6-8-10: $\beta\lambda - \beta\lambda - \beta\lambda$) παρὰ τῶν βυζαντινῶν :-

$\beta\epsilon$

Ὁ ταμπουράς καὶ τὸ σάζι, ἔχουσι τρεῖς συστοιχίας χορδῶν ἐκ δύο χορδῶν ἑκάστην μὲ τέλεια κοινά· ἐνῶ ἡ βαρεῖα, ἔχει καὶ μίαν χορδὴν μπάσαν, τὴν «μπουργάναν».

Χορδίζεται δὲ κατὰ 4ην καὶ 5ην ἀπὸ τοῦ ὀξέος πρὸς τὸ βαρὺ ἥτοι $\text{D} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$ διὰ τὴν ὑπάρχη διπλὸν ἴσον $\text{A} - \text{B}$ εἰς τὴν ἀντιφωνίαν τῆς πρώτης χορδῆς D ἐπὶ τῆς ὁποίας παίζεται ἡ μελωδία.

Ἐὰν ὅμως χορδισθῇ κατὰ πέμπτας $\text{D} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$, ἴσον μὲν εἰς τὴν ἀντιφωνίαν τῆς πρώτης χορδῆς D δὲν θὰ ἔχη· εἶναι ὅμως δυνατὴ ἐπὶ τῶν τριῶν χορδῶν τοῦ ἡ θεμελίωσις συγχορδιῶν ἀπὸ τοῦ D μέχρι καὶ τοῦ A πρὸς συμφωνικὴν συνοδείαν.

Ἡ ἑκτασις τοῦ ταμπουρά φθάνει μέχρι τοῦ διὰ πασῶν καὶ διὰ τεσσάρων ἥτοι :

τῆς χορδῆς τοῦ $\text{F} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$ μέχρι τοῦ ἄνω $\text{D} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$
 » » » $\text{C} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$ » » » $\text{D} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$ καὶ
 » » » $\text{E} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$ » » » $\text{F} \text{ } \text{B} \text{ } \text{A}$

αἱ δὲ μετὰ τὸ διαπασῶν πέμπται $\text{B} \text{ } \text{A}$, $\text{A} \text{ } \text{D}$ καὶ $\text{D} \text{ } \text{B}$ πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ σκάφους.

Καὶ ὁ ταμπουράς, πάλιν, δύσχρηστον ὄργανον ὅπως καὶ ἡ θαμπούρα. Ἐκείνη μὲν λόγῳ μήκους, διὰ τὸ λίαν ἀφυστῶς τῶν διαστημάτων· οὗτος δὲ λόγῳ μικρότητος, διὰ τὴν πυκνότητά των.

Εἶναι ὅμως ὄργανον εὐμεταχείριστον καὶ παρέχει εἰκόνα σαφῇ τῶν ποικίλων διαστηματικῶν διαιρέσεων, ἀπαραίτητον διὰ τοὺς σπουδαστὰς καὶ τοὺς μελετητάς, ὅχι μόνον τῆς ἰδικῆς μας, ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου ἀνατολικῆς μουσικῆς.

§ ρλ' Πρακτικὴ εὗρεσις καὶ χρήσις τῶν μουσικῶν διαστημάτων ἐπὶ τοῦ λαούτου

Ὅργανα εὐρέσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων παρ' ἡμῖν, ἦσαν καὶ εἶναι: ἄφ' ἑνὸς ἡ «θαμπούρα» —ὁ πυθαγόρειος κανὼν— ἐπὶ τῆς ὁποίας γίνεται καὶ ὁ κατὰ μαθηματικοὺς λόγους καθορισμός των, καὶ ἄφ' ἑτέρου τὸ πολύχορδον «ψαλτήριον» ἢ «κανὼν», τὸ κοινῶς καλούμενον «κανονάκι»*.

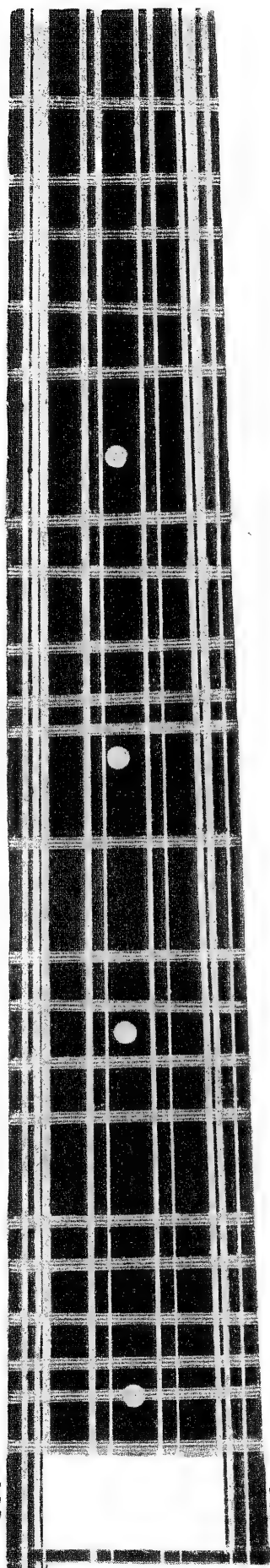
Εἰς τὴν θαμπούραν —ὡς ἐλέχθη— διὰ τῶν πολλῶν τῆς δεσμῶν (περδέδων) καὶ εἰς τὸ ψαλτήριον, διὰ τῶν κατὰ χορδὴν (φθόγγον) μεταλλικῶν τοῦ ἐλασμάτων (μανταλιῶν), καθορίζεται τὸ πλῆθος τῶν κατὰ γένη καὶ χροᾶς μουσικῶν διαστημάτων.

Καὶ τὰ δύο ὄργανα, δὲν προσφέρονται διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν εὐχερῇ ἐκτέλεσιν τῶν μελωδιῶν, καὶ μάλιστα δι' ἀρχαρίους· ἀπαιτοῦν μελέτην καὶ ἄσκησιν πολυχρόνιον.

Ἀπλούστερον δὲ μέσον πρακτικῆς εὐρέσεως καὶ ὀπτικῆς θεωρήσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων εἶναι τὸ λαοῦτο.

Εἶναι ὄργανον μὲ συγκερασμένα κατὰ τὸ σκληρὸν διάτονον (καὶ ὅχι μαλακὰ) διαστήματα· ἥτοι 12 ἡμίτονα, οὔτε λείμματα (τμ. $5 \frac{1}{2}$) οὔτε ἀποτομὰς (τμ. $6 \frac{1}{2}$) ἀλλὰ ἡμίτονα

* Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ —καὶ μάλιστα οἱ παλαιοὶ θεωρητικοὶ των— προβάλλουσιν ὡς ὄργανον θεωρητικῆς διδασκαλίας τὴν ἄνευ δεσμῶν κιθάραν (οὔτι). Ἀλλ' ἀκριβῶς, ἡ ἑλλειψὶς τῶν δεσμῶν, στερεῖ τὸν μαθητευόμενον τῆς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν θεωρήσεως τῶν διαστημάτων. Δι' ὃ καὶ οἱ Τοῦρκοι —εἰσελθόντες εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ— μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο τὴν ἀρχαιοελληνικὴν καὶ βυζαντινὴν θαμπούραν :-

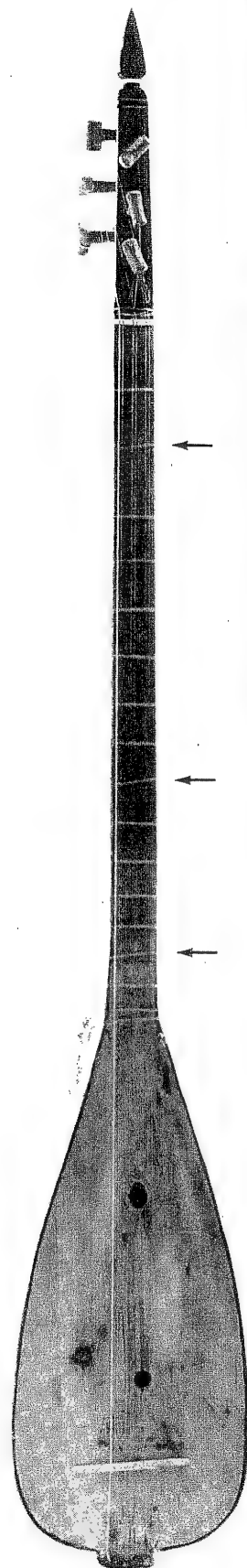
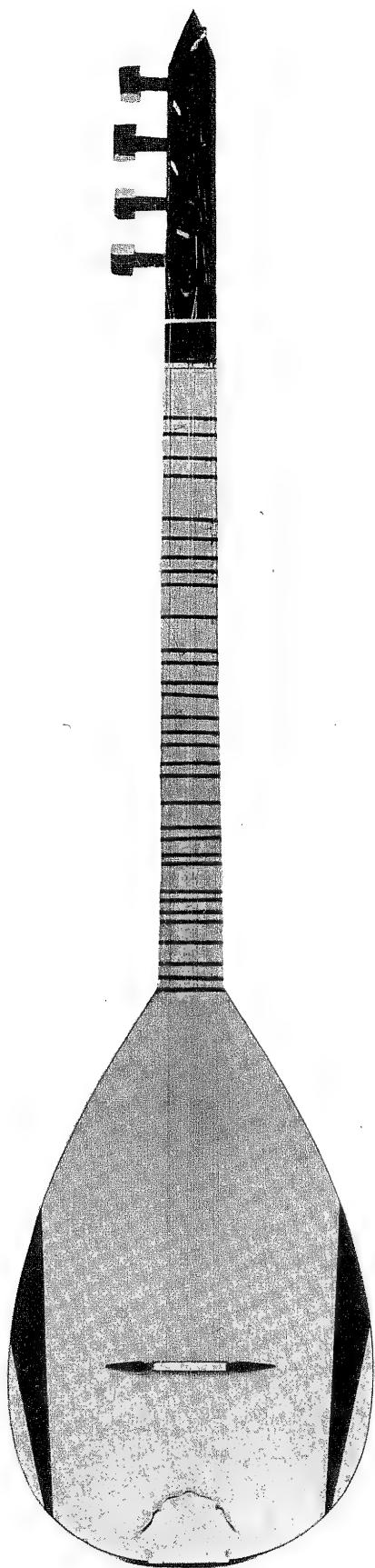
5785714	β	27:28	Ἐναρμόνιος διέσεις	τμ. 4
5695312	β	243:256	Λεῖμμα	τμ. 5 1/2
56	β	14:15	Ἐλάχιστος	τμ. 7 1/2
549999 (Χρυσ.)	β	11:12	Ἐλάσσων Χρυσάνθου	τμ. 9 1/2
5444444	β	49:54	Ἐλάσσων	τμ. 10
54 (Φυσ.)	β	9:10	Ἐλάσσων χρωματ.	τμ. 11 1/2
5333332	β	8:9	Μεῖζων	τμ. 12
525	β	7:8	ὑπερμεῖζων	τμ. 14
5142856	β	6:7	Τρίτη ἐλάσ. ἐναρμ.	τμ. 16
50625	β	27:32	Τριημίτονον	τμ. 18
4977777	β	112:135	Τρίτη ἐλάσ. μαλ. χρωμ.	τμ. 19
4839505	β	196:243	Τρίτη μεῖζ. μαλ. διατ.	τμ. 22
48	β	4:5	Τρίτη μεῖζ. χρωμ.	τμ. 23
4740740	β	64:81	Τρίτη μεῖζ. σκλ. διατ.	τμ. 24
4666666	β	7:9	Τρίτη μεῖζ. ἐναρμ.	τμ. 26
45	β	3:4	Τριφωνία	τμ. 30
4271484	β			
42	β			
408333	β			
3999993	β			
3796875	β			
3733333	β			
3629629	β			
3555552	β			
3375	β			
3203613	β			
30	β			

Διάγραμμα εἰς σχῆμα πῆχεος λαούτου ἢ θαμ-
πούρας (μῆκος χορδῶν 60 ἐκ.) μὲ τὰ μουσικὰ δια-
στήματα εἰς χιλιοστὰ καὶ βάσιν τὸν τοῦ βα-
ρέος διὰ πασῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ καὶ ἡ κατὰ
μαθηματικούς λόγους κατατομὴ τοῦ κανόνος.

Οἱ ἐντὸς ἀγκυλῶν, μὴ ὑπάρχοντες ἐν τῷ ὀργά-
νῳ δεσμοί: διατονικῶν < >, χρωματικῶν () ἢ
ἐναρμονίων [] φθόγγων, ἐσημειώθησαν ἐν τῷ
διαγράμματι, ἀπλῶς ὅπως λήβη γνῶσιν τῆς θέσεως
αὐτῶν ὁ μελετητής. Διτηρηθήσαν δὲ μόνον ἐκ
τῶν ἐναρμονίων δεσμῶν:

α) Ὁ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πῆχεος τοῦ ὀργάνου
δεσμὸς τῆς ἐναρμονίου διέσεως τῶν 27/28, διὰ τὴν
ἐναρμόνιον πενταφωνίαν τοῦ πέντα (27/28)
ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ Ἀκόμη

β) Ἡ διέσις τῶν φθόγγων καὶ τῶν
ἐναρμονίων διέσεων καὶ τῶν
ἢ πρώτη τῶν ὁποίων καθορίζει καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Γα
μαλακὴν χρωματικὴν κλίμακα τῆς διφωνίας τοῦ
ἤχου.

Ταμπουράς με τὰ ἴδια διαστήματα τῆς προηγηθείσης εἰκόνης λαούτου, καὶ ταμπουράς παλαιὸς τῶν 12 ἡμιτόνων ἐν τῷ διαπασῶν, ἔχων — με βάσιν τὴν ἐπὶ τοῦ α' πρώτην χορδὴν — τοὺς φθόγγους β καὶ γ' χαμηλωμένους (\leftarrow), τοὺς τόνους $\alpha - \beta$ καὶ $\gamma - \gamma'$ ἐλάσσονας καὶ τοὺς $\beta - \gamma$ καὶ $\gamma' - \gamma''$ ἐλαχίστους.

ἴσα, κατ' Ἀριστόξενον* , (τμ. 6) ἐν τῷ διαπασῶν, ὅπου ὑφέσεις καὶ διέσεις συμπίπτουν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου π.χ. Νη ♭ καὶ Πα ♭ , Πα ♭ καὶ Βου ♭ Γα ♭ καὶ Δι ♭ , Δι ♭ καὶ Κε ♭ , Κε ♭ καὶ ζω ♭ εἶναι τὰ αὐτά.

Ὡς ἐκ τῶν ὀλίγων δεσμῶν του ἐν τῷ διαπασῶν, παρέχει εὐχέρειαν εἰς τὴν ὀργανοχρησίαν (τὸ παίξιμο)· λόγῳ ὅμως τῶν ἡμιτόνων του, ἀποδίδει, κατὰ μεγίστην προσέγγισιν, κλίμακας μόνον ἤχων τοῦ σκληροῦ διατόνου ἢ χρώματος, μὲ διαστήματα ἐξ ἡμιτόνων (τμ. 6), τόνων (τμ. 12), τριημιτόνων (τμ. 18), καὶ διτόνων (τμ. 24), ἥτοι κλίμακας ἤχων : $\text{Γα} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$, $\text{Δι} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ καὶ $\text{Βου} \text{♭}$ καὶ $\text{Νη} \text{♭}$ καὶ $\text{Κε} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$ τοῦ σκληροῦ διατόνου καὶ ἄλλων ἐξηρητημένων ἐξ αὐτῶν, καὶ ἤχων $\text{Πα} \text{♭}$ καὶ $\text{Βου} \text{♭}$ καὶ $\text{Νη} \text{♭}$ καὶ $\text{Κε} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ καὶ $\text{Βου} \text{♭}$ καὶ $\text{Νη} \text{♭}$ καὶ $\text{Κε} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$ τοῦ σκληροῦ χρώματος, καὶ ἄλλων ἐξηρητημένων ἐξ αὐτῶν.

Ἐκ δὲ τῶν μαλακῶν διατονικῶν καὶ χρωματικῶν διαστημάτων: ἐλάσσονος (τμ. 10), καὶ ἐλαχίστου (τμ. 8) ἢ ἐναρμονίων, οἷον ἐναρμονίου διέσεως (τμ. 4), ἐναρμονίου τρίτης ἐλάσσονος (τμ. 16) —τῆς ὁποίας κάμει χρῆσιν καὶ ὁ Β' ἤχος χρωματικὸς— καὶ ἐναρμονίου τρίτης μείζονος (τμ. 26), οὐδὲν ἀποδίδει.

Τὸ λαοῦτο εἶναι ἡρμοσμένον (χορδισμένον) κατὰ 4φωνίαν —κατὰ πέμπτας— $\text{Δ} \text{♭}$ $\text{Β} \text{♭}$ $\text{Γ} \text{♭}$ $\text{Ζ} \text{♭}$, μετέσσαρας διπλὰς χορδὰς, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τρία πρῶτα ζεύγη ($\text{Δ} \text{♭} - \text{Β} \text{♭}$, $\text{Β} \text{♭} - \text{Γ} \text{♭}$, καὶ $\text{Γ} \text{♭} - \text{Ζ} \text{♭}$) συμφωνοῦσιν ἀνὰ δύο κατὰ τὸ διαπασῶν, «μαγαδίζοντα» ἐξ οὗ ἐπιτρέπουν ἵνα ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ λαοῦτο, ἴσως ἦναι ἡ ἀρχαία «μάγαδις» τῶν παλαιῶν : ἔχει δὲ δεσμοὺς ὄχι μεταλλικούς, ὅπως τὰ μαντολίνα καὶ αἱ κιθάραι, ἀλλὰ ἐξ ἐντέρων, δυναμένους ἵνα μετακινήθωσιν ὀλίγον ἄνω ἢ κάτω ἐκάστου τῶν ἡμιτόνων του καὶ ἵνα δώσουν, πρακτικῶς, τὰ ἐκάστοτε κατὰ γένη καὶ χροῶς ἀναγκαιοῦντα διαστήματα τοῦ μαλακοῦ διατόνου καὶ χρώματος καὶ τοῦ ἐναρμονίου, ἥτοι κλίμακας ἤχων : $\text{Δ} \text{♭}$ $\text{Β} \text{♭}$ $\text{Γ} \text{♭}$ $\text{Ζ} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ καὶ $\text{Νη} \text{♭}$ καὶ $\text{Κε} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ καὶ $\text{Νη} \text{♭}$ καὶ $\text{Κε} \text{♭}$ καὶ $\text{Ζω} \text{♭}$ μαλακῶν διατονικῶν καὶ $\text{Δι} \text{♭}$ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$ ἢ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$ μαλακῶν χρωματικῶν καὶ τῶν ἐξηρητημένων ἐξ αὐτῶν· καὶ ἐναρμονίων, οἷον : $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$ καὶ $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$, Νενανῶ $\text{Δι} \text{♭}$ καὶ Νενανῶ 4φωνον $\text{Πα} \text{♭}$ $\text{Βου} \text{♭}$ $\text{Νη} \text{♭}$ $\text{Κε} \text{♭}$ $\text{Ζω} \text{♭}$ ἐναρμόνια.

Οὕτω, —κατὰ μέθοδον τὴν ὁποίαν ἐφήρμοζον καὶ οἱ παλαιότεροι πρακτικοὶ μουσικοὶ μας, εἰς λαοῦτα καὶ ταμπουράδες— θεωροῦντες ἕκαστον ἡμίτονον τοῦ λαοῦτου εἰς τρία —ἐκ δύο κομμάτων ἕκαστον— διηρημένον, καὶ τὸν τόνον (τὰ δύο ἡμίτονα) εἰς ἕξ :

* Ὁ ἐξ 71 μουσικῶν κομμάτων ἀπαρτισμὸς τοῦ διαπασῶν —ὡς εἶδομεν εἰς τὰς ἐκ τόνων (τμ. 12) καὶ λειμμάτων (τμ. 5 1/2) κλίμακας τοῦ σκληροῦ διατόνου— ὡς καὶ ἡ ὑπαρξίς ἐν τῷ μαλακῷ διατόνῳ ἐλασσόνων καὶ ἐλαχίστων τόνων, ἢ μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν εὐχερῇ μεθαρμογὴν (μεταφορὰν) τῶν μουσικῶν κλιμάκων, ἐπροβλημάτισε τὸν Ἀριστόξενον, κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, ὅστις καὶ προέβη —αἰῶνας πρὸ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς— εἰς τὴν κρᾶσιν (τὸν συγκερασμὸν) τῶν μουσικῶν διαστημάτων πρακτικῶς, διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ διαπασῶν εἰς 12 ἡμίτονα, ἴσα ἀκουστικῶς (ὄχι γεωμετρικῶς) ἐπὶ τῶν ὀργάνων, ἕκαστον τῶν ὁποίων θεωρεῖται, πλέον, οὔτε μείζον (τμ. 6 1/2) οὔτε ἐλασσον (τμ. 5 1/2) ἀλλ' ἔχον τμήματα ἢ κόμματα 6 καὶ ἡ ὅλη κλίμαξ 72.

Εἰς τὰ ἡμίτονα ταῦτα ἔδωκεν ὁ Ἀριστόξενος καὶ ἴδια ὀνόματα, ἐκ τῆς ἀρχαίας πολυηχίας εἰλημμένα: Ὑποδώριος, Ὑποιάστιος, Ὑποφρύγιος, Ὑποαιόλιος κ.τ.λ. κατ' ἀνιούσαν φορὰν ἀπὸ τοῦ κάτω $\text{Δ} \text{♭}$ μέχρι τοῦ $\text{Ζ} \text{♭}$ τῆς μέσης, ὅπου καὶ αἱ βάσεις τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς τῆς Ἀρχαιότητος καὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. (Ἴδε καὶ ἡμέτερον «Γιὰ ν' ἀγαπήσωμε τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν» σ. 52) :-

ἔχομεν, ἐκατέρωθεν μὲν τοῦ π^{\flat} διέσεις ἐναρμονίους $\text{ν}^{\flat} - \text{π}^{\flat} - \text{σ}^{\flat}$ καὶ τὰ διαστήματα : $\text{σ}^{\flat} - \text{ν}^{\flat}$ δίτονον ἑλασσον μαλακὸν (τμ. 20) καὶ $\text{ν}^{\flat} - \text{π}^{\flat}$ ὡσαύτως : καὶ διφωνίαν μείζονα ἐναρμόνιον $\text{ν}^{\flat} - \text{π}^{\flat}$ (26).

Τὰς θέσεις τῶν φθόγγων ν^{\flat} καὶ π^{\flat} καὶ σ^{\flat} , ἴδε εἰς τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα

Διὰ τῆς ἀνωτέρω μεθόδου, ἂν δὲν ᾔηται εὐχερῆς κατὰ πάντα ἡ ὀργανοχρησία (τὸ παίξιμο τοῦ ὄργανου), εἶναι ὅμως ἀκριβές, κατὰ τὸ δυνατόν, τὸ ἄκουσμα τῶν κατὰ γένη διαστημάτων, καὶ διευκολύνουν τὸν διὰ τῆς φωνῆς διδάσκοντα εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν παρ' αὐτοῦ —ὡς πρὸς τὰ διαστήματα— διδασκομένων.

Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ τὸ λαοῦτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ὄργανον μελικτῆς ἐκτελέσεως, εἶναι συνάμα καὶ ὄργανον συνοδείας τῶν μελωδιῶν : συμφωνικῆς (μὲ τῆς πιασιῆς) καὶ ῥυθμικῆς (μὲ τῆς πεννιῆς), κρίνεται ὡς ἀπαραίτητον ὄργανον σπουδῆς καὶ διδασκαλίας παρ' ἡμῖν.

§ ρλα' Κλίμαξ Συγκερασμένη (Gamme Temperée)

Ἐκ τοῦ σκληροῦ διατόνου (ἤχων $\text{π}^{\natural} - \text{ν}^{\natural} - \text{σ}^{\natural}$ καὶ Πλ.Γ' ἢ $\text{π}^{\natural} - \text{ν}^{\natural} - \text{σ}^{\natural}$) ἐπληροφορήθημεν ἤδη κατὰ τρόπον πρακτικόν, ὅτι ἡ μουσικὴ κλίμαξ ἔχει τόνους μείζονας πέντε, μὲ τμήματα 12 κατὰ τόνον, καὶ δύο «λείμματα», ἥτοι ἡμίτονα διατονικὰ ἑλλειπῇ, μὲ τμήματα $5 \frac{1}{2}$ καθ' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν· καὶ τοῦτο, διότι ὁ μείζων τόνος ἀπαρτίζεται ἐκ δύο λειμμάτων, καὶ τοῦ «πυθαγορείου» καλουμένου «κόμματος», παριστωμένου διὰ τῆς μονάδος ($12 = 5 \frac{1}{2} + 1 + 5 \frac{1}{2}$).

Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ὅλη κλίμαξ ἀπαρτίζεται ἐκ τμημάτων $12 \times 5 = 60 + 5 \frac{1}{2} \times 2 = 71$ καὶ ὄχι ἐξ 72, ὅπως, διὰ τὴν ἀρτιότητα τοῦ ἀριθμοῦ, ἀναφέρεται συμβατικῶς, κατὰ τὴν μουσικὴν μας διδασκαλίαν.

Ὡς ἐκ τοῦ φυσικοῦ τούτου γεγονότος, τὸ ὁποῖον οἱ παλαιοὶ διετύπωσαν προβληματικῶς, ὡς: «τὸ διαπασῶν, ἑλαττον ἐστὶν ἢ ἐξ τόνων» —διότι τὰ δύο λείμματα $5 \frac{1}{2} + 5 \frac{1}{2} = 11$ δὲν συνιστῶσι μείζονα τόνον— ἔπεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ ἀκριβὴς ἡ κατὰ τὰ γνωστά, πλὴν τοῦ διαπασῶν, συστήματα τοῦ διὰ τεσσάρων καὶ διὰ πέντε (τριφωνίας καὶ τετραφωνίας) μεταφορὰ ὁπουδήποτε ἐπὶ τοῦ ὄργανου —θαμπούρας π.χ.— εἴτε ἐπὶ τὸ ὀξύ, εἴτε ἐπὶ τὸ βαρὺ, τῆς βάσεως τῶν διαφόρων τρόπων ἢ ἤχων μουσικῶν· τῶν ἐν τῇ μουσικῇ ὁρολογίᾳ καλουμένων κατ' ἤχους «μεθαρμογῶν».

Τὸ τοιοῦτον, ὅπως καὶ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ παρόντος ἀνεγράφη, ἐπροβλημάτισε κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα τὸν Ἀριστόξενον, ὅστις ἐσκέφθη ἵνα συγκεράσῃ πρακτικῶς ἐπὶ τοῦ πῆχους ὄργάνων ὡς τὰ λαοῦτα, τὰ 71 τμήματα τῆς κλίμακος, ὥστε, εἰς τὴν αὐτὴν ἔκτασιν τοῦ διαπασῶν τῶν 71 τμημάτων, ἵνα δημιουργηθοῦν 12 ἡμίτονα τῆς μουσικῆς κλίμακος, ἴσα σχετικῶς, κατ' ἐλάχιστον ἑλλειπῇ.

Καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἕκαστος μείζων τόνος, λόγῳ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἀτμήτου πυθαγορείου κόμματος, δὲν δύναται μαθηματικῶς ἵνα χωρισθῇ εἰς δύο ἴσα μέρη, ἐν τούτοις πρακτικῶς ἐλαττοῦντες κατ' ἐλάχιστον, ἕκαστον τῶν τοὺς ἀρχικοὺς 5 τόνους συνιστάντων ἡμιτόνων· ἥτοι κατὰ $1/12$ πυθαγορείου κόμματος, καθ' ὃ ὕστεροῦσι τὰ δύο τῆς κλίμακος λείμματα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ προστίθεται τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης μικροαφαιρέσεως παρακράτημα, ἔχομεν πλέον τὴν ἐκ τοῦ Νη κλίμακα τοῦ Πλ.Γ' ἤχου π^{\natural} Νη σ^{\natural} (τὴν ἀπὸ τοῦ Do μείζονα κλίμακα τῶν Δυτικῶν), κατὰ πρακτικὸν λόγον κατανεμημένην εἰς τμήματα, οὐχί

Ἡ «φυσικὴ» κλίμαξ τῆς Δύσεως καὶ τῶν ὀδειακῶν Σχολῶν Βυζαντινῆς Μουσικῆς, καὶ ἡ διαφορὰ τῆς πρὸς τὴν τοιαύτην τοῦ σκληροῦ διατόνου καὶ τὴν συγκερασμένην.

Πολλάκις ἀκούει κανεὶς περὶ «συγκερασμένης» μουσικῆς κλίμακος καὶ περὶ «φυσικῆς», ὅπως τὴν ἀποκαλοῦν, μουσικοὶ δυτικοσπουδασμένοι.

Διατείνονται, ἀκόμη, διάφοροι μουσικολογοῦντες, ὅτι ἔχουν τὴν ἰκανότητα ἵνα διακρίνουν τὴν διαφορὰν ἣν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων κλιμάκων.

Κι' ἐπειδὴ πολλὰ λέγονται, ἐνῶ ἐλάχιστα κατανοοῦνται, ἐντυπωσιάζοντα τοὺς ἡμετέρους, ὀφείλομεν ἵνα σημειώσωμεν ὅτι :

Ἡ μὲν «συγκερασμένη» κλίμαξ, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ κλίμαξ τοῦ σκληροῦ διατόνου ἐκ τόνων καὶ λειμμάτων, ἣτις κατὰ συγκερασμὸν παρίσταται, ὡς εἶδομεν, ἔχουσα 12 ἡμίτονα ἴσα (τῶν 6 τμημάτων) κατὰ τι ὑπολειπόμενα ἕκαστον τοῦ πραγματικοῦ ἡμιτόνου.

Ἡ δὲ «φυσικὴ» —ὡσὰν αἱ λοιπαὶ πλήθουσαι κατὰ γένη καὶ χροὰς κλιμάκες μας ἵνα ἦσαν ἀφύσικοι— δὲν εἶναι ἡ κλίμαξ τοῦ μαλακοῦ διατόνου ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδράζονται τὸ πλεῖστον τῶν ἤχων τῆς Ἐκκλησίας μας, ὡς, ἐκ τοῦ Βασ. Στεφανίδου καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1881-83 φωτισθέντες, πιστεύουν οἱ ὀδειακοὶ βυζαντινοὶ μουσικοδιδάσκαλοι καὶ ψάλται, ἀλλ' ἡ ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν χρησιμοποιουμένη καὶ καλουμένη Gamme des Physiciens, ἥτοι κλίμαξ τῶν Φυσικῶν (φυσικομαθηματικῶν), στηριζόντων ταύτην μόνον εἰς τὰς μέχρι τῆς πεντάδος —διατὶ ὅχι καὶ τὰς μετ' αὐτήν;— σχέσεις τῶν τῆς δεκάδος ἀριθμῶν, μὲ κύριον χαρακτηριστικὸν, πλὴν τριῶν —γνωστῶν κι' ἐκ τοῦ σκληροῦ διατόνου— μειζόνων τόνων ἐν λόγῳ 8:9 (τμ. 12), ἐλάσσονας δύο ἐν λόγῳ 9:10 (τμ. 11 1/2) καὶ δύο μείζονα ἢ χρωματικὰ ἡμίτονα, ἐν λόγῳ 15:16 (τμ. 6 1/2) ἕκαστον.

Οὕτω, ἡ ἀπὸ τοῦ Νη ἢ Do τοιαύτη διατονοχρωματικὴ «φυσικὴ» κλίμαξ, θὰ ἔχη ὡς ἀκολουθῶς, μὲ βάσιν συμβατικὴν κλίμακα τῶν 72 τμημάτων :

α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η
12	11 1/2	6 1/2	12	12	11 1/2	6 1/2	

Ἄν δὲ παραβάλωμεν καὶ γραφικῶς τὰς τρεῖς κλιμάκας : τοῦ σκληροῦ διατόνου, πρὸς τὴν συγκερασμένην καὶ τὴν «φυσικὴν», θὰ ἔχωμεν τ' ἀκόλουθα σχήματα καὶ διαφοράς, μὲ βάσιν τὴν κλίμακα τῶν 72 τμημάτων :

Κλίμακες: Σκληροῦ διατόνου, Συγκερασμένη καὶ «Φυσικὴ» εἰς ἕκτασιν διαπασῶν

α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η
12	12	5 1/2	12	12	12	5 1/2	
β	π	β	δ	α	β	δ	η
11 1/2	11 1/2	5 1/2	11 1/2	11 1/2	11 1/2	5 1/2	
φ	12	11	6 1/2	12	12	11	6 1/2

Οὕτω, ἡ «φυσικὴ» λεγομένη παρ' ἡμῖν κλίμαξ τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν τούτους ἀκολουθουσῶν καὶ διὰ τῶν πιάνων διδασκουσῶν ὠδειακῶν Βυζαντινῶν Μουσικῶν Σχολῶν — ἄν και ἀμφίβολον ἂν συζητῶνται θέματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἰς αὐτὰς τὰς Σχολὰς — διαφέρει, τῆς μὲν σκληρᾶς διατονικῆς κλίμακος κατὰ 1/2 τμήμα εἰς τὰ μεταξὺ διφωνίας καὶ τριφωνίας $\frac{9}{8}$ — $\frac{7}{4}$ καὶ ἑξαφωνίας καὶ ἑπταφωνίας $\frac{3}{2}$ — $\frac{7}{4}$ διατονικὰ ἡμίτονα (τμ. 5 1/2) ἀντὶ τῶν τῆς «φυσικῆς» χρωματικῶν τοιούτων (τμ. 6 1/2).

Ἐπίσης αἱ μείζονες διφωνίαι $\frac{9}{8}$ — $\frac{6}{5}$ καὶ $\frac{4}{3}$ — $\frac{3}{2}$ ἐν λόγῳ 4:5 (τμ. 23 1/2) διαφέρουσι τῶν πυθαγορείων διτόνων $\frac{8}{6}$ — $\frac{5}{4}$ καὶ $\frac{6}{4}$ — $\frac{3}{2}$ ἐν λόγῳ 64:81 (τμ. 24), κατὰ 1/2 κόμματος ἐκάστη· ἐνῷ ἡ διαφορὰ τῶν διφωνιῶν τῆς «φυσικῆς» πρὸς ἐκείνας τῆς συγκεκρισμένης, μόλις φθάνει τὸ ἥμισυ τῆς προηγουμένης, ἥτοι 1/4 κόμματος ἢ τμήματος μουσικοῦ. Συνεπῶς, τὸ ὅτι ἐμποροῦν νὰ ἐκτελέσουν ἢ καὶ ν' ἀντιληφθοῦν καὶ μόνον αὐτὰς τὰς διαφορὰς — ἐκτὸς ἐὰν τὰς ἀκούσουν ταυτοχρόνως ἀπὸ δύο χορδῶν ἢ δύο ὀργάνων ἀναλόγως πρὸς τοῦτο ἡρμοσμένων — οἱ τοιαῦτα ἰσχυρίζομενοι, ὀφείλεται εἰς τὴν φαντασίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν αἴσθησιν αὐτῶν.

Ἐδῶ, δὲν ἐμποροῦσε ὁ πολὺν θόρυβον ἐγείρων ἄλλοτε περὶ μουσικῶν διαστημάτων δυτικοσπουδασμένος φυσικομαθηματικὸς Σταματιάδης (* Ἐλισσαῖος Γιαννίδης) ν' ἀκούσῃ τὸ ἐναρμόνιον διάστημα τῆς διέσεως τοῦ Βου $\frac{9}{8}$ πρὸς τὸν Γα τοῦ τρίτου ἤχου (τμ. 4), καὶ θ' ἀκούσουν οἱ ὁμόφρονές του ἡμίσεος καὶ τετάρτου κόμματος διαφορὰν*;

Ἀκούουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ τούτους ἀκολουθοῦντες Ἀνατολικοὶ τοιαύτας διαφορὰς· ἀλλὰ κάμουν τὴν σύγκρισιν πρὸς τὴν κλίμακά των τοῦ μαλακοῦ διατόνου, τῆς ὁποίας οἱ ἐλάσσονες τόνοι ὡς κι' αἱ μείζονες διφωνίαι $\frac{9}{8}$ — $\frac{6}{5}$ καὶ $\frac{4}{3}$ — $\frac{3}{2}$ διαφέρουσι τῶν ἀναλόγων τοῦ σκληροῦ διατόνου $\frac{9}{8}$ — $\frac{6}{5}$ καὶ $\frac{4}{3}$ — $\frac{3}{2}$ ὅχι κατὰ 1/2 κόμματος, ἀλλὰ κατὰ κόμματα δύο ὡς 10:12 κι αἱ διφωνίαι ὡς 22:24· κατὰ δὲ τὸν τῷ Πτολεμαίῳ ἐπόμενον Χρύσανθον, ἀκόμη χαμηλότερον κατὰ κόμματα τρία ὡς 9:12 καὶ ἰδοὺ τὰ διαγράμματα αὐτῶν :

Σκληρὸν διάτονον καὶ Μαλακὸν

$\frac{9}{8}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{6}{5}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{4}{3}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{2}{1}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{6}{5}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{4}{3}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{2}{1}$
9	12	12	5 1/2	12	12	12	5 1/2						
		κενσ.					κενσ.						
9	12	10	8	12	12	10	8						
$\frac{9}{8}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{6}{5}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{4}{3}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{2}{1}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{6}{5}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{4}{3}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{2}{1}$

* Ἐλισσαίου Γιαννίδη «Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ἡ ἐναρμόνισή της» (!) Ἀθῆναι Ἐκδόσεις Γκοβόστη σ. 29.
«Ἡ ὑποδιαίρεσις τοῦ ἡμιτόνιου δὲν ὑπάρχει σήμερον στὴ βυζαντινὴ μουσικὴ. Ὑπάρχει μόνον στὴ φαντασία μερικῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ βοήθειαν τῆς ἀυτοποβολῆς».

Παρὰ ταῦτα ἴδε τὸν δεσμὸν $\frac{9}{8}$ — $\frac{7}{4}$ καὶ τὴν ἐναρμόνιον διέσιν $\frac{9}{8}$ — $\frac{7}{4}$ τμ. 4 (ὡς $\frac{9}{8}$ καὶ $\frac{7}{4}$) ἐπὶ τοῦ πῆχεος τῆς θαμπούρας, εἰς φωτότυπον σχῆμα ἐν σ. 19 τοῦ ἡμετέρου «Γένη καὶ διαστήματα», διαψεῦδον τοῦ Σταματιάδῃ τοὺς ἰσχυρισμούς :-

§ ρλβ' Περὶ Συγχορδιῶν

Συγχορδία εἶναι ἡ διὰ φωνῶν ἢ δι' ὀργάνων ταυτόχρονος ἤχησις τῶν δεσποζόντων φθόγγων ἤχου τινός, ἢ μουσικῆς θέσεως καὶ φράσεως ἀνηκούσης εἰς τυχόντα ἤχον· συνήθως 1ης, 3ης, 5ης καὶ 8ης βαθμίδος τῆς κλίμακος αὐτοῦ.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη βαθμὶς εἶναι ἡ βάσις αὐτοῦ· ἡ τῆς πέμπτης, —ἂν ἦναι πλάγιος— ἡ βάσις τοῦ κυρίου του ἢ— ἂν ἦναι κύριος— ἡ βάσις τοῦ τετραφώνου του. Τέλος : ἡ τῆς τρίτης, βάσις τοῦ μέσου μὲν τοῦ κυρίου, διφώνου δὲ τοῦ πλαγίου. Π.χ. τοῦ πλ. Α' ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) ἐνῶ τοῦ Α' ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$)

Δοθέντος δὲ ὅτι ἡ ὀγδόη δὲν εἶναι παρὰ ἐπανάληψις ἐπὶ τὸ ὄξυ τῆς πρώτης βαθμίδος, ἡ βασικὴ ἔννοια τῶν συγχορδιῶν ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν τριῶν πρώτων δεσποζόντων φθόγγων ἐκάστης μουσικῆς κλίμακος· π.χ.

Ἡ συγχορδία τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἤχου, ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν φθόγγων ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) ἐκ τῶν ὁποίων :

ὁ $\overline{\text{α}}$ εἶναι ἡ βάσις τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἤχου

ὁ $\overline{\text{α}}$ ἡ βάσις τοῦ κυρίου του $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ καὶ

ὁ $\overline{\text{α}}$ ἡ βάσις τοῦ μέσου μὲν τοῦ κυρίου, διφώνου δὲ τοῦ πλαγίου, ἤχου λεγέτου Βου $\overline{\text{α}}$.

Ἡ συγχορδία τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν φθόγγων ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) ἢ τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἤχου, ἐκ τῶν ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$), ἐνῶ ἡ τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἐκ τῶν ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$).

Ἐξ ἄλλου :

Ἡ συγχορδία τοῦ χρωματικοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ εἶναι ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) καὶ τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἐνῶ τοῦ τετραφώνου του $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$).

Τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ χρωματικοῦ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) καὶ τοῦ Νενανῶ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$).

Τοῦ λεγέτου Βου $\overline{\text{α}}$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) καὶ τοῦ βαρέος τοῦ μαλακοῦ διατόνου $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$, ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$), ἐνῶ τοῦ αὐτοῦ βαρέος $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ τετραφώνου ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$).

Τοῦ μέσου δευτέρου $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) καὶ

Τοῦ χρωματικοῦ λεγέτου Βου $\overline{\text{α}}$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$) τμ. 42

ἀντὶ τοῦ ἀσυμφώνου $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ » 44

Τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ τοῦ σκληροῦ διατόνου ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$)

ἡ δὲ τοῦ πλαγίου του, $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$)

Τέλος, ἡ τοῦ ἐναρμονίου διάφωνος ὡς πρὸς τὴν διφωνίαν π.χ. τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ($\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$).

Αἱ τρίφωνοι συγχορδαί, φέρουσι τοὺς φθόγγους τῶν ἀπέχοντας κατὰ διφωνίας (τρίτας)· ἐκ τῶν τριῶν δὲ φθόγγων αὐτῶν, ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος, ὁ καὶ βαρύτερος καλεῖται πρώτη βαθμὶς καὶ βάσις καὶ θεμέλιος τῆς συγχορδίας· ὁ δεύτερος τρίτη ἢ μέση, καὶ ὁ τρίτος πέμπτη καὶ δεσπόζουσα καὶ κορυφή.

Αἱ τρίφωνοι συγχορδαί, προσλαμβανομένης καὶ τῆς ὀγδόης (διαπασῶν), ἐπαναλήψεως τῆς βάσεως, γίνονται τετράφωνοι· π.χ. $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ τετράφωνος συγχορδία τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ ἢ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ τετράφωνος συγχορδία τοῦ $\overline{\text{α}} \text{ ς } \overline{\text{β}} \overline{\text{α}}'$ κ.ο.κ.

Μεΐζονες καὶ ἐλάσσονες συγχορδίαί

Αἱ κατ' ἤχους συγχορδίαί, διακρίνονται εἰς:

- α) μεΐζονας καὶ ἐλάσσονας καὶ
β) ηὐξημένους καὶ ἡλαττωμένους.

Καὶ τὸ μὲν μεῖζον ἢ ἔλασσον τῶν συγχορδιῶν, καθορίζεται ἐκ τοῦ εἶδους τῆς μεταξὺ βασικοῦ καὶ μέσου φθόγγου διφωνίας. Ἐὰν δὴ ὁλον ὅτι ἡ διφωνία ἦναι μεΐζων ($\text{δ}^{\flat}-\text{ε}$ τμ. 22 ἢ $\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$ καὶ $\text{π}-\text{ζ}$ ἢ $\text{δ}^{\flat}-\text{ε}^{\flat}$ τμ. 24 καὶ 23 ἀντιστοίχως), μεΐζων καλεῖται καὶ ἡ συγχορδία· ἐὰν δὲ ἐλάσσων ($\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$ ἢ $\text{δ}^{\flat}-\text{π}$ τμ. 18 καὶ $\text{ε}-\text{δ}^{\flat}$ καὶ $\text{ε}-\text{δ}$ τμ. 20 καὶ 19 ἀντιστοίχως), ἐλάσσων καλεῖται καὶ ἡ συγχορδία.

Τὸ δὲ ηὐξημένον ἢ ἡλαττωμένον τῶν συγχορδιῶν, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ μεταξὺ βασικοῦ ἤχου καὶ τῆς 4φωνίας αὐτοῦ διαστήματος πέμπτης. Ἐὰν δὴ ὁλον ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς τριφώνου συγχορδίας πέμπτη (4φωνία) ἦναι ηὐξημένη, ηὐξημένη θὰ καλεῖται καὶ ἡ συγχορδία· ἐὰν δὲ ἡλαττωμένη, ἡλαττωμένη θὰ καλεῖται καὶ ἡ συγχορδία, ὥς π.χ.

ἡ μεταξὺ τῶν φθόγγων $\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$ τοῦ Νενανῶ συγχορδία (τμ. 24+23=47. ἀντὶ 42) εἶναι ηὐξημένη· ἐνῶ ἡ τοῦ βαρέος τοῦ μαλακοῦ διατόνου $\text{δ}^{\flat}(\text{ε}^{\flat})-\text{π}$ (τμ. 20+18=38 ἀντὶ 42) εἶναι ἡλαττωμένη. Οὕτω :

- α) Ὡς πρὸς μὲν τὰς διφωνίας (τρίτας), αἱ συγχορδίαί εἶναι :

$\text{δ}^{\flat}-\text{ε}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	(τμ. 22) μεΐζων:	$\text{δ}^{\flat}-\text{ε}$	μεΐζων 3η μαλακοῦ διατόνου
$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(» ») » :	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	» » » »
$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	(τμ. 24) » :	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	» » σκληροῦ διατόνου
$\text{π}-\text{ζ}$	$\text{π}-\text{ζ}$	(τμ. 23½) » :	$\text{π}-\text{ζ}$	» » μαλακοῦ χρώματος
$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(» ») » :	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	» » σκληροῦ χρώματος
$\text{ε}-\text{δ}^{\flat}$	$\text{ε}-\text{δ}$	(τμ. 26) » :	$\text{ε}-\text{δ}$	» » ἐναρμόνιος

$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(τμ. 20) ἐλάσσων:	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	ἐλάσσων 3η μαλακοῦ διατόνου
$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(τμ. 18) » :	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	» » σκληροῦ διατόνου
$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	(» ») » :	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	» » » »
$\text{π}-\text{ζ}$	$\text{π}-\text{ζ}$	(» ») » :	$\text{π}-\text{ζ}$	» » » »

ἀλλὰ καί:

$\text{δ}^{\flat}-\text{π}^{\flat}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(τμ. 18½) » :	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	» » σκληροῦ χρώματος
$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	(» ») » :	$\text{π}^{\flat}-\text{ζ}$	» » μαλακοῦ χρώματος
$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	(τμ. 17½) » :	$\text{δ}^{\flat}-\text{π}$	» ὥς τοῦ σκλ. διατόνου

ἀκόμη καί:

$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$ $\sigma\acute{\iota}$ $\sigma\flat$ (τμ. 16) ἐλάσσων: $\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$ ἐλάσσων 3η ἐναρμόνιος.

Ἄς σημειωθῇ ὅτι αἱ ἐναρμόνιαι τρίται: μείζων (τμ. 26) καὶ ἐλάσσων (τμ. 16) ὡς διάφωνοι, εἶναι μᾶλλον μελωδικά, παρὰ συμφωνικά διαστήματα.

β) Ὡς πρὸς δὲ τὰς τετραφωνίας (πέμπτας), καθ' ὃ δῆλα δὴ αὗται θὰ ἦναι οὐχὶ καθαραὶ (τμ. 42) ἀλλ' ἠϋξημέναι ἢ ἡλαττωμέναι (ἄνω ἢ κάτω τῶν 42 τμημάτων), αἱ συγχορδαὶ εἶναι :

$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	ἡλαττωμένη	$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	5η ἡλαττωμένη (τμ. 35½)
$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (» 37½)
$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 40)

Ἡ ἑβδόμη βαθμὶς πάντων τῶν ὀξύπικνα τετράχορδα ἀκολουθούντων ἤχων, ἔχει συγχορδίαν ἡλαττωμένην :

$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	ἡλαττωμένη	$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	5η ἡλαττωμένη (τμ. 38)
$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 38)
$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 36)
$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 36)
$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 36½)
$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 36½)

Τὰ τελευταῖα, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς χρωματικούς Δευτέρους βαίνοντας κατὰ τὸ διαπασῶν $\sigma\acute{\iota}$ καὶ $\sigma\flat$ · διότι, ἂν βαίνωσι κατὰ τὸ διὰ πέντε, τότε ἑβδόμη τῶν εἶναι οἱ φθόγγοι $\sigma\acute{\iota}$ καὶ $\sigma\flat$ διὰ τῶν ἐλασσόνων συγχορδιῶν τῶν ὁποίων $\sigma\acute{\iota} \sigma\flat \sigma\acute{\iota}$ καὶ $\sigma\flat \sigma\acute{\iota} \sigma\flat$ βαίνομεν πρὸς τὴν τονικὴν ἐκάστου: $\sigma\acute{\iota}$ διὰ τὸν δεύτερον καὶ $\sigma\flat$ διὰ τὸν πλάγιον τοῦ δευτέρου.

Ἡϋξημέναι, τέλος, εἶναι, αἱ ἐπὶ τῆς ἑκτῆς βαθμίδος τῶν χρωματικῶν κλιμάκων Ἔσω $\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$ καὶ $\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$ συγχορδαὶ :

$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	ἠϋξημένη	$\sigma\acute{\iota} - \sigma\flat$	5η ἠϋξημένη (τμ. 46)
$\sigma\acute{\iota}$	$\sigma\flat$	$\sigma\acute{\iota}$	»	$\sigma\flat - \sigma\acute{\iota}$	» » (τμ. 48)

ἀντὶ τῆς καθαρᾶς πέμπτης (τετραφωνίας) τῶν 42 τμημάτων.

Μεταβολαὶ τῶν συγχορδιῶν

Ὡς καὶ εἰς τὰ περὶ διαστημάτων συμβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν συγχορδιῶν :

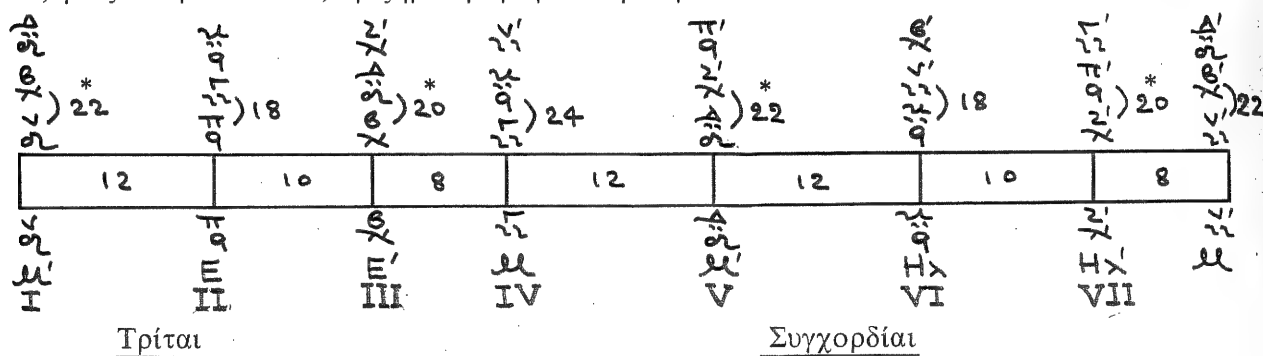
Συγχορδαὶ μείζονες γίνονται ἐλάσσονες, δι' ὑφέσεως τῆς διφωνίας (τρίτης) —παρά-

μεσος δάκτυλος ἐπὶ τῆς τρίτης χορδῆς τοῦ λαούτου— π.χ. $\alpha_2 - \beta_2$ τρίτη μείζων τοῦ μαλακοῦ διατόνου, εἰς $\alpha_2 - \beta_2$ τρίτην ἐλάσσονα τοῦ αὐτοῦ ἤχου ἐν τῷ σκληρῷ διατόνῳ· καὶ $\alpha_2 - \beta_2$ τρίτη μείζων χρωματικὴ τοῦ $\alpha_2 - \beta_2$ εἰς $\alpha_2 - \beta_2$ τρίτην ἐλάσσονα τῶν Πρώτων ἤχων διατονικὴν· καὶ ἀντιθέτως :

Συγχορδίαὶ ἐλάσσονες γίνονται μείζονες, διέσει τῆς διφωνίας (τρίτης) —μικρὸς δάκτυλος, ἐπὶ τῆς τρίτης χορδῆς τοῦ λαούτου— π.χ. $\alpha_2 - \beta_2$ τρίτη ἐλάσσων τοῦ $\alpha_2 - \beta_2$ τοῦ σκληροῦ διατόνου εἰς τρίτην μείζονα, εἴτε τοῦ μαλακοῦ διατονικοῦ $\alpha_2 - \beta_2$ ἤχου $\alpha_2 - \beta_2$ εἴτε τοῦ $\alpha_2 - \beta_2$ ἤχου $\alpha_2 - \beta_2$ χρωματικὴν : ἡ τρίτη ἐλάσσων $\alpha_2 - \beta_2$ τοῦ $\alpha_2 - \beta_2$ τοῦ σκληροῦ διατόνου, εἰς τρίτην μείζονα τοῦ αὐτοῦ ἤχου $\alpha_2 - \beta_2$ ἐν τῷ μαλακῷ διατόνῳ.

Αἱ ἐν τῷ μαλακῷ διατόνῳ κατὰ φθόγγον συγχορδίαὶ

Μὲ βάσιν τὴν θεμελιώδη κλίμακα τοῦ $\alpha_2 - \beta_2$, δυνάμεθα ἵνα διακρίνωμεν τὸ εἶδος τῆς συγχορδίας ἣτις ἀνήκει εἰς ἐκάστην βαθμίδα (φθόγγον) αὐτῆς· ἂν ᾦναι, δηλονότι, μείζων ἢ ἐλάσσων, ἠϋξημένη ἢ ἠλαττωμένη.

Αων ἐλάσσονες (τμ. 18)

Βων ἐλάσσονες (τμ. 20)

Δων μείζονες (τμ. 22)

Γων μείζονες (τμ. 24)

IV (γ_2) μείζων σκληροῦ διατόνου

I καὶ V (α_2 καὶ β_2) μείζονες μαλακοῦ διατόνου

II (β_2) ἐλάσσων σκληροῦ διατόνου

III (α_2) ἐλάσσων μαλακοῦ διατόνου

VI καὶ VII (γ_2 καὶ δ_2) ἠλαττωμέναι

Πέμπται

Πλαγίων καθαφαὶ

Πλ. Δ' $\alpha_2 - \beta_2$ (τμ. 42)

Πλ. Α' $\beta_2 - \gamma_2$ (τμ. 42)

Πλ. Β' $\gamma_2 - \delta_2$ (τμ. 42)

Πλ. Γ' $\delta_2 - \epsilon_2$ (τμ. 42)

Κυρίων πλην Γ' καὶ Δ' ἠλαττωμέναι

Γου καθαφα $\alpha_2 - \beta_2$ (τμ. 42)

Δου καθαφα $\beta_2 - \gamma_2$ (τμ. 42)

Αου ἠλαττωμένη $\gamma_2 - \delta_2$ (τμ. 40)

Βου ἠλαττωμένη $\delta_2 - \epsilon_2$ (τμ. 38)

* Οἱ ἀστερίσκοι ἀναφέρονται εἰς τὰς μείζονας I, V (τμ. 22) καὶ ἐλάσσονας III καὶ IV (τμ. 20) τρίτας τοῦ μαλακοῦ διατόνου, διαφόρους τῶν μείζονων (τμ. 24) καὶ ἐλασσόνων (τμ. 18) τοῦ σκληροῦ τοιοῦτου.

ἡ δὲ ἐλάττωσις ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐλασσόνων καὶ ἐλαχίστων τόνων ἐν τῷ διατόνῳ.

Αἱ ἐν τῷ σκληρῷ διατόνῳ κατὰ φθόγγον συγχορδίαί

Ἐν τῷ σκληρῷ διατόνῳ —τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἐν συγκερασμῷ καὶ τὸ λαοῦτο— αἱ σχέσεις τῶν συμφωνιῶν, ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως μόνον τόνων καὶ ἡμιτόνων, εἶναι πλέον ἀπλάι.

Λαμβάνοντες, λοιπόν, ὡς βάσεις τοὺς τρίτους ἤχους τοῦ σκληροῦ διατόνου (C^{\flat} , E^{\flat} , G^{\flat} καὶ B^{\flat}) δυνάμεθα ἵνα διακρίνωμεν ἄν, δηλὸν ὅτι, μία συγχορδία ἦναι μείζων ἢ ἐλάσσων, ἠϋξημένη ἢ ἡλαττωμένη.

C^{\flat} F^{\flat} C^{\flat}) 24	E^{\flat} B^{\flat} E^{\flat}) 18	G^{\flat} D^{\flat} G^{\flat}) 18	B^{\flat} F^{\flat} B^{\flat}) 24	C^{\flat} F^{\flat} C^{\flat}) 24	E^{\flat} B^{\flat} E^{\flat}) 18	G^{\flat} D^{\flat} G^{\flat}) 18	B^{\flat} F^{\flat} B^{\flat}) 24
12	12	6	12	12	12	12	6
C^{\flat} ee I	E^{\flat} E II	G^{\flat} E III	B^{\flat} ee IV	C^{\flat} ee V	E^{\flat} E VI	G^{\flat} Hx VII	B^{\flat} ee

Τρίται

Γων μείζονες (τμ. 24)

Δων ἐλάσσονες (τμ. 18)

Αων ἐλάσσονες (τμ. 18)

Συγχορδίαί

I (C^{\flat}) IV (B^{\flat}) καὶ V (C^{\flat}) μείζονες

II (E^{\flat}) III (G^{\flat}) καὶ VI (E^{\flat}) ἐλάσσονες

VII (G^{\flat}) ἐλάσσων ἡλαττωμένη

Πέμπται: πᾶσαι καθαραί· πλὴν τῆς ἐβδόμης (B^{\flat}) ἣτις εἶναι ἡλαττωμένη (C^{\flat} — B^{\flat}) τμ. 36.

Αἱ ἐν τῷ σκληρῷ χρώματι κατὰ φθόγγον συγχορδίαί

Τὸ σκληρὸν χρῶμα, ἀκολουθεῖ τὸ σκληρὸν διάτονον, ἀπὸ τοῦ φθόγγου C^{\sharp} (= D^{\flat}) βάσεως τοῦ ἤχου C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp} πλὴν λόγῳ τῶν διέσεων τῶν φθόγγων F^{\sharp} καὶ C^{\sharp} εἰς F^{\flat} καὶ C^{\flat} , ἄλλως ἔχουσιν εἰς αὐτὸ —ὡς ἀκολουθῶς— τὰ τῶν συγχορδιῶν :

C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp}) 18	F^{\sharp} C^{\sharp} F^{\sharp}) 24	C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp}) 24	F^{\sharp} C^{\sharp} F^{\sharp}) 18	C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp}) 18	F^{\sharp} C^{\sharp} F^{\sharp}) 24	C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp}) 24	F^{\sharp} C^{\sharp} F^{\sharp}) 18	C^{\sharp} F^{\sharp} C^{\sharp}) 12*
12	6	18	6	12	6	18	6	6
C^{\sharp} E ὑποδοιευτή	F^{\sharp} ee I	C^{\sharp} ee II	F^{\sharp} E III	C^{\sharp} E IV	F^{\sharp} Hx V	C^{\sharp} Hx VI	F^{\sharp} E VIIα- τιοῦσα	C^{\sharp} Hx VII

* Πρόκειται οὐχὶ περὶ τρίτης (διφωνίας), ἀλλὰ περὶ μελωδικῶν διαστημάτων ἡμιτόνων F^{\sharp} C^{\sharp} F^{\sharp} .

Τρίται

Συγχορδίαι

Δων ἐλάσσονες (τμ. 19)	❖ I () II () μείζονες
Βων μείζονες (τμ. 24)	❖ III () IV () και VII (ή) ἐλάσσονες
II και VI μείζονες (τμ. 24)	❖ VI () ηῤῥημένη (- 5η ηῤῥημένη)
VII δις ἐλάσσων (τμ. 12)	❖ V () και VII () ἡλαττωμένοι
	(- και - 5η ἡλαττωμένη)

A i ē v τῷ μαλακῷ χρώματι κατὰ φθόγγον συγχορδίαι

Τὸ μαλακὸν χρῶμα, παράγεται καὶ ἀκολουθεῖ τὸ μαλακὸν διάτονον, με βάσιν τοὺς ἀπὸ τοῦ B καὶ B^{\flat} ἤχους πλ B^{\flat} ἢ λέγετον Βου B καὶ B^{\flat} ζω B μαλακοὺς διατονικοὺς. Μόνον ὅτι, λόγῳ τῶν διέσεων τῶν φθόγγων Δι D πρὸς τὸν B^{\flat} καὶ Πα A πρὸς τὸν B , ἄλλως ἔχουσι τὰ τῶν συγχορδιῶν αὐτοῦ :

[illegible]

Αἱ συγχορδίαί εἶναι ἀνάλογοι πρὸς ἐκείνας τοῦ B^{\flat} ἤχου· μόνον ὅτι αἱ ἐλάσσονες τρίται τῶν μαλακῶν χρωματικῶν Τετάρτων ἤχων $\text{D}^{\flat} - \text{E}^{\flat}$ καὶ $\text{F}^{\flat} - \text{G}^{\flat}$ (τῶν χρωματικῶν Δευτέρων νοουμένων ἀπὸ τῶν φυσικῶν τῶν βάσεων $\text{B}^{\flat} - \text{C}^{\flat}$ καὶ $\text{E}^{\flat} - \text{F}^{\flat}$) εἶναι πλεοναστικά τμ. 19 (19 1/2) ἀντὶ 18 (17 1/2) τοῦ σκληροῦ διατόνου, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ λαοῦτου. Δι' ὃ καί, ὥς τὸ μέρος τῶν μαλακῶν χρωματικῶν Τετάρτων $\text{D}^{\flat} - \text{E}^{\flat}$ καὶ $\text{F}^{\flat} - \text{G}^{\flat}$ φθάνει μέχρι τῆς διφωνίας αὐτῶν ἢ πενταφωνίας τῶν Δευτέρων, ἔχει τὰ διαστήματα $\text{D}^{\flat} - \text{E}^{\flat}$ καὶ $\text{F}^{\flat} - \text{G}^{\flat}$ (ἢ $\text{D}^{\flat} - \text{F}^{\flat}$ καὶ $\text{E}^{\flat} - \text{G}^{\flat}$ τῶν Δευτέρων νοουμένων ἀπὸ τῶν $\text{B}^{\flat} - \text{C}^{\flat}$ καὶ $\text{E}^{\flat} - \text{F}^{\flat}$), ἀντὶ ἐλαχίστων τόνων, ἡμίτονα διατονικά.

Ἡ κατὰ μεθαρμογήν εὕρεσις τῶν συγχορδιῶν

Λόγω τοῦ χορδίσματος τοῦ λαοῦτου ἐπὶ τοῦ πλ.Δ´ Νη ๑ ἢ τῆς μεθαρμογῆς τῶν Δευτέ-
ρων ἤχων ἀντὶ τῶν ๕' καὶ ๕ ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν Τετάρτων ๕' καὶ ๕ ὡς ๕
καὶ ๕, ἡναγκασμένοι ἔνα ὑπολογίζωμεν ἀπὸ τῶν βάσεων τῶν Τετάρτων Νη καὶ Δι,
τόσον τοὺς Τρίτους ἤχους (Ἦχος πλ.Γ´ Νη ๑ καὶ ๑ Δι ๑), ὅσον καὶ τοὺς μαλα-
κοὺς Δευτέρους ἀπὸ τῆς αὐτῆς βάσεως (Ἦχος ๑ ๑ ๑ καὶ ๑ ๑), ὡς
μεταφέρωμεν τὰς ιδιότητάς των καὶ τὰς συγχορδίας των ἐπὶ τῶν νέων τούτων ἐκ μεθαρμο-

περί τὸ διαπασῶν· ἐνῶ ἡ συγχορδία εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ B' εἶναι ἡ ἐλάχιστων χρωματικῆ συγχορδία τοῦ χρωματικοῦ πλ. Δ', μὲ τὸν Νη φυσικὸν-διατονικὸν C ($= \text{C}'$) B' A' .

* Ἡλλοιωμένη (III, V ἡλλαττωμέναι, ὡς κτ' ἐν τῇ ἐβδόμῃ (VII) τῆς ἐν σελ. 191 κλίμακος τοῦ πλ. Β'

γῆς βάσεων· συγχορδίας αἵτινες μένουσιν αἱ αὐταί, πλήν, δύο τόνους χαμηλότερον διὰ τοὺς Δευτέρους, καὶ ἓνα τόνον ὑψηλότερον διὰ τοὺς Τρίτους, τῆς φυσικῆς βάσεως των.

§ ρλγ' Αἱ συγχορδαὶ ἐπὶ τοῦ λαούτου — Ἀναστροφαὶ συγχορδιῶν

Αἱ συγχορδαὶ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ λαούτου, οὐχὶ κατ' εὐθείαν σειράν, ἀλλ' ἐν ἀναστροφῇ τῆς διφωνίας (τρίτης), διαπασῶν ἐπὶ τὸ ὄξύ. Οὐχὶ π.χ. $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{G}_4$ ἢ $\text{C}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ἀλλὰ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{G}_4$ ἢ $\text{C}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ καὶ τὰ καθ' ἑξῆς, εἰς διάστημα ἑκτῆς ($\text{C}_4 - \text{E}_4$ καὶ $\text{F}_4 - \text{A}_4$ ἀπὸ τῆς 4φωνίας) ἐξ οὗ καὶ «σὰξ» φραγκιστὶ ὀνομάζεται τὸ διάστημα παρὰ τοῖς λαϊκοῖς μας μουσικοῖς.

Ὡς δὲ εἶναι ἡρμοσμένον (χορδισμένον) τὸ λαοῦτο κατὰ 4φωνίαν (κατὰ πέμπτας) καὶ εἰς τέσσερα ζεύγη χορδῶν $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$, χορδαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν ἄνα θεμελιωθῶσι συγχορδαί, εἶναι αἱ δύο πρῶται C_4 καὶ E_4 μεθ' ἑκάστην τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἕτεραι δύο χορδαὶ διὰ τοὺς ἄλλους δύο φθόγγους τῆς συγχορδίας: τετραφωνίαν (πέμπτην) καὶ διφωνίαν (τρίτην ἐν ἀναστροφῇ).

Εἰς ὄργανα πολύχορδα, ὅπως τὰ κλειδοκύμβαλα (πιάνο), αἱ πηκτίδες (σαντούρια) καὶ τὰ ψαλτήρια (κανονάκια), ἐκτελεῖται οἰαδήποτε συγχορδαί· ἂν καὶ εἰς τὰ δύο τελευταῖα —σαντούρια καὶ ψαλτήρια— ἡ κροῦσις τῶν συγχορδιῶν γίνεται, συνήθως, διαδοχικῶς καὶ ἐπαλλήλως (ἄρποειδῶς) καὶ ὅχι ταυτοχρόνως.

Εἰς τὰ λαοῦτα, ὅμως, μία τετράφωνος συγχορδαὶ ὑπάρχει, ἡ τοῦ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ($\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ἢ $\text{C}_4 \text{F}_4 \text{A}_4 \text{E}_4$) πρὸς τὸν ὅποιον εἶναι τὸ ὄργανον ἡρμοσμένον (χορδισμένον). Ἀκόμη ἡ ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ C_4 συγχορδαὶ τοῦ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ($\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$) με ἀνοικτὴν τὴν χορδὴν τοῦ μέσου F_4 · ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ E_4 συγχορδαὶ τοῦ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ($\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ἢ $\text{E}_4 \text{C}_4$), με συνηχοῦσαν τὴν ἀνοικτὴν χορδὴν τοῦ κάτω C_4 καὶ ἄλλως, με διπλασμόν τῆς τόνικῆς ($\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$).

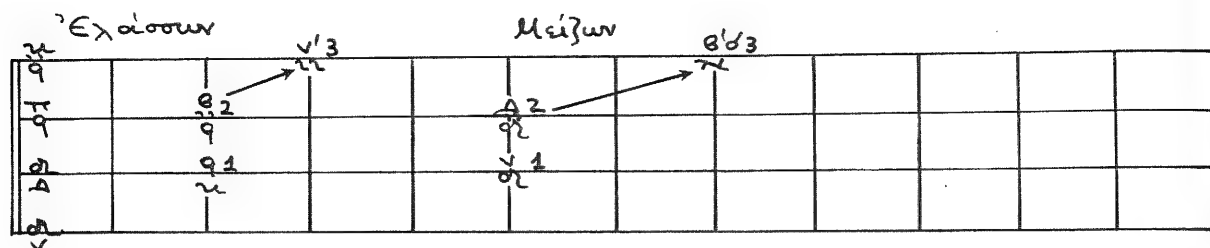
Ἔστιν ὅτε ἡ συγχορδαὶ γίνεται τετράφωνος, ἐπαναλήψει οὐχὶ τῆς βάσεως (τῆς τόνικῆς), ἀλλὰ τῆς 4φωνίας (τῆς δεσποζούσης)· ὡς π.χ. ἐν τῇ συγχορδαὶ τοῦ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$ ἅγια, τῶν μὲν φθόγγων C_4 καὶ E_4 ἀνοικτῶν ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων τοῦ λαούτου χορδῶν, καὶ τοῦ F_4 διὰ τοῦ πρώτου δακτύλου ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ F_4 ἐνῶ ὁ ἀντίχειρ πατὰ τὸν φθόγγον A_4 ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ κάτω C_4 (συγχορδαὶ $\text{C}_4 \text{E}_4 \text{F}_4 \text{A}_4$).

Αἱ λοιπαὶ εὐρίσκονται τρίφωνοι, πατωμένων: τῆς μὲν «βάσεως» καὶ τῆς «πέμπτης» (4φωνίας) διὰ τῶν δύο πρώτων δακτύλων (δείκτου καὶ μέσου) τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τῶν δύο πρώτων χορδῶν, αἵτινες θὰ μᾶς δώσουν τὴν τρίφωνον συγχορδαίαν· τῆς δὲ «τρίτης» (διφωνίας) διὰ τοῦ τρίτου μὲν δακτύλου (παραμέσου) ἂν ἡ συγχορδαὶ ᾗναι ἐλάσσων, τοῦ τετάρτου δὲ (μικροῦ), ἂν ἡ συγχορδαὶ ᾗναι μείζων.

Ἐκάστη τῶν συγχορδιῶν κλίμακος τινός, φέρει τὸ ὄνομα τῆς βαθμίδος αὐτῆς: οἷον πρώτης, δευτέρας, τρίτης, τετάρτης, πέμπτης, ἑκτῆς καὶ ἑβδόμης, ἡ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπ' αὐτῆς θεμελιουμένου ἤχου, οἷον: Νεάγιο (C_4), Ἀνέανες (E_4), Λέγετος ἢ Νεχέανες (F_4 ἢ E_4 ἀντιστοίχως), Νανὰ ἢ Ἀανές (A_4), Ἄγιο (C_5), Ἀνανές (E_5) κ.ο.κ.

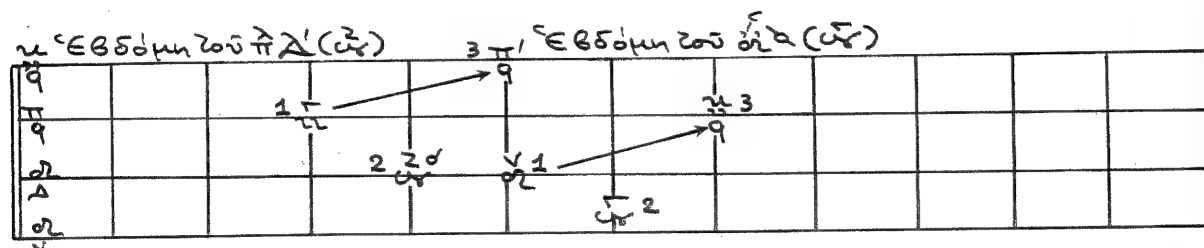
Εὐρίσκονται δὲ —ὡς καὶ προγενεστέρως ἐλέχθη— ἐπὶ τοῦ λαούτου αἱ συγχορδαί, πατωμένων ἐπὶ τοῦ πήχεος τοῦ ὄργανου: τῆς βάσεως καὶ τῆς πέμπτης διὰ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ μέσου τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἐπὶ τῆς α' (C_4) ἢ β' (E_4) χορδῆς τοῦ ὄργανου τῆς σχετικῆς τριφώνου συγχορδίας· τῆς δὲ τρίτης: ἂν μὲν ᾗναι ἡ συγχορδαὶ ἐλάσσων, διὰ τοῦ

παραμέσου ἐπὶ τῆς τρίτης ἢ τετάρτης χορδῆς ἀναλόγως, ἂν δὲ μείζων, διὰ τοῦ μικροῦ. π.χ. Συγχορδαί τῶν φθόγγων Ἀνανῆς $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ (ἐλάσσων) καὶ Νεάγιε $\text{Ν} \text{ἄ}$ (μείζων) ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ Ἀγία ($\text{Ἀ} \text{ἄ}$) :

- 1) δείκτης 3) παρά 1) δείκτης 3) μικρὸς
2) μέσος μέσος 2) μέσος

Αἱ ἡλαττωμέναι συγχορδαί τῆς VII ἐβδόμης, εὐρίσκονται ἀντιθέτως: διὰ τοῦ μέσου δακτύλου ἐπὶ τῆς πρώτης χορδῆς, τοῦ δείκτου ἐπὶ τῆς δευτέρας, καὶ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τῆς τρίτης. π.χ. Συγχορδαί ἐβδόμης τῶν ἤχων $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$ καὶ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$ ἐπὶ τῶν φθόγγων $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ καὶ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ ἡλαττωμέναι, ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ καὶ τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$.

- 1) δείκτης 3) μικρὸς 1) δείκτης 3) μικρὸς
2) μέσος 2) μέσος

Ἐβδόμη τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$ τὸ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$, ἐβδόμη τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$ τὸ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ κ.ο.κ.

Αἱ ἡλαττωμέναι συγχορδαί τῆς ἐβδόμης, εἶναι πάντοτε διάφωνοι καὶ ἀπαιτοῦσι λύσιν ἐπὶ τῆς τονικῆς: τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ εἰς τὸν $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ καὶ τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ εἰς τὸν $\text{Ἀ} \text{ἄ}$.

Κύρια καὶ δευτερεύουσαι συγχορδαί

Ἐκ τῶν συγχορδιῶν ἐκάστης κλίμακος αἱ τῶν πρώτης, τετάρτης καὶ πέμπτης βαθμίδων, καλοῦνται κύρια, αἱ δὲ λοιπαὶ δευτερεύουσαι. Ἐκ τῶν κυρίων, αἱ τετάρτης καὶ πέμπτης εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν καὶ ἐξάρτησιν πρὸς τὴν πρώτην, τὴν τονικὴν· καθ' ὅσον, ἡ μὲν τῆς τετάρτης εἶναι ἡ συγχορδία τοῦ τριφώνου, ἥτοι τοῦ πλαγίου ἤχου τῆς τονικῆς, ἡ δὲ τῆς πέμπτης τοῦ κυρίου της. π.χ.

Ἐν τῇ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$, ἡ μὲν συγχορδία τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ εἶναι ἡ συγχορδία τοῦ τριφώνου τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$, ἄλλως τοῦ πλαγίου του (πλάγιος τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$), ἡ δὲ συγχορδία τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ}$ εἶναι ἡ συγχορδία τοῦ κυρίου του $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$. διὰ τῶν δύο δὲ τούτων συγχορδιῶν τετάρτης καὶ πέμπτης ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν, ἥτοι, ἐν προκειμένῳ, τὴν συγχορδίαν τοῦ $\text{Ἀ} \text{ἄ} \text{Ἀ} \text{ἄ}$.

Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὰς φράσεις «Ὁν καὶ βλέπων ἐν μήτρᾳ Σου — λαβόντα

δούλου μορφήν — ἐξίσταμαι κραυ — γάζειν Σοι» τοῦ τροπαρίου «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς λαβὼν ἐν γνώσει», ὅπου :

τοῦ μέλους εὐρισκομένου εἰς τὸν $\pi \alpha \eta \epsilon$ ($\alpha \epsilon \alpha$), εἰς τὸ «λαβόντα δούλου μορφήν» μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ $\pi \alpha \eta$ εἰς τὸν πλάγιόν του ἤχον $\pi \alpha \phi$ ($\alpha \epsilon \alpha$)· εἰς δὲ τὸ «ἐξίσταμαι κραυ», εἰς τὸν κύριόν του ἤχον $\alpha \Delta \alpha$ ($\alpha \epsilon \alpha$), διὰ ἵνα καταλήξῃ εἰς τὸ «γάζουσα» εἰς τὸν $\pi \alpha \eta \epsilon$, ἥτοι τὸν ἤχον τὸν ἀρχικόν. Ἔχομεν, δηλαδὴ, ἀλληλουχίαν συγχορδιῶν I πρώτης, IV τετάρτης, V πέμπτης, I πρώτης.

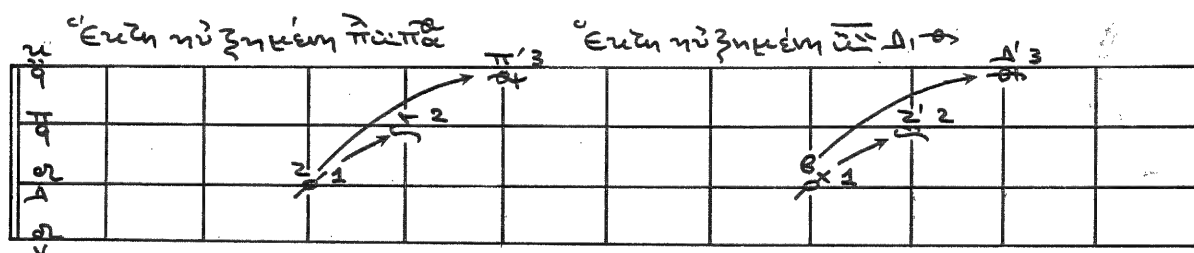
Εἰς τὴν τονικὴν ἐπίσης φερόμεθα καὶ διὰ τῆς συγχορδίας τῆς ἐβδόμης, ἥτις, ὡς καὶ ἡ τῆς πέμπτης, διὰ τοῦ μικροῦ της διαστήματος $\alpha - \alpha$ τῆς μείζονος ἐβδόμης πρὸς τὴν ὀγδόην, ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τονικὴν ($\alpha \epsilon \alpha$).

Τὴν VII ἐβδόμην οἱ Δυτικοὶ καλοῦσι, διὰ τοῦτο, sensible, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον εὐαίσθητον ἢ «αἰσθητικὴν», ὡς ἀπεδόθη ὁ ὅρος παρὰ τῶν ἡμετέρων, διὰ τοῦ «πυκνοῦ» (τοῦ μικροῦ της διαστήματος) προεισάγουσαν τὴν αἴσθησιν εἰς τὴν συγχορδίαν τῆς τονικῆς, ἐξ οὗ καὶ «προσαγωγεὺς» ὁ φθόγγος τῆς VII βαθμίδος τῶν ὀξυπύκνων κλιμάκων· ἰδιότης τὴν ὁποίαν ἔχει ἀντιστρόφως ἡ δευτέρα βαθμὶς ἐπὶ κλιμάκων βαρυπύκνων: τὸ α π.χ. πρὸς τὴν τονικὴν α ἐν τῷ $\pi \alpha \eta \epsilon$ τοῦ σκληροῦ διατόνου :-

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὰς συγχορδίας μείζονας, ἐλάσσονας καὶ τὰς ἡλαττωμένας ὡς καὶ τὰ τῆς δακτυλοθεσίας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ λαοῦτου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀσυνήθεις ηὔξημένας συγχορδίας ἑκτῆς τῶν κατὰ τὸ διαπασῶν —καὶ ὅχι κατὰ τὸ διὰ πέντε— βαινόντων χρωματικῶν ἤχων $\alpha \Delta \alpha$ καὶ $\pi \alpha \phi$ ἥτοι $\alpha \Delta \alpha$ διὰ τὸν πρῶτον καὶ $\pi \alpha \phi$ διὰ τὸν δεύτερον, αὗται εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ λαοῦτου, πατωμένων διαδοχικῶς ἐφ' ἐκάστης τῶν τριῶν χορδῶν : τῆς ἑκτῆς π.χ. α διὰ τοῦ δείκτου, τῆς δεκάτης Δ διὰ τοῦ μέσου ἢ παραμέσου, καὶ τῆς ὀγδόης α διὰ τοῦ μικροῦ.

Ἴδου καὶ σχηματικὴ παράστασις τῆς δακτυλοθεσίας τῶν δύο τούτων ηὔξημένων συγχορδιῶν :

Καὶ αἱ ηὔξημένα αὗται συγχορδαί εἶναι πάντῃ διάφωνοι, ἀπαιτοῦσαι λύσιν, ἐπὶ τῶν συγχορδιῶν πέμπτης α καὶ Δ ἀντιστοίχως.

Ἀ ν α σ τ ρ ο φ α ῖ σ υ γ χ ο ρ δ ι ῶ ν

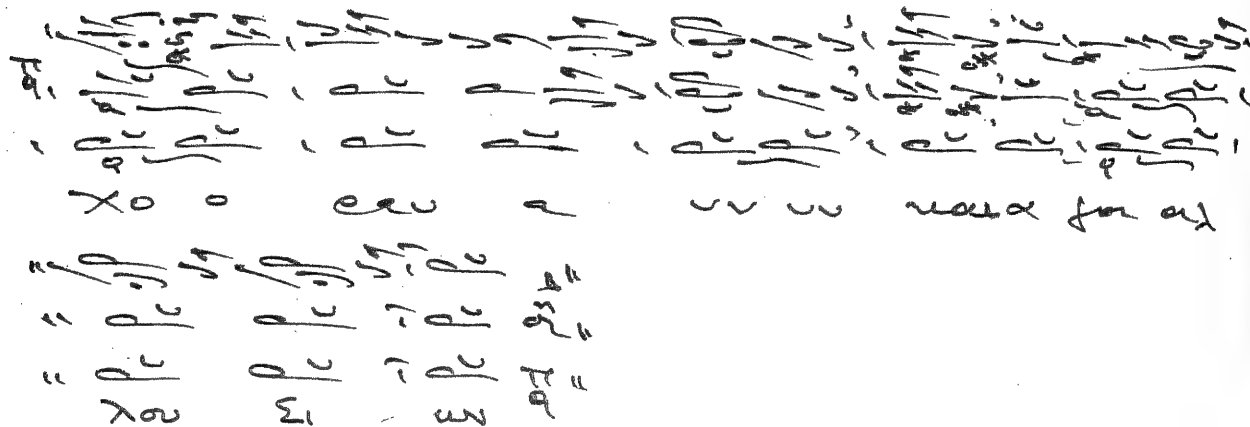
Ἀναστροφή συγχορδίας εἶναι ἡ κατ' ἄλλην ἢ τὴν συνήθη ἐπ' εὐθείας: τονικὴ, τρίτη, πέμπτη (βάσις, διφωνία, τετραφωνία) «ἀνάστροφος» διάταξις τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν δεσποζόντων φθόγγων ἤχου τινός.

Ἄν ἡ βάσις τῆς συγχορδίας μετατεθῇ ἑπταφωνίαν ἐπὶ τὸ ὀξύ, ὥστε βασικὸς φθόγγος ἵνα φαίνεται πλέον ἢ τρίτη, ἀκολουθοῦσης τῆς πέμπτης καὶ τῆς ὀγδόης βαθμίδος τῆς

κλίμακος, π.χ. $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ (ἀντί $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$) ἐν τῷ $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$, τότε ἔχομεν τὴν μορφήν τῆς πρώτης ἀναστροφῆς· π.χ. ἐκτὸς τοῦ $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ ἐν τῷ πλ. Δ', καὶ $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ (ἀντί $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$) ἐν τῷ πλ. Α', $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ (ἀντί $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$) ἐν τῷ πλ. Β', $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ (ἀντί $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$) ἐν τῷ $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ τοῦ σκληροῦ διατόνου κ.ο.κ.

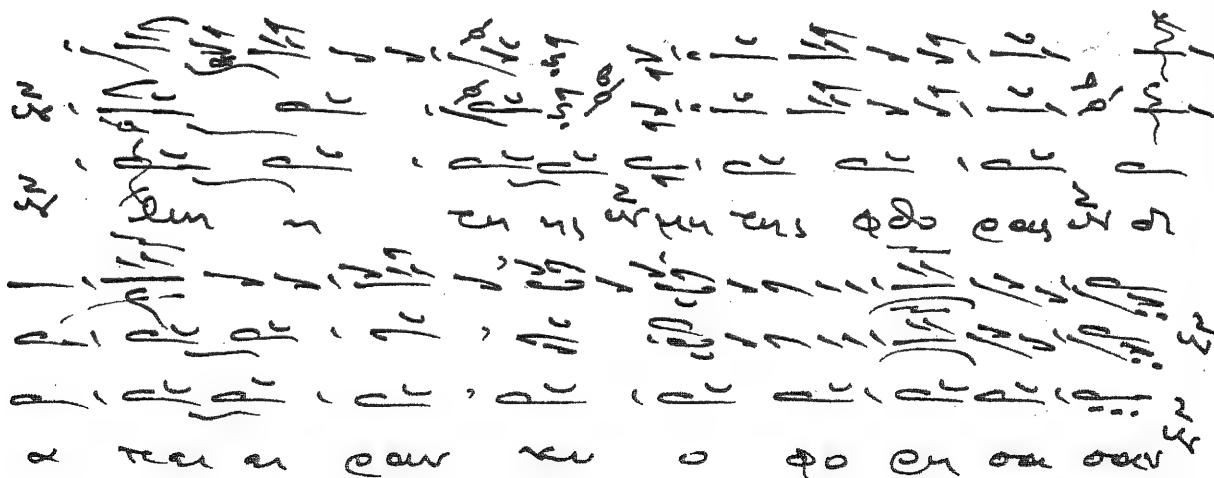
Ἐάν, ἐξ ἄλλου, τόσον ἡ βάσις (τονικὴ) ὅσον καὶ ἡ τρίτη μετατεθῶσι διαπασῶν ἐπὶ τὸ ὅξυ π.χ. $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ (ἀντί $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$) ἐν τῷ $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$, τότε ἔχομεν τὴν μορφήν τῆς δευτέρας ἀναστροφῆς, συνήθους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, εἰς ἤχους χαρακτηριζομένους ὡς τριφωνοῦντας, ὁπότε μεταξὺ πέμπτης (βάσεως τοῦ τριφωνοῦντος ἤχου) καὶ τῆς τονικῆς (τῆς τριφωνίας) παρέχεται συμφωνικὸν ὑπόβαθρον διπλοῦ ἴσου κατὰ τὸ «διὰ τεσσάρων». π.χ. $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ ἐν τῷ πλ. Α', $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ ἐν τῷ πλ. Β', $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$ ἐν τῷ Γ' ἤχῳ κ.ο.κ. Παράδειγμα :

Ἐκ τοῦ «ὁ Ἄγγελος ἐβόα» τοῦ Πάσχα - Ἦχος ᾠ π α ρ

Ἐν πρώτῃ δὲ ἀναστροφῇ (τρίτῃ, πέμπτῃ, ὀγδόῃ) εὐρισκόμεθα, ὅταν εἰς τοὺς διατονικοὺς δευτέρους, πρὸς τὸ βασικὸν ἴσον, συμπορεύεται καὶ ἕτερον εἰς τὴν διφωνίαν ἢ πενταφωνίαν· ὅταν π.χ. τὸ ᾠ τοῦ βαρέος ἀκολουθῇ καὶ δεύτερον ἴσον ἐπὶ τῆς πενταφωνίας ᾠ ἢ διφωνίας ᾠ (συγχορδία $\text{ᾠ} \text{ᾠ}$ ἐν ἀναστροφῇ).

Παράδειγμα : Εἰρμός τῆς Πεντηκοστῆς — Ἦχος $\text{ᾠ} \text{ᾠ} \text{ᾠ}$

Αἱ ἀναστροφὸι συγχορδίαὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦτου

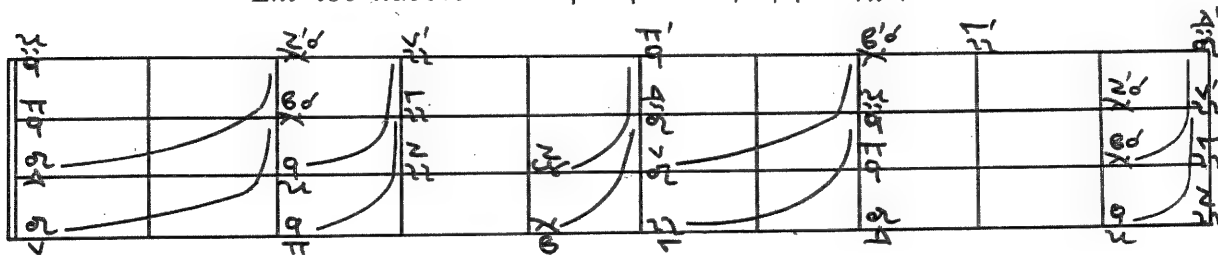
Αἱ ἀναστροφὰὶ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ λαοῦτου καὶ πάλιν ἀνάστροφα καὶ ὄχι καθ' ἣν προεξετέθη σειρὰν.

I — Πρώτη ἀναστροφὴ

Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἀναστροφὴν, (τρίτη, πέμπτη, πρώτη), αὕτη εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ λαοῦτου ὡς τρίτη, πρώτη, πέμπτη· π.χ.

Μεῖζων τοῦ $\gamma\delta$: $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ α' ἀνάστρ. $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ εὐρίσκεται ὡς $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ τῆς μὲν τρίτης $\gamma\delta$ πατωμένης διὰ τοῦ δείκτου ἐπὶ τῆς πρώτης χορδῆς, τῶν δὲ πρώτης καὶ πέμπτης διὰ τοῦ μέσου καὶ παραμέσου ἐπὶ τῶν δύο ἐπομένων χορδῶν, ἐὰν ἡ συγχορδία ἦναι μεῖζων· ἂν δ' ἐλάσσων, διὰ τοῦ μικροῦ :

Ἐπὶ τοῦ λαοῦτου — Πρώτη ἀναστροφὴ συγχορδιῶν

Κατ' ἀκολουθίαν, αἱ ἐπόμεναι συγχορδίαὶ ἐπ' εὐθείας καὶ κατὰ πρώτην ἀναστροφὴν, εὐρίσκονται ὡς ἀκολουθῶς ἐπὶ τοῦ λαοῦτου :

α) Μεῖζων	$\gamma\delta$	α' ἀνάστρ.	$\gamma\delta$	$\gamma\delta$	ἐπὶ τοῦ λαοῦτου	$\gamma\delta$	$\gamma\delta$	$\gamma\delta$
β) »	$\delta\epsilon$	»	$\delta\epsilon$	$\delta\epsilon$	»	»	»	»
γ) »	$\epsilon\zeta$	»	$\epsilon\zeta$	$\epsilon\zeta$	»	»	»	»
δ) »	$\zeta\eta$	»	$\zeta\eta$	$\zeta\eta$	»	»	»	»
ε) Ἐλάσσων	$\sigma\tau$	»	$\sigma\tau$	$\sigma\tau$	»	»	»	»
στ) »	$\tau\upsilon$	»	$\tau\upsilon$	$\tau\upsilon$	»	»	»	»
ζ) Μεῖζων	$\iota\kappa$	»	$\iota\kappa$	$\iota\kappa$	»	»	»	»
η) Ἐλάσσων	$\kappa\lambda$	»	$\kappa\lambda$	$\kappa\lambda$	»	»	»	»

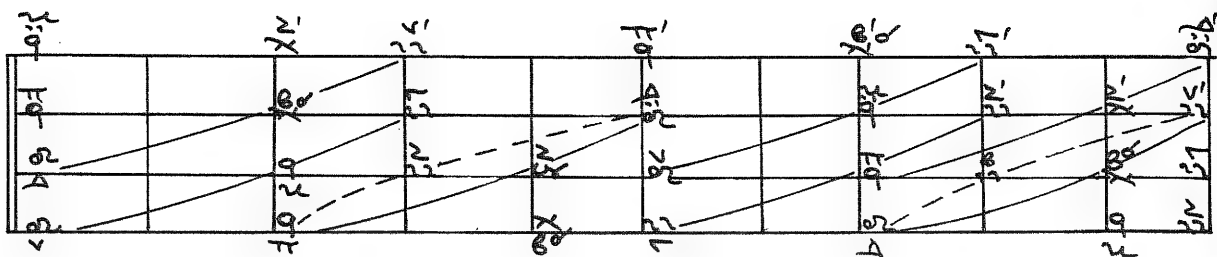
Κ.Ο.Κ.

II — Δευτέρα ἀναστροφὴ

Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ἀναστροφὴν (πέμπτη, πρώτη, τρίτη), αὕτη εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ λαοῦτου ὡς πέμπτη, τρίτη, πρώτη π.χ.

Ἡ μεῖζων τοῦ $\gamma\delta$: $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ β' ἀνάστρ. $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ $\gamma\delta$ ἐπὶ τοῦ λαοῦτου πατωμένων διαγωνίως: τῆς πέμπτης $\gamma\delta$ διὰ τοῦ δείκτου, τῆς τρίτης $\gamma\delta$ διὰ τοῦ μέσου μὲν ἐὰν ἡ συγχορδία ἦναι ἐλάσσων ἢ διὰ τοῦ παραμέσου ἂν ἦναι μεῖζων, καὶ τῆς πρώτης (ὀγδόης) $\gamma\delta$ διὰ τοῦ μικροῦ, ἐπὶ τριῶν διαφορῶν (μῆς δι' ἕκαστον φθόγγον) χορδῶν.

Ἐπὶ τοῦ λαοῦτου — Δευτέρα ἀναστροφή συγχορδιῶν

Κατ' ἀκολουθίαν, αἱ ἐπόμεναι συγχορδίαὶ ἐπ' εὐθείας καὶ κατὰ δευτέραν ἀναστροφήν, εὐρίσκονται ὡς ἀκολουθῶς ἐπὶ τοῦ λαοῦτου :

α) Μείζων	β' ἀναστρ.	ἐπὶ τοῦ λαοῦτου
Γ'δ Β'δ Α'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ
Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ	Γ'δ Β'δ Α'δ
Α'δ Γ'δ Β'δ	Γ'δ Β'δ Α'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ
Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων
Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ	Γ'δ Α'δ Β'δ
Β'δ Γ'δ Α'δ	Γ'δ Α'δ Β'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ
Μείζων	Μείζων	Μείζων
Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ	Γ'δ Β'δ Α'δ
Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων
Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ	Γ'δ Α'δ Β'δ

Κ.Ο.Κ.

§ ρλδ' Αἱ συγχορδίαὶ ἐπὶ τοῦ ταμπουρά

Αἱ συγχορδίαὶ ἐπὶ τοῦ ταμπουρά, εὐρίσκονται ὡς καὶ εἰς τὸ λαοῦτο, ἐν ἀναστροφῇ τῆς διφωνίας ἐπὶ τὸ ὄξυ (εἰς διάστημα 6ης ἀπὸ τῆς δεσποζούσης - τῆς τετραφωνίας), καὶ ἐπὶ τῶν βασικῶν φθόγγων τῆς ἀπὸ τοῦ C_2 βαρέας χορδῆς :

Ἐπ' εὐθείας	Ἐπὶ τοῦ ταμπουρά	Ἐπ' εὐθείας	Ἐπὶ τοῦ ταμπουρά
Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ
Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ
Γ'δ Β'δ Α'δ	Γ'δ Α'δ Β'δ	Γ'δ Β'δ Α'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ
Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων
Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ
Β'δ Γ'δ Α'δ	Γ'δ Α'δ Β'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ
Μείζων	Μείζων	Μείζων	Μείζων
Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ	Β'δ Α'δ Γ'δ	Α'δ Γ'δ Β'δ
Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων	Ελάσσων
Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ	Α'δ Β'δ Γ'δ	Β'δ Γ'δ Α'δ

μέ τον δείκτην και τον μέσον ἐπὶ τῆς 1ης καὶ 5ης καὶ τον παράμεσον (διὰ τὰς ἐλάσσονας) ἢ τον μικρὸν (διὰ τὰς μείζονας συγχορδίας) ἐπὶ τῆς 3ης. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ —εἰς τον ταμπουράν— λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν δεσμῶν, εἶναι δυνατὴ ἡ αἰσθητοποίησις καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου εἶδους τῶν ἐλασσόνων ἢ μειζόνων συγχορδιῶν· ἄν, δῆλον ὅτι, αὗται ἦναι τοῦ σκληροῦ ἢ τοῦ μαλακοῦ διατόνου ἢ χρώματος. Διότι :

ἄλλο τὸ		σκληροῦ διατόνου :		τμ. 18
» »		μαλακοῦ χρώματος :		» 19
» »		» διατόνου :		» 22
» »		σκληροῦ χρώματος :		» 23*
καὶ » »		» διατόνου :		» 24

Ἀ ν α σ τ ρ ο φ α ῖ σ υ γ χ ο ρ δ ι ῶ ν - π ρ ὶ ὃ τ ῃ ἄ ν α σ τ ρ ο φ ῇ

Καὶ εἰς τον ταμπουράν, αἱ ἀναστροφαὶ τῶν συγχορδιῶν γίνονται : Ἡ μὲν πρώτη, μέ τον δείκτην ἐπὶ τῆς 3ης (διφωνίας) ὡς εἰς φθόγγον βασικόν, —πενταφωνίαν ἐλάσσονα κάτω τῆς τονικῆς— τον μέσον ἐπὶ τῆς τονικῆς, καὶ τον παράμεσον ἐπὶ τῆς 5ης (4φωνίας) ἢ μέ μόνον τον παράμεσον ἐπὶ τῆς τονικῆς καὶ τῆς πέμπτης : ἢ κ.ο.κ. ἂν ἡ συγχορδία ἦναι μείζων.

Ἄν δὲ ἦναι ἐλάσσων, μέ τον ἀντίχειρα ἐπὶ τῆς (ἐλάσσονος) τρίτης ὡς εἰς φθόγγον βασικόν —ἔκτην μείζονα κάτω τῆς τονικῆς— τοῦ μέσου ἐπὶ τῆς τονικῆς καὶ τοῦ παραμέσου ἐπὶ τῆς πέμπτης, ἢ μόνου τοῦ παραμέσου ἐπ' ἀμφοτέρων π.χ. , κ.ο.κ.

Δ ε υ τ ἑ ρ α ἄ ν α σ τ ρ ο φ ῇ

Καὶ ἡ δευτέρα ἀναστροφή εὐρηται ὡς καὶ εἰς τὸ λαοῦτο, μέ τον ἀντίχειρα ἐπὶ τῆς 5ης ὡς εἰς φθόγγον βασικόν. Ἐπειτα τον δείκτην ἐπὶ τῆς 3ης, ἂν ἡ συγχορδία ἦναι ἐλάσσων ἢ τον μέσον ἂν ἦναι μείζων καὶ τέλος μέ τον παράμεσον ἢ τον μικρὸν ἐπὶ τῆς τονικῆς ἀναστροφῶν ἐπὶ τὸ ὀξὺ (ἐν ἑπταφωνία) : ἢ , ἢ κ.ο.κ.

§ ρλε' Περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἰσοκρατημάτων

Ἄπαντες οἱ φθόγγοι μιᾶς συγχορδίας, ἀνάγονται εἰς τὴν βάσιν, τὴν τονικὴν· εἰς αὐτὴν δὲ ἔχουσι τὴν ἀναγωγὴν καὶ οἱ φθόγγοι μιᾶς συνθέσεως, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μελωδίας. Εἰς αὐτὴν ἀνάγεται ἐκ τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ ἡ αἰσθησις, ὡς εἰς βασικὸν κριτήριον ἀσφαλοῦς ἐκτελέσεως, πορείας καὶ στάσεως ἐκάστοτε τῶν μελωδουμένων.

* Ἀκριβέστερον 23 1/2, τὸ ὅποῖον, μὴ ὑφισταμένου ἰδιαιτέρου δεσμοῦ διὰ τὰς χρωματικὰς διφωνίας, ἐπὶ τοῦ ὄργανου, ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐπομένην διφωνίαν τοῦ σκληροῦ διατόνου τμ. 24, ἂν μὴ καὶ ἐκείνην τοῦ μαλακοῦ βαρέος ἢ λεγέτου, πρὸς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται πλησιέστερον ἐπὶ τοῦ ὄργανου.

Αὐτὴν τὴν αἰσθητικὴν ἀνάγκην ἐξυπηρετεῖ ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μέλους συνυπὴ-
χισις τῆς ἐκάστοτε φράσεως τοῦ ἤχου, παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἰσοκρατημάτων, ἢ
«βασταμάτων» ὡς τ' ἀπεκάλουν οἱ παλαιοὶ βυζαντινοὶ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ (καὶ οἱ
ἰσοκράται «βαστακταί»), ἅτινα, ἀπὸ τὴν ὀργανικὴν ἐκτέλεσιν μεταφερθέντα εἰς τὴν φωνη-
τικὴν ψαλμωδίαν, εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Διότι, ἄλλο τὸ 'να κάμνη
κάνεις, διὰ τῆς φαντασίας, ἀναγωγὴν εἰς τινα φθόγγον βασικόν, καὶ ἄλλο 'να ᾄδῃ ὁ
φθόγγος οὗτος, ὡς ὑπόβαθρον συμφωνικόν, δεδομένος.

Τὰ ἰσοκρατήματα γίνονται πάντοτε ἐπὶ τῆς τονικῆς· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τετραφωνίας
(δεσποζούσης) καὶ τριφωνίας (ὑποδεσποζούσης) πολλάκις, μετὰ τῶν ὁποίων αὕτη ἀπαρτί-
ζει συμφωνικὸν ὑπόβαθρον κατὰ τριφωνίαν ἢ τετραφωνίαν (4ης καὶ 5ης).

Ἄς φέρωμεν μερικὰ —ἀρκετὰ μᾶλλον— παραδείγματα :

Α) Εἰς τὸ ἀλλαχοῦ παρατεθὲν παράδειγμα ἐκ τοῦ τροπαρίου «Τὸ προσταχθὲν μυστι-
κῶς» καὶ εἰς τὰς φράσεις :

α) «Ὀν καὶ βλέπων ἐν μήτρᾳ Σου» —ἤχος $\tilde{\pi} \tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ — ἴσον εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$

β) «λαβόντα δούλου μορφὴν» —ἤχος $\tilde{\pi} \tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ — ἴσον εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$

γ) «ἐξίσταμαι κραυ» —ἤχος $\tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ — ἴσον εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$

δ) «γάζειν Σοι, Χαῖρε Νύμφη ἀνύμ» ἤχος $\tilde{\pi} \tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ ἴσα εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$ καὶ εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$.

ε) «φευτε» ἤχος $\tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ τοῦ ὁποίου ὁ $\tilde{\alpha}$ πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ φορὰ καὶ ἡ στάσις
τῆς καταληκτικῆς θέσεως, εἶναι ἡ δεσπόζουσα τῆς συγχορδίας $\tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ — ἴσον εἰς
τὸν κάτω $\tilde{\alpha}$, ἵνα

στ) ἐπανεέλθῃ ἐν τέλει εἰς τὸν $\tilde{\alpha}$, βάσιν τοῦ ἀρχικοῦ ἤχου $\tilde{\pi} \tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$ *.

Κατὰ ταῦτα, ἔχει οὕτω, μετὰ ἰσοκρατημάτων τὸ ποίημα :

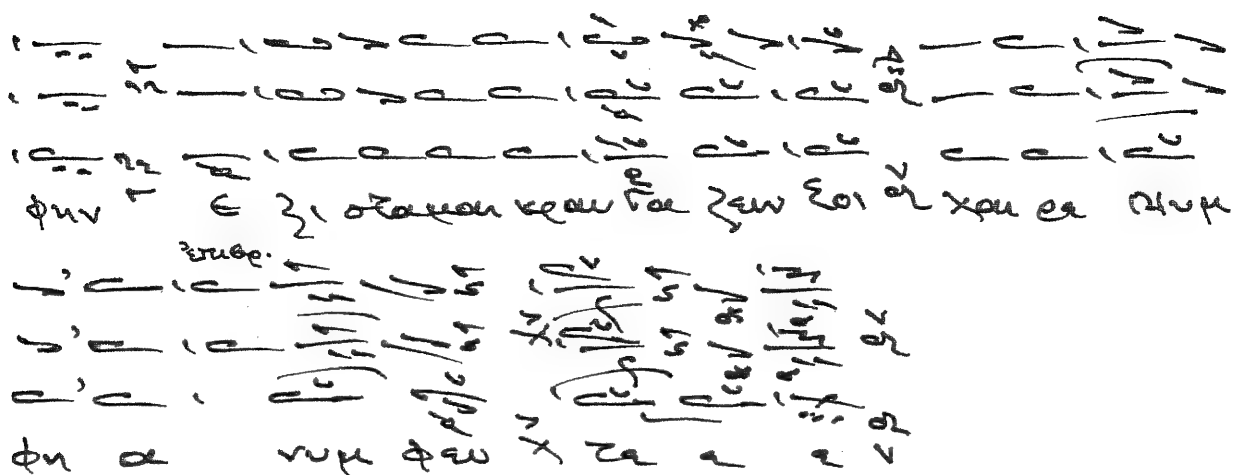
ἤχος $\tilde{\pi} \tilde{\alpha} \tilde{\nu} \tilde{\eta} \tilde{\epsilon}$

Ὀν καὶ βλέπων ἐν μήτρᾳ Σου λαβόντα δούλου μορφὴν

* Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ συμφωνικὴ συνοδεία —τὰ ἴσα— τῶν τραγουδιῶν μας· μόνον ὅτι εἰς αὐτά, δὲν
ὑποβάλλεται εἰς τὸν τραγουδιστὴν μόνον ἡ βάσις τῆς μελωδίας, ἀλλὰ διὰ τῶν συγχορδιῶν, ἡ ὅλη τονικότης
τῶν κατὰ φράσεις τονικῶν μεταπτώσεων αὐτῆς. (*Ἴδε ταῦτα, εἰς τὰ περὶ τραγουδιῶν).

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν ἀνάγκην τῆς σημάνσεως χρονικῆς ἀγωγῆς καὶ ρυθμοῦ ὡς καὶ τὴν ἀνάγκην κατα-
γραφῆς κάτωθι τῆς μελωδίας τῶν οἰκείων ἰσοκρατημάτων συνίστα καὶ ἡ Πατριαρχικὴ Ἐπιτροπὴ ἀναθεωρή-
σεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Τυπικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ
Προλόγῳ αὐτοῦ, ὑποδεικνύουσα καὶ τὴν ἀνάγκην ἀσκήσεως τῶν Κανοναρχῶν καὶ Ἱσοκρατῶν τρεῖς καθ'
ἐβδομάδα.

Καὶ ἡ μὲν τῆς Ἐπιτροπῆς σύστασις ἰσχύει εἰσέτι· ἡ δὲ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῶν ἰσοκρατημάτων σήμανσις καὶ
καταγραφή χωλαίνει κακοτέχνως ἐξ ἀγνωσίας. Κάτι χρειάζεται καὶ ἡ γνώσις.

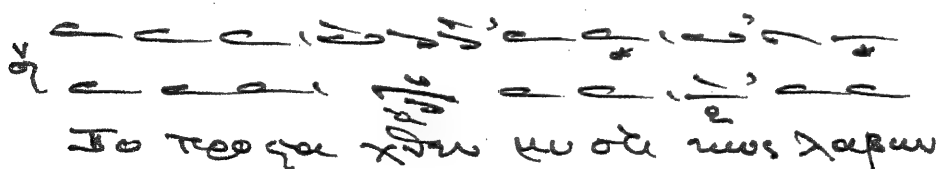
Εἰς στάσιν ἢ κατάληξιν εἰς φθόγγον τινά, ἐξεταστέον :

α) Ἐὰν ἡ στάσις ἢ κατάληξις ᾖ εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἤχου ἢ τοὺς ἤχους τοὺς πρὸς αὐτὸν σχετικούς, ὅτε ἡ πρὸς αὐτοὺς μετάβασις τοῦ ἴσου, εἶναι αὐτονόητος.

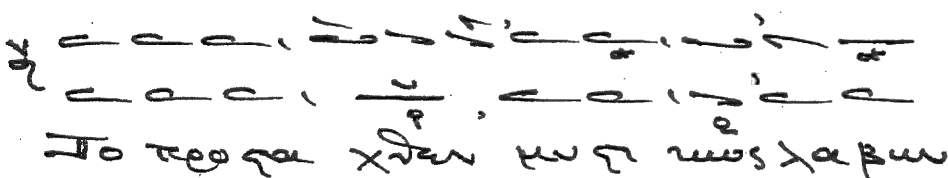
β) Ἐὰν πάλιν εἰς φθόγγους ἀσχέτους πρὸς τὴν τονικότητα αὐτοῦ, τότε πάλιν ἐξεταστέον ἂν οἱ φθόγγοι οὗτοι ἀνήκωσιν εἰς συγχορδίας ἤχου τινὸς συγγενοῦς τοῦ βασικοῦ ἢ ἀποτελῶσι βάσεις ἤχων ἀσχέτων πρὸς τὸν βασικόν, κι' ἐπομένως πρόκειται περὶ μεταβολῆς τῆς τονικότητος εἰς ἄλλον ἤχον ἀσχετον πρὸς τὸν ἀρχικόν. Π.χ. εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνωτέρω τροπαρίου :

α) «Τὸ προστα» καὶ «κῶς λαβὼν ἐν γνώσει» ἀνήκουσιν εἰς τὸν $\pi \epsilon \alpha \mu \eta \epsilon$ καὶ τὸ ἴσον εἶναι εἰς τὸν α . ἐνῶ

β) τὰ «χθὲν μυστι» καὶ «νῆ τοῦ Ἰω» φέρονται πρὸς τὸν π ἀσχετον μὲν πρὸς τὸν $\pi \epsilon \alpha \mu \eta \epsilon$ ἀλλὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν κορυφὴν τῆς συγχορδίας τοῦ $\alpha \epsilon \delta \alpha$ ἤχου καὶ τὸ ἴσον μεταφέρεται εἰς τὸν κάτω α .

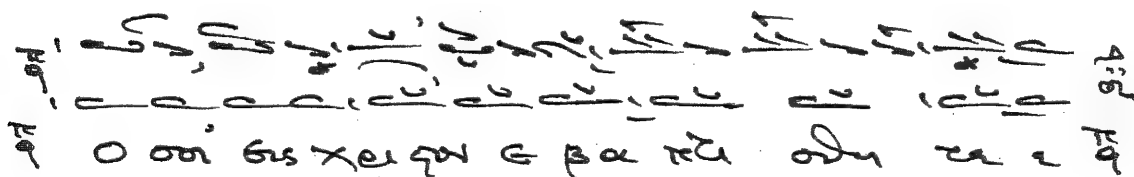

ἢ θεωρεῖται βάσις πρώτου ἤχου, καὶ τὸ ἴσον μεταφέρεται ἐπὶ τοῦ π :

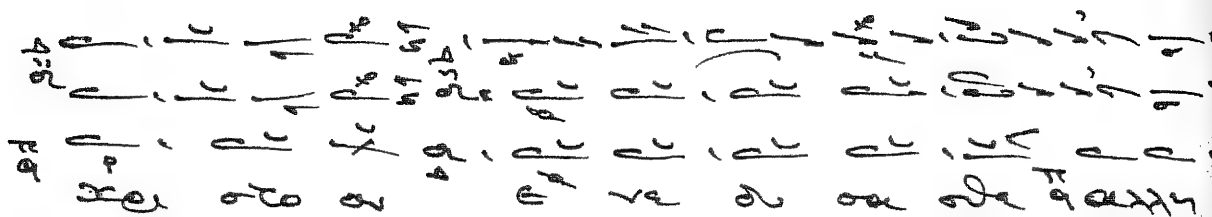

Β) Εἰς τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε» ἤχου Ἑσω Πρώτου $\alpha \epsilon \delta \alpha$:

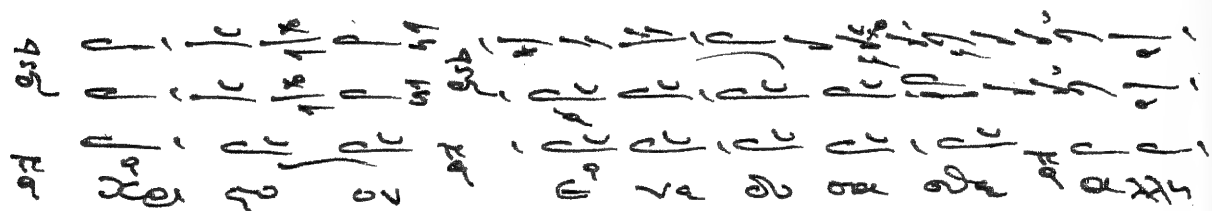
Ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ αὐτοῦ εἶναι Ἦχος $\alpha \epsilon \delta \alpha$ καὶ τὸ ἴσον ἐπὶ τοῦ π

εἰς δὲ τὸ «Χριστὸν ἐνεδύσασθε», ἀπὸ τοῦ «ἐνεδύσασθε», μεταπίπτει πρὸς τὸν ἐξ ἁγίου
καὶ τὸ ἴσον θὰ τραπῇ πρὸς αὐτόν· εἴτε ὀριστικῶς, ἐν διπλασμῷ ἀντιφώνως

εἶτε ὡς δευτερεῦον ἴσον ἐν τῷ **ἱσταθ** ἤχῳ, πλέον σύμφωνον πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἣτις δὲν εὐνοεῖ τὰς συχνὰς τῶν τόνων μεταβολὰς καὶ μεταλλαγὰς, καὶ τῶν ἴσων τὰ χοροπηδήματα :

Γ) Εἰς τὸν εἰρμὸν «Ἄπας γηγενῆς» ἤχου Λεγέτου Βουξ

α) Ὁ προηγούμενος τοῦ τροπαρίου στίχος « Ὑπεραγία Θεοτόκε... » ἤχος λέγεται

β) «Ἄπας γηγενής» — ἦχος Πα ρ — ἴσον

γ) «σκιρτάτω τῷ πνεύματι λαμπαδούχουμένος» — ἦχος λέγεται — ἴσον 100

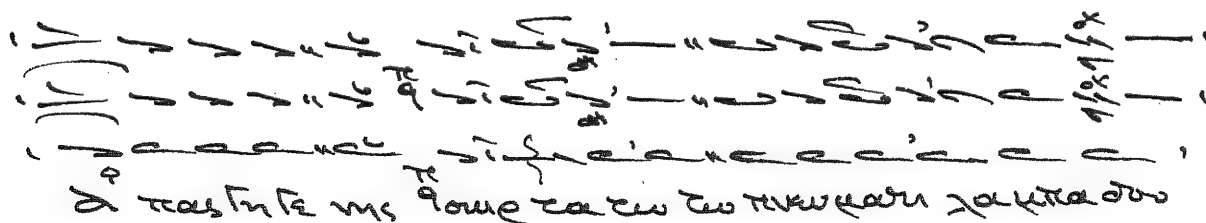
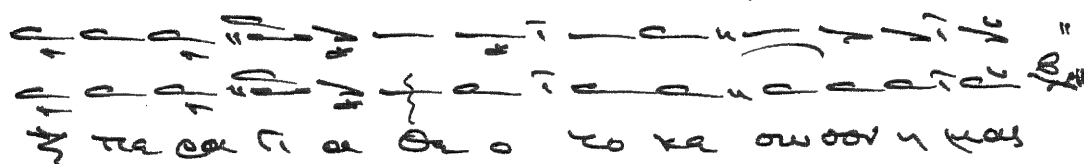
δ) «πανηγυρίζετω δέ» — ἦχος Ψ Πα ρ — ἴσον Ψ

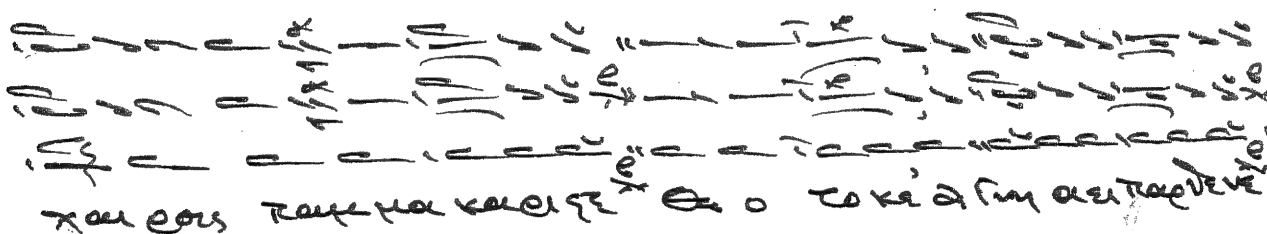
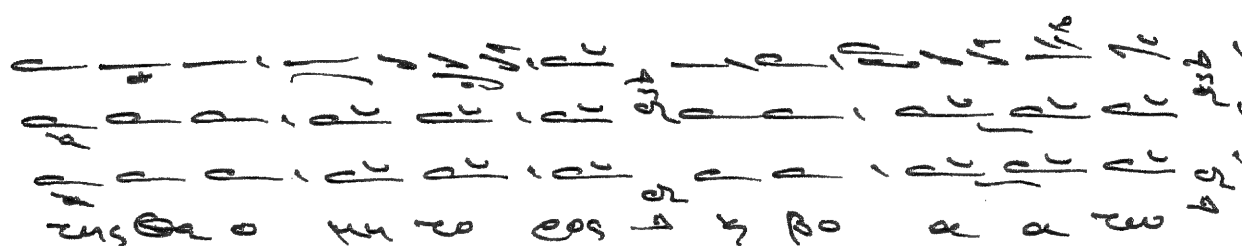
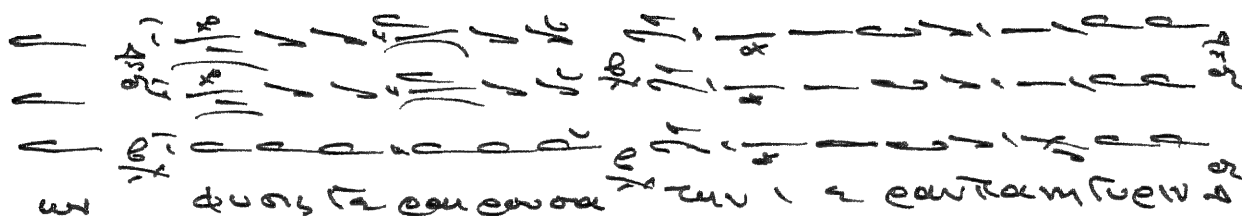
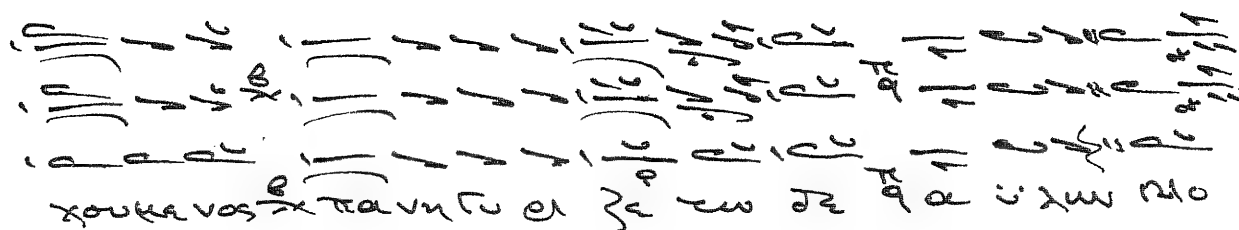
ε) «αὐλῶν Νόων φύσις γεραίρουσα, τὴν ἱερὰν πα» ἤχος λέγετος } — ἴσον

στ) «νήγυριν τῆς Θεομήτορος καὶ βοάτω» ἤχος Δι — ἴσον

ζ) «Χαίροις παμμακάριστε Θεοτόκε κ.τ.λ.» ἤχος λέγετος Βου — ἴσον το
ἀρχικόν.

Ἰησους Χριστος θουζ

- Δ) Εἰς τὸ σύντομον στιχερὸν «Τῷ Σῷ σταυρῷ Χριστὲ Σωτῆρ» ἤχου $\pi \bar{\iota} \bar{\iota} \bar{\rho} \bar{\alpha} \phi$:
- α) Ὁ προτασσόμενος αὐτοῦ στίχος «Αἰνεῖτε Αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ..» εἶναι ἤχος Γ' — ἴσον $\bar{\iota} \bar{\iota}$
- β) Τὸ τέλος τοῦ στίχου «ἐν χορδαῖς..» ἤχος πλ. Α' — ἴσον $\bar{\rho}$
- γ) «Τῷ Σῷ σταυρῷ Χριστὲ Σωτῆρ» ἤχος Γ' — ἴσον $\bar{\iota} \bar{\iota}$
- δ) «θανάτου κράτος λέλυται» ἤχος πλ. Α' — ἴσον $\bar{\rho}$
- ε) «καὶ διαβόλου ἡ πλάνη κατήργηται» ἤχος πλ. Δ' — ἴσον $\bar{\rho} \bar{\iota} \bar{\iota}$
- στ) «Γένος δὲ ἀνθρώπων ... ὕμνον Σοι» ἤχος Γ' — ἴσον $\bar{\iota} \bar{\iota}$
- ζ) Εἰς τὸ «καθ' ἐ», ἡ ἐπὶ τοῦ $\bar{\rho}$ στάσις (κορυφῆς τῆς συγχορδίας $\bar{\rho} \bar{\iota} \bar{\iota}$ τοῦ πλ. Δ' Νη $\bar{\rho}$), πτῶσιν τοῦ ἴσου ἐπὶ τοῦ $\bar{\rho}$ ὑπονοεῖ.
- η) «κάστην προσφέρει» ἤχος Γ' — ἴσον $\bar{\iota} \bar{\iota}$ καὶ ἐπάνοδος εἰς τὸν ἤχον Γ' τὸν ἀρχικόν.

Σημειωτέον ὅτι, ἡ ἐπὶ τοῦ γ κατάβασις καὶ πάλιν ἀνοδος εἰς τὸν γ κατὰ τὸ «καθ' ἐ», προβάλλει ἔτι πλέον τὴν τονικότητα τοῦ Γ' ἤχου, ὡς τὸ ἀπήχημα αὐτοῦ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$.

Τάχος $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$

$\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$, $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$, $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 δι ναι τα δυ τον γι τω μπα νω γ χο ρω ται ναι

$\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 τα δυ τον γι χορ θαις γ ορ ται νω

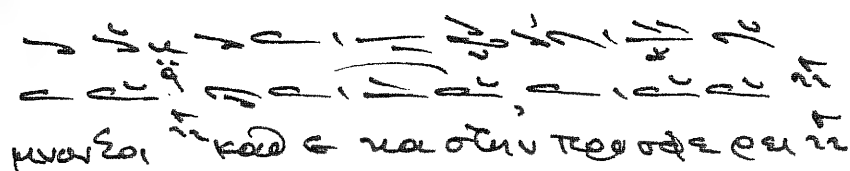
$\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 τω ξω ρω σω χει ρε ξω τερ ται δα να του κρα τος γε

$\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 λυ ται γ δι α βο χου το κρα τος κα τερ γι

$\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$
 ται γ γα νος δε αν θεω τειν ται τι ρει σω ζο με νον ται

* Ἐπειδὴ πιθανὸν ν' ἀνησυχήσῃ κανεὶς φδειακὸς βυζαντινὸς ἀρμονιστής, ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει, τυχόν, διαφωνία, πληροφοροῦμεν ὅτι, τὸ τάχος τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς, καθιστᾷ αὐτὴν ἀνεπαίσθητον· χρειάζονται, ἄλλως τε καὶ τινες διαφωνίαι, ὥστε 'να γίνεται κατόπιν πλέον εὐχάριστον τὸ ἄκουσμα τῶν συμφωνιῶν.

** Κι' ἐδῶ, οὐδεμία διαφωνία· διότι ἡ ὀξεῖα πατὰ $\gamma \gamma \gamma \gamma \gamma \gamma$ δι κέδι γα βου γα καὶ ὄχι ἀπλῶς δι γα.

Ε) Εἰς τὸ σύντομον στιχερὸν τοῦ πλ. Γ' $\overline{\text{Γα ϕ}}$ ἤχου «Ἀνέστη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν» :

α) «Ἀνέστη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν», στάσις εἰς τὴν κορυφὴν $\overline{\text{α}}$ τῆς μεθ' ἑβδόμης $\overline{\text{α}}$ συγχορδίας τοῦ πλ. Δ' ($\overline{\text{α}}$ $\overline{\text{β}}$ $\overline{\text{γ}}$ $\overline{\text{δ}}$), ἥτις φέρει τὸ ἴσον ἐπὶ τοῦ $\overline{\text{α}}$

β) «θανάτου τὰ δεσμά» ἤχος $\overline{\text{Γα ϕ}}$ — ἴσον $\overline{\text{α}}$

γ) «Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν» ἤχος πλ. Α' $\overline{\text{Πα ϕ}}$ — ἴσον $\overline{\text{α}}$

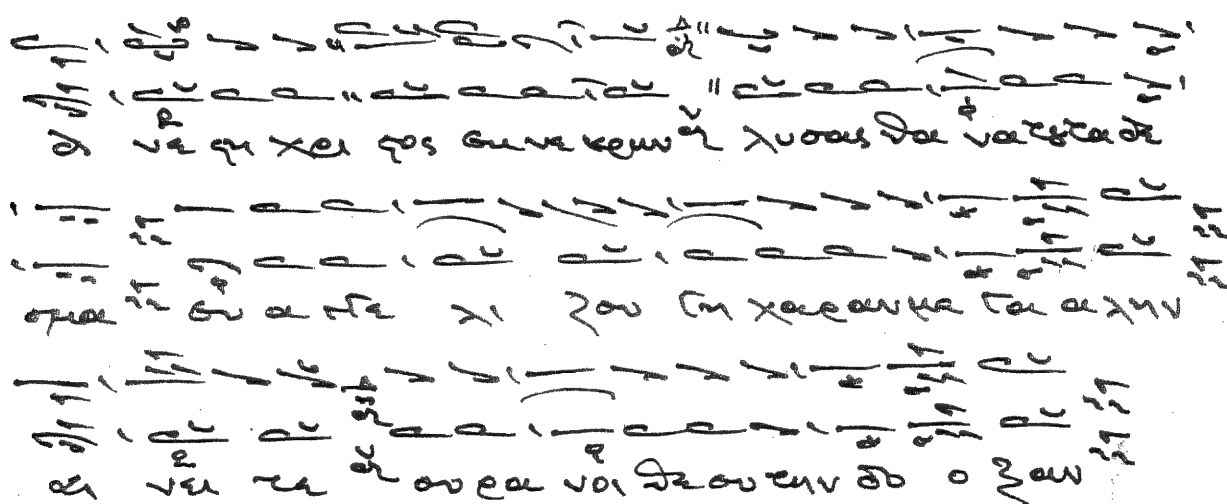
δ) «μεγάλην», ἀκολουθοῦμεν τὴν μελωδίαν μέχρι τοῦ $\overline{\text{α}}$

ε) «αἰνεῖτε οὐρα» ἤχος πλ. Δ' $\overline{\text{α}}$ — ἴσον $\overline{\text{α}}$

στ) «νοὶ Θεοῦ» ἤχος πλ. Α' $\overline{\text{Πα ϕ}}$ — ἴσον $\overline{\text{α}}$

ζ) «τὴν δόξαν» ἀκολουθοῦμεν τὴν μελωδίαν πρὸς τὸν $\overline{\text{α}}$ τὸν ἤχον τὸν ἀρχικόν.

ἤχος $\overline{\text{Γα ϕ}}$

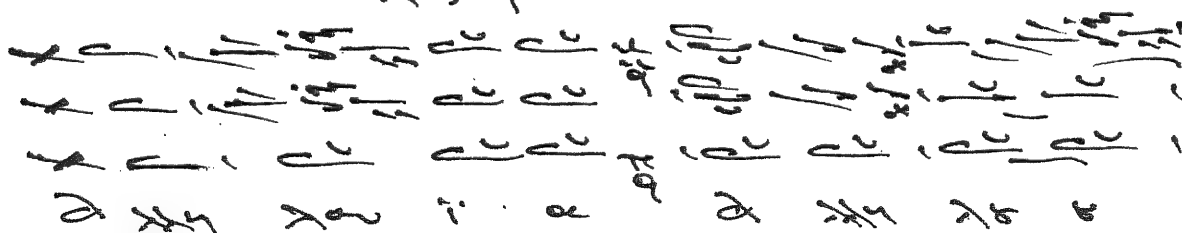

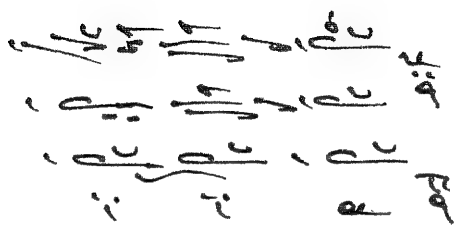
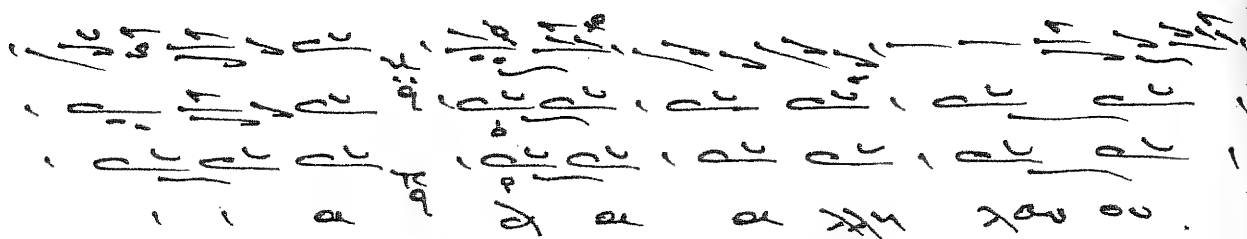
ΣΤ) Εἰς τὸν Ἑξω $\overline{\text{α}}$ $\overline{\text{β}}$ $\overline{\text{γ}}$ $\overline{\text{δ}}$ 4φωνον ἤχον, εἰς τὸ ἀλληλουϊάριον τοῦ Ἀποστόλου :

α) Εἰς τὸ πρῶτον «Ἀλληλούϊα» ἤχος Α' τετράφωνος — βασικὸν ἴσον $\overline{\text{α}}$

β) Εἰς τὸ δεύτερον «Ἀλληλούϊα» καὶ ἐφεξῆς, ὅπου ὁ ἤχος τετραφωνεῖ, καὶ δεύτερον ἴσον ἐπὶ τοῦ $\overline{\text{α}}$ διὰ τοῦ ὁποίου προβάλλεται, ἔτι μᾶλλον, τὸ τετράφωνον τῆς μελωδίας.

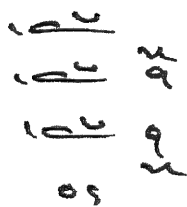
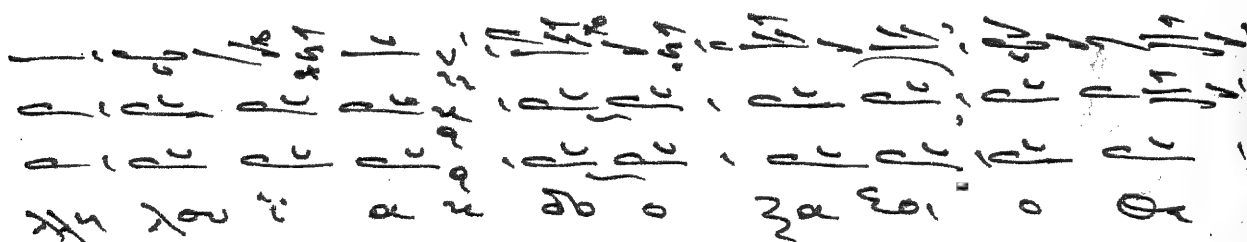
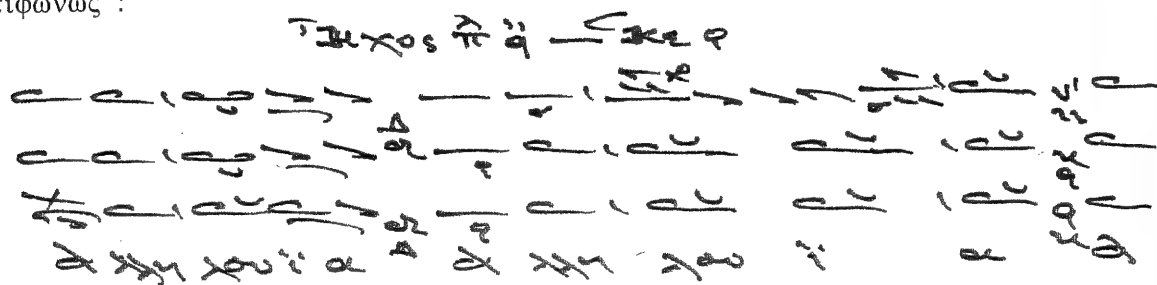
ἤχος $\overline{\text{α}}$ $\overline{\text{β}}$ $\overline{\text{γ}}$ $\overline{\text{δ}}$

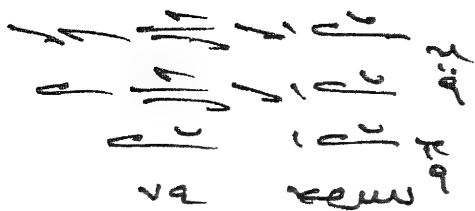

Ὑποτιθεμένη διαφωνία διὰ τοῦ φθόγγου g' (κατὰ τὸ 5χορδον) τοῦ τρίτου «Ἀλλη-
λουΐα», λύεται διὰ τοῦ ὑποκειμένου κατὰ πέμπτας συμφωνικοῦ ὑποβάθρου $\text{g}-\text{g}'$ *

Z) Ἐὰν οἱ ἤχοι ἦναι ὑψηλοί, κύριοι ἢ τετράφωνοι καὶ ἐπτάφωνοι, τὸ ἴσον διπλάζεται ἀντιφώνως :

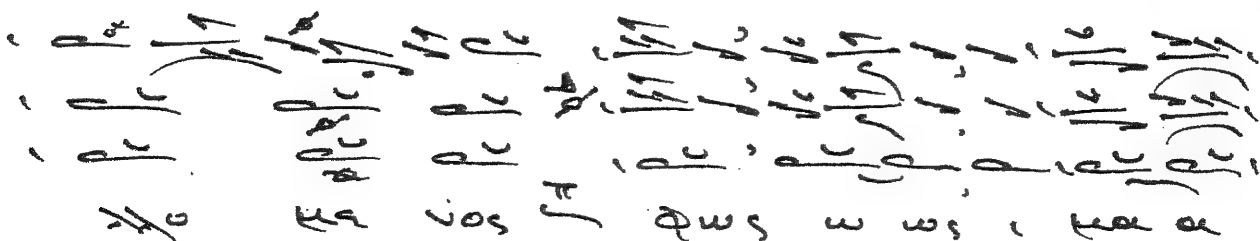
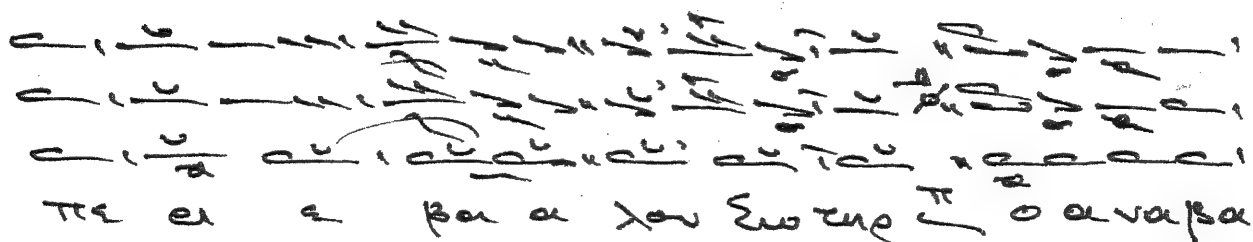
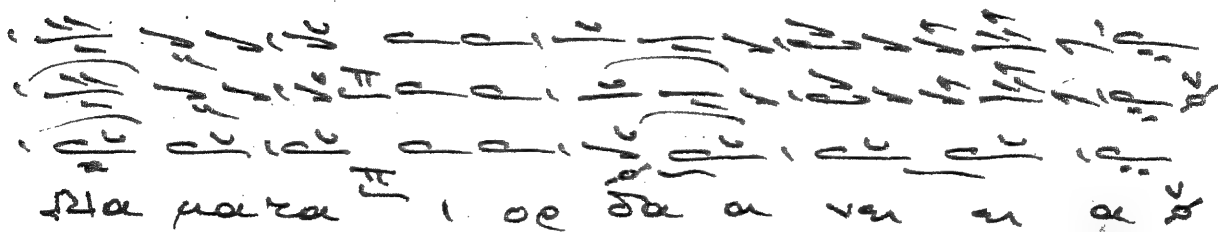
* Ὁ μελετητὴς δύναται νὰ συμβουλευέται σχετικῶς, τοὺς, ἐκ μέρους τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου, ἐκδιδόμενους ἐκάστοτε δίσκους βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Καὶ ἄλλο εἰς ἦχον πλ. Β' Πα ρ — Στιχερὸν «Νάματα ἰορδάνεια» :

- α) «Νάματα ἰορ» ἦχος π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσον π̣
 β) «δάνεια» » π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσον ρ̣
 γ) «ὁ ἀναβαλλόμενος» » π̣ ρ̣ πα ρ καὶ κλαδικὸς ρ̣ ρ̣ — ἴσα π̣ ρ̣
 δ) «φῶς ὡς ἱμάτιον» » π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσον π̣
 ε) «καὶ ἐκλινας» » π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσον ρ̣
 στ) «κορυφὴν τῷ Προδρόμῳ» » ἦχος πλάγιος τοῦ π̣ ρ̣ ΔΙ ρ̣ — ἴσον ρ̣
 ζ) «ὁ τὸν οὐρανὸν» ἦχος π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσα κατ' ἀντιφωνίαν ρ̣ - ρ̣
 η) «Ἰνα ἐπιστρέψῃς κ.τ.λ.» ἦχος π̣ ρ̣ πα ρ — ἴσον π̣ τὸ ἀρχικόν.
 θ) Τελικὴ κατάληξις ἐπὶ τοῦ Νενανῶ Δι ρ̣ καὶ τὸ ἴσον θὰ πέσῃ εἰς τὸν κάτω ρ̣
 ἐνῷ ἡ Β' φωνὴ κρατᾷ τὸ ἴσον π̣ τοῦ πλ. Β'.

ἦχος π̣ ρ̣ πα ρ

3 2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

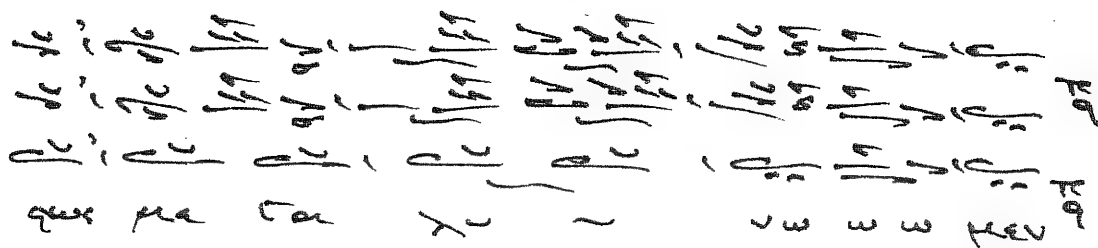
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

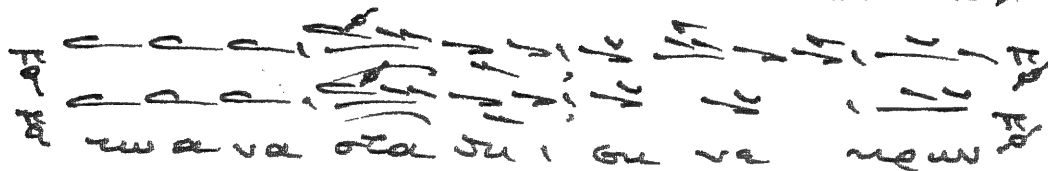

α) «τῶν πειρασμῶν ἀγριαίνουσιν»· καὶ διατονικὴ ἵνα ᾦτο ἡ μελωδία, πάλιν τὸ ἴσον θὰ ᾦτο εἰς τὸν B^{\flat} τοῦ Ἑσῶ Πρώτου ἤχου, ὅστις διὰ τῆς φθορᾶς παρίσταται ὡς πλάγιος τοῦ Δευτέρου χρωματικὸς (B^{\flat})· καθ' ὅσον αἱ μελωδαὶ κινοῦνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ 4χόρδου, μὲ βάσιν κοινὴν τὸν Πα.

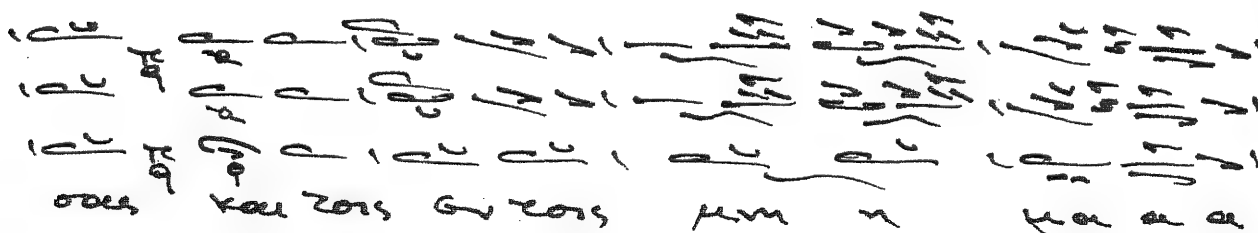
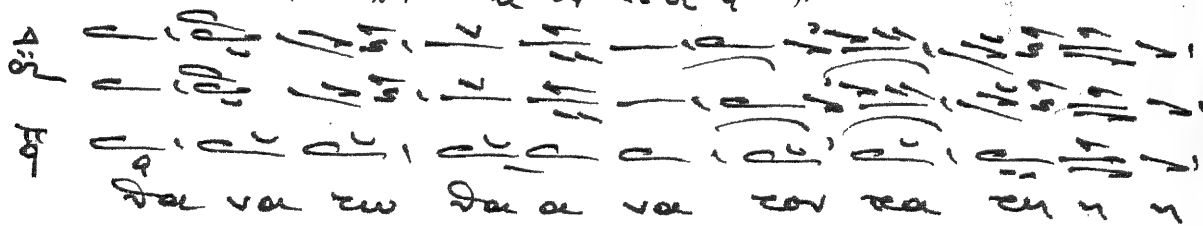
β) «κατασβέσαι»· πάλιν εἰς τὸν Νη θὰ ᾦτο τὸ ἴσον, ἐφ' ὅσον ὁ αὐτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἐδράζεται πλάγιος τοῦ τετάρτου, διατονικὸς Νη B^{\flat} καὶ χρωματικὸς Νη B^{\flat} .

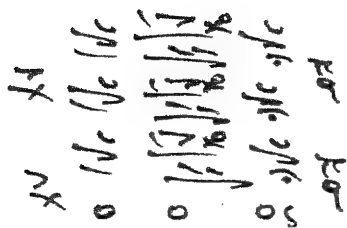
γ) «ἀγριαίνουσιν»· πάλιν εἰς τὸν Πα καὶ εἰς τὸν Κε θὰ ᾦσαν τὰ ἴσα τοῦ τετραφώνου Ἑσῶ Πρώτου ἤχου, ὅστις ἐδῶ, διὰ τῆς φθορᾶς παρίσταται ὡς ἤχος B^{\flat} C^{\flat} D^{\flat} E^{\flat} 4φωνος· ὁμοίως καὶ διὰ τὰ λοιπά.

Β') Εἰς τὸ ἀναστάσιμον στιχερὸν ἤχου Α' «Κυκλώσατε λαοὶ Σιών» καὶ κατὰ τὴν φράσιν «τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν», διὰ τῆς φθορᾶς τοῦ Νενανῶ ἐπὶ τοῦ B^{\flat} βάσεως τοῦ Ἑσῶ Πρώτου ἤχου, δημιουργεῖται ἐπ' αὐτοῦ ἤχος τρίφωνος τοῦ Πλαγίου Δευτέρου, μὲ βάσιν τὸν κάτω Κε ἵπου θ' ἀκουσθῇ ὡς βάσις χρωματικοῦ πενταχόρδου C^{\flat} D^{\flat} E^{\flat} F^{\flat} G^{\flat}

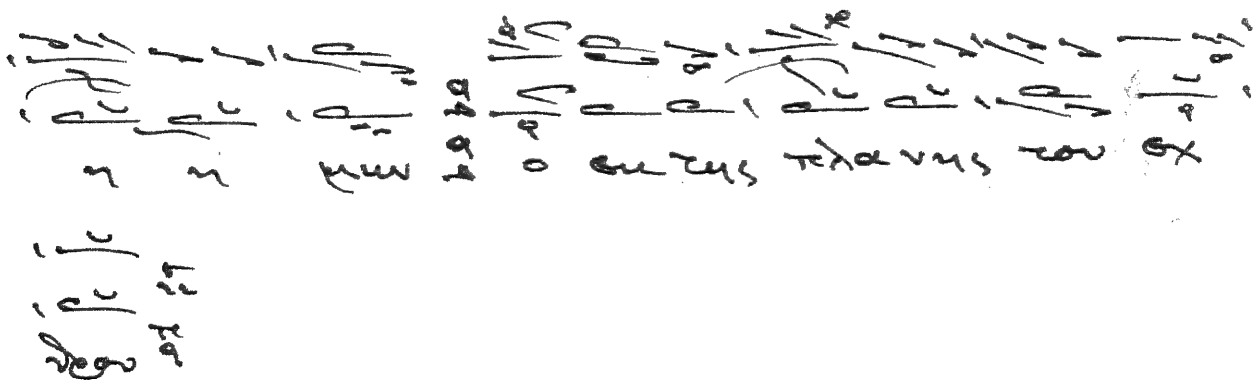

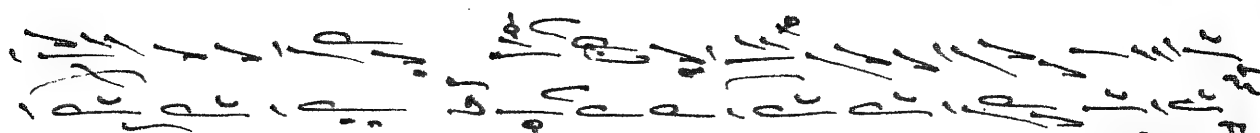
Τοῦτ' αὐτὸ θὰ συνέβαινε, καὶ ἂν διατονικὸν ᾦτο τὸ μέλος, ὡς π.χ. εἰς τὸν κατὰ τετράχορδον συνημμένως πλαγιάζοντα πλ. Α' εἰς τὸ στιχερὸν «Ἀναστάσεως ἡμέρα» καὶ κατὰ τὴν φράσιν «καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι», ὅπου ἡ αὐτὴ εἰς τὸν κάτω B^{\flat} θὰ ἐγίνετο κατάβασις τοῦ ἴσου (πεντάχορδον C^{\flat} D^{\flat} E^{\flat} F^{\flat} G^{\flat}).

$\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & i \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$

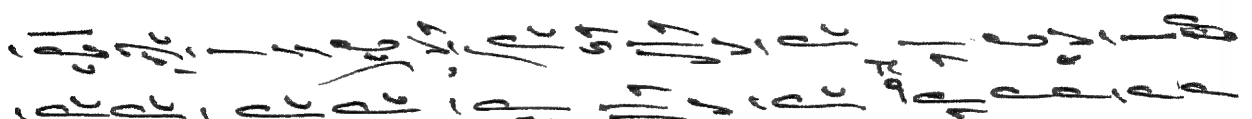
[illegible]

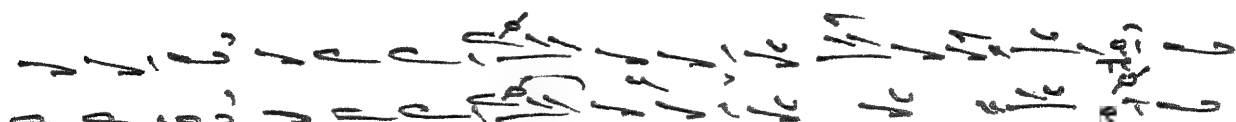

 η η κεν δ ο ου της πελαγος του οχθους

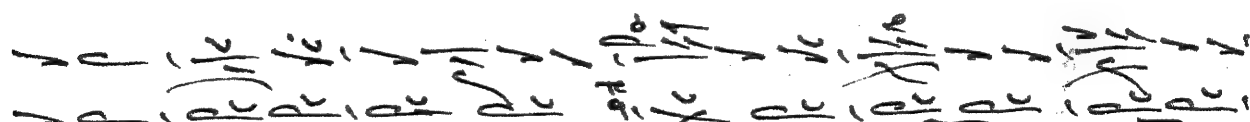
Ἴδου καὶ τὸ ὅλον στιχερὸν, μετὰ τῶν ἰσοκρατημάτων αὐτοῦ :

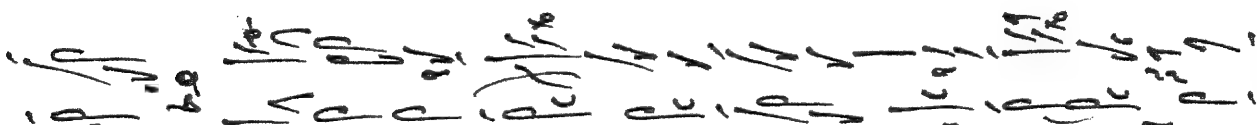
Ἰσχυρός εἶμι πάρος

 Κυ κήωσα τα λαοι οι σι ι ω κ περι

 λαβα τα ε α αυ εν η κ δο τα δο ζαν

 εν αυτη τω ανα στα θυι θε να κεν ο

 η αυτος ε στι ιν ο δε ο ος η η

 κεν δ ο χυ τεω σα μα νος η κα αι θε

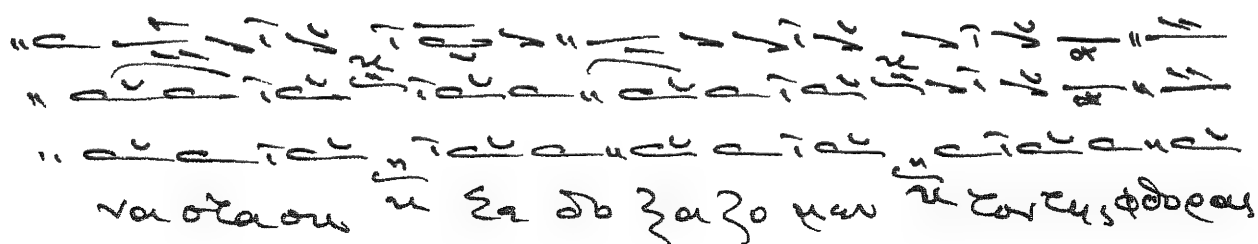
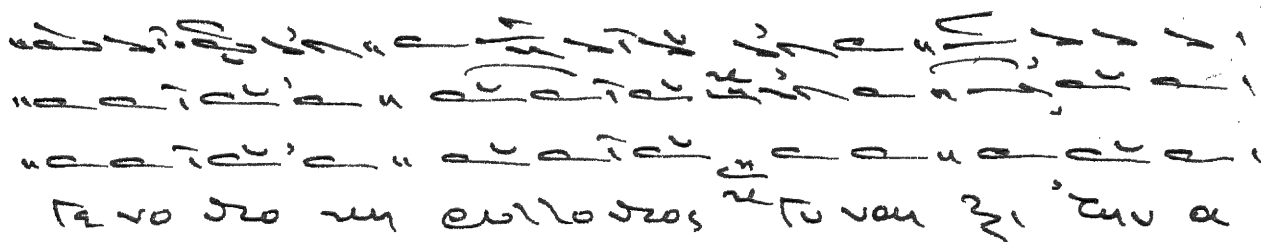
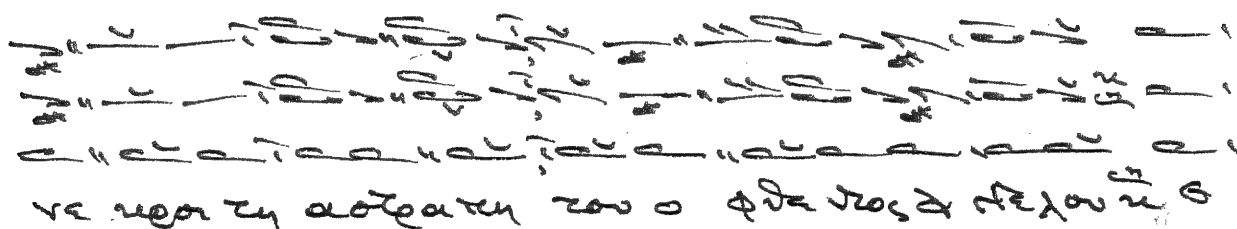
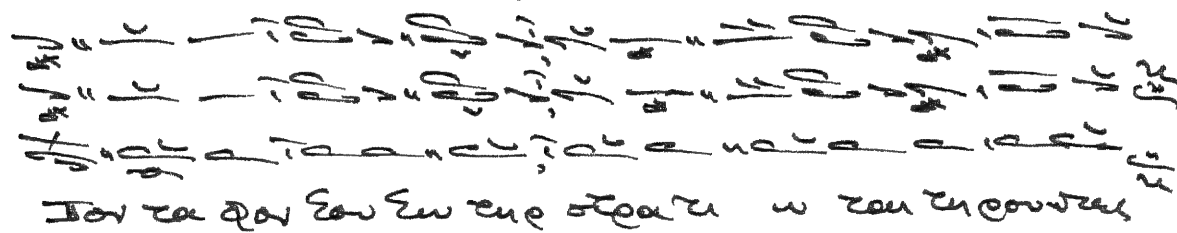

 τω ανο μι ω ω η η η κεν

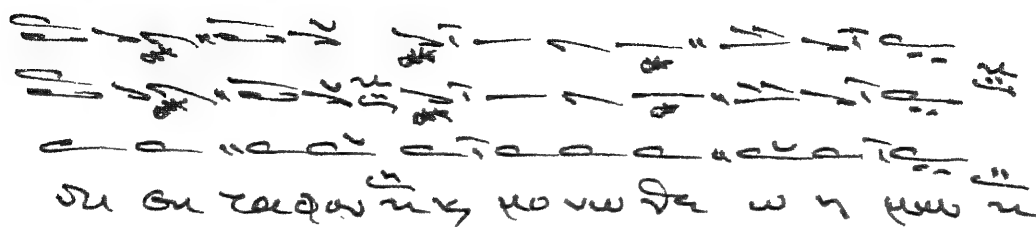
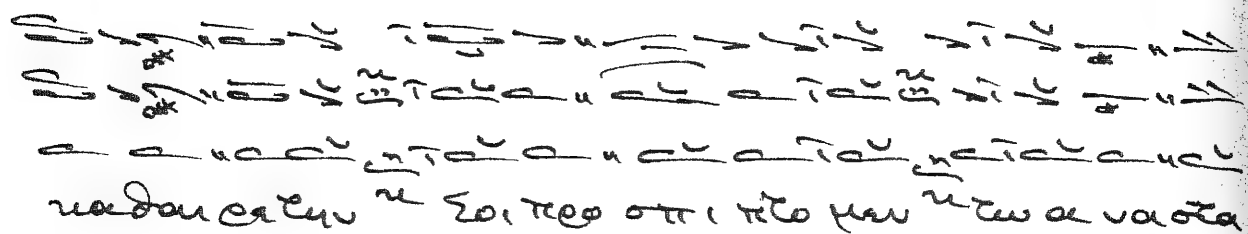
Δ') Ἄλλο παράδειγμα συστηματικῆς προσαρμογῆς χρωματικῶν κλιμάκων ἐπὶ διατονικῶν :

Εἰς τὸν ἀναστάσιμον πρόλογον «Τὸν τάφον Σου Σωτήρ», ἤχου Ἐξω $\dot{\alpha}' \text{Κε } \delta$, τιθεμένης χρωματικῆς φθορᾶς τοῦ Δευτέρου ἤχου $\dot{\alpha}' \text{Κε } \theta$ ἐπὶ τοῦ $\dot{\alpha}'$, ἐπειδὴ τὰ τετράχορδα τῶν δύο κλιμάκων διατονικῆς καὶ χρωματικῆς συμπίπτουν μὲ κοινὴν βάσιν τὸν Κε ($\dot{\alpha}'$ ἢ $\dot{\alpha}$), ἡ χρῶσις (ὁ χρωματισμός) τῶν ἐνδιαμέσων διαστημάτων, οὐδόλως ἐπηρεάζει τὰ ἰσοκρατήματα.

Ὁ ἤχος εἶναι κύριος, ὑψηλὸς $\dot{\alpha}' \text{Κε } \theta$ καὶ τὸ ἴσον ἐπὶ τῆς ἀντιφωνίας κάτω $\dot{\alpha}$ ἀκίνητον. Δεύτερον ἴσον ἐπὶ τοῦ ἄνω $\dot{\alpha}$ παρακολουθοῦν ἐν καθόδῳ τὴν μελωδίαν, μέχρις ὅτου ἐπανέρχεται καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ $\dot{\alpha}$. Αἱ καταβάσεις αὗται, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων — ἂν π.χ. τὸ μέλος πλαγιάσῃ ἢ ἄλλως πῶς — οὐδεμίαν ἐπιφέρουσι διαφωνίαν πρὸς τὸ βασικὸν ἴσον $\dot{\alpha}$ τὸ ὁποῖον ἀπέχει διαπασῶν ἐπὶ τὸ βαρὺ, κι' αἱ μικροδιαφωνίαι εἶναι διαβατικάι.

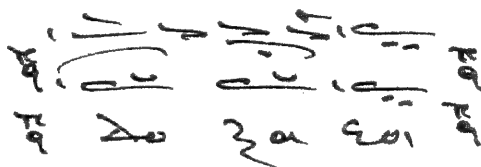
Ἐξω $\dot{\alpha}' \text{Κε } \theta$

Τυχόν νομιζόμεναι διαφωνίαι μείζονος ἐβδόμης $\overset{\sim}{\Delta} - \Delta^{\sharp}$ ὡς πρὸς τὸ σταθερὸν ἀντίφωνον ἴσον $\overset{\sim}{\Delta}$ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν· ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπου λόγῳ ἑλξεων ἢ χειρονομιῶν, φαίνονται, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν διαφωνίαι πρὸς τ' ἀκίνητα ἴσα·

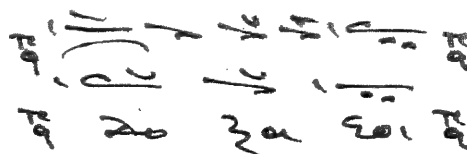
ὅπως εἰς τὰς φράσεις :

, ὅπου οἱ

ῥοδειακοί, ἀγνοοῦντες τῆς χειρονομίας τοῦ ἀντικενώματος τὴν ἀνάλυσιν $\overset{\sim}{\Delta} - \Delta$ φαντάζονται διαφωνίαν, καταβιβάζοντες τὸ ἴσον ἐπὶ τοῦ $\overset{\sim}{\Delta}$ κατὰ τρόπον ἀντίθετον πρὸς

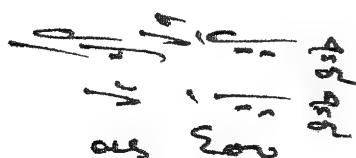
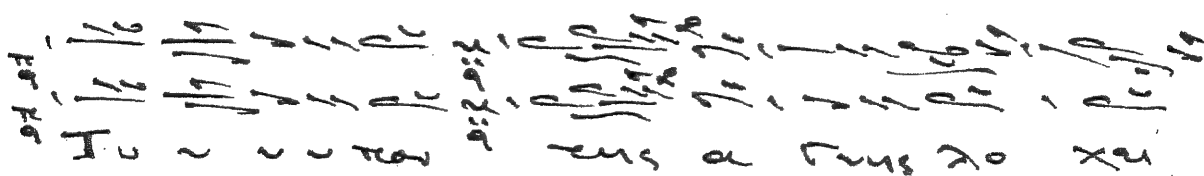
τὴν παράδοσιν τῶν ἰσοκρατημάτων

, διὰ 'να κάμουν

«ἁρμονίαν»!

Κατὰ ῥοδειακὴν συνέπειαν, καὶ τὴν ἐπομένην φράσιν «Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχείας Σου», ὡς ἀκολούθως δέον 'να συνοδεύσουν δι' ἰσοκρατημάτων, πρὸς ἀποφυγὴν διαφωνιῶν :

Ἄλλ' ἢ ἔλξης τοῦ Κε \times ἐν τῷ ἁγία ($\xi \Delta \iota \alpha$), ἀποκλείει τὴν διαφωνίαν.

Ξεχνοῦμεν ἢ ἀγνοοῦμεν καὶ δὲν ἐκτελοῦμεν —ἐκτὸς τῆς ἀκριβείας τῶν διαστημάτων— τὰς χειρονομίας καὶ τὰς μελωδικὰς ἔλξεις (τὰς «ἀνατολικὰς ἡδυπαθείας» κατὰ τὴν ἔκφρασιν σημαίνοντος Πρωτοψάλτου)· κι' ἔπειτα πιστεύομεν ὅτι κάμνομεν βυζαντινὴν καὶ ἐν γένει ἑλληνικὴν μουσικὴν, μὲ τὰς ξηροφωνίας.

Ἄς δοκιμάσουν, λοιπόν, τὰ πραγματικὰ ἴσα τῆς προηγηθείσης καταβασίας οἱ ᾠδειακοί, καὶ ἃς ἀφήσουν τὰς περὶ «ἁρμονίας» —καὶ τί ἁρμονίας!— τῶν Ὠδειακῶν Σχολῶν θεωρίας, εἰς τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν.

$\xi \Delta \iota \alpha$ \times $\tau \rho \alpha \phi$

Ης σου της α της λο χει αι

σου περ το χου μα η βα α τος ε

α δε ζε α φλα κτος

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς :

Περαίνοντες τὴν περὶ τῶν κατ' ἤχους ἰσοκρατημάτων ἔκθεσίν μας, ἐπιθυμοῦμεν ἵνα διαγράψωμεν μερικὰς βασικὰς ἀρχάς, αἵτινες ἰσχύουν ἐπὶ τῶν ἰσοκρατημάτων :

α) Τὰ ἰσοκρατήματα δὲν πρέπει ἵνα ᾖναι ἡχηρά, ἐπισκιάζοντα τὴν μελωδίαν, ἀλλὰ μαλακὰ καὶ ἀπαλά.

β) Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δὲν πρέπει, οὔτε τὰ ἴσα —καὶ πολὺ περισσότερον ἢ μελωδία— ἵνα ᾖναι κατὰ τὰς φράσεις ἢ τὰς λέξεις διακεκομμένα, εἰς βάρος τῆς μελικῆς, καὶ πρὸ παντὸς τῆς ρυθμικῆς καὶ λογικῆς συνοχῆς τῶν μελωδουμένων· ὅπως, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δὲν ἐπιτρέπεται, τὴν ὥραν ὅπου παίκτης π.χ. πνευστοῦ ὀργάνου ἀρῇ ἀναπνοήν, ἵνα σταμα-

τήση τὸ λαοῦτο τὴν ῥυθμικὴν καὶ συμφωνικὴν ὑπόκρουσιν τοῦ τραγουδιοῦ.

γ) Δὲν πρέπει τὸ ἴσον ἵνα ᾖ συλλαβικόν, ἐπαναλαμβάνον ἐν ἰσότητι τοῦ μέλους τὰς συλλαβάς, ἀλλὰ ἵνα ᾖ συνεχές —ὡς πνευστὸν ὄργανον— καὶ μόνον τῶν κατὰ συλλαβὰς φωνηέντων ἐναλλακτικόν. Ἡ συνήθης εἰς βυζαντινὰς ἐκκλησιαστικὰς Χορωδίας συλλαβικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἰσοκρατημάτων, εἶναι δυσάρεστος εἰς τὴν αἴσθησιν· διότι εἶναι ἀδύνατον, εἰς μίαν ὁμάδα ψαλλόντων, ἵνα συμπέσουν χρονικῶς αἱ φωναὶ ἴσων καὶ μελωδίας· θὰ παρατηρηθῇ κάποια μικρὰ καθυστέρησις καὶ τὸ ἄκουσμα θὰ ὁμοιάζῃ πρὸς κινημένην φωτογραφίαν κατὰ τὴν φωτογράφησιν.

δ) Εἰς τὰ ἰσοκρατήματα ἀρμόζουν φωναὶ βαρεῖαι, βαρυτόνων καὶ βαθυφώνων, μὲ τὰ ἴσα εἰς τὴν ἀντιφωνίαν —εἰ δυνατόν— τοῦ βασικοῦ ἴσου τῶν ψαλλομένων. Ἕνας - δύο φυσικοὶ βαθύφωνοι, εἶναι δυνατόν ἵνα κρατήσουν συμφωνικὰ ὁλόκληρον Χορωδίαν.

ε) Ὡς πρὸς τὸ β' ἴσον ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ, τοῦτο ὀφείλει ἵνα ᾖ μαλακόν. Δύο ἕως τρεῖς τὸ πολὺ εἰς τὴν β' φωνήν, ἀρκοῦν εἰς μίαν μεγάλην Χορωδίαν· ἕνας καὶ μόνος, ἀκριβῆς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν β' ἴσου καὶ μελωδίας, εἶναι ἀρκετὸς εἰς μικράν.

στ) Γυναικεῖαι ἢ παιδικαὶ φωναί, δεόν ἵνα ᾖ εἰς ἀναλογίαν 1:2 ἢ 1:3 (μία φωνὴ γυναικεῖα ἢ παιδικὴ καὶ 2-3 ἀνδρική), καὶ πάλιν αἱ γυναικεῖαι φωναὶ ἵνα μὴ ᾖ ὀξεῖαι καὶ ὀχληραί, πρὸ παντὸς εἰς τὴν ψαλμῳδίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ἀπαιτεῖ συστολὴν καὶ κατανυκτικότητα. Ἀνάγκη, ἐπίσης, αἱ γυναικεῖαι φωναὶ καὶ εἰς τὰ τραγούδια —ὅπου ἡ ἀναλογία ἐμπορεῖ ἵνα ᾖ 2:3 (δύο γυναικεῖαι καὶ τρεῖς ἀνδρική), ὅπως καὶ πάλιν ᾖ γλυκεῖαι καὶ μαλακαί, οὐχὶ ὀξεῖαι καὶ τραχεῖαι· συμπληρωματικαὶ τῶν ἀνδρικῶν φωνῶν καὶ ὄχι προεξάρχουσαι.

Ταῦτα διὰ τὰς Χορωδίας· διότι, καλοφωνοῦντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀνάγκη ἵνα ἔχωσι φωνὴν καὶ γλυκεῖαν καὶ ἡχηράν· ἂν καὶ τὰ σύγχρονα τεχνικὰ φωνοληπτικὰ καὶ ἀκουστικὰ μηχανήματα, ἐμποροῦν ἵνα τὴν ἐνισχύσουν, συνήθως ὅμως εἰς βάρος τῆς ποιότητος τῆς φωνῆς. Τοῦτ' αὐτὸ κι' ἐπὶ ὀργανικῆς ἐκτελέσεως, μὲ «βεντούζες» ἐπὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ μεγαφώνων, ὅπου ἀκούει κανεὶς μόνον μουσικὰ γρατσουνίσματα καὶ ὄχι τῶν μουσικῶν ὀργάνων τὸν ἦχον τὸν φυσικόν.

Ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἴσων ἰσχύοντα, θὰ ἰσχυρισθοῦν πολλοὶ ὅτι τὰ γνωρίζουν, μόνον ὅπου δὲν καταδέχονται ἵνα τὰ ἐκτελέσουν. Ἐπὶ 33 ἔτη εἰς τὸ Ραδιόφωνον, προσεπαθήσαμε ἵνα ἐμπνεύσωμεν τὴν ἔφεσιν εἰς τοὺς διευθύνοντας βυζαντινὰς ἐκκλησιαστικὰς Χορωδίας, πρὸς βελτίωσιν τῆς δι' ἰσοκρατημάτων συνοδείας τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν· εἰς μάτην ὅμως.

Οἱ ψάλται, προβάλλουν συνήθως, τὸ ὅτι ὑπῆρξαν μαθηταὶ τοῦ δεῖνα ἢ τοῦ τάδε μουσικοῦ διδασκάλου —ἐπαινοὶ ἐπὶ πατραγαθία ἀντὶ ἐπ' ἀνδραγαθία· οἱ ὀφδειακοὶ προβάλλουν καὶ τὰ διπλώματα «ἁρμονίας»!— κι' ἐπομένως τὰ ξεύρουν· ἐνῶ ἡ κατάστασις βαίνει ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χειρότερον.

Ψαλμῳδία μὲ διακοπὴν λέξεων καὶ φράσεων τοῦ λεκτικοῦ καὶ μουσικοῦ κειμένου (κοφτὸ μακαρονάκι), ἀῤῥυθμίαι, ἀπρόοπτοι διακοπαὶ καὶ ἐπανεμφανίσεις τοῦ ἴσου, καὶ μωσαϊκὸν ἀναβοκαταβασμάτων του— τὰ προσκομιζόμενα ἄλλοτε κείμενα βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὸ Ραδιόφωνον, μετὰ ἰσοκρατημάτων ἢ μᾶλλον ἀνισοκρατημάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν— κατάστασις ὀφειλομένη εἰς τὴν παντελεῖ ἄνοιαν τῶν συμφωνικῶν σχέσεων καὶ μεταπτώσεων τῶν διαφορῶν ἡχων ἐν τῇ ἑλληνικῇ μουσικῇ. Καὶ μόνη εὐχὴ

που ἐξ ἐνδιαφέροντος καὶ τώρα διατυποῦμεν, συνάμα δὲ καὶ μόνη ἐλπίς διορθώσεως θὰ ἦτο ἐὰν οἱ κ.κ. ἱεροψάλται, ἀφήνοντες τὰ ὀδειακὰ διπλώματα καὶ τὰς «ἁρμονίας», ἐμελέτων τὰ ἐθνικά μας τραγούδια καὶ τὰ εἰς αὐτὰ ἰσχύοντα ἐξ ἀπόψεως συμφωνικῶν ὑπηγήσεων, ὥστε ἵνα τοῖς χρησιμεύσουν ὡς παράδειγμα καὶ δίδαγμα καὶ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

§ ρλστ' Ἡ μὴ κατὰ σύστημα —«παράχορδος»— σύνδεσις τῶν μελωδιῶν

Κ α τ ὰ τ ο ὗ ς ἤ χ ο υ ς Ἔ σ ω Β ο υ καὶ Μ έ σ ο ν Β ο ὦ

Καὶ ταῦτα, ὅταν, ὡς ἐλέχθη, διὰ τῶν χρωματισμῶν δὲν ἐπέρχεται διατάραξις εἰς τὰς σχέσεις τῶν τετραχόρδων.

Ἐὰν ὅμως, παρ' ἐλπίδα, οὐχὶ κατὰ σύστημα, ἀλλὰ «παραχόρδως»* γίνωνται, ὅχι μόνον οἱ χρωματισμοί, ἀλλὰ κι' αἱ ἀπὸ ἤχους εἰς ἄλλους ἤχους μεταβάσεις:

Ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ὡς κλασικὸν παράδειγμα, οἱ διπλοὶ κανόνες τῶν Θεοφανείων «Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» καὶ «Στίβει θαλάσσης»· παράδειγμα καὶ πρόβλημα συνάμα, τὸ ὁποῖον —ὡς εἶδομεν ἐν τῷ προλόγῳ— ὠδήγησε τοὺς ἐκκλ. μουσικοὺς τοῦ ιη' καὶ ἀρχῶν τοῦ ιθ' αἰῶνος, ἵνα διατυπώσουν τὴν ἄποψιν ὅτι «ὁ Β' ἤχος βαίνει κατὰ διφωνίαν ὁμοίαν». Δι' ὃ καὶ ἄλλως ἕκαστος παριστᾷ τὰ μέλη αὐτῶν διὰ τῆς γραφῆς, καὶ ἄλλως —καθὼς ἐκάστῳ δοκεῖ— ἐκτελοῦνται**.

Ὁ πρῶτος τῶν κανόνων τούτων, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν μελωδίαν του, εἶναι εἰς ἤχον Ἔσω Δεύτερον (πλάγιον τοῦ δευτέρου μαλακὸν χρωματικόν)· πλὴν ὅχι ἐκ τοῦ κάτω βάσεως τοῦ ἤχου τούτου (τέσσαρας φωνὰς κάτω τοῦ Δι) ὅχι ἐκ τοῦ Ἔσω Νη , διότι εἶναι χαμηλός, ἀλλ' ἐκ τῆς μεσότητος τοῦ κυρίου , φυσικῆς βάσεως τοῦ Ἔσω δευτέρου ἤχου-τοῦ κυρίου θεωρουμένου ἀπὸ τοῦ —ὡς Ἦχος Ἔσω Βοῦ (=).

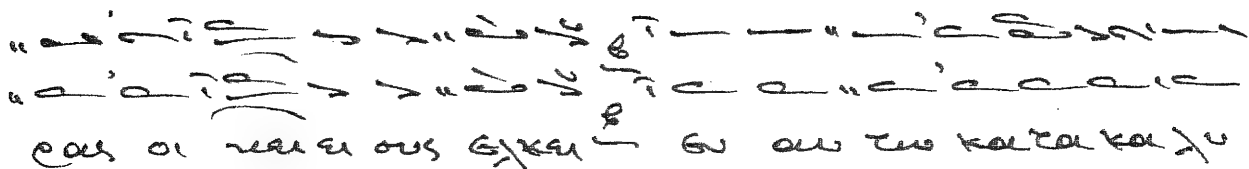
Ὁ δεύτερος κανὼν, εἶναι εἰς ἤχον κύριον δεύτερον πλὴν οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ζώ ὡς θ' ἀπῆται ἡ τάξις, τέσσαρας φωνὰς ὑψηλότερον τοῦ ἀπὸ τοῦ Βοῦ Ἔσω Δευτέρου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διφωνίας αὐτοῦ· ὅχι ἐκ τοῦ ζώ , διότι εἶναι ὑψηλός, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Δι Δι .

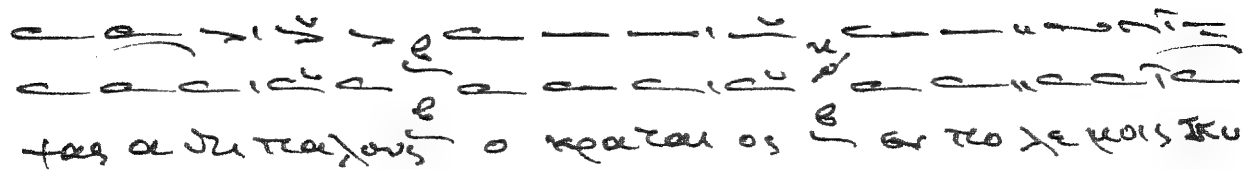
Καὶ τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ Δι Δι δεύτερον ἤχον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ στιχεραρίου· τὸν δὲ Ἔσω δεύτερον ἐκ τῆς φυσικῆς του βάσεως Βοῦ Βοῦ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ εἰρμολογίου ὡς Ἔσω Βοῦ (=).

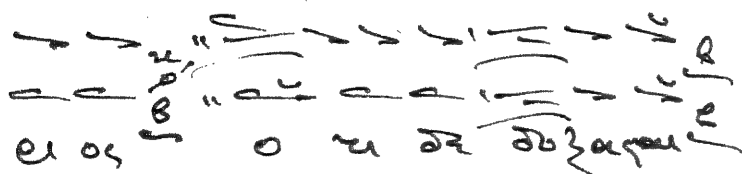
Ἀντί, λοιπόν, τῆς κατὰ τὸ ὕχορδον κανονικῆς σχέσεως Ἔσω Βοῦ καὶ Ἐξω ζώ ἢ Ἐξω Δι καὶ Ἔσω Νη , ἐπεκράτησεν εἰς

* Ὁ ὅρος εἶναι τῶν νεωτέρων ψαλτῶν, μὴ ἔχων ἐννοιολογικὴν σχέσιν πρὸς ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν «πρόσχορδα» καὶ «παράχορδα», ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἕσμα καὶ τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν.

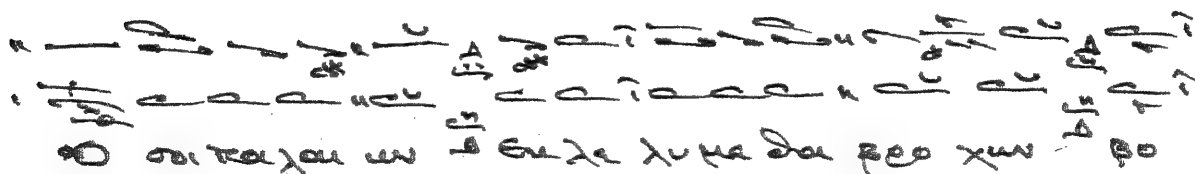
** Παράδειγμα τοιαύτης ψαλτικῆς ἀβελτηρίας, ἔστω τὸ ἐλάχιστον εἰς ἑκτασιν κοντάκιον «Ἐπεφάνης σήμερον»· που κακοποιεῖται παρὰ τῶν ψαλτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον τὸ παραμορφώνει. Διότι, ἐνῶ εἶναι ἤχου λεγέτου Βοῦ , καταλήγον ἐπὶ τὸν πλ. Δ' Νη , οἱ ψάλται, συγχέοντές το πρὸς τὸ «Ἡ Παρθένος σήμερον» ἤχου Μέσου Γ', ἢ ναυαγοῦν ἢ τὸν λέγετον θεωροῦντες ὡς Πρῶτον ἤχον (Βοῦ) ἐκ τοῦ Βοῦ, τὸ τελειώνουν, ἀντὶ δύο, μίαν φωνὴν κάτω ἐπὶ τοῦ Πα ὡς εἰς πλάγιον τοῦ τετάρτου (πλ. Δ' Πα).

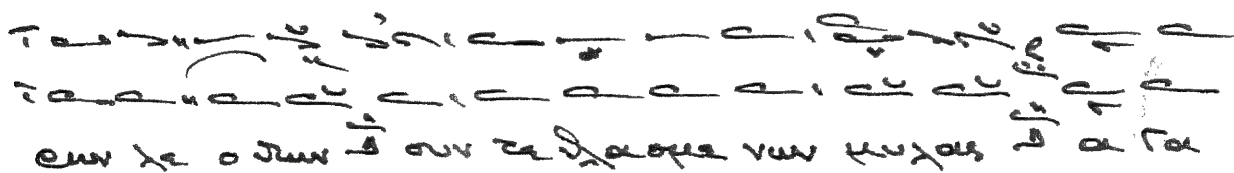

 ρας οι παιεις εχαι — εν αυτω κατακαλυ

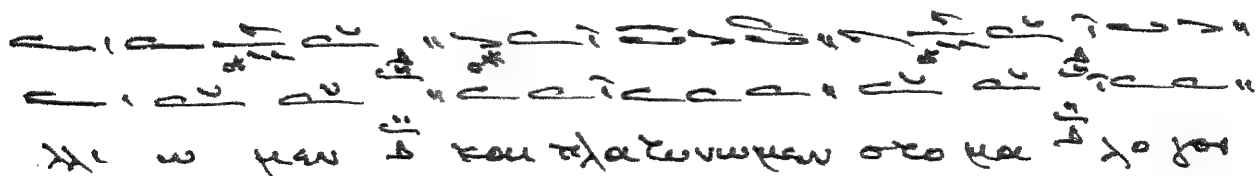

 φας αζηταχους ο κραταιος — εν το χειμοισκου

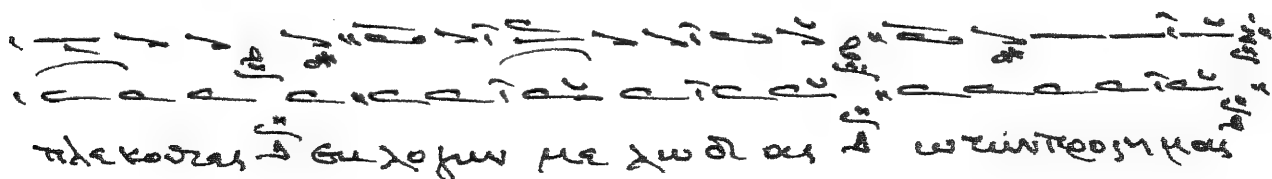

 ει ος ο υ δε θυζαται

 μέσος — εν α υας

 ο σι καλαι εν — εν λε χυμα δα βοο χυν

 εν λε ο θυς — εν τε θαλασσαν μυχας — α γα

 χι ω μαν — και πλατυνωμαν στομα — λο γοι

 πλεκοται — εν λο γων με χω δι αι — ω τιν προσημας

η δε ται δυ ρη μαζων

Εσω αυ βουα

Ἡ ἀπὸ τῶν βάσεων τῶν Πρώτων ἤχων παράχορδος ἐκτέλεσις
 τῶν μαλακῶν χρωματικῶν Δευτέρων

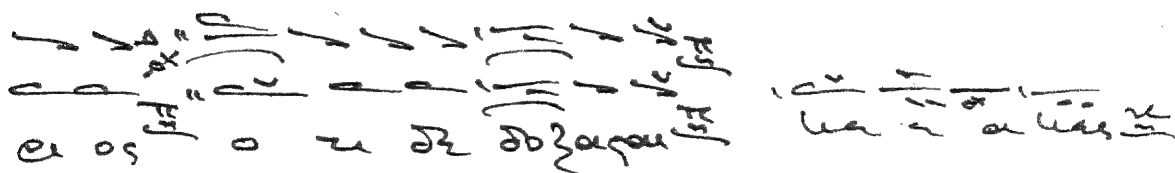
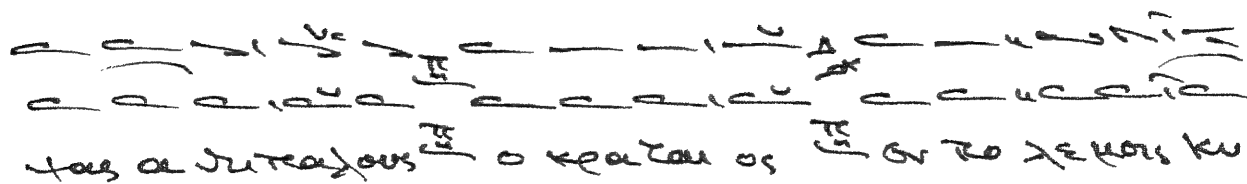
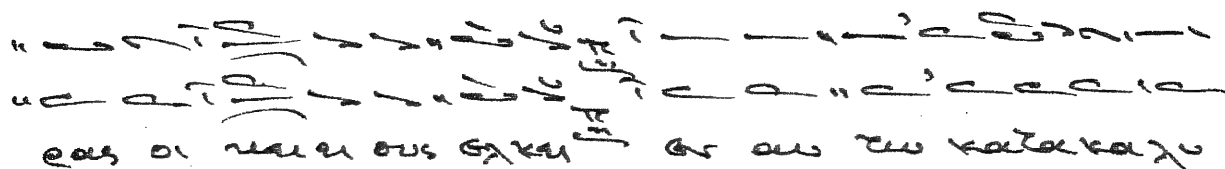
Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ θέματος παρατηρήσεις θὰ ἐπερίττευν, ἐὰν μὴ, φωνητικῆς ἐκτάσεως λόγοι, ἐπέφερον αὐτὴν τὴν κατ' ἀσύμφωνον τρόπον προσαρμογὴν τῶν δύο δευτέρων Ἐσω καὶ Ἐξω · τοσοῦτον δὲ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὰ ἔντυπα βιβλία παρατηρεῖται ἀνωμαλία ἄλλη: τοῦ ἵνα γράφεται δηλαδὴ ὁ Ἐσω δευτέρως ἀπὸ τοῦ Πα (Πα α) ἀντὶ τοῦ Βου (Βου α), ἐνῷ ὁ κύριος ἀπὸ τοῦ Δι (Δι α). Καὶ τὸ πρᾶγμα θὰ εὑρίσκε τὴν λύσιν του, ἐὰν τοῦ κυρίου ψαλλομένου ἐκ τοῦ Δι α ὁ Ἐσω δευτέρος (ὁ πλάγιός του) ἐψάλλετο ἐκ τοῦ Νη α · βάσεως, ὅμως, ἥτις λόγῳ τῆς χθαμαλότητος αὐτῆς, δὲν προσφέρεται διὰ τὴν ἀπ' αὐτῆς φωνητικὴν ἐκτέλεσιν τῶν μελῶν τοῦ Ἐσω ἤχου.

Ἄλλη λύσις — τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσε καὶ ὁ Ραιδεστηνὸς (ὁ Νέος) διὰ τὰ εἰς τοὺς ἤχους πλ. Πα α καὶ πλ. Κε α (τετράφωνον) στιχερά του — εἶναι: τοῦ Ἐσω δευτέρου ψαλλομένου ἐκ τοῦ Πα (Πα α) (καὶ παρίστανται κατ' αὐτὸν εἰς τὰ ἔντυπα μουσικὰ βιβλία πλεῖστα ὅσα εἰρμολογικὰ μέλη καὶ προσόμοια) ὁ κύριος δευτέρος ἵνα ἐψάλλετο ἐκ τοῦ Κε (Κε α). Ὅλα τότε βαίνουν ὁμαλῶς: καὶ διαστήματα καὶ σχέσεις τῶν ἤχων βασικῶν καὶ κλαδικῶν· καὶ αἱ βάσεις τῶν ἤχων ἐν τῇ μέσῳ διαπασῶν καὶ αἱ κινήσεις τῶν φωνῶν διεξάγονται ἀνέτως.

Εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια Κανὼν Α΄

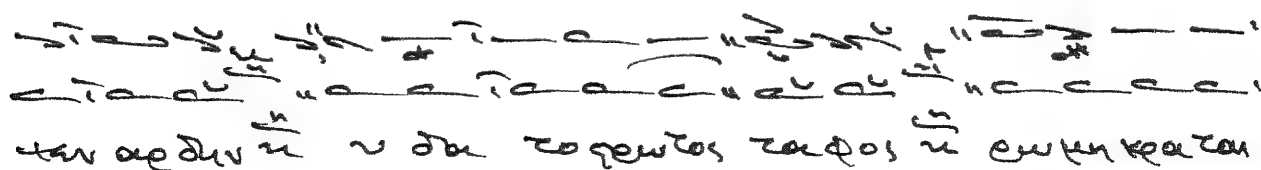
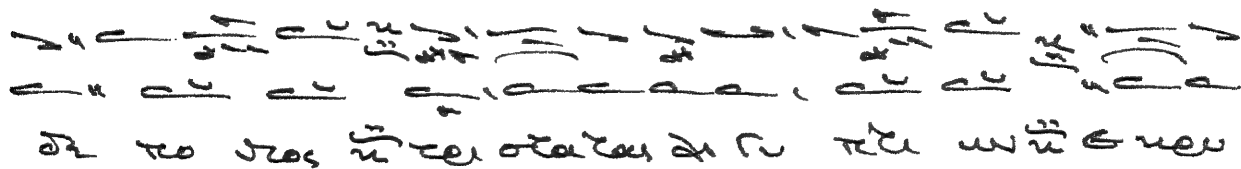
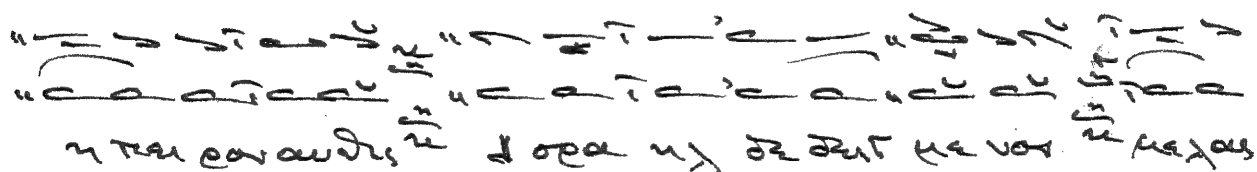
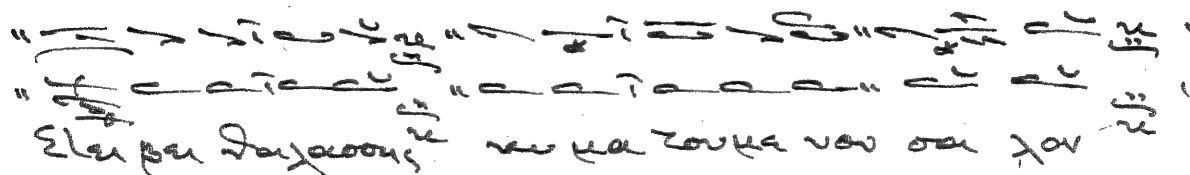
Εξω αυ βουα

* Τοῦτο τὸ νενανῶ εἶναι τὸ τὸ διατονικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεωρητικῶς ἔχει φυσικὴν θέσιν τὸ Νενανῶ (ἤχος Β' α = Κε α) κατὰ τοὺς παλαιοὺς βυζαντινοὺς μουσικοὺς, τοῦ πλ. Β' νοουμένου πλέον οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Βου τοῦ ἐλάσσονος τόνου () ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μετ' αὐτὸν Βου τοῦ μείζονος τοιούτου (=).-

Θεοφανείων Κανὼν Β΄

(بیت المقدس کے لیے) - اور اس کے لیے

Ἀπήχημα ἀπὸ τῆς τετραφωνίας :

α ἡ δε ζι ας του δεσποτου η

κα χα ε α κας

Ἰεχος ἔσω τα θ (κα χα α κας)

σχω ο δι δους τας βασι λεουσ η μιν

κ.τ.λ.

§ ρλζ' Παράχορδος καὶ μὴ κατὰ σύστημα ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως ψαλμοφδία τῶν δύο Κανόνων τῆς Πεντηκοστῆς, ἤχων Βαρέος Γα ϕ καὶ Λεγέτου Γα ξ

Ἀνάλογον πρὸς τὸ προμνημονευθέν πρόβλημα ἐκτελέσεως προκύπτει, ὅταν, ἐνίστε, οἱ ψάλλται, ἐκ παραδόσεως παλαιότερας κινούμενοι, ἐκτελοῦν ἀπὸ τῆς αὐτῆς βάσεως καὶ τοὺς δύο Κανόνας τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς :

«Πόντῳ ἐκάλυψε Φαραὼ σὺν ἄρμασιν» ἤχου Γα ϕ καὶ
 «Θεῖῳ καλυφθεὶς ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ» Λεγέτου Βου ξ (= ρλζ) μὲ ἀνομοιογένειαν μουσικῶν κλιμάκων :

τοῦ μὲν πρώτου τῶν ὁποίων ἡ κλίμαξ —σκληρὰ διατονικὴ— βαίνει κατὰ δίτονον μείζον καὶ λείμμα, ἀνὰ τετράχορδον, ἐνῶ τοῦ δευτέρου —μαλακὴ— κατὰ τόνους ἐλάχιστον, μείζονα καὶ ἐλάσσονα.

Γα ϕ	12	12	5½	12	12	12	5½
------	----	----	----	----	----	----	----

Χετος Βου ξ							
8	12	10	12	8	12	10	8
χ	ρ	α	β	γ	δ	ε	ς

Ἐάν, λοιπόν, ἠθέλωμεν ἵνα θεμελιώσωμεν τὸν Λέγετον ξ τοῦ δευτέρου Κανόνος,

ἐπὶ τοῦ Γα τοῦ Βαρέος ἤχου τοῦ πρώτου Κανόνος, αἱ περισσότεραι φωναὶ θὰ ἐπιπτον ἐπὶ ἡμιφωνιῶν (Δι⁸ Κε⁸ — ζώ⁸ — πά⁸ καὶ βού⁸)

Ἰσχυος ὤ ⁸ Γα φ											
12	6	12	6	6	12	12	8	12	6	12	6
8	12	10	12	8	12	10	8	12	10	8	12
Δι ⁸	Κε ⁸	ζώ ⁸	πά ⁸	βού ⁸	Δι ⁸	Κε ⁸	ζώ ⁸	πά ⁸	βού ⁸	Δι ⁸	Κε ⁸
Ἰσχυος λγέος Γα ξ											

Τὰ πάντα εἶναι, τώρα, ἀνομοιογενῆ, πλὴν τῶν βάσεων καὶ τῶν κορυφῶν τῶν τετραχόρδων τῶν δύο κλιμάκων (Γα - ζώ καὶ νή - γά) καὶ τότε,

ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ὄργανου θὰ ἦτο δυσχερὴς ἡ ἐκτέλεσις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ φωνή, μὴ ἐμπείρου ψάλτου, ἤθελε χάσει, βαθμηδόν, τὸν προσανατολισμόν της, μὲ τὴν ἐνιαίαν βάσιν ὡ⁸ ἢ ὡ⁸ εἴτε χαλαρομένην, εἴτ' ἐπιτεινομένην.

Ἀπλοῦν παράδειγμα ἐναλλαγῆς — ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως — τῶν δύο ἤχων, πιστοποιεῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων :

Ἰσχυος ὡ⁸ Γα φ ὡ⁸ λγέος ὡ⁸

Πο ο δνω θ παχυτε φασα ω σω αρμασιν

ο σω τριβων το λεε κος ὡ⁸ ευ ν ηη χω βρα χι ο

νι ὡ⁸ αυ τω ω μο νω α σω μεν ο τι δε δο ο

ζα σται

Ἰσχυος λγέος Γα ξ ὡ⁸ λγέος ὡ⁸

Θη ω κα χυ φ νει ο βρα δυ ν γω στος Γνω φω χ θε σι

τω ρω σε ὡ⁸ ταν τε ο ο γρα φαι νο μεν χ χιν Γαρ θε

ται να α ζας ὡ⁸ ομ μα τος νο ο συ ὡ⁸ ο ρα ταν

ο ἴα και μου εταυ πνευματος γνωσιν χ γα ραι
 ρεν αν ρε α σι τσις αομασι χ

Ἰαχος ὡ γα ρ α α υς

το σι α ταν φοβου σου χη φνεν κυει α ἴαν γα
 σται των περφυ των κ κη ναν σ τι της γης ἔσπρωμα
 σωτη ρι ας

Ἄντ' αὐτοῦ, προτιμητέα ἴσως, ἡ ἀπὸ τῆς φυσικῆς βάσεως ἐκάστου ἤχου ἐκτέλεσις τῶν δύο Κανόνων, μετὰ προτάξεως, δι' ἑκάστον, τοῦ σχετικοῦ ἀπηχήματος :

Ἰαχος ὡ γα ρ α α υς

το ο ἴω ε πα λυ τε φαρα ω σιν αρ μα σιν

Ἰαχος λ α λ ος βου ρ χ γα λ ος χ

θαι α και λ φνεν ο βραδυ γλωσσος γνωσιν χ

Ἰαχος ὡ γα ρ α α υς

το σι α ταν φοβου σου χη φνεν κυει α ἴαν γα

K.O.K.

Οὕτω, ἀκινδύνως μεταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἤχον, κατὰ τὸ διαπασῶν, οὐδεμίαν συναντῶμεν δυσχέρειαν ἢ ἀνωμαλίαν.

Ὅμως, τὸ ἄθλημα τῆς ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως ἐκτελέσεως καὶ τῶν δύο ἤχων, πρόκειται ἐκ παραδόσεως· καὶ οἱ δυνάμενοι ἵνα τὸ ἀναλάβουν, ἅς μὴ παραβλέπουν ἵνα τὸ ἐπιχειροῦν :-

§ ρλη' Αἱ διὰ τοῦ λαοῦτου ὑπηγήσεις τῶν λαϊκῶν μελωδιῶν (Εἰσαγωγικά)

Δὲν ὑπολείπεται, διὰ 'να τελειώσωμεν τὴν περὶ ἰσοκρατημάτων ἔκθεσίν μας, παρὰ 'να ἴδωμεν πῶς κινεῖται, κατ' ἤχους, εἰς τὰ ἐθνικά μας τραγούδια, ἡ ἀλληλουχία τῶν διὰ τοῦ λαοῦτου ὑπηχοῦντων εἰς τὰς λαϊκὰς μελωδίας συγχορδιακῶν ἰσοκρατημάτων.

Διότι, τὰ ὄργανα συνοδείας, καὶ πρὸ παντὸς τὰ λαοῦτα, δὲν προσφέρουσιν εἰς τὸν τραγουδιστὴν — ἢ τὸν τὴν μελωδίαν παίζοντα ὀργανοπαίκτην — τὴν τονικὴν, τὴν βάσιν δὴλα δὴ μόνον τοῦ δοθέντος ἤχου τῆς μελωδίας, ἀλλὰ ὅλην τὴν συγχορδίαν, ἥτοι τὸ σύνολον τῶν δεσποζόντων φθόγγων τοῦ ἤχου, διὰ τῆς ὁποίας — μὲ τὴν κατ' αὐτὴν συνηχοῦσαν τρίτην, μείζονα ἢ ἐλάσσονα — προβάλλεται ἔτι πλέον, παρὰ τὴν δι' ἀπλῶν συμφωνιῶν ὑπηχοῦσαν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἡ τονικότης τοῦ ἤχου καὶ τὸ μείζον ἢ ἐλάσσον τῆς κλίμακος αὐτοῦ.

§ ρλθ' Ἦχος Πλάγιος τοῦ Τετάρτου

Ἄς κάμωμεν λοιπὸν ἀρχὴν καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$ μετὰ παραδειγμάτων — ἐν-δεικτικῶς — ἐκ διαφορῶν κατ' ἤχους τραγουδιῶν.

Ἦχος $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$

« $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$ »

Τουτ' ἡ ταν που $\mu \alpha$ μου α μου $\nu \epsilon$

τουτ' ἡ ταν που μου $\lambda \epsilon$ Γα νε

(NH)*

Μείζων συγχορδία τοῦ πλ. Δ' — ἴσον ἐπὶ τοῦ ν ($\nu \quad \epsilon \quad \alpha$)

« $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$ »

τουτ' ἡ ταν που μου $\lambda \epsilon$ Γα νε

και μου την ϵ και νε α νε

(KE) (NH)

Ἐλάσσων συγχορδία τοῦ Α' ἤχου — ἴσον ἐπὶ τοῦ α ($\alpha \quad \nu \quad \epsilon$) καὶ μείζων τοῦ πλ. Δ' — ἴσον ἐπὶ τοῦ ν ($\nu \quad \epsilon \quad \alpha$)

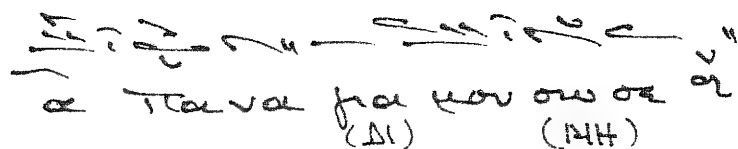
Ἦχος $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$

« $\pi \bar{\alpha} \gamma \gamma \bar{\alpha} \nu \epsilon$ »

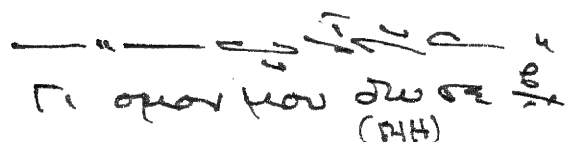
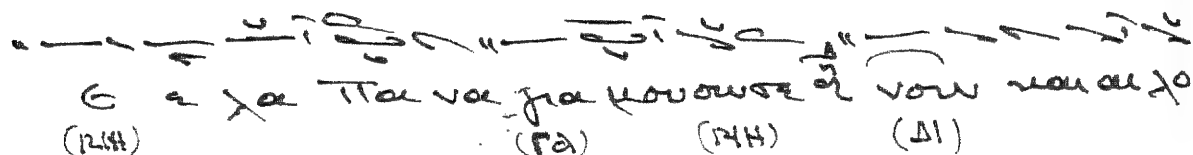
ϵ $\lambda \alpha$ $\tau \alpha$ α ϵ $\lambda \alpha$ α $\pi \alpha$ α α ϵ $\lambda \alpha$

(NH) (DI) (NH)

* Αἱ μείζονες συγχορδίαὶ σημειοῦνται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων οἷον: NH, ΠΑ, ΓΑ, ΔΙ, ΖΩ ϵ κ.τ.λ.
Αἱ ἐλάσσονες διὰ κεφαλαίων καὶ μικρῶν οἷον: Νη, Πα, Δι, Κε κ.τ.λ. καὶ
Αἱ ἡλαττωμένα διὰ μικρῶν οἷον: ζω, βου, νη ϵ , γα ϵ κ.τ.λ.

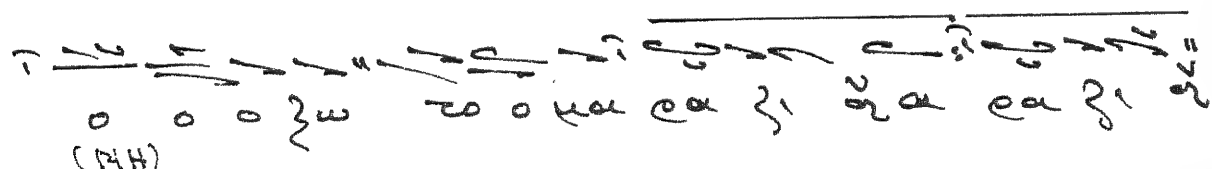
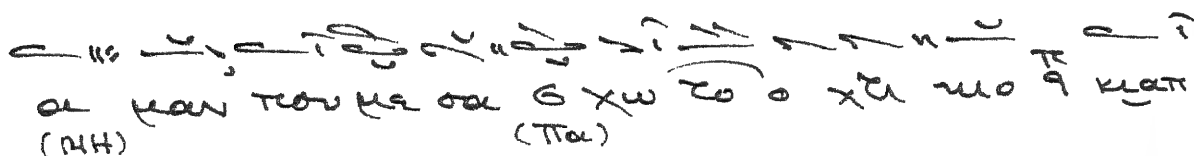
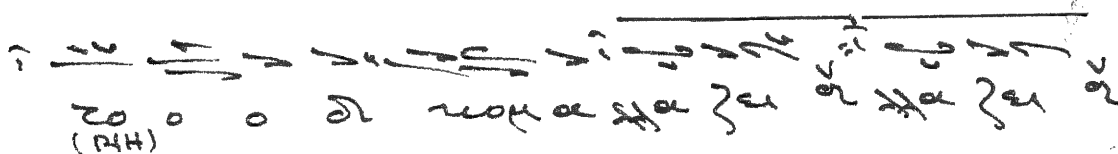
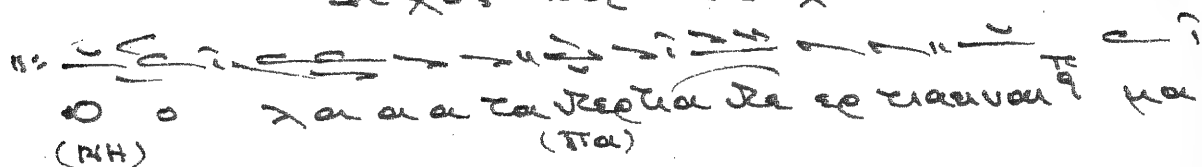

Στάσεις ἐπὶ τοῦ $\overline{\text{F}}^{\sharp}$ 4φώνου τοῦ A^{\sharp} Δι' αὐτῶν φέρουν τὸ ἴσον εἰς τὴν συγχορδίαν τοῦ κάτω A^{\sharp} (A^{\sharp} B^{\sharp} C^{\sharp}) καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν τονικὴν τοῦ A^{\sharp} .

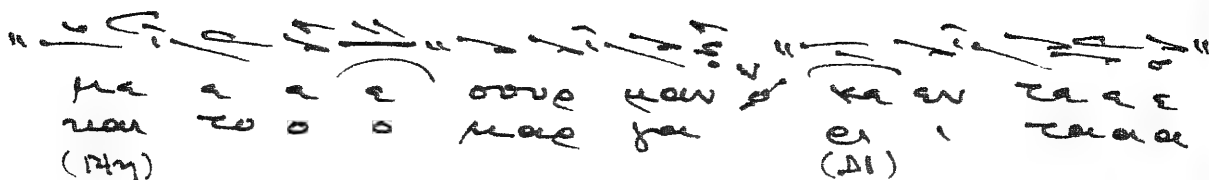

Μεταπτώσεις εἰς ἤχους Γ' καὶ Δ' καὶ ἐπάνοδος εἰς τὴν τονικὴν A^{\sharp} — Μείζονες συγχορδία A^{\sharp} μείζων (A^{\sharp} B^{\sharp} C^{\sharp}), B^{\sharp} μείζων (B^{\sharp} C^{\sharp} D^{\sharp}), C^{\sharp} μείζων (C^{\sharp} D^{\sharp} E^{\sharp}), D^{\sharp} μείζων (D^{\sharp} E^{\sharp} F^{\sharp}), E^{\sharp} μείζων (E^{\sharp} F^{\sharp} G^{\sharp})

Ἰσχος πὲρ αὐτῶν

Στάσεις ἐπὶ τοῦ $\overline{\text{F}}^{\sharp}$, ἤχος Α' συγχορδία ἐλάσσων ἐπὶ τοῦ $\overline{\text{F}}^{\sharp}$ ($\overline{\text{F}}^{\sharp}$ B^{\sharp} C^{\sharp}) καὶ

να φο ρα α ε ου π
(πτα)

μαυ ρα α δε α χω ω να φο ο ρα ου ω π
(πτα) (πτη)

παρ θε σα μι να γ ι ω π
(πτα)

πα παρ οση τι η στα χω μα ρα α π
(πτη) (πτα)

με να ζια μα α να μω μα ρα π
(πτη) (πτα)

Ἰηχος ὁ πτα ρ με κεκiv.
ε ε ε ναυ α μω ρα κε ε ε να α
(πτα) (Δι) (πτα) (Δι)

ας ε ε να ας αυτος α να α δο τα α νε
(πτη) (πτα)

μω ρα α να δο τα α α νε ε π
(πτη) (πτα)

ε ναυ αυτος α να α δο τα α νε
(Δι) πτη (πτα) (Δι)

$\text{ε ε } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ στα η η λιο και } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ λια α } \overset{\Delta}{\text{ζο}} \text{ τα α νε}$
 (ΠΗ) (Πα)

$\text{μω ε α ε λια } \overset{\Delta}{\text{ζο}} \text{ τα α νε ε } \overset{\Delta}{\text{π}}$
 (ΠΗ) (Πα)

Ήχος ᾠ Πα ρ ρ

$\text{δε χι μη νια καρχι χο νια } \overset{\Delta}{\text{π}}$

(Πα) χι μου δεν τα λι βα νια

$\text{μα α ρ χ η } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ καρ χ η } \overset{\Delta}{\text{κα}} \text{ ρ σ μα ρ χ ο ς } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ βι κ η }$
 (Δι) (ΠΗ)

$\text{στα βι κ η στα με τα ρ ο } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ ρ ο ς } \overset{\Delta}{\text{π}}$
 (Πα)

$\text{δε χ η πε β η και ο } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ χ η ι ι ρ ο ς } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ (Δι)}$
 (ΠΗ) (Πα)

α ρ ο ς και πνευ μα τι ι ι ρ ο ς στη η

$\text{μη } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ στη } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ να περ κα τη η ση } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ και τον κο ζ τον}$
 (ΠΗ)

$\text{κο ο ρ ο να φω } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ τη ση } \overset{\Delta}{\text{α}}$
 (Πα)

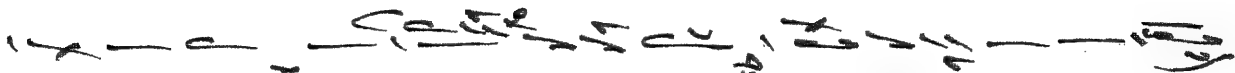
Ήχος ᾠ Πα ρ ρ

$\text{η του χ η η σα την τρα τα μου } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ με σ τη } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ πο σα}$
 (Πα) (Δι) (Πα)

$\text{χο ο νι μη } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ κως ο του να ρ χ η με σ τη } \overset{\Delta}{\text{α}} \text{ χι ο δεν}$
 (Δι) (Πα)

 η η χα με τα χι μ π
 (MH) (Tα)

 βε βι σε μα π στα και νια π βε βι σε δυο π
 (Δι) (MH Tα) (Δι)

 στο χα λυ π βε βι σε ταυ π ε θυ α νο εν ο π
 (MH Tα) (Δι) (MH)

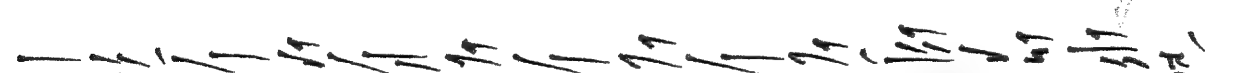

 ζω να με ι ους π
 (Tα)

 (Tα)

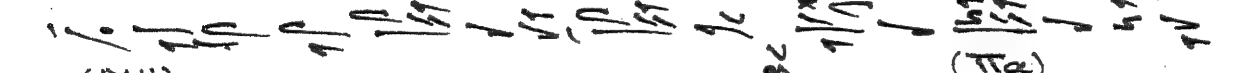

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

 (Tα)

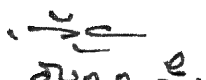

 (Tα)

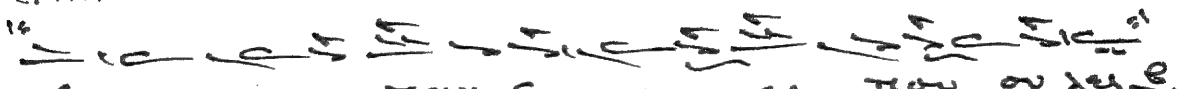

 (Tα)

 χα ει τα να χα ει σω ω κε
 κο θοςτο ζε θανωζη σω ω κε
 (Γδ) (Δι) (ΠΗ)

Ήχος λγελος βουζ Η

 ε χα α να πα α αμ ε ε και αι αι τα
 σε να α ει κο ο ομωληη η σα α α α
 (ΠΗ) (Δι)

 ου ο ε
 η ι
 (ΠΗ)

 ε χα να παμ ε και αι που ου χει
 που και νω τα που χια α φω ω χει
 (Γδ) (Δι) (ΠΗ)

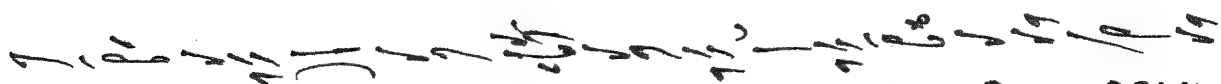
Ήχος λγελος βουζ Ξ

 Γα α χα α ζια και γε ε Γα χα αι
 ζια αι που ει και η θα α χα οσα
 (ΠΗ) (Δι) (ΠΗ) (ΠΗ)

 ημε κ πα αι ι νο ομωτο ευ και
 σα φα τω ω σε εν αι αι να και και
 (ΠΗ) (Δι) (ΠΗ)

Ήχος λγελος βουζ Ξ κρατ.

 α νο και α α δε αν α α πα θα α α να
 (ΠΗ) (Δι) (ΠΗ) (Δι)

 να να φων τα κα οια μου ε ε χα βα οια
 (ΠΗ) (Δι)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 εος μη με φι λη ση
 (Δι) (ΠΗ)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 ω ο ο σον αυ ην τω σον αυ ην η μετ' α
 (Πα) (ΠΗ)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 να σε
 (Ιτα)

Τελος δ' Ιτα ρ κτ

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 δ ναιχος θα ος και τα βε βη κε χ και εν η
 (ΠΗ) (Ιτα)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 Παρ να νω κατω ηη σε ρ

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 ε ου θα ε ε ουρε ρ ε ουρε ου θα ου
 (Δι) (ΠΗ) (Ιτα)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 θα ε χαρε δχαρε

Τελος λελος βουξ ρ

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 Πα ην με ην μοι δ' η τα σε εις μου ουρι ρ
 ηα μο να να νε ηι δυο κου νια στα ει
 (ΠΗ)

$\frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu} \frac{\mu}{\mu}$
 Σουρλου του σουρλου ρ ηι δυο κου νια στα ει
 (Δε) (Πα) (ΠΗ) (Ιτα)

Ἰσχυος ἀπ' αὐτοῦ

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 λῆξ λα α α λει εἰς ἀδ λα λει πον λη μω
 (MH)

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 δὲ ο ο ν ι ι ε

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 το πω ρι με τη η δὲ ο σ α α α α ε
 (MH) (Πα) (MH)

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 φιασ α φα τη μου ον γυ υ υ νη α α α ε
 (Πα)

Ἰσχυος ἀπ' αὐτοῦ

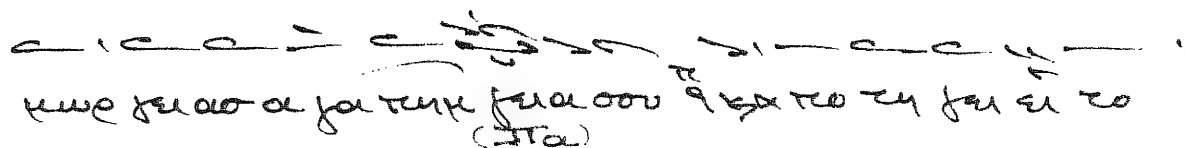
«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 ε χα ο λα ε λα ε λα χο χο ο δε χα ο ρ και ε
 (MH) (Πα) (MH)

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 λα πον μου το χο οω γουνε
 στον δ το βα σι λα μ ι
 (MH) (Πα)

Ἰσχυος λαβὸς { πλαγιάζων

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 δ το ο τη ην πορ τα σου περ νω ε μι κοη
 (Πα) (Δι) (MH) (Πα)

«ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ ἰσχυρος ἀπ' αὐτοῦ»
 η στα α να γω του λα α κ ε
 (Δι) (MH)

Ἰσχυος τῷ τῷ Γαφ μεσάζων $\bar{\chi}$

ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ ὅς σε τούτῃ
(Γα) (ΠΗ)

σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(Γα)

ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(Πα) (ΠΗ)

ἐν γὰρ τοῦ νααα $\bar{\chi}$
(Πα)

Ἰσχυος τῷ τῷ Γαφ διφωνῶν $\bar{\chi}$

ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(Γα) (ΠΗ)

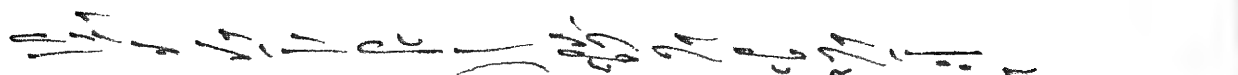
ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(ΠΗ) (Γα)

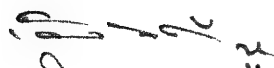
ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(Ζα) (ΠΗ) (Γα)

Ἰσχυος τῷ τῷ Γαφ $\bar{\chi}$

ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(Γα)

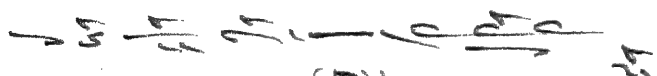
ὅς σε τούτῃ σου οὐ Γαα ᾗ σου οὐ γα $\bar{\chi}$
(ΠΗ)

 δε α δο λωναι ει βαε ι βαϊ α μαν ^{(Ζε)ρ} ^(ΠΗ) ^(Γα)
 Για α ρου κτι χα νο και ε χα ρου ον κτι πε ^(Γα) ^(ΠΗ)

 δαι νω ^(Γα)

 Για ρου κτι ι τα το τη ρια σπα οτα ε Για α ρου ^(ΠΗ)

 κτι τα το τη ρια σπα οτα α βαε ι βαϊ α μαν ^{(Ζε)ρ} ^(ΠΗ) ^(Γα)

^(ΠΗ) ^(Γα) ^(ΠΗ)

^(Γα)

§ ρμδ' Ήχος Βαρύς Τετράφωνος ἢ Πλάγιος τοῦ Τρίτου ἐκ τοῦ Γα

Ή χ ο ς (ε) Γα φ

Τοῦ ἀπὸ τοῦ Βαρέος ἢ πλαγίου τρίτου ἤχου αἱ συνηγήσεις —ὡς κι' ἐν τῷ τρίτῳ ἤχῳ— ἢ θὰ ἦναι ἀπλᾶι ἐπὶ τοῦ συγχ. μείζων () ἢ θὰ μεταπίπτουν εἰς τὸν μέσον συγχ. ἐλάσσων () ἢ τὸν παράμεσον συγχ. μείζων () ἢ θὰ πλαγιάζουν ἐπὶ τοῦ κάτω ἐν ὑφέσει συγχορ. μείζων (), ὁπόθεν διὰ τῆς μείζ. συγχορδίας τοῦ παραμέσου () ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν .

Στάσεις ἐπὶ τοῦ φέρουν τὴν συνήχησιν εἰς τὴν βάσιν τοῦ ^(ΠΗ) ^(Γα) ^(ΠΗ)

Ήχος Γα φ ὁλ. κρατ.

 α μω ρα α πο τα ρφα δε να ρ χι σω ^(Γα) ^(ΠΗ) ^(Γα)

απο τα φαθα ενα χι σου
 ποει μου να οαα αφα τη ου
 (NH) (ΓΔ)

Τεχος υπ Γαδ Χ

στην πορτα σου ζα φο οια νη η
 στην πορτα σου ζε νυ χτη οαα
 (ΖΘ) (NH) (ΓΔ)

στην πορτα σου ζα νυ νυ νυ χτη οα ημε
 να βα οε χτη ημ ω ω ω (ΓΔ) να (ΓΔ)
 (ΓΔ) (NH)

Τεχος υπ Γαδ Χ

της φα α χα νη ης το φο ορε μα η της ου
 (ΓΔ) (NH)

οαα το ο φου οαα α νι η
 (ΓΔ)

Τεχος υπ Γαδ Χ

ζου οο ου τει η χου οο ου τει ου φε οα μα α η
 (ΓΔ) (NH) (ΓΔ)

νυ φη μου ετη η νυ φη μου στην αυχη σου η
 (ΓΔ) (NH) (ΓΔ)

το λε νε ταμ οο να μα η κα τω στα οα ματα η
 πως μα φα κας που χι μου δεν θι ναι τε ματα η
 (ΓΔ) (NH) (Πα)

ἦχος πρῶτος γὰρ χ.

— — — — —
 με ἰ πον με α ε να χο ο φα ε ε ταν χ
 (Γα)

— — — — —
 και με βα α α χαν στα ε α α α

— — — — —
 αχ και φω φα του αχ και φω φα α του
 αχ και φω φα του ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 (ΠΗ)

— — — — —
 ο
 (Γα)

ἦχος πρῶτος γὰρ χ.

— — — — —
 μα ζω τα τε ωχ α και μα ζω τα τε
 μα ζω τα τε ε ε στα φα α σου
 (Γα) (ΠΗ)

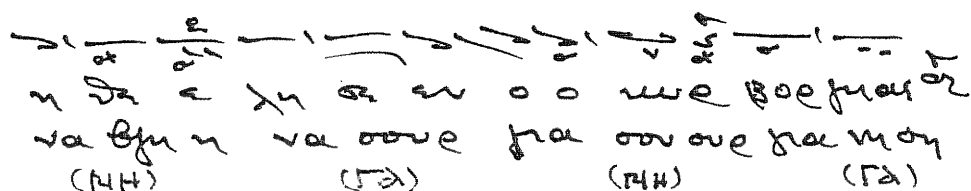
— — — — —
 μα α ζω τα τε ε ε στα φα α σου
 (Γα)

— — — — —
 χο δαι στανω λη η μου ο
 (ΠΗ) (Γα)

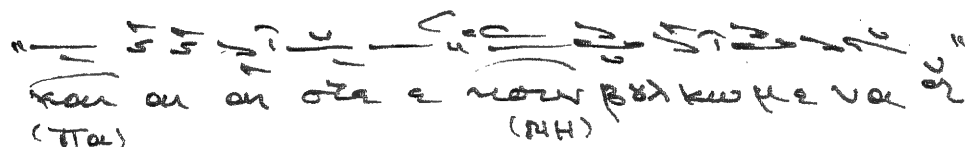
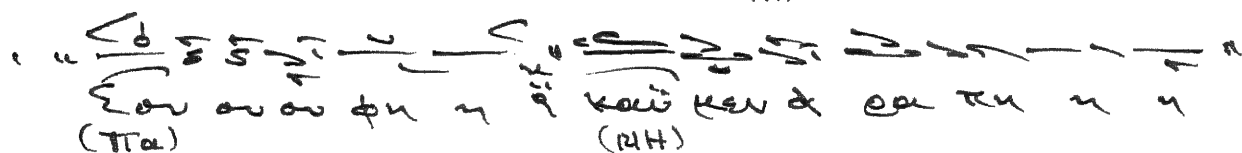
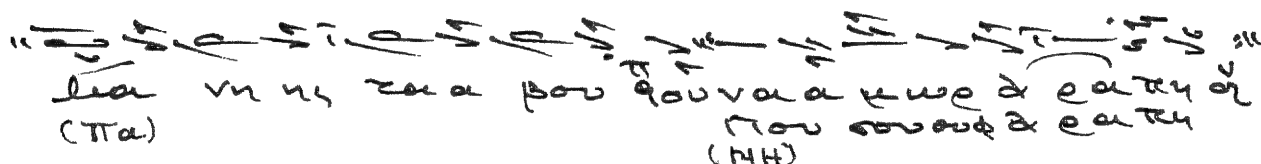
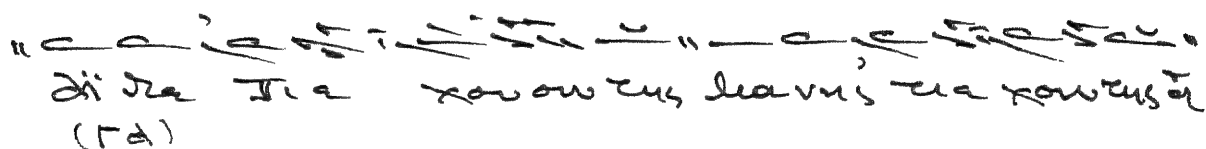
Ὁ αὐτὸς ἦχος ὡς δίφωνος τοῦ Ἑσω Πρώτου ἦχου

ἦχος δ' τὰ ε χ

— — — — —
 με δε λη σε πτα και αν α α και
 η δε λη αν ο κυ νε βο ορ ηαι
 (Δε) (ΠΗ) (Πα)

Ἦχος π̣ε̣ζ̣ — Γα ε ^{κτ.} X κεκιν. μεσάζων καὶ παραμεσάζων

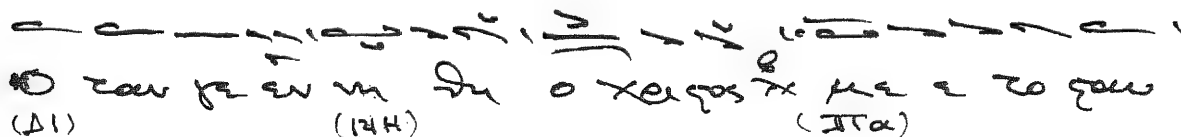
§ ρμοι' Ἦχος Τέταρτος τῆς Παπαδικῆς

Ἦχος ^Δ Δι ε

Ὁ ἐκ τοῦ Δι τέταρτος ἦχος, ἔχει ἀνάλογον, ὡς πρὸς τὰς συνηχήσεις, τὸν πλάγιόν του, τὸν πλάγιον τοῦ τετάρτου. Καί :

Ἡ θὰ ἦναι ἀπλοῦς ^Δ Δι ε συγχ. μείζων (^Δ ^Δ ^Δ) ἢ θὰ μεσάζῃ εἰς τὸν ^Δ, ὅτε τὸ ἴσον ἐπὶ τῆς μείζ. συγχορδίας τοῦ πλαγίου του ^Δ ^Δ ^Δ (^Δ ^Δ ^Δ) ἢ θὰ παραμεσάζῃ, ὅτε τὸ ἴσον ἐπὶ τοῦ ^Δ, διὰ τῆς μείζονος (^Δ ^Δ ^Δ) ἢ καὶ τῆς ἐλάσσονος (^Δ ^Δ ^Δ) συγχορδίας τοῦ ὁποίου καὶ ἐπιστρέφομεν εἰς τὴν τονικὴν ^Δ.

Ἦχος ^Δ Δι ε

ο ο υ ο χ ε ι

 (ΔΙ)

να α κε νω ω
 (Ια) (Δι)

Τεχος διὰ ἐπιφωνῶν χ

κι νη η ο τω ρος ε να κα α η στα βρο ρα
 (Δι)

και μα α ε νη δ να ρα σι α
 (Κε)

παι στα βα ερ φα παι στα ξε να
 (Δι) (Πα) (Δι)

Τεχος διὰ παραμεσάζων χ

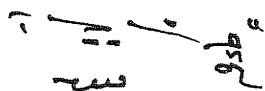
ε ω χα μ ι φω λ ι γνος ε να μα ρ
 (Δι)

να ε να μα ρ υ ναι να ε
 (Δι)

του πα να α ρη μο στα ελ νε
 (Ια) (Δι)

Τεχος διὰ παραμεσάζων χ

ο χη η μα ρ ω χη η η υ χα τι ρ τα
 (Δι)

να ρη και αι σιωπαι να ρη και σιωπαι
(Πα)

να ρη και αι σιωπαι να ρη και σιωπαι
(Δι)

§ ρμζ' Ἦχος Πλάγιος τοῦ Πρώτου

Ἦχος ο ρ π ρ α ρ

Ὁ ἀπὸ τοῦ ρ πλάγιος τοῦ Πρώτου ἦχος, εἴτε εἶναι ἀπλοῦς — ἴσον ρ συγχ. ἐλάσσων (ρ π ρ) εἴτε τριφωνεῖ δεδεμένος μετὰ τοῦ Δ' ἤχου τοῦ σκληροῦ ρ Διὰ ἢ τοῦ μαλακοῦ ρ Διὰ διατόνου, μετὰ συγχορδίας: ἐλάσσονα μὲν (ρ π ρ) διὰ τὸν πρῶτον, μείζονα δὲ (ρ π ρ) διὰ τὸν δεύτερον· εἴτε τετραφωνεῖ πρὸς τὸν κύριόν του ρ ρ ρ ρ — ἴσον ρ συγχ. ἐλάσσων (ρ ρ ρ). Κάποτε καὶ διφωνεῖ χρωματικῶς εἰς τὸν ρ, συγχ. μείζων (ρ ρ ρ), περίπτωσις περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος κατωτέρω. Προσαγωγὴς ὁ ρ τοῦ πλ. Δ' διὰ τῆς μείζονος συγχορδίας τοῦ ὁποίου (ρ ρ ρ) καὶ ἐπα- νερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν ρ.

Διαφέρει οὗτος τοῦ ἀπὸ τῆς αὐτῆς βάσεως ρ τετάρτου ἤχου τοῦ σκληροῦ διατόνου, ἢ πρὸς τὴν τονικὴν — τὴν βάσιν — τοῦ ὁποίου φορὰ, γίνεται διὰ τῆς μείζονος συγχορδίας τοῦ παραμέσου ρ αὐτοῦ. (ρ ρ ρ ἢ ρ ρ ρ).

Ἦχος ο ρ π ρ α ρ

να ρη και αι σιωπαι να ρη και σιωπαι
(Πα)

να ρη και αι σιωπαι να ρη και σιωπαι
(Δι)

να ρη και αι σιωπαι να ρη και σιωπαι
(Πα)

(ΠΗ)

(Πα)

$$\frac{0}{\pi} \rightarrow \frac{\pi}{2} \rightarrow \frac{\pi}{2} \rightarrow \frac{\pi}{2} \rightarrow \frac{\pi}{2} \rightarrow \frac{\pi}{2}$$

(P.H.) (J.T.A.)

ο ο ρα μα α της ρχου κα λα α ρχης σου
(ΠΗ)

σα ας το ο φουσα α νι
(Πα)

πα πα ρα φτα α α ρι να μου αναζηση
(Δι) (Πα) (Δι)

ης πα α πα χη να μου
(Πα) (Δι)

Ἰσχος π̇ ᾗ παρ τριφωνῶν

Παρ νο ζα ζα ρα μα α με ρι και πα να με με
(Δι) (Πα)

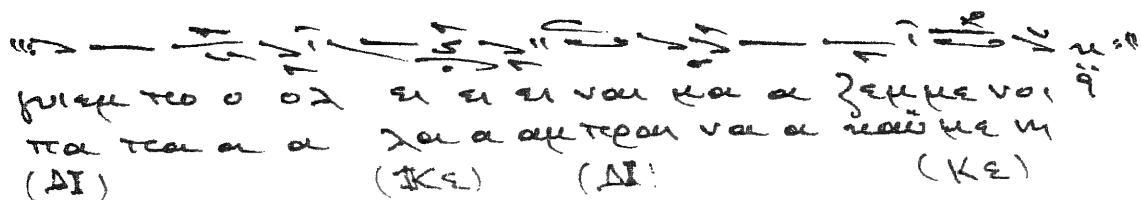
μη ου
(Δι)

λα γους περθημα για να α θω και τε ου να γυ
(Πα) (Δι) (Πα)

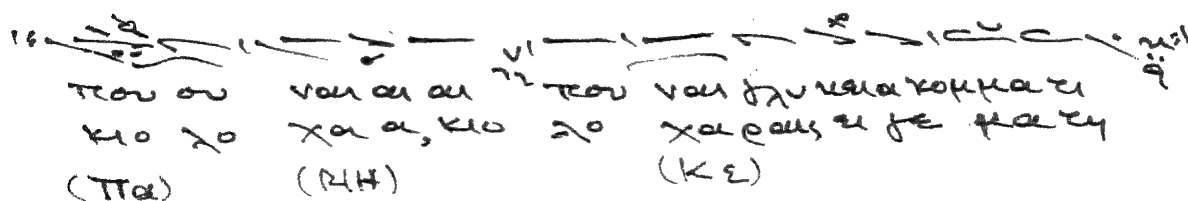
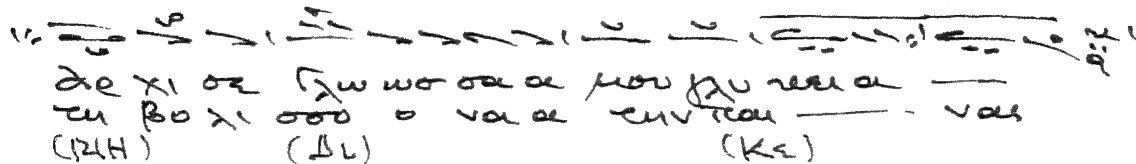
ει ου
(Δι)

Ἰσχος π̇ ᾗ παρ τετραφωνῶν με κεκιν.

Ελουτα πα λα πα πα λα α αμ πα να α
στον πα πα λαμ προν ου τη η ην αω λη η
(Πα) (Κε) (Δι) (Κε)

Τεχρος π' α' πα ρ — τετράφωνος (2¹) με κεκιν.

§ ρμη' Ήχος Πλάγιος τοῦ Πρώτου Δίφωνος Χρωματικός ἐκ τοῦ Πα

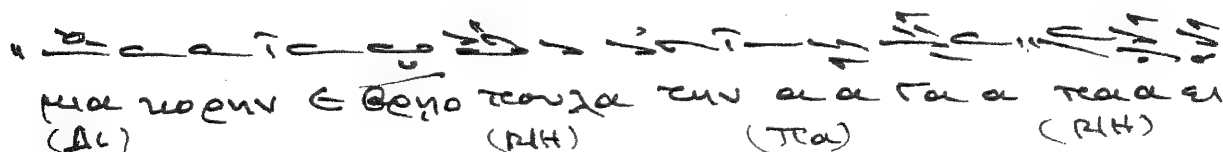
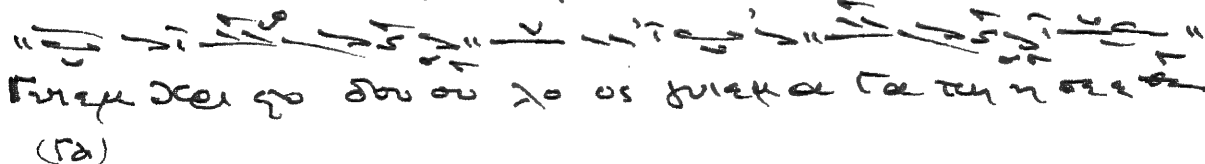
Ή χ ο ς π' α' πα ρ

Ὁ δίφωνος χρωματικός πλάγιος τοῦ πρώτου ἤχου, παρουσιάζεται, συνήθως, μὲ τὸ πρῶτον μέρος τῆς μελωδίας του ἐπὶ τῆς διφωνίας — ἴσον $\underline{\sigma\epsilon}$ συγχ. μείζων ($\underline{\sigma\epsilon} \ \underline{\alpha'} \ \underline{\nu'}$) καὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ διατονικοῦ πλαγίου πρώτου — ἴσον $\underline{\alpha'}$ συγχορδία ἐλάσσων ($\underline{\alpha'} \ \underline{\nu'} \ \underline{\alpha'}$).

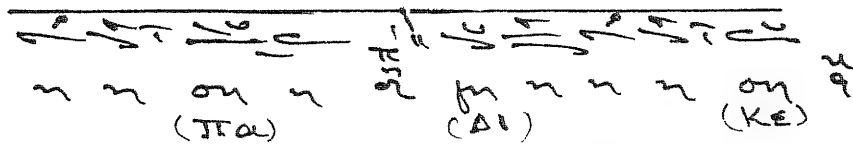
Κάποτε ἡ χρωματικὴ κλίμαξ καὶ τριφωνεῖ ἐπὶ τοῦ $\underline{\alpha'}$ τοῦ πλ.Γ' ἤχου — ἴσον κάτω $\underline{\alpha'}$ ὕφεσις — συγχ. μείζων ($\underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'}$) ἐκεῖθεν δὲ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις διὰ τῆς μείζ. συγχορδίας τοῦ $\underline{\alpha'}$ τοῦ πλαγίου τετάρτου ($\underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'}$), ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν $\underline{\alpha'}$.

Ἀνάλογα συμβαίνουν μεταξὺ συγχορδιῶν $\underline{\alpha'}$ καὶ $\underline{\alpha'}$, ὅταν ὁ δίφωνος πλάγιος τοῦ πρώτου ἔχει βάσιν τὸν Κε ($\underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'} \ \underline{\alpha'}$).

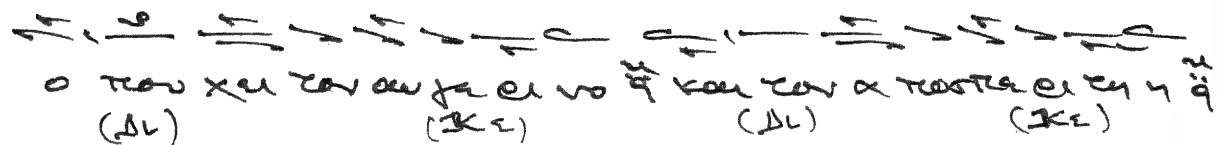
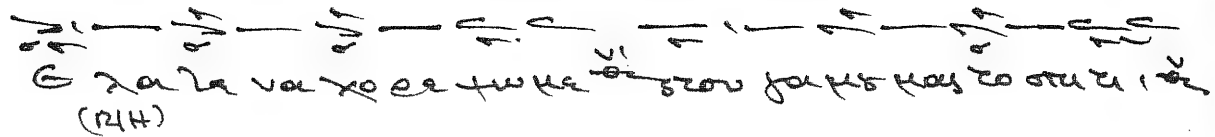
Τεχρος π' α' πα ρ — με κεκιν.

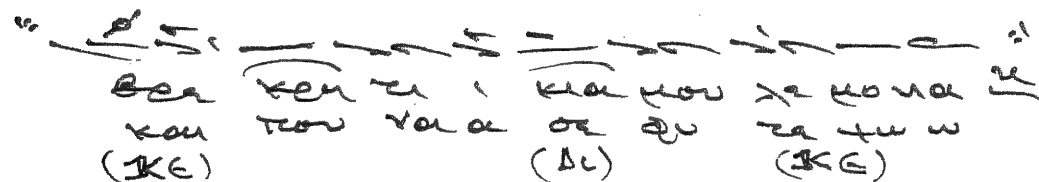
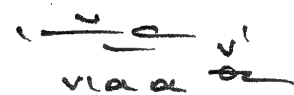
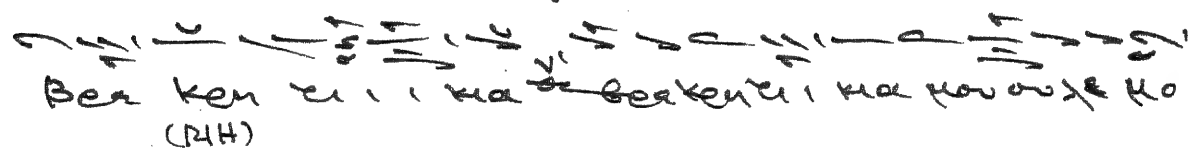
[illegible]

Ἦχος πρῶτος τετράφωνος

Ἦχος πρῶτος τετράφωνος

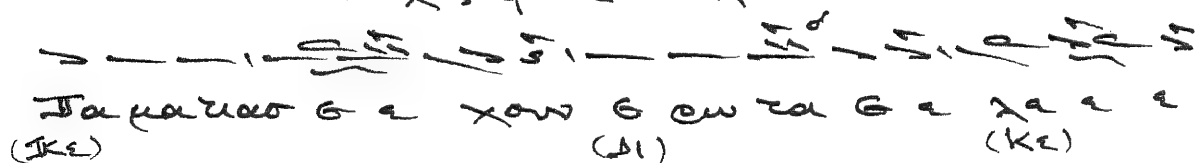

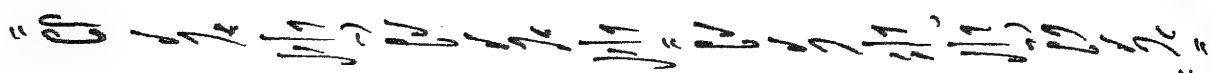
§ ρν' Ἦχος Πρῶτος Τετράφωνος ἐκ τοῦ Κε

Ἦχος πρῶτος τετράφωνος

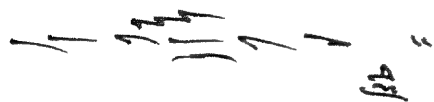
Ὁ ἀπὸ τοῦ πρῶτου τετράφωνος πρῶτος ἦχος, μεταπίπτει, εἴτε εἰς τὸν πλάγιόν του ἦχος πρῶτος ἴσον τῷ συγχορδία ἐλάσσων (πρῶτος ἴσον), εἴτε εἰς τὸν ὑπ' αὐτὸν ἦχον τέταρτον ἴσον τῷ, — ἴσον, διὰ τῆς μείζονος (πρῶτος ἴσον) ἢ ἐλάσσονος (πρῶτος ἴσον) — ἀναλόγως — συγχορδίας τοῦ ὁποίου καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν αὐτῆς ἢ πρῶτου. Βασικὴ συγχορδία (πρῶτος ἴσον) μετὰ τὸν ὑψωμένον.

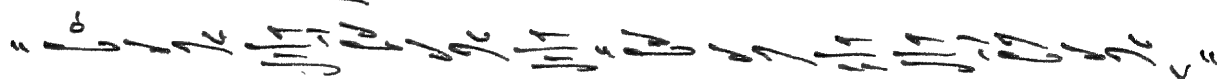
Ἦχος πρῶτος τετράφωνος

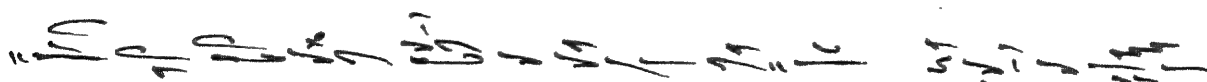

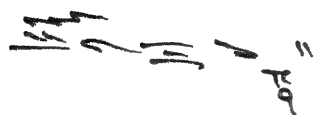

 και λα μαρ μα τω ω μα να α και θα με ς
 (Πα) (ΠΗ) (Πα) (ΠΗ)

 μω ρα και να ρα η λ α ε ψ α
 Πα (Δε)

 και να ρα να και α εη σου σω και θα μου ς
 (Πα) (ΠΗ) (Πα) (ΠΗ)

 μω ρα εν τρω κω χι ι ι τω α ς
 (Πα)

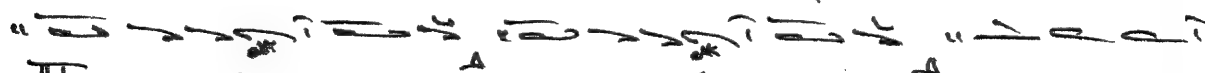

ξ ρνα' Ήχος Δεύτερος Μαλακός Χρωματικός ἐκ τοῦ Δι

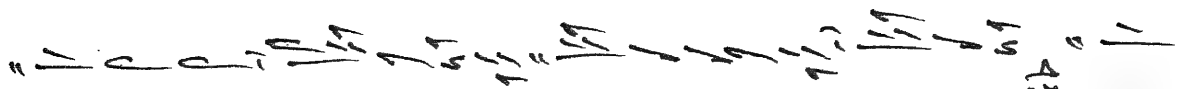
Ή χ ο ς Δι θ

Ὁ ἀπὸ τοῦ Δεύτερος χρωματικὸς ἦχος, ἔχει ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ μείζονα (χρωματικὴν) συγχορδίαν ( ) μεταπίπτων εἰς τὴν τριφωνίαν μὲ συγχορδίαν ἐλάσσονα ( ) ὡς νενανώ, ἢ πλαγιάζων ἐπὶ τοῦ κάτω μὲ συγχορδίαν μείζονα ( ) ἢ καὶ ὑποφωνῶν ἐπὶ τοῦ ὡς νεάγιο χρωματικοῦ, διὰ τῆς ἐλάσσονος συγχορδίας ( ) τοῦ ὁποίου καὶ μεταφερόμεθα εἰς τὴν τονικὴν .

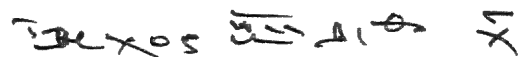
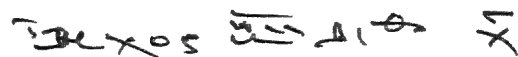
Ήχος Δι θ ΚΕΚΙΝ.

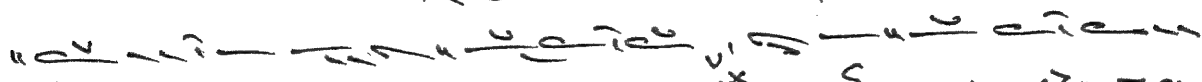

 Πες μου ποια μακα ποια ματζου ρα να πες μου ποια
 (Δι) (ΠΗ)

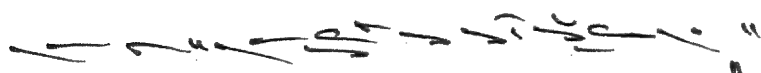
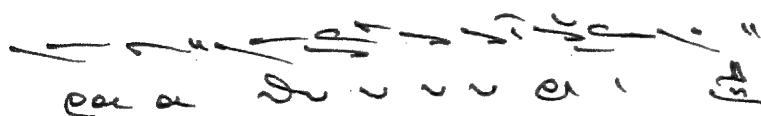

 μα α α αν να σε και να ε
 (Δι) (Γα) (Δι)

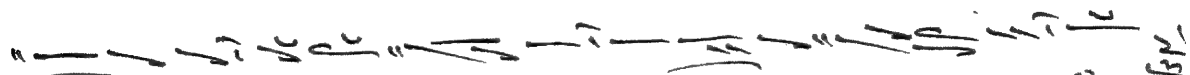

 πρεβ μου τσια μα α αν να σε να α νε ε ε και
 (MH) (ΔΙ) (Γα) (ΔΙ) (MH)

 σε ολαι χα ε ε ε σε με να νε ε ε
 (ΔΙ) (Γα) (ΔΙ)

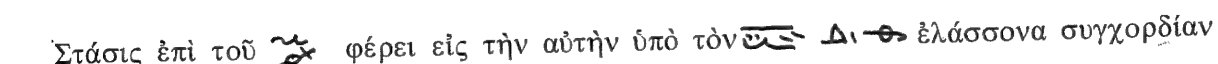
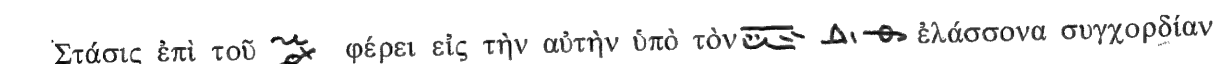
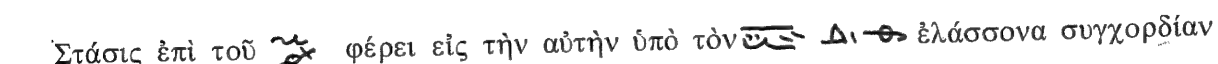
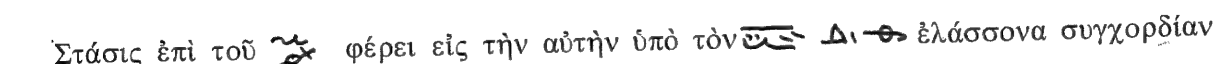
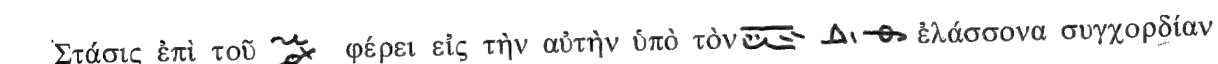
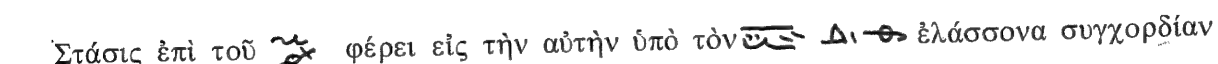
Τεχος Δι-θ

 Ιμα α εμ υ υρ νηα α α μα εμ υρ μα ετο πα
 (ΔΙ) (MH) (ΔΙ)

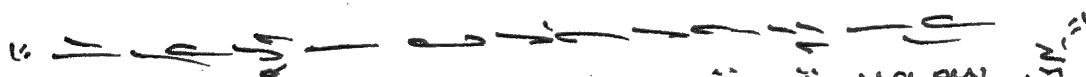

 ραι α θυ υ υ υ αι

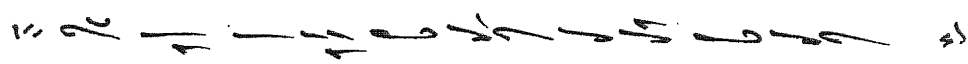

 πο ο υ ζε βα σ χι ι ι νο ο ο
 (MH) (Γα) (ΔΙ)

 μου ραι εν τα ματια πα α ραι α α πεν ω ω
 (MH) (Γα) (ΔΙ)

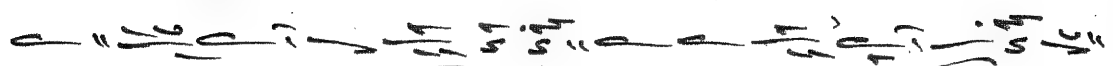
Στάσις ἐπὶ τοῦ φέρει εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τὸν Δι-θ ἐλάσσονα συγχορδίαν
 νενανῶ ἢ ( ).

Τεχος Δι-θ

 τω ρα α το σεβ νημ ι ι μα αν
 τω ρα α το βρα θυ βρα α δα νη
 (MH) (ΔΙ)

 τω ρα το ο βρα ου βρα θα νη ρ
 πε ρα σα α σι νο σου να νη
 (ΔΙ) (Γα)

Ήχος Δι-Θ $\chi^{\mu\epsilon}$ ΚΕΚΙΥ.

 οε τα ας μα α α τιν μα α κε τας με
 (Νη) (ΔΙ)

 τιν η νη ρ α α στρο φα α ε τια α α
 (Γα) (ΔΙ)

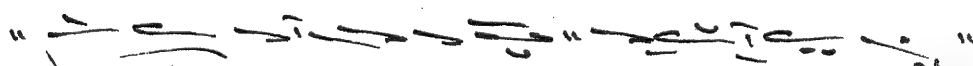

 ο τα α ας ρ μα α τιν α α α στρο
 (Γα) (ΔΙ)

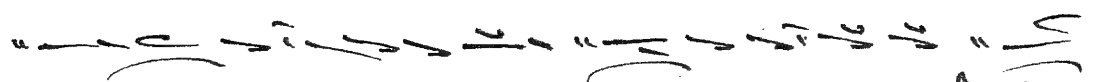
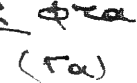

 φε τια με το ο ο ρ χαμ πορ φα ε ε
 (Γα)

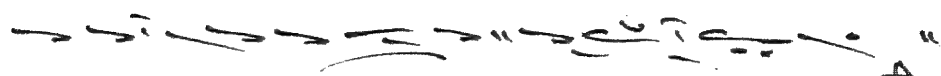

 τια α ει
 (ΔΙ)

Ήχος Δι-Θ χ

 Ποιος ο ρε χα σε φα α νε χα
 (ΔΙ)

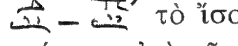

 ποιος ο π λα νη χι
 (Γα)

 τα λου λου δια τα κου φα τα
 (ΔΙ) (ΓΑ)

 μι ι πελα νι ι φα α αν
 (ΔΙ)

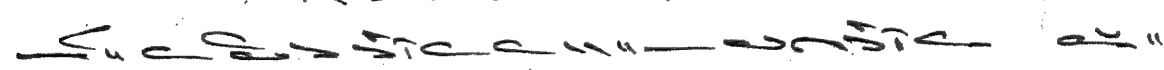

§ ρνβ' Ἦχος Μέσος τοῦ Δευτέρου (καὶ Μέσος τοῦ Τετάρτου) Χρωματικὸς ἐκ τοῦ Βου

Ἦχος Βου θ

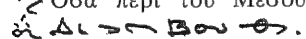
Ὁ μέσος Βου θ καθ' ὅσον μὲν τὸ μέλος ἐνδιατρίβει εἰς τὸ πεντάχορδον τὸ ἴσον εἶναι ἐπὶ τοῦ συγχορδία μείζων ( ), καθ' ὅσον δὲ φέρεται ἐπὶ τῆς μεσότητος τὸ ἴσον βαδίζει πρὸς τὸν εἰς τὸν ὁποῖον καὶ μεταφέρεται τοῦτο, συγχορδία μείζων ( )*.

Ἦχος μεσάζων

 Πανωστον πε ρα μα α α χα λα α
 (ΔΙ) (ΠΗ) (ΔΙ)

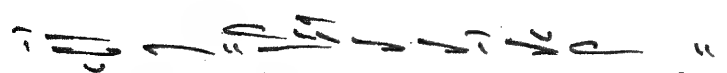

 νω στην κεν ν ν α βεν ν ν σι ι
 (ΠΗ)

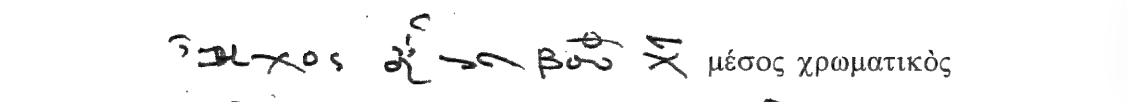
Ἦχος μέσος

 Σου το το ο ο σι τι ι πουρ θα α με
 (ΔΙ)

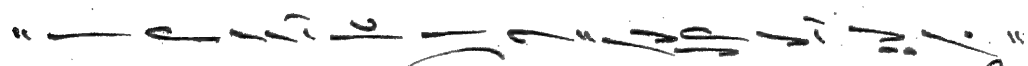

 τρα να μη ρα ι' ι' ι' σι
 (ΓΑ) (ΔΙ) (ΠΗ)

* Όσα περί τοῦ Μέρου Δευτέρου ἐλέχθησαν, ἰσχύουν κί' ἐπὶ τοῦ χρωματικοῦ Μέρου Τετάρτου .

 Ε λ α Ε λ α μ ε α τ α α μ ε ν α ^Δ να παρ
 (Γα) (ΔΙ) (Γα)

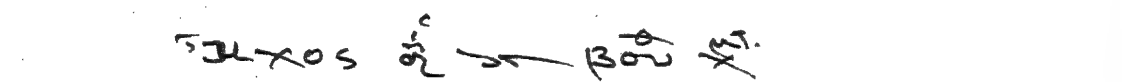

 ν α ς χ α ρ ι τ ω μ ε ν α ^Ε
 (ΔΙ) (ΡΗ)

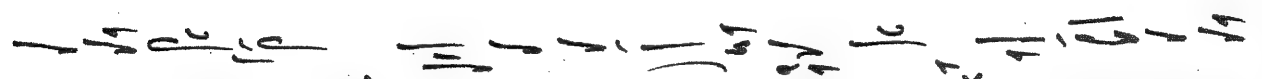
Ήχος ^Ε μέσος χρωματικός
 Ε ε ν α μ α α ν α ε ε ν α α Ε φω
 (ΔΙ) (ΡΗ)

 φω μ α α κ υ α ς τ α α ζ α α ε ν α ^Ε
 (ΔΙ) (ΡΗ)

 Ε ν α μ ε α ν α θ υ υ υ ο ο θ α σ ε
 (ΔΙ) (Πα) (ΡΗ)

 πα ρ ω μ α ι α θ α φ υ υ γ ω ^Ε
 (ΔΙ) (Πα) (ΡΗ)

Ήχος ^Ε
 Ε σ υ ς κ ο υ λ α μ α ^Δ ο κ ο υ τ η χ α κ ε τ α
 (ΡΗ) (ΔΙ)

 α α τ α α ^Δ μ η λ ο ς ο ν η η σ ε τ α ^Ε σ υ μ μ α α ν α
 (Γα) (ΔΙ)

μα ε να ε δι ου ου λ ι ε α
(ΔΙ)

δι ε λ ι ε ε μ ο ν ο υ τ ο μ α ε ν ο υ σ α α
(ΠΗ) (Πα) (ΔΙ)

μ ι τ α σ π ε ρ ο ο ο σ ο υ ο υ τ ο β α ε λ ε σ α
(ΠΗ) (Πα) (ΠΗ) (Πα)

μ ι π ρ

μ ω ρ α τ α τ α μ ι μ ο ν ο υ ο υ τ α τ α
μ ω ρ α ν α σ ε ι χ α α σ τ ο ο ο ρ ε (Πα) (ΠΗ) (Πα)

μ ι ι μ ε π ρ
μ ι ι μ ε

§ ρνδ' Ἦχοι Πλάγιος τοῦ Πρώτου καὶ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου, διατονικῶς Πενταφώνουντες

Ἦ χ ο ι π ᾶ ρ α καὶ π ᾶ ρ α

Οἱ πεντάφωνοι ἦχοι εἶναι σύνθετοι ἐξ ἤχων δύο· ἐκείνου τῆς βάσεως καὶ τοῦ ἄλλου τῆς τριφωνίας αὐτῶν. Ἐν προκειμένῳ :

Ὁ π ᾶ ρ α πεντάφωνος, τοῦ πρώτου τραγουδιοῦ «Τὸ караβάκι ποῦρχεται» :

Ὅταν μὲν εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἐνδιατρίβῃ εἰς τὴν πενταφωνίαν μὲ καταλήξεις τοῦ διατονικοῦ α ἁ α τριφώνου τοῦ πλ. Α', τότε ἀκολουθεῖ τοῦ τετάρτου τὰς συγχορδίας, μὲ βασικὴν τοιαύτην ἀπὸ τοῦ α ἁ· μείζονα μὲν ἐν ἀνόδῳ (α ἁ), ἐλάσσονα δὲ ἤχου α ἁ α ἐν καθόδῳ (α ἁ) ἥτοι (α ἁ α' α' καὶ α ἁ α' α').

Ὅταν δὲ εἰς τὸ δεύτερον μέρος βασιζέται ἐπὶ τοῦ πενταχόρδου α ἁ α ἀκολουθεῖ τὰς ιδιότητας καὶ τὰς συγχορδίας τοῦ πλ. Α', μὲ βασικὴν τὴν ἐλάσσονα συγχορδίαν αὐτοῦ (α ἁ α) καὶ προσαγωγέα τὴν μείζονα τοιαύτην (α ἁ α) τοῦ π ᾶ ρ α.

§ ρνε' Ἦχος Πλάγιος τοῦ Πρώτου Σκληροῦ Διατονικοῦ

Ἦχος $\pi \grave{\alpha} \pi \alpha \varphi$

Ὁ πλάγιος τοῦ Πρώτου ἤχος τοῦ σκληροῦ διατόνου (π^1 καὶ π^2 ὑφesis) ἔχει τὰς φωνάς του εἰς τὰς ἡμιφωνίας τοῦ λαοῦτον· καί, τὰς μὲν συγχορδίας πρώτης π^1 ($\pi^1 \pi^1 \pi^1$) τετάρτης π^2 ($\pi^2 \pi^2 \pi^2$) καὶ ἐβδόμης π^3 ($\pi^3 \pi^3 \pi^3$) ἔχει ἐλάσσονας· μείζονας δέ, τὰς τῶν δευτέρας π^4 ($\pi^4 \pi^4 \pi^4$) τρίτης π^5 ($\pi^5 \pi^5 \pi^5$) καὶ ἑκτῆς π^6 ($\pi^6 \pi^6 \pi^6$)· τέλος, τὴν τῆς πέμπτης π^7 ($\pi^7 \pi^7 \pi^7$) ἡλαττωμένην. Καί, πότε μὲν πενταφωνεῖ, μὲ τὸ ἴσον ἐπὶ τῆς μείζ. συγχορδίας τοῦ πλ. Γ' κάτω π^1 , πότε τριφωνεῖ μὲ τὸ ἴσον ἐπὶ τῆς ἐλάσσονος τοῦ Δ' π^2 · καὶ τέλος, διὰ τῆς ἐλάσσονος τοῦ πλ. Δ' π^3 ($\pi^3 \pi^3 \pi^3$) περατοῦται εἰς τὴν τονικὴν π^4 .

Ἦχος $\pi \grave{\alpha} \pi \alpha \varphi$ $\mu\epsilon\chi$

Κα λως τινε εν νο εν τω ο α κ τω Νηο
(2ος)

χω ει π^1 και αι πα που τσαι δε εν θφ ο ρει π^2
(Πα) (Πη) (Πα)

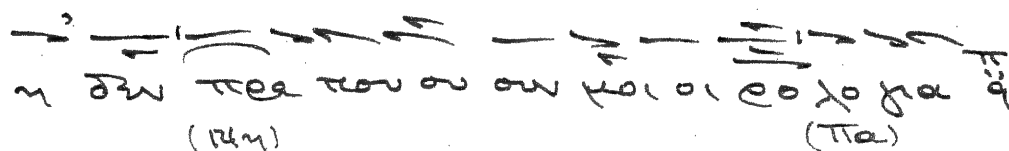
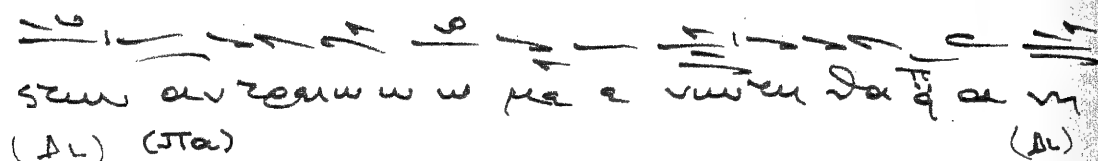
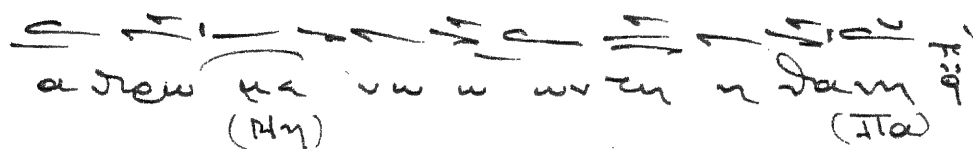
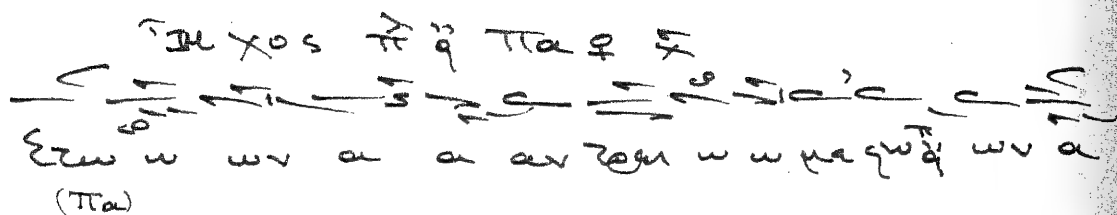
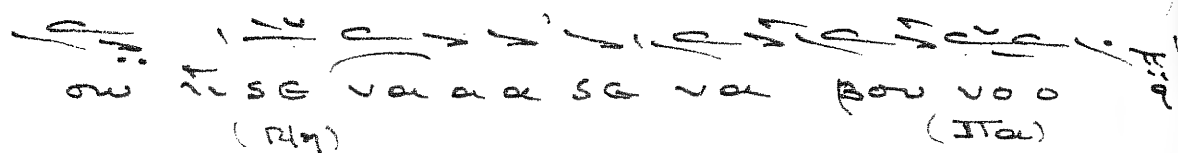
δαι εν δω σω τα αι δι να με π^1 να χο
(Δι) (Πη) (Πα) (Δι)

ρα φ η πα ρ δι να μου π^1
(Πη) (Πα)

Ἦχος $\pi \grave{\alpha} \pi \alpha \varphi$ Ἰωνικοί $\mu\epsilon\chi$

να φυ φω δε α ε χω ω π^1 κατ αυ τω ο ω
(Πα)

των κο ο σμο ο π^1 να πα α α να ζ η
(Δι) (Πα)

§ ρηστ' Ἦχος Πλάγιος τοῦ Δευτέρου Σκληρὸς Χρωματικὸς

Ἦ χ ο ς $\pi \alpha \pi \alpha \alpha$ ($\pi \alpha \alpha$)

Ὁ ἦχος πλάγιος τοῦ Δευτέρου, ἀνήκει εἰς τὴν σκληρὰν χροὰν τοῦ χρωματικοῦ Γένους· ἐπομένως τὰ διαστήματά του —καὶ ὅσων ἤχων χρωματικῶν ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτοῦ— εὐρίσκονται εἰς τὰς ἀκεραίας φωνὰς καὶ τὰς ἡμιφωνίας (ὑφέσεις καὶ διέσεις) τοῦ λαοῦτον· ἔχει δὲ εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ μείζονα συγχορδίαν ($\pi \alpha \alpha$).

Δεδεμένος —ὅπως καὶ ὁ Ἔσω Πρῶτος— πρὸς τὸν διατονικὸν τέταρτον ἦχον ἀπὸ τοῦ Δι ($\alpha \alpha \alpha$ καὶ α) μετὸν ἄνω νη' διατονικὸν (α), ἔχει φυσικὸν προσαγωγέα τὴν ἀντιφωνίαν αὐτοῦ κάτω Νη, βάσιν τοῦ χρωματικοῦ πλαγίου τετάρτου ($\pi \alpha \alpha \alpha$), διὰ τῆς ἐλάσσονος συγχορδίας τοῦ ὁποῖου ($\alpha \alpha \alpha$) καταλήγει εἰς τὴν τονικὴν π .

Τριφωνῶν εἰς τὸν νενανῶ ($\alpha \alpha \alpha$) μεταπίπτει εἰς τὴν ἐλάσσονα συγχορδίαν αὐτοῦ ($\alpha \alpha \alpha$) καὶ ἀπ' αὐτῆς, καὶ πάλιν, διὰ τῆς ἐλάσσονος συγχορδίας τοῦ $\pi \alpha \alpha \alpha$ ($\alpha \alpha \alpha$) φερόμεθα πρὸς τὴν τονικὴν π . Τέλος :

Τετραφωνῶν μεταπίπτει εἰς τὴν μείζονα συγχορδίαν ($\pi \alpha \alpha \alpha$) τοῦ τετραφώνου του $\pi \alpha \alpha \alpha$ μετὸν ἄνω νη' ἐν διέσει (α), ὁπότε, ἢ μένομεν ἐπ' αὐτῆς ἢ διὰ τῆς ἀντιφωνίας τῆς ($\alpha \alpha \alpha$) ὁδηγούμεθα εἰς τὴν τονικὴν π :-

Ἰσχυος ἡ δὲ παρὰ τὸ X

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΠΔ)

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΔΔ)

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΠΔ) (ΠΔ) (ΔΔ) (ΠΔ)

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΠΔ) (ΠΔ)

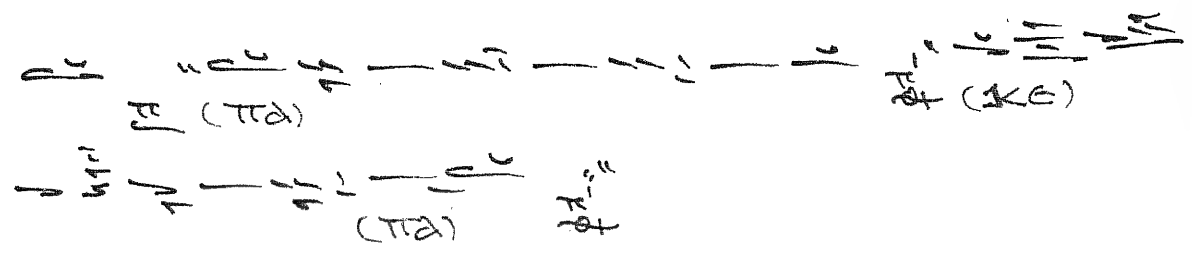
Ἰσχυος ἡ δὲ παρὰ τὸ X KKKIV.

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΔΔ) (ΠΔ) (ΠΔ)

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
ἡ δὲ παρὰ τὸ X

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΠΔ) (ΔΔ) (ΠΔ) (ΔΔ)

ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X ἡ δὲ παρὰ τὸ X
(ΠΔ) (ΠΔ) (ΠΔ)

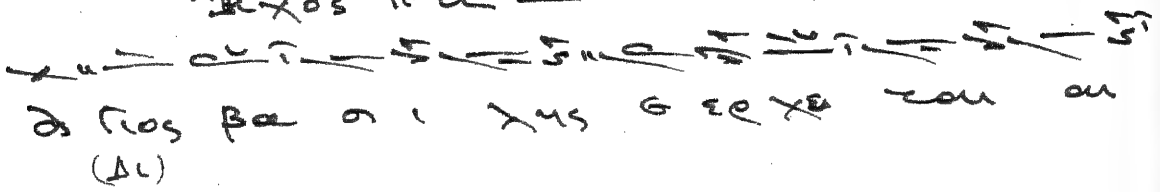

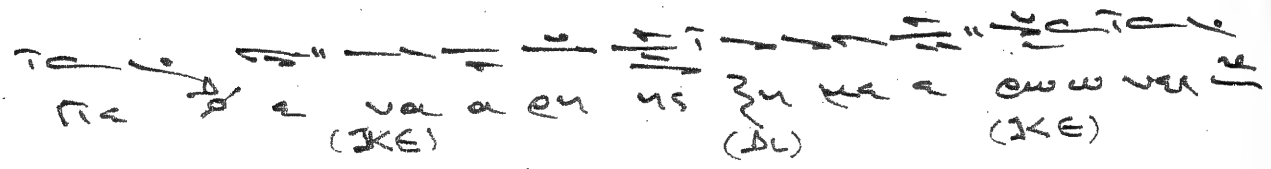
§ ρνζ' Ἦχος Πλάγιος τοῦ Δευτέρου Τετράφωνος ἐκ τοῦ Κε

Ἦχος π α — κε α

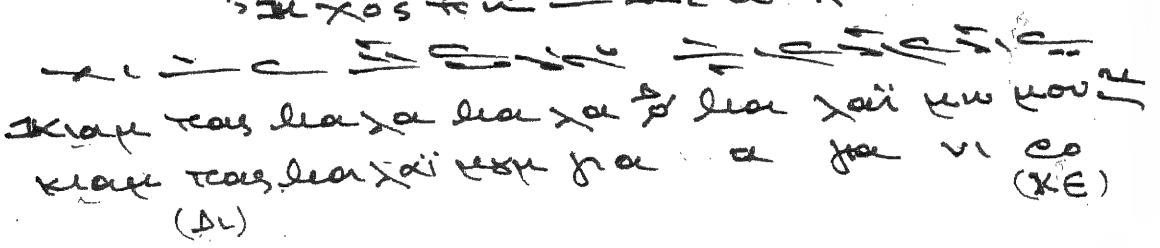
Ὁ τετράφωνος — ἄλλως κύριος — τοῦ χρωματικοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχος, βάσιν ἔχων τὸν , συγχ. μείζων ( ), εἴτε πλαγιάζει — ἴσον , εἴτε μεσάζει εἰς τὸν — πάλιν ἴσον ὁ συγχ. μείζων ( ), εἴτε μεταπίπτει εἰς τὸν ὑπ' αὐτὸν Νενανῶ — ἴσον — διὰ τῆς ἐλάσσονος συγχορδίας τοῦ ὁποίου ( ) ἐπανέρχεται εἰς τὴν τονικὴν τοῦ .

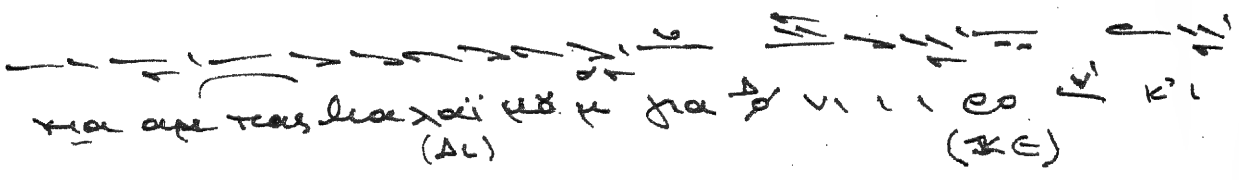
Ἦχος π α — κε α

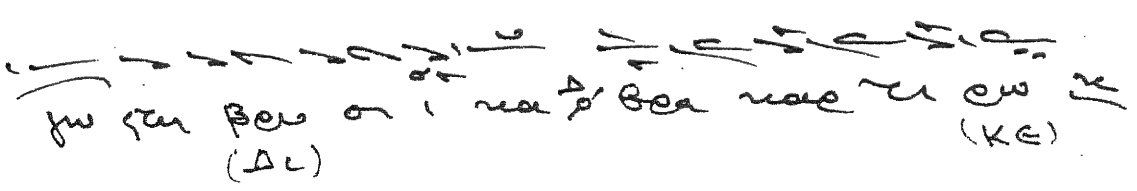

Ἦχος π α — κε α

$$\tau \circ \sigma \rightarrow \tau = \frac{\pi}{2} \text{ } \left(\begin{array}{c} \downarrow \\ \text{---} \end{array} \right) \quad /$$

$\pi v \in a \quad \partial w \quad w \quad w$

(P44) ($\pi\alpha$)

HJ

[illegible]

$\text{H} - \text{O} - \text{C} - \text{O} - \text{H} \rightleftharpoons \text{H} - \text{O} - \text{C} - \text{O} - \text{H}$
 (NH) (π2)

[illegible]

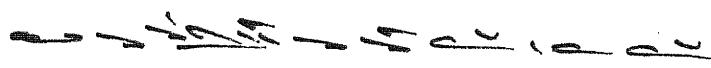

ora II
(πδ)

$\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & -i \\ i & 1 \end{pmatrix}$

$\frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \frac{1}{5}, \frac{1}{6}, \frac{1}{7}, \frac{1}{8}, \frac{1}{9}, \frac{1}{10}$
 Bra or Ka a o a a x a re ve ap
 (Hy)

[illegible][illegible]

$\rho = \frac{1}{2} \frac{m}{m_0} \frac{v}{c} \frac{1}{\gamma^2} \frac{1}{r^2} \frac{1}{\gamma^2} \frac{1}{\gamma^2} \frac{1}{\gamma^2}$
 Ηο στο μα των σου τρα α του δι σε $\frac{1}{\gamma^2}$ δι
 (Δι) (ΠΔ)

 το ρο ει ι σω τα σω
 (Μη) (Πα)

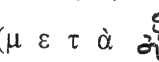

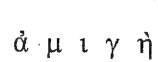

 Για σε τα λε ω κια μου ου οτα
 πα ρα χαρτι και γρα φε ε τα
 (Μη) (Πα)

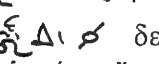
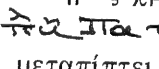

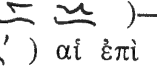
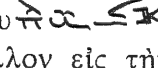
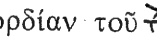
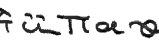

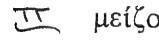
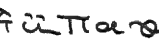
Ήχος Ήου

 Πτι να σα μωρ ρουσα κς
 (Μη) (Πα) (Μη)

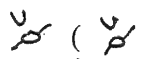

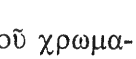
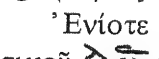
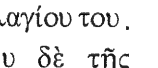

 μ δε λε κτα ρα
 (Πα)

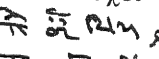
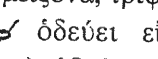
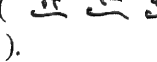
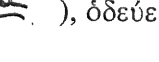
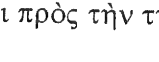
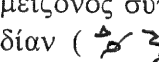
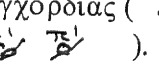

 πτι να α σα μ δε λου ου κτα ρα
 δε λου την πα πα ο ο του χα
 (Δι) (Μη) (Πα)

§ ρξ' Ήχος Νενανώ ή Τέταρτος Σκληρός Χρωματικός

Ήχος Νενανώ ή (μετὰ ή)

Ὁ Νενανώ ή τέταρτος ήχος σκληρός χρωματικός δεδεμένος πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ Πά πλάγιον τοῦ Δευτέρου , ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται καὶ τὸ ἀπήχημα αὐτοῦ , μεταπίπτει πότε εἰς αὐτὸν — ἴσον ἐπὶ τῆς μείζ. συγχορδίας τοῦ — καὶ πότε εἰς τὸν τετράφωνόν του συγχ. μείζων ( ) αἱ ἐπὶ τοῦ ὁποίου στάσεις, ὁδηγοῦν μᾶλλον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ μείζονα συγχορδίαν τοῦ .

Ἐνίοτε πλαγιάζει, μὲ ἐλάσσονα συγχορδίαν ἐπὶ τοῦ ( ) τοῦ χρωματικοῦ τὴν ὁποίαν ἔχει μείζονα, τριφωνῶν ἐπὶ τοῦ , ἐπταφωνίας τοῦ πλαγίου του.

Καί, διὰ μὲν τοῦ ὁδεύει εἰς τὸν δι' ἐκείνου δὲ τῆς μείζονος συγχορδίας ( ), ὁδεύει πρὸς τὴν τῆς τονικῆς του ἐλάσσονα συγχορδίαν ( ).

Τεχὸς Καλαϊκὸν Διὰ γ

γ $\beta\eta$ α α $\gamma\eta$ $\lambda\alpha$ α $\pi\alpha$ $\pi\alpha$ $\sigma\alpha$ $\lambda\alpha$ $\mu\alpha$ $\sigma\beta\eta$
(ΠΔ) (Δι)

α α $\gamma\eta$ $\lambda\alpha$ α $\lambda\alpha$ $\sigma\alpha$ σ $\gamma\eta$ $\mu\pi\alpha$ σ
(ΠΔ) (Δι)

$\kappa\alpha$ $\gamma\alpha$ $\gamma\alpha$ $\tau\alpha$ $\tau\alpha$ σ σ α α $\pi\alpha$ α $\mu\eta$
(ΠΔ) (ΠΔ) (Δι)

$\tau\alpha$ $\tau\alpha$ $\lambda\alpha$ σ

Τεχὸς α Διὰ γ

$\pi\eta$ $\sigma\alpha$ $\tau\alpha$ $\lambda\alpha$ $\delta\alpha$ μ μ α $\kappa\alpha$ α $\mu\alpha$ α
(Δι) (ΚΕ) (Δι)

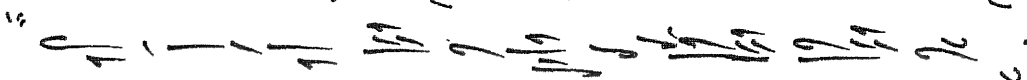
$\mu\alpha$ $\tau\alpha$ $\lambda\alpha$ μ μ α

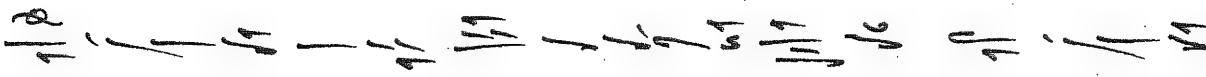
α χ μ $\tau\eta$ η $\gamma\alpha$ $\nu\alpha$ $\tau\alpha$ $\sigma\alpha$ $\mu\alpha$ $\sigma\alpha$
(Δι) (ΠΔ)

$\mu\alpha$ α $\mu\alpha$ $\sigma\alpha$ $\mu\alpha$ $\tau\alpha$ $\nu\alpha$ $\delta\alpha$ $\chi\alpha$ $\zeta\omega$ σ
(Δι)

Ο Νενανὸν παρουσιάζεται ἐνίοτε καθαρὸς, ἄνευ μεταπτώσεως εἰς τὸν διατονικὸν α Διὰ α . Συγχορδιακὰ ἴσα εἰς τὸν σ συγχ. ἐλάσσων (σ γ α). Μετάπτωσις εἰς τὸν π α π ἢ σ συγχ. μείζων (σ π α). Τυχὸν πενταφωνία ἐπὶ τοῦ ἄνω σ φέρει τὸ ἴσον εἰς τὴν ἐλάσσονα συγχορδίαν τοῦ π α μ σ (σ σ σ). Στάσις δὲ εἰς τὸν α φέρει εἰς τὴν μείζονα συγχορδίαν τοῦ π α μ σ (π π α) διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν σ .

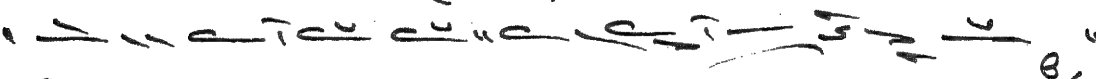
Ήχος πρῶτος μετὰ ἑξάρτα και ἑξάρτα

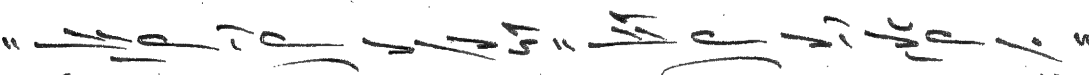
"
Γα μπε ε ε ν ν ν φ η να Γα πα ε
(144)

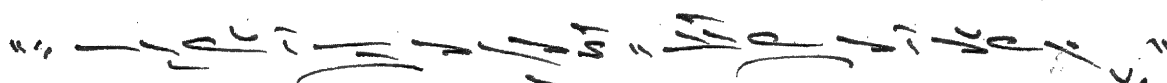

να καν ε η η να κα λ ω ω ης π να καν
(145)

ε η να κα λ η ω ης
(144)

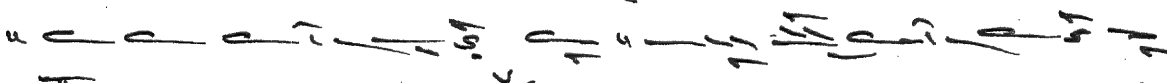
Ήχος πρῶτος καθαρὸς

"
κα α ρα να λ ε να ρα α α
(144)

"
βα α που ου κα τα βα αι να ε
"

"
λα ε βα ε η σα βα α ο λ ω
ση ης το ο λ ης τα κρο φα ζια
(144)

Ήχος πρῶτος

"
Πα νος και ει ε τα νος και αι ει
(144)

"
τα νος και ει ε τα νος και αι ει
(144) (145)

$$\frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}} = \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}} = \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$
$$x = \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right) = \frac{1}{2}$$

$\frac{1}{\mu_0} \frac{d\vec{B}}{dt} = \vec{E}$

5. $\frac{1}{2} \times 10 \times \frac{1}{2} \times 12 \times \frac{1}{2}$

$$= \frac{1}{2} \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}} = \frac{1}{2} \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{1}{16}}} = \frac{1}{2} \frac{1}{\sqrt{\frac{15}{16}}} = \frac{1}{2} \frac{4}{\sqrt{15}} = \frac{2}{\sqrt{15}}$$

[illegible]

$\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{\sqrt{2}} \right) \right) \right) \right) \right) \right) \right) \right) \right)$

(PHN)

ἡχος ἡ γρ πλν ρ ἐπιφωνῶν Χ

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$
 $\frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$
 2. $\frac{1}{x^3} = x^{-3}$
 $\frac{d}{dx} x^{-3} = -3x^{-4} = -\frac{3}{x^4}$
 3. $\frac{1}{x^4} = x^{-4}$
 $\frac{d}{dx} x^{-4} = -4x^{-5} = -\frac{4}{x^5}$
 4. $\frac{1}{x^5} = x^{-5}$
 $\frac{d}{dx} x^{-5} = -5x^{-6} = -\frac{5}{x^6}$
 5. $\frac{1}{x^6} = x^{-6}$
 $\frac{d}{dx} x^{-6} = -6x^{-7} = -\frac{6}{x^7}$
 6. $\frac{1}{x^7} = x^{-7}$
 $\frac{d}{dx} x^{-7} = -7x^{-8} = -\frac{7}{x^8}$
 7. $\frac{1}{x^8} = x^{-8}$
 $\frac{d}{dx} x^{-8} = -8x^{-9} = -\frac{8}{x^9}$
 8. $\frac{1}{x^9} = x^{-9}$
 $\frac{d}{dx} x^{-9} = -9x^{-10} = -\frac{9}{x^{10}}$
 9. $\frac{1}{x^{10}} = x^{-10}$
 $\frac{d}{dx} x^{-10} = -10x^{-11} = -\frac{10}{x^{11}}$
 10. $\frac{1}{x^{11}} = x^{-11}$
 $\frac{d}{dx} x^{-11} = -11x^{-12} = -\frac{11}{x^{12}}$
 11. $\frac{1}{x^{12}} = x^{-12}$
 $\frac{d}{dx} x^{-12} = -12x^{-13} = -\frac{12}{x^{13}}$
 12. $\frac{1}{x^{13}} = x^{-13}$
 $\frac{d}{dx} x^{-13} = -13x^{-14} = -\frac{13}{x^{14}}$
 13. $\frac{1}{x^{14}} = x^{-14}$
 $\frac{d}{dx} x^{-14} = -14x^{-15} = -\frac{14}{x^{15}}$
 14. $\frac{1}{x^{15}} = x^{-15}$
 $\frac{d}{dx} x^{-15} = -15x^{-16} = -\frac{15}{x^{16}}$
 15. $\frac{1}{x^{16}} = x^{-16}$
 $\frac{d}{dx} x^{-16} = -16x^{-17} = -\frac{16}{x^{17}}$
 16. $\frac{1}{x^{17}} = x^{-17}$
 $\frac{d}{dx} x^{-17} = -17x^{-18} = -\frac{17}{x^{18}}$
 17. $\frac{1}{x^{18}} = x^{-18}$
 $\frac{d}{dx} x^{-18} = -18x^{-19} = -\frac{18}{x^{19}}$
 18. $\frac{1}{x^{19}} = x^{-19}$
 $\frac{d}{dx} x^{-19} = -19x^{-20} = -\frac{19}{x^{20}}$
 19. $\frac{1}{x^{20}} = x^{-20}$
 $\frac{d}{dx} x^{-20} = -20x^{-21} = -\frac{20}{x^{21}}$
 20. $\frac{1}{x^{21}} = x^{-21}$
 $\frac{d}{dx} x^{-21} = -21x^{-22} = -\frac{21}{x^{22}}$
 21. $\frac{1}{x^{22}} = x^{-22}$
 $\frac{d}{dx} x^{-22} = -22x^{-23} = -\frac{22}{x^{23}}$
 22. $\frac{1}{x^{23}} = x^{-23}$
 $\frac{d}{dx} x^{-23} = -23x^{-24} = -\frac{23}{x^{24}}$
 23. $\frac{1}{x^{24}} = x^{-24}$
 $\frac{d}{dx} x^{-24} = -24x^{-25} = -\frac{24}{x^{25}}$
 24. $\frac{1}{x^{25}} = x^{-25}$
 $\frac{d}{dx} x^{-25} = -25x^{-26} = -\frac{25}{x^{26}}$
 25. $\frac{1}{x^{26}} = x^{-26}$
 $\frac{d}{dx} x^{-26} = -26x^{-27} = -\frac{26}{x^{27}}$
 26. $\frac{1}{x^{27}} = x^{-27}$
 $\frac{d}{dx} x^{-27} = -27x^{-28} = -\frac{27}{x^{28}}$
 27. $\frac{1}{x^{28}} = x^{-28}$
 $\frac{d}{dx} x^{-28} = -28x^{-29} = -\frac{28}{x^{29}}$
 28. $\frac{1}{x^{29}} = x^{-29}$
 $\frac{d}{dx} x^{-29} = -29x^{-30} = -\frac{29}{x^{30}}$
 29. $\frac{1}{x^{30}} = x^{-30}$
 $\frac{d}{dx} x^{-30} = -30x^{-31} = -\frac{30}{x^{31}}$
 30. $\frac{1}{x^{31}} = x^{-31}$
 $\frac{d}{dx} x^{-31} = -31x^{-32} = -\frac{31}{x^{32}}$
 31. $\frac{1}{x^{32}} = x^{-32}$
 $\frac{d}{dx} x^{-32} = -32x^{-33} = -\frac{32}{x^{33}}$
 32. $\frac{1}{x^{33}} = x^{-33}$
 $\frac{d}{dx} x^{-33} = -33x^{-34} = -\frac{33}{x^{34}}$
 33. $\frac{1}{x^{34}} = x^{-34}$
 $\frac{d}{dx} x^{-34} = -34x^{-35} = -\frac{34}{x^{35}}$
 34. $\frac{1}{x^{35}} = x^{-35}$
 $\frac{d}{dx} x^{-35} = -35x^{-36} = -\frac{35}{x^{36}}$
 35. $\frac{1}{x^{36}} = x^{-36}$
 $\frac{d}{dx} x^{-36} = -36x^{-37} = -\frac{36}{x^{37}}$
 36. $\frac{1}{x^{37}} = x^{-37}$
 $\frac{d}{dx} x^{-37} = -37x^{-38} = -\frac{37}{x^{38}}$
 37. $\frac{1}{x^{38}} = x^{-38}$
 $\frac{d}{dx} x^{-38} = -38x^{-39} = -\frac{38}{x^{39}}$
 38. $\frac{1}{x^{39}} = x^{-39}$
 $\frac{d}{dx} x^{-39} = -39x^{-40} = -\frac{39}{x^{40}}$
 39. $\frac{1}{x^{40}} = x^{-40}$
 $\frac{d}{dx} x^{-40} = -40x^{-41} = -\frac{40}{x^{41}}$
 40. $\frac{1}{x^{41}} = x^{-41}$
 $\frac{d}{dx} x^{-41} = -41x^{-42} = -\frac{41}{x^{42}}$
 41. $\frac{1}{x^{42}} = x^{-42}$
 $\frac{d}{dx} x^{-42} = -42x^{-43} = -\frac{42}{x^{43}}$
 42. $\frac{1}{x^{43}} = x^{-43}$
 $\frac{d}{dx} x^{-43} = -43x^{-44} = -\frac{43}{x^{44}}$
 43. $\frac{1}{x^{44}} = x^{-44}$
 $\frac{d}{dx} x^{-44} = -44x^{-45} = -\frac{44}{x^{45}}$
 44. $\frac{1}{x^{45}} = x^{-45}$
 $\frac{d}{dx} x^{-45} = -45x^{-46} = -\frac{45}{x^{46}}$
 45. $\frac{1}{x^{46}} = x^{-46}$
 $\frac{d}{dx} x^{-46} = -46x^{-47} = -\frac{46}{x^{47}}$
 46. $\frac{1}{x^{47}} = x^{-47}$
 $\frac{d}{dx} x^{-47} = -47x^{-48} = -\frac{47}{x^{48}}$
 47. $\frac{1}{x^{48}} = x^{-48}$
 $\frac{d}{dx} x^{-48} = -48x^{-49} = -\frac{48}{x^{49}}$
 48. $\frac{1}{x^{49}} = x^{-49}$
 $\frac{d}{dx} x^{-49} = -49x^{-50} = -\frac{49}{x^{50}}$
 49. $\frac{1}{x^{50}} = x^{-50}$
 $\frac{d}{dx} x^{-50} = -50x^{-51} = -\frac{50}{x^{51}}$
 50. $\frac{1}{x^{51}} = x^{-51}$
 $\frac{d}{dx} x^{-51} = -51x^{-52} = -\frac{51}{x^{52}}$
 51. $\frac{1}{x^{52}} = x^{-52}$
 $\frac{d}{dx} x^{-52} = -52x^{-53} = -\frac{52}{x^{53}}$
 52. $\frac{1}{x^{53}} = x^{-53}$
 $\frac{d}{dx} x^{-53} = -53x^{-54} = -\frac{53}{x^{54}}$
 53. $\frac{1}{x^{54}} = x^{-54}$
 $\frac{d}{dx} x^{-54} = -54x^{-55} = -\frac{54}{x^{55}}$
 54. $\frac{1}{x^{55}} = x^{-55}$
 $\frac{d}{dx} x^{-55} = -55x^{-56} = -\frac{55}{x^{56}}$
 55. $\frac{1}{x^{56}} = x^{-56}$
 $\frac{d}{dx} x^{-56} = -56x^{-57} = -\frac{56}{x^{57}}$
 56. $\frac{1}{x^{57}} = x^{-57}$
 $\frac{d}{dx} x^{-57} = -57x^{-58} = -\frac{57}{x^{58}}$
 57. $\frac{1}{x^{58}} = x^{-58}$
 $\frac{d}{dx} x^{-58} = -58x^{-59} = -\frac{58}{x^{59}}$
 58. $\frac{1}{x^{59}} = x^{-59}$
 $\frac{d}{dx} x^{-59} = -59x^{-60} = -\frac{59}{x^{60}}$
 59. $\frac{1}{x^{60}} = x^{-60}$
 $\frac{d}{dx} x^{-60} = -60x^{-61} = -\frac{60}{x^{61}}$
 60. $\frac{1}{x^{61}} = x^{-61}$
 $\frac{d}{dx} x^{-61} = -61x^{-62} = -\frac{61}{x^{62}}$
 61. $\frac{1}{x^{62$

[illegible]

§ ρξβ´ Ἦχος Διατονικὸς Πλάγιος τοῦ Τετάρτου, μετὰ Μαλακοῦ χρώματος εἰς τὴν τετραφωνίαν

7 H x o s $\frac{\lambda}{\pi} \frac{a}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$ 5

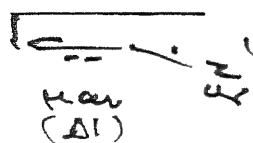
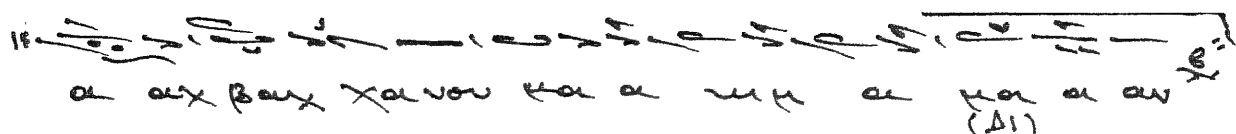
Ὁ μετὰ μαλακοῦ χρώματος εἰς τὴν τετραφωνίαν ἦχος πλάγιος τοῦ τετάρτου μαλακὸς διατονικός:

διατονικός:
Καθ' ὅσον μὲν ἐνδιατρίβῃ εἰς τὸ πεντάχορδον τοῦ $\text{C}-\text{D}-\text{E}-\text{F}-\text{G}$ με καταλήξῃς
εἰς τοὺς $\text{C}-\text{D}-\text{E}$ σώζει τὰς ιδιότητας καὶ τὰς συγχορδίας αὐτοῦ, διὰ τῆς μείζονος
συγχορδίας τῆς πέμπτης ($\text{C}-\text{F}$) ἢ τῆς ἡλαττωμένης τῆς ἐβδόμης ($\text{C}-\text{G}$)
($\text{C}-\text{D}-\text{E}$) τελειούμενος εἰς τὴν τονικὴν C .

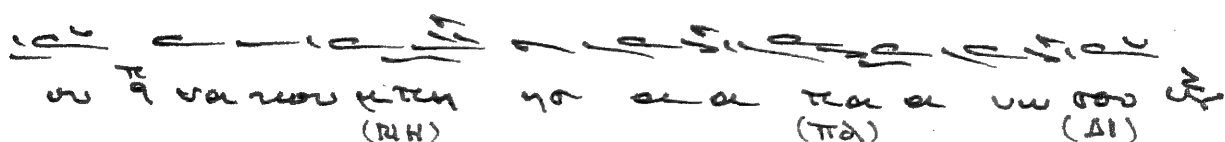
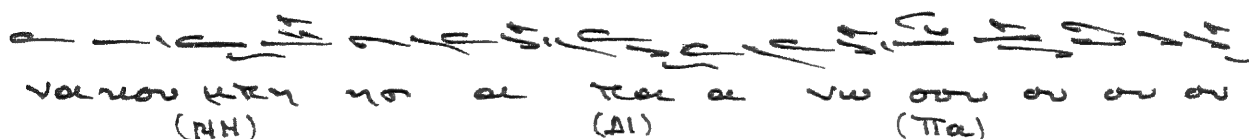
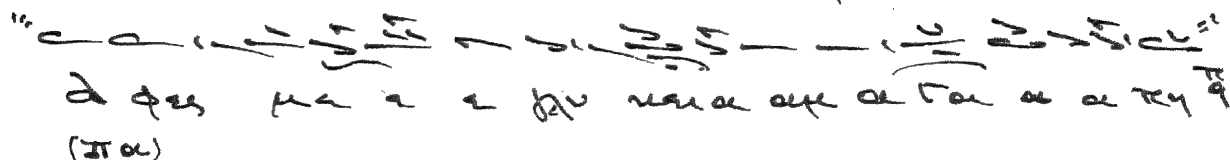
Καθ' ὅσον δὲ ἐνδιατρίβῃ εἰς τὸ ἀπὸ τῆς τετραφωνίας καὶ ἐφεξῆς χρωματικὸν πεντά-
χορδον $\text{F}\sharp - \text{G}\flat$ ἤχου $\text{B}\flat - \text{C}\sharp$ με καταλήξεις εἰς τοὺς φθόγγους $\text{F}\sharp - \text{G}\flat - \text{A}\flat$,
ἔχει τὰς ιδιότητας καὶ τὰς συγχορδίας τοῦ ἤχου τούτου, με βασικὴν τὴν μείζονα συγχορ-
δίαν ($\text{F}\sharp - \text{G}\flat - \text{A}\flat$), διὰ τῆς ὁποίας καὶ φέρεται εἰς τὴν τονικὴν $\text{B}\flat$.

Σημειωτέον ὅτι ἐὰν ὁ ἤχος ἐπταφωνήσῃ χρωματικῶς ὡς Νενανῶ, τρίφωνος τοῦ ἀπὸ τοῦ Β' ἤχου, τότε ἡ συγχορδία τοῦ κάτω Νη, ἀπὸ μείζων τοῦ πλ. Δ' () θὰ μεταβληθῇ εἰς ἐλάσσονα () κατὰ τὴν ιδέαν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄνω νη' Νενανῶ νη . Εἰς τὸ ἀκόλουθον τραγοῦδι ὁ ἤχος ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς μέσος τοῦ τετάρτου χρωματικῶς (Βου) ταυτίζων τὸν χρωματικὸν πρὸς τὸν διατονικόν. τοῦ πλ. Δ'.

[illegible]

Ἰσχυος ᾠ Παφ με

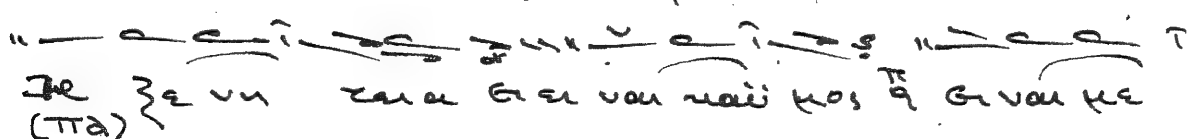
Ἀκόμη καὶ ὡς τετράφωνος $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ καὶ ἐπτάφωνος $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ} \text{ε} \text{ς} \text{ζ}$ με τὸν Γα ἐν διέσει ($\text{α} \text{β}$), διὰ τῆς μείζονος συγχορδίας, τοῦ καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ τετάρτου ἤχου ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$) καταλήγει εἰς τὴν τοῦ τετάρτου ἤχου ἀπὸ τοῦ Δι α συγχορδίαν ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$), τοῦ ὁποίου δίφωνος θεωρεῖται ὁ ἀπὸ τοῦ $\text{α} \text{β}$ βαρὺς τοῦ μαλακοῦ διατόνου. Καὶ ἄλλως :

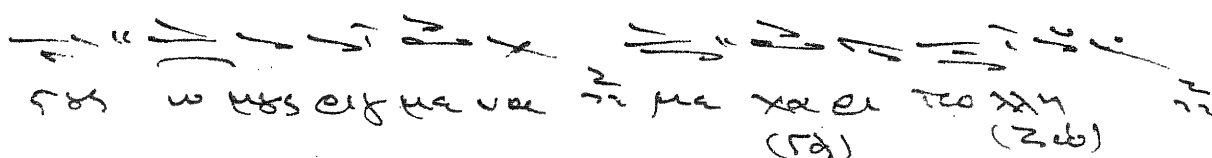
Τυχὸν μὲ βασικὸν φθόγγον τὸν α ἀνάστροφος συγχορδία ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$), πάλιν τὸ ἄκουσμα τοῦ ἀπὸ τοῦ α τετάρτου ἤχου θ' ἀπέδιδεν —ἐν ἀναστροφῇ— τοῦ ὁποίου, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὡς δίφωνος θὰ ἠκούετο ὁ βαρὺς συγχ. ἐλάσσων ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$).

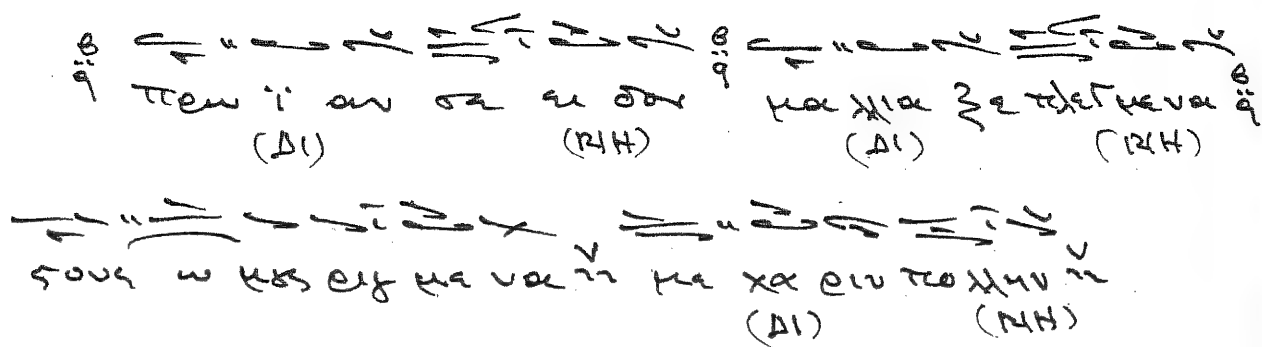
Ἀντιθέτως, ὡς τετράφωνος με τὸν α ἐν διέσει, ἐμπορεῖ ἵνα ἔχη ὡς βασικὴν συγχορδίαν τῆς τετραφωνίας αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ α μείζονα τοιαύτην τοῦ $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ ἤχου ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$)· καί· εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτῆς, εἴτε καὶ διὰ τῆς μείζονος τοιαύτης τοῦ $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$) ἵνα καταλήγῃ εἰς τὸν βαρὺν α ($\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$).

Ἴδου ὁ τετράφωνος βαρὺς, καὶ ὡς μέσος τοῦ ἀπὸ τοῦ $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ τετάρτου ἤχου :

Ἰσχυος $\text{α} \text{β} \text{γ} \text{δ}$ με

§ ρξστ' Ἦχος Τέταρτος τοῦ Σκληροῦ Διατόνου

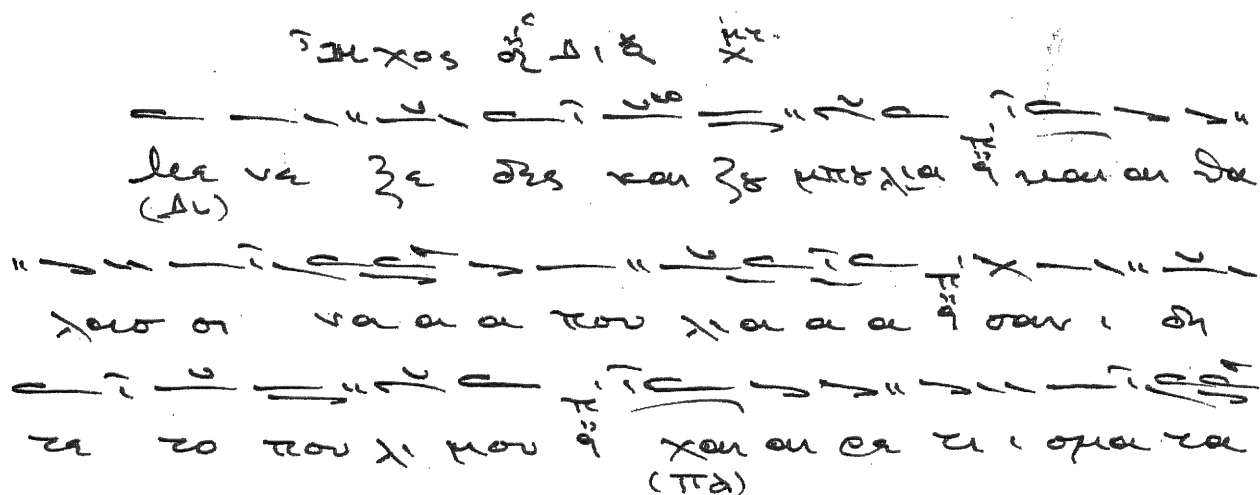
Ἦ χ ο ς $\Delta \iota \alpha$ ($\Delta \iota$ και $\Delta \iota$ ἐν ὑφέσει)

Ὁ ἐκ τοῦ Δι $\Delta \iota$ τέταρτος ἦχος τοῦ σκληροῦ διατόνου, μέσος καὶ σχετικὸς πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ Ζω $\Delta \iota$ πλάγιον τοῦ τρίτου ἢ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$, ὅστις διαφέρει τοῦ μαλακοῦ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$ κατὰ τὸ ὅτι ἔχει ὡς βασικὴν, ἐλάσσονα συγχορδίαν ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) — ἀντὶ μείζονος ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) — ὁμοιάζει ὅμως πρὸς αὐτόν, κατὰ τὸ ὅτι: λόγῳ τῆς ἐν τῇ ὑποτονικῇ ἔλξεως τοῦ Γα $\Delta \iota$ ἐν διέσει, καὶ αὐτός, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔχει τὴν συγχορδίαν τοῦ παραμέσου του* μείζονα ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$), ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι δι' αὐτῆς, ὡς καὶ ὁ μαλακὸς $\Delta \iota$ $\Delta \iota$ ἐπανέρχεται εἰς τὴν τονικὴν $\Delta \iota$.

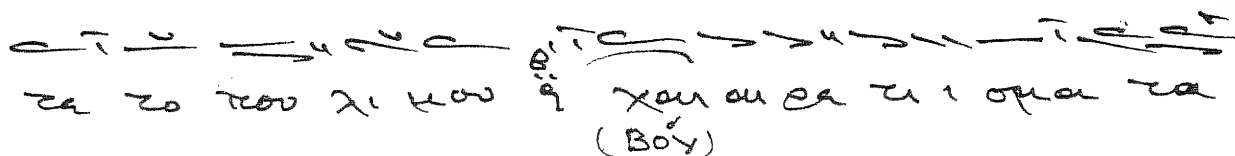
Συγχορδίαί: Πρώτης $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) Τετάρτης $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) καὶ Πέμπτης $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) ἐλάσσονες.

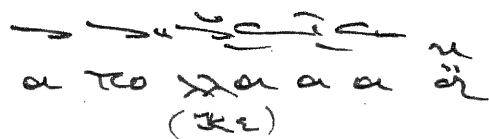
Τρίτης $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) Ἑκτῆς $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) μείζονες· καὶ Δευτέρας $\Delta \iota$ ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) καὶ Ἑβδόμης $\Delta \iota$ μὲ τὸν Γα $\Delta \iota$ ἐν διέσει ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) ἡλαττωμένοι.

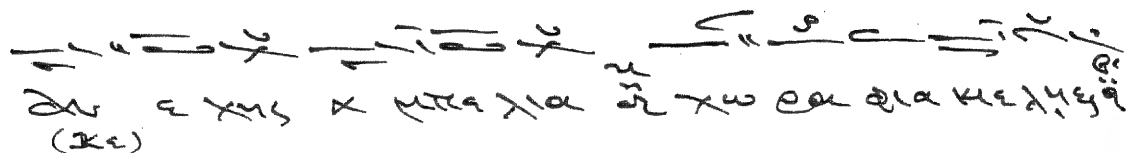
Στάσις ἐπὶ τοῦ Γα $\Delta \iota$ ἢ $\Delta \iota$ σημαίνει συγχορδίαν μείζονα τοῦ Πα ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$) διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν τονικὴν $\Delta \iota$.

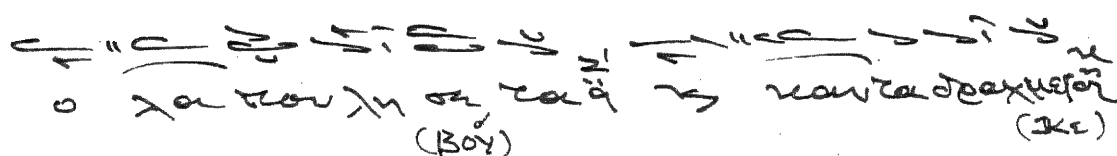

* Ὅχι τῆς δεσποζούσης $\Delta \iota$ διότι αὕτη εἶναι ἐλάσσων ($\Delta \iota$ $\Delta \iota$ $\Delta \iota$).

 εἰς τὸν χιμὸν χαίρειαι τισατα
 (Βού)

 αποχαιαα
 (Κε)

 δω εχης κμαλια
 (Κε)

 ο χαπουνησατα
 (Βού)

§ ρξη' Ἦχος Τέταρτος Παράμεσος Σκληρὸς Διατονικὸς κατὰ μεθαρμογὴν ἐπὶ τοῦ Πα

Ἦχος εἰς Πα

Τοῦ πλαγίου Γ' νοουμένου ἀπὸ τοῦ εἰς Πα ὁ μέσος αὐτοῦ Τέταρτος σκληρὸς διατονικός*, ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ Πα ὡς εἰς Πα με συγχορδίαν ἐλάσσονα (εἰς Πα) καὶ τὸ ὑψωμένον ὡς ἀνανές.

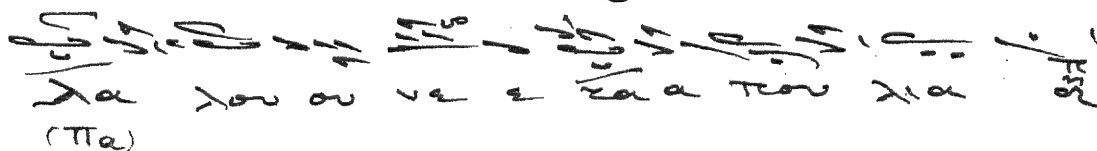
Συγχορδία: Πρώτης (εἰς Πα) Τετάρτης (εἰς Πα) καὶ Πέμπτης (εἰς Πα) ἐλάσσονες.

Τρίτης (εἰς Πα) Ἑκτης (εἰς Πα) μείζονες. Δευτέρας δὲ (εἰς Πα) καὶ Ἑβδόμης (εἰς Πα) - ἐφ' ὅσον παρουσιάζεται ὡς αἰσθητικὴ ἐν διέσει πρὸς τὴν τονικὴν (εἰς Πα) - ἡλαττωμένα.

Στάσις εἰς τὸν Νη ἢ τὸν σημαίνει συγχορδίαν μείζονα τοῦ ΚΕ' (εἰς Πα) διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπαναφερόμεθα εἰς τὴν τονικὴν. Ἐνῶ, στάσις εἰς τὴν μικρὰν ἐβδόμην μᾶς μεταφέρει εἰς τὴν μείζονα (εἰς Πα) διὰ τῆς ὁποίας καὶ ὀδηγούμεθα εἰς τὴν τονικὴν (εἰς Πα) ὡς ἐν τῷ Ἑσώ Πα ἢ τῷ Πα.

Κι' ἓνα ἑλληνικὸ τραγούδι ἐπὶ τοῦ ἤχου αὐτοῦ, ὅστις κακῶς συγχέεται πρὸς τὸν Πα τοῦ μαλακοῦ διατόνου.

Ἦχος εἰς Πα

 χα λου νε ε ταα του χια
 (Πα)

* Ἄλλως ἀντίφωνος τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄνω πα' (εἰς Πα) τετραφώνου τοῦ εἰς Πα.

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{νυ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χτα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ευ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{τα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$
 (Δι) (ΡιΗ) (Πα)

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{νυ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{νυ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χτα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{τα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$
 (Δι) (Πα) (Δι)

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{σα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{τα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$
 (ΡιΗ) (Πα) (Κε) (Πα)

Ἦχος ὧ Παῖα $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{βο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ου}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{τε}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ν}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{σα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μια}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ζη}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{λε}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μην}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$
 (Πα)

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{ου}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{εν}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{φαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πη}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{σα}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πο}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χυ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{μην}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$
 (ΡιΗ) (Πα)

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χαι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{λη}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{το}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{πον}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χι}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{η}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{χρ}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{νυν}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{τα}}}$
 (Κε) (Πα)

$\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$

§ ρξθ' Ἦχος Τέταρτος Σκληρὸς Χρωματικὸς, ἢ Νενανὼ παράμεσον ἐκ τοῦ Πα

Ἦχος ὧ ἢ Νενανὼ Πα $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ ($\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$)

Ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ Δι τετάρτου $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{Δι}}}$ σκληροῦ χρωματικοῦ ἤχου, ἰσχύουσι κι' ἐπὶ τούτου τοῦ κατὰ μεθαρμογὴν παραμέσου Νενανὼ ἀπὸ τοῦ Πα $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ τοῦ ὁποίου ἡ κλίμαξ, ἐκτὸς τῶν τῆς τοῦ ὁμωνύμου τοῦ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{Πα}}}$ σκληροῦ διατονικοῦ: $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ ὑψωμένου καὶ $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ ἐν ὑφέσει, ἔχει προσθέτως, κι' ἐν διέσει τὸν Δι $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ πρὸς τὸν $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ καὶ τὸν νη' $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ πρὸς τὸν ἄνω $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$, βαίνουσα κατὰ τόνον μείζονα $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ — $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ καὶ δύο συνημμένα τετράχορδα $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ — $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ — $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$ ἤχου πλ. $\overset{\cdot}{\underset{\cdot}{\text{α}}}$.

Εἶναι δεδεμένοι πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ κάτω Κε τετράφωνον Πλάγιον τοῦ Δευτέρου ἐν

Ἑ π ί λ ο γ ο ς

Τὰ μέχρι τοῦδε, θεωρητικὰ κεφάλαια, φίλοι ἀναγνώσται, ἀφορῶσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ τὴν πρᾶξιν —τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν— τῆς μουσικῆς μας παραδόσεως. Διότι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα θεωρητικώτερα καὶ ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα αὐτὴν, ὡς τέχνην καὶ ἐπιστήμην, ὅπως :

α) Τὰ «Φυσικὰ» καὶ τὰ περὶ «κανόνος κατατομῆς», κατὰ τὰ διάφορα Γένη μουσικά, ὡς καὶ τὰς κατὰ καιροὺς χρησιμοποιηθείσας πρὸς τοῦτο μεθόδους ἐρεῦνης, ἀπὸ τῆς Ἀρχαιότητος μέχρι καὶ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς· πρόβλημα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῶν μουσικῶν διαστημάτων καὶ τὸ γνήσιον ἄκουσμα τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς μας παραδόσεως.

β) Τὰ «Παλαιογραφικά», ἥτοι ἡ μελέτη καὶ ἡ εἰς τὴν σημερινὴν μουσικὴν γραφὴν ἐξήγησις, τῶν εἰς διαφόρους, πρὸ τῆς σημερινῆς, μουσικὰς γραφᾶς ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν, τῶν εἰς τοὺς μουσικοὺς κώδικας, βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς, εὑρισκομένων.

γ) Τὰ περὶ μελοποιίας καὶ συνθέσεως τῶν ἑλληνικῶν μελωδιῶν, κατὰ διαφόρους ἤχους καὶ ῥυθμοὺς καὶ εἶδη μελοποιίας, ἀφ' ἑνός· καὶ ἀφ' ἑτέρου,

δ) Ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς, παρ' ἡμῖν, μουσικῆς ὀρθογραφίας, πιστὴ καὶ ἀκριβὴς ἀπόδοσις καὶ καταγραφή τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πρὸ παντὸς τῶν λαϊκῶν μελωδιῶν —τῶν ἐθνικῶν μας τραγουδιῶν— ἐκ μέρους ὧν ἤθελον ἀσχοληθῇ μὲ τὸ ἐπίμοχθον, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀναγκαῖον, ἔργον τῆς μουσικῆς μας λαογραφίας.

ε) Τὰ περὶ ἑλληνικῶν μουσικῶν ὀργάνων, καὶ τοῦ τρόπου τῆς δι' αὐτῶν ἐν μελικτῇ ἐτεροφωνίᾳ, ἀποδόσεως τῶν ἑλληνικῶν λαϊκῶν μελωδιῶν.

στ) Τὰ «Ρυθμικά», ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ εἶδη καὶ τὰς ποικιλίας τῶν κατὰ περιοχὰς ἐθνικῶν μας χορῶν, ὡς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐν ῥυθμικῇ ἐτεροφωνίᾳ, ἀποδόσεως τῶν διαφόρων ῥυθμικῶν σχημάτων, παρὰ τῶν μουσικῶν ὀργάνων συνοδείας.

ζ) Τὰ περὶ ἤχων μικτῶν (καὶ ἄλλων κατὰ μεθαρμογὴν), τῶν ὁποίων —κατὰ τὸν παρὰ τοῦ διδασκάλου Πρίγκηπος Δημητρίου Καντεμίρη δοθέντα ὁρισμὸν τῶν ἀνατολικῶν μουσικῶν «ἔμμα κὶ τερκιμπὰτ νιχαγιέτ γιόκ»— οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· πάντα ταῦτα, ἐλπίζομεν, ἂν ὁ ἅγιος Θεὸς μᾶς δώσῃ «ζωὴν καὶ χρόνον» —κατὰ τὸν αὐτὸν Καντεμίρην— ν' ἀποτυπώσωμεν εἰς τὰ «θεωρητικώτερα» τῆς μουσικῆς μας :-

Ἑ ρ ρ ω σ θ ε

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ OFFSET : Σ.ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ - Σ.ΠΑΠΑΔΑΜΗΣ -Χ.ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Ο.Ε.
Έμμ. Μπενάκη 76 Τηλ.: 36.22.928 - 36.15.213